

Άρθρο 20 παρ. 1 Συντ.

Ι. Νομολογία (2023-2025)

Συμβούλιο της Επικρατείας

ΣτΕ 1150/2025 (Ολ.) **Πιλοτική δίκη. Αντίκειται στο άρθρο 89 παρ. 2 του Συντάγματος διάταξη του ν. 4375/2016 κατά το μέρος που προβλέπει Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών που λειτουργούν και υπό μονομελή σύνθεση.**

16. Επειδή, περαιτέρω, στην προκειμένη περίπτωση δεν τίθεται καταρχήν ζήτημα κατάργησης των εκκρεμών δικών λόγω του περιορισμού των συνεπειών της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας και, επομένως, ζήτημα παραβίασης του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, δεδομένου ότι το ήδη επιληφθέν Διοικητικό Πρωτοδικείο θα προχωρήσει στην εξέταση της εκκρεμούσης ενώπιόν του αίτησης, ελέγχοντας την κρίση της Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών. Εξάλλου, η διάγνωση της αντισυνταγματικότητας εν προκειμένω δεν στηρίζεται, πάντως, σε κρίση περί μη επάρκειας της Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών υπό μονομελή σύνθεση να προβεί σε πλήρη και ενδελεχή εξέταση της υπόθεσης, όπως απαιτεί η παρ. 3 του άρθρου 46 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ ούτε, άλλωστε, τίθεται ζήτημα παραβίασης του ενωσιακού δικαίου λόγω της σύνθεσης των Ανεξάρτητων Επιτροπών Προσφυγών, εφόσον η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 7 του ν. 4375/2016, κατά το μέρος που προβλέπει ότι οι Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών λειτουργούν υπό μονομελή σύνθεση, κρίθηκε αντίθετη μόνο ως προς την παρ. 2 του άρθρου 89 του Συντάγματος. Ενόψει τούτων, το Δικαστήριο, συνεκτιμώντας α) τον μεγάλο αριθμό των απορριπτικών αποφάσεων επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας, οι οποίες έχουν κριθεί από Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών υπό μονομελή σύνθεση και β) τις δυσχέρειες που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Διοίκηση από την πραγματική κατάσταση που θα προκύψει από τον αναδρομικό χαρακτήρα της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας, ορίζει ότι οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας θα επέλθουν από την προηγούμενη ημέρα της δημοσίευσης της παρούσας απόφασης. Ειδικότερα, από την προηγούμενη ημέρα της δημοσίευσης της απόφασης και μετά οι ενδικοφανείς προσφυγές που ασκούνται κατά αποφάσεων της Υπηρεσίας Ασύλου δεν επιτρέπεται να συζητηθούν από Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών υπό μονομελή σύνθεση.

[Επιλύει το ζήτημα που ετέθη με την 534/2022 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο αιτιολογικό.]

ΣτΕ 1098/2025 (Ολ.) **Οι αποφάσεις των διοικητικών εφετείων, που επιλαμβάνονται διαφορών υπαγομένων στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016, παραμένουν ανέκκλητες και μετά την αντικατάσταση του άρθρου 372 του νόμου αυτού με τον ν. 4782/2021.**

21. Επειδή, από τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1, 87 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 2 και 95 του Συντάγματος και τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) και έχει αυξημένη τυπική ισχύ,

συνάγεται ότι η οργάνωση της δικαιοσύνης ρυθμίζεται, σύμφωνα με το Σύνταγμα, από τον νομοθέτη· οι σχετικές ρυθμίσεις πρέπει να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, να αποβλέπουν στην εύρυθμη λειτουργία της και να προάγουν την αποτελεσματικότητα της απονομής της και το κύρος των δικαστηρίων (βλ. ΣτΕ 1580-81/2021 Ολομ). Από τις αυτές διατάξεις συνάγεται επίσης ότι θεσπίζεται δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αναγνωριζόμενο σε κάθε διάδικο του οποίου υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον δικαστηρίου. Αναγκαίο στοιχείο της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας συνιστά το επίκαιρο της παροχής της και η ποιότητα του δικαιοδοτικού έργου, καθόσον μόνο η εντός σύντομου χρόνου εκδίκαση των διαφορών και έκδοση των αποφάσεων δεν διασφαλίζει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη· άλλωστε, και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ] κρίνοντας επί του ζητήματος της υπέρβασης ή μη, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, της εύλογης διάρκειας της δίκης συνεκτιμά δέσμη κριτηρίων, στα οποία περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η πολυπλοκότητα της υπόθεσης, τόσο από δικονομική όσο και από ουσιαστική άποψη, και το διακύβευμα κάθε υπόθεσης [πρβλ. άρθρο 57 του ν. 4055/2012 (Α' 51) και πάγια νομολογία του ΣτΕ επί αιτήσεων δίκαιης ικανοποίησης]. Περαιτέρω, περιεχόμενο της ρητώς κατοχυρωμένης λειτουργικής ανεξαρτησίας του αρμόδιου δικαστή, ως θεσμικής εγγύησης παρεχόμενης από το Σύνταγμα για την παροχή αποτελεσματικής, υπό την ανωτέρω έννοια, δικαστικής προστασίας, αποτελεί η δυνατότητα του δικαστή να αποφασίζει για την προτεραιότητα εκδίκασης των εκκρεμών ενώπιόν του υποθέσεων, ενόψει των συγκεκριμένων εκάστοτε συνθηκών, σταθμίζοντας το ιδιαίτερο αντικείμενό τους, το τυχόν γενικότερο κοινωνικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν, την σημασία τους για τους συγκεκριμένους διαδίκους, τα σχετικά αιτήματα των τελευταίων και, γενικώς, τους παράγοντες εκείνους που, υπό καθεστώς ισότητας των διαδίκων, αναδεικνύουν την συγκριτικά επείγουσα ανάγκη για την κατά προτεραιότητα εκδίκαση μιας διαφοράς ή μιας κατηγορίας διαφορών. Συνεπώς, διατάξεις νόμων, με τις οποίες καθορίζονται για τον δικαστή συγκεκριμένες προθεσμίες προς ενέργεια, όπως προθεσμίες για την εκδίκαση ενδίκων βοηθημάτων και μέσων ή για την έκδοση δικαστικής απόφασης, αποτελούν, επιτρεπώς, μόνο ένδειξη ότι συντρέχουν κατά τον νομοθέτη λόγοι που επιβάλλουν την ταχεία εκδίκαση των σχετικών διαφορών και συνιστούν κατευθύνσεις, τις οποίες ο δικαστής λαμβάνει υπόψη του για τον καθορισμό προτεραιότητας κατά την λειτουργική του ανεξαρτησία. Αντίθετη ερμηνεία, εισάγουσα δεσμεύσεις στην αρμοδιότητα του δικαστή να προβαίνει σε αξιολόγηση των εκάστοτε ενώπιόν του διαφορών βάσει των προαναφερθέντων κριτηρίων, ενέχει τον κίνδυνο, αφενός, να καθυστερεί η εκδίκαση υποθέσεων ως προς τις οποίες, ανεξάρτητα εάν ανήκουν ή όχι στις νομοθετικά προτιμημένες κατηγορίες, συντρέχει, πάντως, με βάση τα ουσιαστικά κριτήρια, πράγματι ανάγκη να προτιμηθούν προς εκδίκαση, και, αφετέρου, να φέρονται, υποχρεωτικώς, προς εκδίκαση σε συγκεκριμένη δικάσιμο υποθέσεις που δεν είναι ώριμες προς τούτο και να εκδίδονται αποφάσεις χωρίς τα εχέγγρα ορθότητας της δικαστικής κρίσης· ερμηνεία με το ανωτέρω περιεχόμενο αντίκειται, ως εκ τούτου, στην αρχή της δίκαιης δίκης και της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (πρβλ. ΔΕΕ απόφαση της 19ης Μαρτίου 2020, ΡΓ [C-406/18], σκέψεις 26 επ. και ΣτΕ σε Ολομέλεια και Συμβούλιο, πρακτικό 15/2006, καθώς και πρακτικά 8/2007, 17/2011). Εξ άλλου, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 20 παρ. 1 και 95 του Συντάγματος και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, συνάγεται ότι ο νομοθέτης υποχρεούται να εξασφαλίζει την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας όχι μόνο για την οριστική επίλυση της διαφοράς, με την οποία επιτυγχάνεται, με την έκδοση απόφασης επί του κύριου ενδίκου βοηθήματος, η διάγνωση της διαφοράς και η με δύναμη δεδικασμένου ρύθμιση της οικείας έννομης σχέσης, αλλά και κατά το στάδιο της προσωρινής προστασίας, ενόψει του σκοπού και της ιδιαιτερότητας της προσωρινής προστασίας η οποία αποσκοπεί στην προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, προς διασφάλιση των ευρισκομένων σε κίνδυνο συμφερόντων των διαδίκων, μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης (βλ. ΣτΕ ΕΑ 718/1993, 141/2010, 496/2011, 180/2012, 35-36/2013, 16/2013, 475/2013 Ολομ). Τέλος, κατά πάγια νομολογία, τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές

	προϋποθέσεις για την άσκηση ένδικων βοηθημάτων και την πρόοδο της δίκης, αρκεί οι προϋποθέσεις αυτές να συνάπτονται προς την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης, να διασφαλίζουν την δικαστική ανεξαρτησία, να είναι πρόσφορες και αναγκαίες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου με την θέσπισή τους σκοπού και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας. [Επιλύει τα οριστικώς κριθέντα ζητήματα. Αναβάλλει, κατά τα λοιπά, σύμφωνα με το αιτιολογικό.]
ΣτΕ 533/2025 (Ολ.)	Μέτρα προστασίας κατά του COVID-19 - Απαγόρευση συμμετοχής πιστών στην τελετή των Θεοφανείων για το 2021 - Παύση ισχύος προσβαλλόμενης ρύθμισης - Ποινικές συνέπειες από την προσβαλλόμενη πράξη δεν συνιστούν ιδιαίτερο έννομο συμφέρον συνέχισης της δίκης 6. Επειδή, το άρθρο 32 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8) ορίζει στην παρ. 2 ότι: «Καταργείται ... η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ...». Με τη διάταξη αυτή καθιερώνεται, για την αποτροπή της διεξαγωγής άσκοπων δικών, ο δικονομικός κανόνας της καταργήσεως της δίκης στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως διοικητική πράξη, ατομική ή κανονιστική, έπαυσε να ισχύει μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως. Δεδομένου, όμως, ότι στις περιπτώσεις αυτές η προσβαλλόμενη πράξη παύει να ισχύει για το μέλλον, μη ανατραπείσα εξ υπαρχής, με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται, περαιτέρω, ότι οι τυχόν βλαπτικές για τον αιτούντα διοικητικής φύσεως συνέπειες, που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια ισχύος της πράξεως και διατηρούνται και μετά τη λήξη της ισχύος της, δεν δύνανται δε να αρθούν με την άσκηση άλλων προβλεπόμενων ένδικων βοηθημάτων παρά μόνο με την έκδοση ακυρωτικής αποφάσεως, συνιστούν λόγο συνέχισεως της δίκης, εάν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει, προκειμένου να επιτύχει, δια της ακυρώσεως της πράξεως, την άρση των εν λόγω συνεπειών. Ο κανόνας αυτός είναι συμβατός με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, καθώς και με το άρθρο 95 παρ. 1 του Συντάγματος, και δεν αντίκειται στο άρθρο 6 παρ. 1 της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), προκειμένου περί των ακυρωτικών διοικητικών διαφορών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τελευταίας αυτής διατάξεως (ΣτΕ 1303/2019 Ολομ., 1740/2015 Ολομ., 3963/2014 Ολομ., 1659 - 1660/2009 Ολομ., 751-2/2020 κ.ά.). [Καταργεί τη δίκη.]
ΣτΕ 448/2025 (Ολ.)	Εξαίρεση δικαστή - Προϋποθέσεις - Αρχή αμεροληψίας - Ελευθερία της έκφρασης - Απόψεις δικαστή εκφρασθείσες σε επιστημονικό συνέδριο - Δεσμοί συγγένειας και φιλίας με διάδικο σε όμοια υπόθεση 3. Επειδή, οι πιο πάνω διατάξεις απηχούν την αρχή της αμεροληψίας των δικαστικών λειτουργιών. Η αρχή αυτή, καίτοι δεν διατυπώνεται ρητά στο Σύνταγμα, συνιστά συνταγματική αρχή ως εγγενές στοιχείο και θεσμική εγγύηση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και τις καθιερούμενες στο Σύνταγμα εγγυήσεις υπέρ της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων των

	προσώπων (βλ. ιδίως άρθρα 2 (παρ. 1), 4 (παρ. 1), 20 (παρ. 1), 25 (παρ. 1 και 2), 26, 87 (παρ. 1 και 2) του Συντάγματος), καθώς και από το θεσπιζόμενο με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (πρβ. ΣτΕ 993/2021 Ολ. σκ. 8, 911/2021 Ολ. σκ. 12-13, 4983-5/2014 7μ. σκ. 15, 620/2004 7μ. σκ 8, 1117/2000 7μ. σκ. 7, 1940/2018 σκ. 8, 2251/2013 σκ. 8, 894/2007 σκ. 7, 1551/2005 σκ. 9, Α.Ε.Δ. 9-10/1997). Η δικαστική αμεροληψία έχει έκφανση τόσο υποκειμενική που αναφέρεται στην ενδιάθετη βούληση του δικαστικού λειτουργού και απαιτεί από αυτόν να είναι απαλλαγμένος από προσωπική προκατάληψη ή μεροληψία, πράγμα που τεκμαίρεται μέχρις αποδείξεως του εναντίου (Ε.Δ.Δ.Α. Academy Trading Ltd κατά Ελλάδος, no. 30342/96, 4.4.2000, § 43, Nicolas v. Cyprus, no 63246/10, 9.1.2018 (final 9.1.2018), § 50, Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and others v. Georgia, no. 16812/17, 18.7.2019 (final 9.12.2019), § 331), όσο και αντικειμενική, η οποία εξαρτάται από τη συνδρομή ή μη στοιχείων, τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν εξ αντικειμένου εύλογες αμφιβολίες ως προς την αμεροληψία του δικαστή (Ε.Δ.Δ.Α. Ferrantelli and Santangelo v. Italy, no. 19874/92, 7.8.1996, § 58, Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and others v. Georgia ο.π., § 332, Otegi Mondragon and others v. Spain, nos. 4184/15 κ.λπ., 6.11.2018 (final 6.2.2019), § 55). Από την άποψη αυτή σημασία μπορεί να έχουν και οι εντυπώσεις, [“Justice must not only be done, it must also be seen to be done”], καθώς το διακύβευμα είναι η εμπιστοσύνη την οποία τα δικαστήρια σε μία δημοκρατική κοινωνία πρέπει να εμπνέουν στο κοινό (Ε.Δ.Δ.Α. Academy Trading Ltd κατά Ελλάδος, ό.π., § 45, Ferrantelli and Santangelo ό.π., § 58, Olujić v. Croatia, no. 22330/05, 5.2.2009 (final 5.5.2009), §§ 57 και 63, Morice v. France ό.π., § 78, Vardanyan and Nanushyan v. Armenia ό.π., § 74, Otegi Mondragon and others v. Spain, ό.π. § 57, Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and others v. Georgia ό.π., §§ 332 και 341). Η εντύπωση δε ότι ένας δικαστής στερείται αμεροληψίας μπορεί να δημιουργηθεί όχι μόνο από προφανή σύγκρουση συμφερόντων ή από τη στάση του κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, αλλά και από τη συμπεριφορά του εκτός δικαστηρίου (Ε.Δ.Δ.Α. Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd and others v. Georgia, ό.π., § 332, Tocono and Profesorii Prometeisti v. Moldova, no. 32263/03, 26.6.2007 (final 26.9.2007), § 17 και 31). [...] 7. Επειδή, κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση της υποθέσεως το αιτούν ισχυρίστηκε και ανέπτυξε με το από 13.3.2025 υπόμνημά του ότι το γεγονός πως η ορισθείσα για την εκδίκαση της παρούσης αιτήσεως εξαιρέσεως σύνθεση του Δικαστηρίου, όπως επίσης και οι ορισθείσες Εισηγήτρια και Βοηθοί Εισηγήτριες καθόσον είναι οι ίδιες με εκείνες που όρισε ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, του οποίου ζητείται η εξαίρεση, για την εκδίκαση της κύριας υπόθεσης «θέτ[ει] ζήτημα μη ορθής εκδίκασης της εδώ ένδικης αιτήσεως και συνακόλουθα της αιτήσεως ακυρώσεως στην κύρια δίκη κατά παράβαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως και των οικείων διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρο 58 παρ. 2 ΚΠολΔ)». Οι ισχυρισμοί, όμως, αυτοί, είναι εν πάση περιπτώσει προδήλως αβάσιμοι και απορριπτέοι (πρβλ. άρθρο 60 παρ. 3 του ΚΠολΔ), διότι δεν νοείται εκ μόνου του ανωτέρω λόγου αμφισβήτηση της αμεροληψίας της μείζονος Ολομελείας και των δικαστικών λειτουργών εν γένει του Συμβουλίου της Επικρατείας. [Απορρίπτει την αίτηση.]
ΣτΕ 334/2025 (Ολ.)	(Πρότυπη δίκη άρθρου 1 ν. 3900/2010): Για την έντοκη επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντος φόρου χωρεί μόνον προσφυγή και όχι αγωγή. Ικανοποίηση ηθικής βλάβης από παράνομη επιβολή φόρου παραδεκτώς διώκεται με αγωγή, πλην, χωρίς προηγούμενη άσκηση προσφυγής ή επί απόρριψης αυτής, δεν ελέγχεται παρεμπιπτόντως η νομιμότητα της επιβολής του φόρου, ούτε εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας κρίνει, επί δικών άλλων φορολογουμένων, ότι δεν οφειλόταν τέτοιος. Διατυπώθηκε μειοψηφία.

11. Επειδή, η παραπάνω δικονομική ρύθμιση, κατά την οποία απαγορεύεται η άσκηση αγωγής για χρηματικές αξιώσεις φορολογικού εν γένει περιεχομένου, παρίσταται συνεπής με τη συμπερίληψη, όπως προαναφέρθηκε, κατά νόμο (άρθρο 8 παρ. 4 περ. ε' ν.δ. 4486/1965), στις φορολογικές εν γένει διαφορές, για την επίλυση των οποίων προβλέπεται η άσκηση προσφυγής, και εκείνων που αφορούν χρηματικές αξιώσεις για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων, δασμών, τελών και συναφών κυρώσεων, κατά την εκδίκαση της οποίας προσφυγής, με αίτημα είτε επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων κ.λπ. είτε καταβολής τόκων για τη σχετική αξίωση (αιτήματα που μπορούν να σωρευθούν), το διοικητικό δικαστήριο έχει δικαιοδοσία, κατόπιν ελέγχου της νομιμότητας της καταλογιστικής πράξης ή παράλειψης -με την επιφύλαξη της ύπαρξης δεδικοσμένου- να επιδικάσει και δη εντόκως το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2190/2014, 248-249/2008, ΣτΕ 7μ. 4073/2010, ΣτΕ 686/2020). Με τα δεδομένα αυτά, αγωγή αποζημίωσης για την αποκατάσταση της ζημίας που αντιστοιχεί στο ποσό φόρου κ.λπ. που μη νομίμως επιβλήθηκε με καταλογιστική πράξη της φορολογικής αρχής θα είχε ταυτόσημο κατ' ουσίαν αντικείμενο με την ως άνω προσφυγή για την επιστροφή του εν λόγω ποσού ως αχρεωστήτου. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η ρύθμιση του άρθρου 71 παρ. 4 του ΚΔΔ, με την οποία διατηρήθηκε το διαμορφωθέν κατά την εισαγωγή του Κώδικα αυτού σύστημα σχετικά με την απαγόρευση άσκησης αγωγής για τις χρηματικές αξιώσεις που αντιστοιχούν σε καταβληθέντα, χωρίς νόμιμη υποχρέωση, ποσά φόρων, δασμών, τελών και συναφών κυρώσεων, ερείδεται σε γενικό και αντικειμενικό κριτήριο, εκείνο της φύσης των διαφορών. Η επίμαχη δε διαφοροποίηση για την εκδίκαση των ως άνω χρηματικών αξιώσεων κατόπιν άσκησης προσφυγής και, συνακόλουθα, την τήρηση αυστηρότερων κατά κανόνα δικονομικών προϋποθέσεων (όπως των διατάξεων των άρθρων 63 παρ. 3 ΚΔΔ περί προηγούμενης άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής, 66 παρ. 2 περ. α' ΚΔΔ περί προθεσμίας, 79 παρ. 5 ΚΔΔ περί της έκτασης εξουσίας του δικαστηρίου, 93 παρ. 3 ΚΔΔ περί καταβολής ποσοστού του φόρου για την άσκηση έφεσης, 277 παρ. 3-4 ΚΔΔ περί αναλογικού παραβόλου) έναντι εκείνων της αγωγής, σκοπεύει στη συντομότερη και αποτελεσματικότερη εκδίκαση των φορολογικών διαφορών από τα διοικητικά δικαστήρια. Όπως δε έχει κριθεί (ΣτΕ 7μ. 761/2014, ΣτΕ 1764/2021, 1558/2019, 1517/2018, 1229-1233, 1578/2015, 3832/2014 κ.ά.), η διαφοροποιημένη αυτή ρύθμιση δικαιολογείται αντικειμενικώς ενόψει της ιδιαίτερης σημασίας των φορολογικών διαφορών, οι οποίες αποτελούν σημαντική κατηγορία διοικητικών διαφορών ουσίας τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και ως ποσοστό επί του συνόλου των υποθέσεων ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων αλλά συγχρόνως και κατηγορία υποθέσεων ιδιαίτερης σημασίας για την οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας και των πολιτών της. Ερμηνευόμενη υπό την έννοια αυτή η διάταξη του άρθρου 71 παρ. 4 του ΚΔΔ, αφενός μεν δεν προσκρούει στις επιταγές του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος (ΣτΕ 7μ. 2738-2740/2022) για αποτελεσματική δικαστική προστασία, που δεν αποκλείει τη θέσπιση δικονομικών προϋποθέσεων για το έγκυρο της άσκησης των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων και για την πρόοδο της δίκης, εφόσον συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την απονομή της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν το όριο πέραν του οποίου ισοδυναμούν με κατάλυση άμεση ή έμμεση του ατομικού δικαιώματος που προστατεύεται με τις παραπάνω διατάξεις (ΣτΕ Ολομ. 1858/2015, 1376/2013, 1583/2010 κ.ά.). Αφετέρου, δε, ικανοποιεί τις απαιτήσεις των άρθρων 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) για σεβασμό της περιουσίας, επέμβαση στην οποία συνιστά η επιβολή φορολογίας (ΣτΕ Ολομ. 148/2024, 2318, 2220/2018 κ.ά.), εφόσον με την επίμαχη δικονομική ρύθμιση παρέχεται εύλογη ευκαιρία υποβολής της υπόθεσης στις αρμόδιες αρχές προς τον σκοπό της αποτελεσματικής προσβολής των μέτρων τα οποία προκαλούν παρέμβαση στα δικαιώματα που προστατεύονται από τις εν λόγω διατάξεις (ΕΔΔΑ 3/10/2013, 25816/09, Γιαβή κατά Ελλάδας, σκ. 44, 4/10/2011, 4056/08, Ζαφρανάς κατά Ελλάδας, σκ. 36, 5/2/2009, 43588/06, Βοντάς κ.λπ. κατά Ελλάδας, σκ. 36, 24/11/2005, 49429/99, Capital Bank AD κατά Βουλγαρίας, σκ. 134 κ.ά.).

[...]

17. Επειδή, κατά το μέρος που με την κρινόμενη αγωγή οι ενάγοντες ζητούν να αναγνωρισθεί ότι το Δημόσιο οφείλει αποζημίωση για την αποκατάσταση της θετικής ζημίας την οποία υπέστησαν (άλλως οφείλει να αποδώσει την ωφέλεια κατά την οποία κατέστη πλουσιότερο) και η οποία αντιστοιχεί στα ποσά του φόρου, τα οποία τους επιβλήθηκαν παρανόμως (όπως τυχόν επιβαρύνθηκαν σε περίπτωση εκπρόθεσμης καταβολής τους από ορισμένους ενάγοντες), και δη νομιμοτόκως από την καταβολή των επίμαχων ποσών, αυτή, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 10-11, ασκείται απαραδέκτως κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 71 παρ. 4 του ΚΔΔ. Διότι και στην προκειμένη περίπτωση, κατά την οποία υπεβλήθη σε φόρο εισοδήματος μισθωτών υπηρεσιών, κατ' εφαρμογή του άρθρου 45 παρ. 1 του ΚΦΕ, παροχή, η οποία, σύμφωνα με τα κριθέντα τελικώς από το Συμβούλιο της Επικρατείας, δεν αποτελούσε, κατά την αληθή έννοια της διάταξης αυτής, παροχή μισθολογικού χαρακτήρα υπαγόμενη σε φόρο εισοδήματος, η ασκηθείσα αγωγή αφορά έντοκη επιστροφή ποσών φόρου ως αχρεωστήτως καταβληθέντων, ήτοι αξιώσεις φορολογικού περιεχομένου, που μπορούν να ικανοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο με την άσκηση προσφυγής. Τούτο δεν προσκρούει σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 10-11, στην επιταγή του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [ούτε στην επιταγή του αναλόγου, κατά τούτο, εύρους άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ για δίκαιη δίκη, το οποίο πάντως δεν εφαρμόζεται κατ' αρχήν στις φορολογικές διαφορές (πρβλ. αποφάσεις ΕΔΔΑ μειζ. Συνθ. 3.11.2022, 49812/09, Vegotex International S.A. κατά Βελγίου, σκ. 65-66, ΕΔΔΑ 5.2.2019, 31651/08, Formela κατά Πολωνίας (decision) σκ. 127-129, 23.7.2009, 30345/05, Joubert κατά Γαλλίας σκ. 30, 23.2.2006, 25632/02, Stere κ.λπ. κατά Ρουμανίας σκ. 28-31, 23.11.2006, 73053/01, Jussila κατά Φινλανδίας σκ. 29-39, 23.7.2002, 34619/97, Janosevic κατά Σουηδίας σκ. 64-71, 12.7.2001, 44579/98, Ferrazzini κατά Ιταλίας σκ. 29 κ.ά., ΣτΕ Ολομ. 2527-2531/2013 σκ. 14 κ.ά.)]. Ούτε συγχωρείται για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας σε διαφορές οι οποίες δεν υπέκειντο (παραδεκτώς) σε αίτηση αναίρεσης, δίχως τούτο να συνιστά υπέρμετρη τυπολατρεία, το απαράδεκτο, κατά τα παγίως κριθέντα, αγωγής με το παραπάνω περιεχόμενο και αίτημα ασκηθείσας άνευ προηγουμένης ασκήσεως ή κατόπιν ασκήσεως και απορρίψεως -και μάλιστα με ισχύ δεδικασμένου- του παρεχόμενου στους ενάγοντες ενδίκου βοηθήματος της προσφυγής κατά των οικείων πράξεων της φορολογικής διοίκησης, λόγω της επίλυσης από το Συμβούλιο της Επικρατείας του κρίσιμου στις οικείες διαφορές νομικού ζητήματος, ύστερα από ερμηνεία της διάταξης που εφαρμόσθηκε από τη φορολογική διοίκηση, κατά τρόπο αντίθετο από την έως τότε κρατήσασα νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας (και πάντως όχι επειδή κρίθηκε ως αντισυνταγματικός ο φόρος, όπως υπολαμβάνουν οι ενάγοντες). Οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, από τις οποίες δεν απορρέει δικαίωμα στη σταθερότητα της νομολογίας (ΕΔΔΑ, 29.1.2019, 45849/13, Orlen Lietuva Ltd. κατά Λιθουανίας, σκ. 80, 12.1.2016, 37537/13, Borg κατά Μάλτας, σκ. 107, πρβλ. για νομολογιακή μεταστροφή και ΕΔΔΑ, 22.5.2018, 24079/11, Jureša κατά Κροατίας, σκ. 44, 12.1.2016, 37537/13, Borg κατά Μάλτας, σκ. 111, 30.11.2010, 3573/05, S.S. Baliklıçesme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi κ.λπ. κατά Τουρκίας, σκ. 28), ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με τις επιταγές των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ για αποτελεσματική δικαστική προστασία και δίκαιη δίκη, καθώς και με τις επιταγές των άρθρων 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ για σεβασμό της περιουσίας, ουδόλως υποχρεώνουν την έννομη τάξη να συγχωρήσει απαράδεκτη, κατά τα παγίως κριθέντα, άσκηση ενδίκου βοηθήματος που αποσκοπεί στην εφαρμογή των κανόνων που γίνονται δεκτοί κατά νομολογιακή μεταβολή σε υποθέσεις, στις οποίες, κατά τη δημοσίευση της απόφασης που επιφέρει την εν λόγω νομολογιακή μεταβολή, δεν έχει ασκηθεί (παραδεκτώς) ή έχει ασκηθεί και απορριφθεί -και μάλιστα με ισχύ δεδικασμένου- το κατά νόμο προβλεπόμενο ένδικο βοήθημα με το οποίο παρέχεται στον ενδιαφερόμενο η δυνατότητα δικαστικής επιδίωξης της αξίωσής του. Εν προκειμένω, στους ενάγοντες παρεχόταν η δυνατότητα

	δικαστικής επιδίωξης της έντοκης επιστροφής του φόρου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος διά της άσκησης προσφυγής κατά της απόρριψης δηλώσεων επιφύλαξης που διατύπωσαν στις συμπληρωματικές φορολογικές δηλώσεις τους ή κατά της απόρριψης αιτήσεων ανάκλησης των συμπληρωματικών φορολογικών τους δηλώσεων ή/και κατά των εκκαθαριστικών σημειωμάτων φόρου εισοδήματος που εκδόθηκαν με βάση τις συμπληρωματικές δηλώσεις αυτών ή κατά των οικείων φύλλων ελέγχου. Πράγματι, η μακροχρόνια επικράτηση, ως προς την έννοια διάταξης νόμου, ορισμένης νομολογιακής άποψης, ενόψει της οποίας η άσκηση δικονομικού δικαιώματος, όπως ενδίκου βοηθήματος (εν προκειμένω προσφυγής στρεφόμενης κατά των παραπάνω πράξεων), εμφανίζεται στερούμενη επαρκών πιθανοτήτων επίτευξης ευνοϊκού για τον προτιθέμενο να το ασκήσει δικονομικού αποτελέσματος, δεν αποτελεί ανυπέρβλητο κώλυμα άσκησης του δικαιώματος ως μέσου επίτευξης του δικονομικού σκοπού του, αφού η νομολογιακή μεταβολή επί νομικού ζητήματος του οποίου η λύση προϋποθέτει την ερμηνεία κανόνα δικαίου, είναι αντικειμενικά πάντοτε ενδεχόμενη, ανεξαρτήτως φαινομένης παγιώσεως συγκεκριμένης ερμηνευτικής γνώμης (ΑΠ 114/1989, 730/2021, πρβλ. ΑΕΔ 11/1983, ΣτΕ 1327/2009, ΕΔΔΑ, 21.7.2016, 63066/14, Μαματάς κ.λπ. κατά Ελλάδας, σκ. 62 κ.ά.). Εξάλλου, η ασκηθείσα στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών από τους ενάγοντες προς ικανοποίηση των προαναφερθέντων δικαιωμάτων τους αγωγή δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως προσφυγή δοθέντος ότι, ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 115 του ΚΔΔ, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 22 παρ. 1 του ν. 3226/2004 (Α' 24), περισσότεροι μπορούν, με το ίδιο δικόγραφο, να ασκήσουν κοινή αγωγή, εφόσον συνδέονται με κοινό δικαίωμα ή τα δικαιώματά τους στηρίζονται σε όμοια κατά τα ουσιώδη στοιχεία νομική και πραγματική βάση, κοινή προσφυγή μπορούν να ασκήσουν περισσότεροι μόνο κατά της ίδιας πράξης ή παράλειψης (ή πάντως -κατ' άρθρο 123 του ΚΔΔ- κατά συναφών πράξεων, παραλείψεων ή υλικών ενεργειών), εφόσον οι λόγοι που προβάλλουν στηρίζονται σε όμοια κατά τα ουσιώδη στοιχεία νομική και πραγματική βάση, οι προϋποθέσεις όμως αυτές δεν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση, κατά την οποία αμφισβητούνται πράξεις με τις οποίες προσδιορίσθηκε η ατομική φορολογική υποχρέωση που βαρύνει αυτοτελώς καθέναν από τους ενάγοντες κατόπιν των δηλώσεων φόρου εισοδήματος που υπέβαλε καθένας από αυτούς (πρβλ. ΣτΕ 2580-2586/1998, 5035/1996). Επιπροσθέτως, ο επίμαχος προσδιορισμός της ατομικής φορολογικής υποχρέωσης καθενός από τους ενάγοντες αμφισβητείται συλλήβδην και χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό των οικείων πράξεων ή παραλείψεων που θα καθιστούσε δυνατό τον χωρισμό δικογράφου κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 115 παρ. 5 του ΚΔΔ, όπως αναριθμήθηκε με το άρθρο 11 παρ. 1 του ν. 2944/2001 (Α' 222). [Επιλύει το γενικότερου ενδιαφέροντος ζήτημα το οποίο εισήχθη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, σύμφωνα με το σκεπτικό. Παραπέμπει, κατά τα λοιπά, την υπόθεση προς περαιτέρω εκδίκαση στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών, σύμφωνα με το σκεπτικό.]
ΣτΕ 147/2025 (Ολ.)	Πολεοδομικός σχεδιασμός - Όροι δόμησης - Νέος Οικοδομικός Κανονισμός - Πολεοδομικά κίνητρα - Ειδικά πολεοδομικά καθεστώτα - Αντικείμενη στο Σύνταγμα η απευθείας και οριζόντια εφαρμογή των κινήτρων προσαύξησης των όρων δόμησης χωρίς προηγούμενο πολεοδομικό σχεδιασμό - Χρόνος επέλευσης συνεπειών αντισυνταγματικότητας 49. Επειδή, τουναντίον, ο περιορισμός των αποτελεσμάτων της αντισυνταγματικότητας δεν καταλαμβάνει εκκρεμείς δίκες, δηλαδή δίκες επί αιτήσεων ακυρώσεως που έχουν ασκηθεί παραδεκτώς, μέχρι τον κρίσιμο κατά τα ανωτέρω χρόνο (:11.12.2024), κατά οικοδομικών αδειών που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογήν του ΝΟΚ. Υπό διαφορετική εκδοχή, θα πλησσόταν το, κατ' άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, που περιλαμβάνει πρωτίστως την, κατόπιν αποδοχής αιτήσεως ακυρώσεως παντός έχοντος έννομο

	συμφέρον, κατ' άρθρο 95 του Συντάγματος, ακύρωση της προσβληθείσης διοικητικής πράξης, η οποία καταργείται από τότε που εκδόθηκε, λογίζεται ως μηδέποτε εκδοθείσα και δεν παράγει έννομο αποτέλεσμα (ΣτΕ Ολομ. 3312/2017 κ.ά.). Πρέπει, ως εκ τούτου, να απορριφθεί και το αίτημα της παρεμβαίνουσας δικαιούχου της προσβληθείσης οικοδομικής άδειας "Πελαργός Ο.Ε." (βλ. την από 24.10.2024 "προσθήκη – αντίκρουση"), με το οποίο ζητεί από το Δικαστήριο "να περιορίσει, κατά το μέτρο του δυνατού το ακυρωτικό αποτέλεσμα", σταθμίζοντας την προστασία του οικιστικού περιβάλλοντος με την προστατευόμενη εμπιστοσύνη των καλόπιστων διοικουμένων. [Δέχεται την κρινόμενη αίτηση...]
ΣτΕ 1297/2024 (Ολ.)	Κατ' άρθρο 55 ν. 4663/2020 διατηρείται η δυνατότητα του καθ' ου ή των καθολικών διαδόχων του να επιδιώξουν την ανάκληση συντελεσμένης απαλλοτρίωσης. Την ανάκληση μπορεί να επιδιώξει αυτοτελώς έκαστος των αρχικών συγκυρίων ή των καθολικών διαδόχων τους. Την ανάκληση δεν νομιμοποιείται να ζητήσει ο ειδικός διάδοχος. Ο σκοπός της επίμαχης απαλλοτρίωσης (προστασία Ακρόπολης) έχει εκπληρωθεί. 13. [...] Στην περίπτωση αυτή, όπως έχει κριθεί, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 31 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 παρ. 1 αυτού περί του εννόμου συμφέροντος προς άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως, ερμηνευομένων ενόψει του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, νομιμοποιούνται να ζητήσουν τη συνέχιση της δίκης, κατόπιν θανάτου του αιτούντος, όχι μόνον οι καθολικοί διάδοχοι αυτού, ως τέως ιδιοκτήτη, αλλά και οι ειδικοί διάδοχοί του, στους οποίους είχε τυχόν μεταβιβασθεί, κατά τη διάρκεια της δίκης, το εν λόγω δικαίωμα προσδοκίας, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τη ρητή διάταξη της ως άνω παραγράφου 1 του άρθρου 31, αν αποβιώσει ο ασκήσας την αίτηση ακυρώσεως, μπορεί «οποιοσδήποτε που νομιμοποιείται» να ζητήσει τη συνέχιση της δίκης (ΣτΕ Ολομ. 4313/2015). Τούτο δε, διότι, στην ειδική αυτή περίπτωση, ο αρχικός κύριος (ή οι καθολικοί διάδοχοί του), ο οποίος αποτελεί κατά τα ανωτέρω και το μόνο νομιμοποιούμενο προς τούτο πρόσωπο, έχει ήδη ασκήσει τη διαδικαστική δυνατότητα που του αναγνωρίζεται από την έννομη τάξη - στο πλαίσιο της επιδίωξης ανακλήσεως της συντελεσμένης απαλλοτρίωσης και ανακτήσεως της κυριότητάς του επί του απαλλοτριωθέντος -, με την υποβολή σχετικού αιτήματος προς τη Διοίκηση και, στη συνέχεια, με την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της αρνήσεως της Διοικήσεως να ανακαλέσει την επίμαχη απαλλοτρίωση. Εφόσον, δηλαδή, έχει ασκηθεί από τον τέως ιδιοκτήτη του απαλλοτριωθέντος, παραδεκτώς, η διαδικαστική του δυνατότητα να αιτηθεί την ανάκληση της απαλλοτρίωσης και έχει προσβληθεί δικαστικώς η αντίστοιχη άρνηση της Διοικήσεως να ικανοποιήσει το αίτημά του αυτό, δεν ασκεί επιρροή επί του ειδικότερου ζητήματος του εννόμου συμφέροντος για τη συνέχιση της δίκης κατ' άρθρο 31 του π.δ. 18/1989, η μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως ειδική διαδοχή αυτού, από τρίτο πρόσωπο, στα εν γένει δικαιώματά του σε σχέση με το συγκεκριμένο ακίνητο (πρβλ. και ΣτΕ 565/2016, 3445, 2500/2014 κ.ά.). [Απορρίπτει την αίτηση]
ΣτΕ 653/2024 (Ολ.)	Συνταγματικό το σύστημα διοίκησης των ΑΕΙ του ν. 4957/2022, ως προς τη συμμετοχή και τα προσόντα εκλογής των εξωτερικών μελών του Συμβουλίου Διοίκησης και το εκλογικό σύστημα ανάδειξης των εσωτερικών μελών αυτού (ταξινόμική ψήφος)

	15. Επειδή, ακολούθως, προβάλλεται με σειρά λόγων (6 έως 8) ότι, κατά παράβαση των άρθρων 5 παρ. 1 (αξιοκρατική και έλλογη επιλογή), 16 παρ. 5 (αυτοδιοίκηση) και 25 παρ. 1 (αρχή της διαφάνειας ως έκφανση του κράτους δικαίου) του Συντάγματος, προβλέπεται με την προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση ένα σπάνιο, δυσνόητο και εξαιρετικά πολύπλοκο εκλογικό σύστημα, το οποίο προάγει την αδιαφάνεια, καθόσον οι εκλογείς δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουν τη βαρύτητα της ψήφου τους πλην της πρώτης προτιμήσεώς τους. Εξάλλου, κατά τους αιτούντες, όλα τα δεδομένα και οι εξαιρετικά σύνθετοι υπολογισμοί της εκλογικής διαδικασίας δεν είναι προσβάσιμα σε κανέναν μετέχοντα σε αυτήν, υποψήφιο ή μέλος του οργάνου διενέργειας των εκλογών, ούτε επαληθεύσιμα αλλά ούτε και διαψεύσιμα ως προς τους πραγματοποιηθέντες υπολογισμούς, δεδομένου άλλωστε ότι δεν αποκλείεται να ανακύψουν αλγοριθμικές αστοχίες και λάθη συστήματος κατά την εκλογική διαδικασία, με αποτέλεσμα τη στρέβλωση της διαδικασίας καταμέτρησης. Ως εκ τούτου, κατά τους προσβαλλόμενους ισχυρισμούς, κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 20 παρ. 1 και 2 και της κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχής του κράτους δικαίου, αποκλείεται η δυνατότητα ασκήσεως των προβλεπομένων στο άρθρο 6 παρ. 5-6 της προσβαλλόμενης απόφασης ενστάσεων επί της εκλογικής διαδικασίας, με ουσιαστικό και τεκμηριωμένο περιεχόμενο, στη συνέχεια δε αυτών να ασκηθούν τα δικαιώματα του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος προς παροχή δικαστικής προστασίας. Τέλος, προβάλλεται ότι με το ως άνω εκλογικό σύστημα παραβιάζεται η αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου, ως συνιστώσα της αυτοδιοίκησης και της ακαδημαϊκής ελευθερίας και ισότητας, καθόσον αποδυναμώνεται πλήρως η ισοδυναμία των ψήφων ήδη από τον δεύτερο γύρο της καταμέτρησης και μέχρι τον έσχατο γύρο, η δε βαρύτητά της εξαρτάται από τυχαίους παράγοντες (ήτοι από τον αριθμό των ψήφων που θα λάβει ο πρώτος υποψήφιος και την απόσταση του αριθμού αυτού από το εκλογικό μέτρο). [...] 17. [...] Συνεπώς, όλοι οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι λόγοι πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι. Περαιτέρω, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι και οι ισχυρισμοί των αιτούντων, με τους οποίους προβάλλεται ότι υφίσταται έλλειμμα δικαστικής προστασίας των ενδιαφερομένων και ότι παραβιάζονται οι διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 1-2 του Συντάγματος και η αρχή του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.), λόγω της αδιαφάνειας της ταξινομικής ψήφου, της αδυναμίας ελέγχου των εκλογικών αποτελεσμάτων εκ μέρους του Οργάνου Διενέργειας Εκλογών και κάθε ενδιαφερομένου και της ουσιαστικής αδυναμίας άσκησης ένστασης. Και τούτο διότι, όπως προκύπτει από τις ανωτέρω διατάξεις της προσβαλλόμενης απόφασης, στο πρακτικό καταμέτρησης ψήφων και στο τελικό πρακτικό εκλογής καταγράφονται, με ευθύνη της Κεντρικής Εφορευτικής Επιτροπής, όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη διακρίβωση και επαλήθευση των αποτελεσμάτων από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο, μεταξύ δε άλλων αναγράφονται ο εκλεγμένος και ο αποκλεισθείς υποψήφιος ανά γύρο καταμέτρησης [πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 519/2015 σκ. 19]. [...] [Απορρίπτει την αίτηση]
ΣτΕ 511-4/2024 (ΟΛ.)	Ακύρωση απόφασης του ΔΣ του ε-ΕΦΚΑ κατά το μέρος που ορίζει ότι οι Γενικοί Δ/ντές του μπορεί να προέρχονται και από τον ιδιωτικό τομέα και ότι το όριο ηλικίας για συμμετοχή στη διαδικασία ήταν το 64ο 40. Επειδή, κατά πάγια νομολογία, στην περίπτωση κατά την οποία προβλέπεται ότι η αξιολόγηση της προσωπικότητας, της ικανότητας και της εν γένει καταλληλότητας για την άσκηση των καθηκόντων διενεργείται μέσω συνεντεύξεως των υποψηφίων, επιβάλλεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 παρ. 4 και 17 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999, Α' 45) και την αρχή του κράτους δικαίου,

	να καταγράφεται στο οικείο πρακτικό συνεδριάσεως της Επιτροπής, έστω και συνοπτικά, το περιεχόμενο της συνεντεύξεως, με αναφορά τόσο στα ερωτήματα που ετέθησαν στον κρινόμενο, όσο και στις απαντήσεις που τυχόν έδωσε και στην αξιολόγησή τους από την Επιτροπή, καθώς και να εκφέρεται εξατομικευμένη κρίση για την προσωπικότητα κάθε κρινόμενου και την εν γένει ικανότητά του να ασκεί τα συγκεκριμένα καθήκοντα της θέσεως. Τούτο δε, αφ' ενός για να εξασφαλίζονται αποτελεσματικά οι προϋποθέσεις αμερόληπτης και αξιοκρατικής κρίσεως και αφ' ετέρου για να καθίσταται γνωστή στους υποψηφίους και ελέγξιμη από τον ακυρωτικό δικαστή, εν όψει του κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, καθώς και του άρθρου 95 παρ. 1 εδάφιο α' του Συντάγματος, η αξιολόγηση των υποψηφίων κατά τη σχετική διαδικασία (Σ.τ.Ε. 1731/2021, 1167/2021, 2162/2014· πρβ. Σ.τ.Ε. 2467/2019, 711/2017 Ολομ., 3501/2013, 3052, 3058/2009 Ολομ.). Στην προκειμένη περίπτωση, με τις διατάξεις των άρθρων 3 επομ. του ν. 4892/2022 και της κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσας πρώτης των προσβαλλομένων αποφάσεως του Δ.Σ. του e-Ε.Φ.Κ.Α., εισάγεται σύστημα επιλογής των υποψηφίων προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων του e-Ε.Φ.Κ.Α., που βασίζεται στη μοριοδότηση τυπικών προσόντων (εργασιακή εμπειρία συναφής με το αντικείμενο της προκηρυσσόμενης θέσης σε θέση υπαλλήλου και σε θέση ευθύνης αντιστοίχως), καθώς και στη μοριοδότηση προφορικής (δομημένης) συνεντεύξεως ενώπιον ειδικώς προβλεπόμενης Τριμελούς Επιτροπής, κατά την οποία (βλ. αναλυτικά ενότητα 2, σημείο 4 iii, iv, v και vii της πρώτης προσβαλλόμενης) αξιολογείται η προσωπικότητα των υποψηφίων, η ικανότητα και η καταλληλότητά τους να ανταποκριθούν στην άσκηση των αυξημένων καθηκόντων, με τα οποία συνδέεται άμεσα η θέση ευθύνης που πρόκειται να καταλάβουν ως προϊστάμενοι Γενικών Διευθύνσεων του φορέα· επίσης, προβλέπεται ότι η συνέντευξη περιλαμβάνει συζήτηση επί θεμάτων που αφορούν το αντικείμενο του e-Ε.Φ.Κ.Α. και τις αρμοδιότητες των επιμέρους υπηρεσιών αυτού, σε συνάρτηση με τις δεξιότητες και τα προσόντα του υποψηφίου, λαμβάνονται υπ' όψιν και οι επικοινωνιακές δεξιότητές του, η ικανότητα διαχείρισεως του χρόνου, ο τρόπος που ενεργεί υπό συνθήκες πίεσης, η ικανότητα συντονισμού ομάδων εργασίας και η δημιουργικότητα του υποψηφίου. Τέλος, προβλέπεται η σύνταξη πρακτικού με τα κρίσιμα και ουσιαστικά στοιχεία της συνεντεύξεως και τη μοριοδότηση κάθε υποψηφίου. Από τις ως άνω ρυθμίσεις προκύπτει ότι η δομημένη συνέντευξη οργανώνεται από την πρώτη προσβαλλόμενη απόφαση του Δ.Σ. με τρόπο με τον οποίο, κατ' αρχήν, εξασφαλίζονται αφ' ενός οι προϋποθέσεις αμερόληπτης και αξιοκρατικής κρίσεως και αφ' ετέρου η δυνατότητα ελέγχου από τον ακυρωτικό δικαστή της αξιολογήσεως των υποψηφίων από την αρμόδια Τριμελή Επιτροπή, εφ' όσον με την προσβαλλόμενη απόφαση του Δ.Σ. καθορίζονται επαρκώς οι αξιολογούμενες δεξιότητες και τα προσόντα των υποψηφίων και προσδιορίζεται η θεματική και η διαδικασία της συνεντεύξεως. Συνεπώς, τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα. [Δέχεται εν μέρει την κρινόμενη αίτηση]
ΣτΕ 380/2024 (Ολ.)	Διακοπή της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως με την υποβολή διοικητικής προσφυγής κατά τα αρθ. 227επ. ν. 3852/2010 και 151επ. ν. 3463/2006. Μεταβολή νομολογίας σχετικά με προϋπόθεση παραδεκτού ενδίκου βοηθήματος. 10. Επειδή, όπως έχει κριθεί (Ολ. ΣτΕ 1360-1, 801-803/2021), η μεταστροφή της νομολογίας επί ζητημάτων ερμηνείας κανόνων του θετικού δικαίου αποτελεί φαινόμενο σύμφυτο με το δικαιοδοτικό έργο και αναγκαίο μέσο για την περαιτέρω εξέλιξή της, τα δε δικαστήρια διαθέτουν την εξουσία προς πραγματοποίησή της. Κατά συνέπεια, η νομολογιακή μεταστροφή δεν παραβιάζει τις απορρέουσες από το Σύνταγμα (ΣτΕ 1738/2017 Ολ.) και την Ε.Σ.Δ.Α. αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης – από τις οποίες άλλωστε δεν απορρέει δικαίωμα στη σταθερότητα της νομολογίας (απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 29.1.2019, Orlen Lietuva Ltd. κατά Λιθουανίας, 45849/13, σκ. 80) – παρά

	μόνον εάν αυτή παρίσταται αυθαίρετη ή παντελώς στερούμενη αιτιολογίας (αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 22.5.2018, Jureša κατά Κροατίας, 24079/11, σκ. 44, της 12.1.2016, Borg κατά Μάλτας, 37537/13, σκ. 111, της 30.11.2010, S.S. Balikliçesme Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi και λοιποί κατά Τουρκίας, 3573/05, σκ. 28). Εξ άλλου, οι ως άνω αρχές, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με την αρχή της δίκαιης δίκης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α., ουδόλως υποχρεώνουν τα δικαστήρια σε χρονική μετάθεση των εννόμων συνεπειών που συνεπάγεται η νομολογιακή μεταστροφή και, ειδικότερα, στην εφαρμογή των κανόνων και αρχών που αποτελούν το αντικείμενό της στις εκκρεμείς κατά τη δημοσίευση της απόφασης που την επιφέρει υποθέσεις, εκτός εάν η μεταστροφή αφορά α) σε ζητήματα παραδεκτού του ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος ή μέσου (ΣτΕ 170/2017 7μ., 1898/2016 7μ., 2131, 3705/2015, 2436/2012 7μ., 1913/2010 7μ., 1023/2009 7μ., 1587/2007 7μ., 4304/2001, 605/2008 Ολ., 3596/1971 Ολ., βλ. και απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. της 26.5.2020, Gil Sanjuan κατά Ισπανίας, 48297/15, σκ. 36-44), β) σε δικαιώματα, αξιώσεις ή εύλογες προσδοκίες, οι οποίες ερείδονται επί παγιωθείσας νομολογίας και καθίστανται, για τον λόγο αυτόν, άξιες προστασίας παρά τη μεταστροφή που συνεπάγεται την εφεξής μη αναγνώρισή τους. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, δεν νοείται άμεση εφαρμογή κανόνα αποτελούντος προϊόν νομολογιακής μεταστροφής κατά παραβίαση της αρχής της προβλεψιμότητας (πρβ. αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 26.5.2020, Gil Sanjuan κατά Ισπανίας, της 19.2.2013, Petko Petkov κατά Βουλγαρίας, 2834/06, σκ. 33, της 7.7.2011, Serkon κατά Ουκρανίας, 39766/05, σκ. 40). [Απορρίπτει την αίτηση]
ΣτΕ 60/2024 (Ολ.)	Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή του έργου της νότιας επέκτασης του επιβατικού λιμένα Πειραιά. 8. Επειδή, όπως έγινε δεκτό στη σκέψη 6 της παρούσης, η προσκομισθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 2021 του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) του αιτούντος Δικηγορικού Συλλόγου, με την οποία είχε παρασχεθεί εντολή προς τους τρεις υπογράψαντες την κρινόμενη αίτηση δικηγόρους να ασκήσουν αίτηση ακυρώσεως κατά της προσβαλλόμενης πράξης, δεν αρκεί για τη νομιμοποίησή τους και συνακόλουθα για το παραδεκτό του ενδίκου βοηθήματος σύμφωνα με το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, ενώ η απαιτούμενη πράξη παροχής πληρεξουσιότητας του Προέδρου του Συλλόγου προσκομίσθηκε μετά τη λήξη της προθεσμίας νομιμοποίησης που χορήγησε η Πρόεδρος του Δικαστηρίου στους διαδίκους. Με τα δεδομένα αυτά, η κρινόμενη αίτηση θα έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη, σύμφωνα με το προεκτεθέν άρθρο 27 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει. Ωστόσο, από τη μέχρι τούδε νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν προέκυπτε με σαφήνεια εάν, κατά την έννοια των προεκτεθεισών διατάξεων του Κώδικα Δικηγόρων, αρκεί μόνη η προσκόμιση απόφασης των Διοικητικών τους Συμβουλίων. Ως εκ τούτου, η απόρριψη της κρινόμενης αίτησης για τον λόγο ότι ο αιτών Σύλλογος δεν προσκόμισε, εντός της ταχθείσης προθεσμίας, πληρεξούσιο του Προέδρου του προς τους δικηγόρους που υπέγραψαν την αίτηση ή προς αυτόν που παρέστη στο ακροατήριο, δεν θα ήταν συμβατή με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Εφόσον, όμως, έχει προσκομισθεί, έστω εκπροθέσμως, η απαιτούμενη πράξη παροχής πληρεξουσιότητας του Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου προς τον παραστάτη κατά τη συζήτηση της υπόθεσης δικηγόρο, καθίσταται περιττή η κλήση του αιτούντος Συλλόγου προς συμπλήρωση της νομιμοποίησης και η παροχή σε αυτόν προθεσμίας για να προσκομίσει εκ νέου την ίδια αυτή πράξη. Κατόπιν των ανωτέρω, η αίτηση ακυρώσεως ασκείται παραδεκτώς κατ' άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει, και με έννομο συμφέρον από τον αιτούντα Δικηγορικό Σύλλογο, ισχυριζόμενο ότι η κατασκευή της πλησσομένης νότιας επέκτασης του επιβατικού λιμένα Πειραιά συνεπάγεται υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και επιδείνωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων του Πειραιά και ότι το ζήτημα αυτό ενδιαφέρει

		πρωτίστως τα μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά. Αν και, κατά τη μειοψηφήσασα άποψη, η κρινόμενη αίτηση ασκείται παραδεκτώς, σύμφωνα με το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, για τον λόγο ότι, με την απόφαση της 29ης.6.2021 του Διοικητικού του Συμβουλίου, ο αιτών Σύλλογος παρέσχε εντολή ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως κατά του πλησσόμενου κεφαλαίου της προσβαλλόμενης πράξης περιβαλλοντικής αδειοδότησης, το οποίο αποτελεί ζήτημα μείζονος ενδιαφέροντος για τα μέλη του. [Καταργεί τη δίκη]
ΣτΕ	2135-7/2023	Συνταγματικές η αναστολή, με παρουσία προσώπων, πάσης φύσεως θρησκευτικών τελετών στους χώρους λατρείας και η τέλεση αυτών με τήρηση αναλογίας ατόμου/τ.μ. και με ανώτατο όριο ατόμων. 4. Επειδή, με την ρητώς προσβαλλόμενη πράξη και τις ανωτέρω διαδοχικώς εκδοθείσες μέχρι τη συζήτηση της υποθέσεως (5.2.2021) επιβάλλονται περιορισμοί στην άσκηση του συνταγματικού δικαιώματος της ελευθερίας της λατρείας, οι οποίοι είναι άλλοτε αυστηρότεροι, όπως η αναστολή κάθε είδους θρησκευτικών τελετών με παρουσία φυσικών προσώπων, και άλλοτε ηπιότεροι, όπως η τέλεση θρησκευτικών τελετών με παρουσία φυσικών προσώπων αλλά με προϋποθέσεις. Οι ανωτέρω διαδοχικώς εκδοθείσες πράξεις α) στηρίζονται στις ίδιες εξουσιοδοτικές διατάξεις όπως και οι ρητώς προσβαλλόμενες από τους αιτούντες ρυθμίσεις, β) έχουν όμοιο περιεχόμενο υπό την έννοια ότι θεσπίζουν περιορισμούς -αν και διαφορετικής εντάσεως, όπως ήδη εκτέθηκε- στο ίδιο συνταγματικό δικαίωμα και γ) εντάσσονται στο ίδιο πλαίσιο μέτρων περιορισμού της ασκήσεως του συνταγματικού δικαιώματος της ελευθερίας της λατρείας για την προστασία της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού COVID-19. Λόγω όμως της βραχυχρόνιας ισχύος τους δεν ήταν δυνατόν να τηρηθεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 32 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 διαδικασία για συνέχιση της δίκης ως προς αυτές ώστε να μην καταργηθεί η δίκη λόγω λήξεως ισχύος τους. Με τα δεδομένα αυτά και προς διασφάλιση της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ), οι κοινές αυτές υπουργικές αποφάσεις, με τις οποίες (ανεξαρτήτως του ότι σε κάθε μία από αυτές προβλέπεται ότι από την έναρξη ισχύος της καταργείται η προηγούμενη) κατ' ουσίαν παρατάθηκε η ισχύς των επίδικων ρυθμίσεων, που είχαν θεσπιστεί με τη ρητώς προσβαλλόμενη κ.υ.α., αν και με κάποιες διαφοροποιήσεις, πρέπει να θεωρηθούν ως συμπροσβαλλόμενες, χωρίς να συντρέχει περίπτωση καταργήσεως της δίκης κατά τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 ή ανάγκη τηρήσεως της διαγραφόμενης στην παρ. 3 του εν λόγω άρθρου διαδικασίας. [Απορρίπτει την αίτηση]
ΣτΕ	1829/2023	Δεν αντίκειται στο Σύνταγμα η διάταξη του άρθρου 70 παρ. 1 ΚΔΔ για άσκηση δεύτερης προσφυγής όταν η πρώτη έχει απορριφθεί για τυπικό λόγο. Τέτοιο τυπικό λόγο συνιστά και η αοριστία του δικογράφου της προσφυγής. 17. Επειδή, περαιτέρω, ως προς τη συμβατότητα προς το Σύνταγμα της ως άνω διατάξεως του άρθρου 70 παρ. 1 του ΚΔΔ, υπό την προεκτεθείσα έννοια, λεκτέα τα εξής: Το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο ορίζει ότι «καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει» συνιστά πρωταρχικό και αναπόσπαστο πυλώνα του κράτους δικαίου, που αποτελεί τη σύγχρονη δικαιοκή βάση για την απόλαυση όλων των ατομικών δικαιωμάτων και

ελευθεριών και την ανάπτυξη της δημοκρατίας. Η πρόσβαση σε δικαστήριο αποτελεί επίσης την ουσιαστική έκφανση της δίκαιης δίκης, όπως αυτή θεμελιώνεται στα άρθρα 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και 14 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ). Ωστόσο, αν και το δικαίωμα προσβάσεως σε δικαστήριο δεν είναι απόλυτο, αλλά υπόκειται σε επιτρεπόμενους περιορισμούς, αυτοί πρέπει να επιδιώκουν θεμιτό σκοπό και, ιδίως όταν πρόκειται για τις προϋποθέσεις παραδεκτού της προσφυγής, δεν πρέπει να περιορίζουν ή να μειώνουν την πρόσβαση στο δικαστήριο με τέτοιο τρόπο ή σε τέτοιο βαθμό που να θίγεται η ίδια η ουσία του δικαιώματος, αλλά η πρόσβαση πρέπει να εξασφαλίζεται στον προσφεύγοντα κατά τρόπο αποτελεσματικό και ουσιαστικό (πρβλ. ΕΔΔΑ Brualla Gomez de la Torre κατά Ισπανίας της 19.12.1997 §§ 33-37, ΕΔΔΑ Ευσταθίου κατά Ελλάδος της 27.7.2006 § 27, ΕΔΔΑ Beles κ.ά. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας της 12.11.2002 §§ 60-69). Περαιτέρω, η απονομή της δικαιοσύνης σημαίνει, κατ' αρχήν, εξέταση της ουσίας της υποθέσεως, η δε αποφυγή εξετάσεως από τον δικαστή της ουσίας της διαφοράς, ενδέχεται υπό προϋποθέσεις να ισοδυναμεί με άρνηση απονομής της δικαιοσύνης που πλήττει το δικαίωμα προσβάσεως σε δικαστήριο (πρβλ. ΕΔΔΑ Γιαννούσης κατά Ελλάδος της 14.12.2006 § 26· πρβλ. επίσης Federal Court of Canada, Djilal v. Canada (Minister of Citizenship and Immigration), 2014 FC 812 (par. 36) και Supreme Court of Canada Hamel v. Brunelle, 1975, τη σχετική σκέψη της οποίας επαναλαμβάνει η πρώτη απόφαση (Συλλογή 1977, σελίδα 156): “procedure [should] be the servant of justice and not its mistress” – η διαδικασία πρέπει να υπηρετεί τη δικαιοσύνη και όχι να κυριαρχεί επ' αυτής). Εξάλλου, με τον ΚΔΔ, [από την έναρξη ισχύος του οποίου έπαυσε να ισχύει, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 285 αυτού, κάθε γενική ή ειδική διάταξη, η οποία αναφέρεται σε θέμα ρυθμιζόμενο από αυτόν, πλην των ρητώς μνημονευμένων (και, συνεπώς, εισέτι ισχυουσών) στο άρθρο αυτό δικονομικών διατάξεων], θεσπίσθηκε ένα οργανωμένο σύστημα κανόνων παροχής δικαστικής προστασίας στο πεδίο των διοικητικών διαφορών ουσίας, το οποίο, μεταξύ άλλων, καθόρισε τις προϋποθέσεις ασκήσεως των προβλεπομένων από αυτόν ενδίκων βοηθημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΚΔΔ όρισε αρχικώς στο άρθρο 70 παρ. 1 αυτού ότι είναι απαράδεκτη η άσκηση δεύτερης προσφυγής από τον ίδιο προσφεύγοντα κατά της αυτής πράξεως ή παραλείψεως, επαναλαμβάνοντας τον προ της ενάρξεως ισχύος του κανόνα (περί απαγορεύσεως δεύτερης προσφυγής), ο οποίος είχε θεσπισθεί τόσο με το άρθρο 83 του ΚΦΔ, όσο και με το άρθρο 29 παρ. 1 του π.δ/τος 341/1978. Περαιτέρω, ο ΚΔΔ, στο άρθρο 76 παρ. 1 αυτού όρισε, αντιστοίχως, ότι είναι απαράδεκτη η άσκηση δεύτερης αγωγής με το αυτό αντικείμενο από τον ίδιο ενάγοντα, τροποποιώντας, κατά τούτο, τον προ της ενάρξεως ισχύος του κανόνα του άρθρου 29 παρ. 2 του π.δ/τος 341/1978. Ειδικότερα, η προϊσχύσασα αυτή διάταξη, με την οποία οριζόταν ότι το απαράδεκτο της δεύτερης αγωγής ίσχυε μόνον όσο διαρκούσε η εκκρεμοδικία, επέτρεπε την επανάσκηψη αγωγής μετά την τελεσίδικη απόρριψη της προηγούμενης αγωγής (υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι η νεότερη αγωγή δεν προσέκρουε στο δεδικασμένο της αποφάσεως επί της αρχικής αγωγής), εναρμονιζόταν δε με τις ισχύουσες στην πολιτική δικονομία ρυθμίσεις, οι οποίες παγιώσως επέτρεπαν -και εξακολουθούν να επιτρέπουν- την επανάσκηψη αγωγής στην περίπτωση που η προηγούμενη απορρίφθηκε για τυπικούς λόγους (βλ. ιδίως άρθρο 222 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 263 ΑΚ, κατά το οποίο αν η αγωγή απορρίφθηκε τελεσίδικα για λόγους μη ουσιαστικούς, και ο δικαιούχος επανασκήσει την αγωγή εντός 6 μηνών, η παραγραφή θεωρείται ότι έχει διακοπεί με την προηγούμενη αγωγή). Εν συνεχεία, ο νομοθέτης τροποποίησε το άρθρο 76 του ΚΔΔ, προσέθεσε δε εξαίρεση στον κανόνα της απαγορεύσεως ασκήσεως δεύτερης αγωγής, με το άρθρο 8 του ν. 3659/2008, με το οποίο ορίσθηκε ειδικότερα ότι επιτρέπεται η άσκηση δεύτερης αγωγής, όταν η πρώτη έχει απορριφθεί τελεσίδικως για λόγους τυπικούς, επαναφέροντας (υπό τις οριζόμενες σε αυτό προϋποθέσεις, ήτοι ασκήσεως της δεύτερης αγωγής μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών από την κοινοποίηση της τελεσίδικης αποφάσεως) τον προϊσχύοντα κανόνα περί δυνατότητας επανασκήσεως αγωγής. Όπως δε προκύπτει τόσο από την οικεία εισηγητική έκθεση, όσο και από τα αναφερόμενα στην Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής, η τροποποίηση αυτή έλαβε χώρα διότι η αρχική ρύθμιση, ήτοι η ρύθμιση της απόλυτης απαγορεύσεως

επανασκήσεως αγωγής ακόμη και στην περίπτωση όπου η πρώτη είχε απορριφθεί μόνο για τυπικούς λόγους και όχι για λόγους αφορώντες στην ουσία της υποθέσεως, και ενώ μάλιστα η αξίωση του ενάγοντος δεν έχει υποπέσει ακόμη σε παραγραφή, αφενός παρίστατο αυστηρή και αδικαιολόγητη, αφετέρου ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με τη σχετική ρύθμιση που ισχύει στο πεδίο της πολιτικής δίκης, ως αυτή οριοθετείται στο άρθρο 263 του ΑΚ. Ο δε νομοθέτης, προφανώς συνεκτιμώντας τη δυνατότητα του διοικητικού δικαστή για άσκηση παρεμπόμπουτος ελέγχου της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων στο πλαίσιο εκδικάσεως της αγωγής αποζημιώσεως, η οποία ήδη από τη θέσπιση του άρθρου 19 του ν. 1868/1989 (Α' 230) συνιστά αυτοτελές ένδικο βοήθημα σε σχέση με την προσφυγή, χορήγησε μεν τη δυνατότητα αυτή, πλην εντός συντόμου προθεσμίας εξήντα ημερών από την κοινοποίηση στον ενάγοντα της τελεσίδικης αποφάσεως, διαφοροποιούμενος, κατά τούτο, από τα ισχύοντα στην πολιτική δίκη, η οποία δεν προβλέπει τέτοια προθεσμία. Μετά την ως άνω τροποποίηση του ΚΔΔ ως προς το ένδικο βοήθημα της αγωγής, ο νομοθέτης επανήλθε και με το άρθρο 83 του ν. 4139/2013 μετέφερε αυτούσια την ως άνω ρύθμιση και στο πεδίο της προσφυγής, συμπληρώνοντας σχετικά το άρθρο 70 παρ. 1 και ορίζοντας ότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η άσκηση δεύτερης προσφυγής όταν η πρώτη έχει απορριφθεί τελεσιδικώς για λόγους τυπικούς, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών από την κοινοποίηση της τελεσίδικης απόφασης. Όπως δε προκύπτει από τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, ως εξετέθη ανωτέρω, βασικός σκοπός του νομοθέτη ήταν να διασφαλισθεί πληρέστερα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και να επιτευχθεί, για την ταυτότητα του λόγου, αλλά και για λόγους ασφάλειας δικαίου, το ενιαίο της αντιμετώπισης ενδίκων βοηθημάτων απορριφθέντων για τυπικό λόγο. Εξάλλου, η δυνατότητα που παρεσχέθη, όλως κατ' εξαίρεσιν, με την ως άνω ρύθμιση, μετά τη δεύτερη τροποποίηση του άρθρου 70 παρ. 1 που επήλθε με το άρθρο 24 του ν. 4274/2014, περιορίσθηκε σημαντικά, δεδομένου ότι η άσκηση νέας προσφυγής αποκλείσθηκε στην περίπτωση κατά την οποία η πρώτη προσφυγή απορρίφθηκε λόγω εκπρόθεσμης ασκήσεώς της (βλ. ΣτΕ 2800/2018), καθώς και στις περιπτώσεις εφαρμογής των άρθρων 28 παρ. 3, 139Α και 277 παρ. 1 του ΚΔΔ, εφόσον, δηλαδή, ο προσφεύγων εκλήθη να συμπληρώσει τις σχετικές με τα άρθρα αυτά τυπικές ελλείψεις και δεν ανταποκρίθηκε. Η ρύθμιση αυτή, αν και φαίνεται καταρχήν να επιφέρει ρήγμα στη μνημονευθείσα ανωτέρω αρχή της άπαξ ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων, η οποία ισχύει στη διοικητική δικονομία, και η οποία, πάντως, συνιστά γενική αρχή του δικαίου (βλ. ΣτΕ 3351/1977 Ολομ., 322/2015 σε Συμβούλιο), χορηγεί δικαίωμα επανασκήσεως της προσφυγής για την ουσιαστική πραγμάτωση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας συνισταμένης σε κρίση από το αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο της υπάρξεως ή μη δικαιώματος που απορρέει από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου. Εξάλλου, το γεγονός ότι η νομοθετική απαγόρευση ασκήσεως δεύτερης προσφυγής δεν προσκρούει στις μνημονευθείσες υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις δεν έχει ως αυτόθροη συνέπεια ότι αντίκειται στις διατάξεις αυτές ρύθμιση επιτρέπουσα, και μάλιστα υπό προϋποθέσεις, την άσκηση δεύτερης προσφυγής μετά την απόρριψη της πρώτης. Εν προκειμένω δε, η άσκηση του δικαιώματος αυτού παρέχεται υπό αυστηρές και συγκεκριμένες προϋποθέσεις και εντός σύντομης προθεσμίας προκειμένου να μην ανατρέπεται η σταθερότητα των διοικητικών καταστάσεων μετά την πάροδο μακρού χρόνου, παραμένει δε, ακόμη και υπό τις προϋποθέσεις αυτές, εξαιρετική δικονομική δυνατότητα του διοικουμένου. Κατ' ακολουθίαν τούτων, με το ως άνω περιεχόμενο, η κρινόμενη ρύθμιση, ενόψει του σκοπού που υπαγόρευσε τη θέσπισή της, ήτοι της διασφάλισης του δικαιώματος κρίσεως της υποθέσεως του διαδίκου επί της ουσίας σε πρώτο βαθμό, δεν αντίκειται στο Σύνταγμα και την αρχή του κράτους δικαίου, θεμελιώδης επιδίωξη του οποίου είναι η ουσιαστική πραγμάτωση του δικαίου στην Πολιτεία, λαμβανομένου υπόψη και του ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν μπορεί να οδηγήσει, χωρίς αποχρώντα λόγο ο οποίος εκτιμάται, κατ' αρχήν, από τον νομοθέτη, σε ουσιώδη περιορισμό ή σε αδυναμία διαγνώσεως της υπάρξεως δικαιωμάτων των πολιτών. Πέραν δε τούτων, ναι μεν οι αρχές της ασφάλειας δικαίου και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων επιβάλλουν, κατ' αρχήν, την άρση της αμφισβητήσεως περί τη νομιμότητα ατομικής διοικητικής πράξεως εντός

ευλόγου χρόνου (πρβλ. όμως ΕΔΔΑ απόφαση επί του παραδεκτού [decision] Millon κατά Γαλλίας της 30.8.2007, ΣτΕ 2814-15/2012), δεδομένου όμως ότι με την άσκηση της αγωγής, όταν αυτή είναι επιτρεπτή, καθίσταται εφικτός ο παρεμπόμπων έλεγχος της νομιμότητας ατομικής διοικητικής πράξεως (άρθρο 80 παρ. 2 του ΚΔΔ) και μάλιστα από δικαστήριο ενδεχομένως αναρμόδιο για τον ευθύ έλεγχο αυτής, η αμφισβήτηση αυτή παρατείνεται, εφόσον δεν υπάρχει δεδικασμένο, μέχρι την παραγραφή της σχετικής αξιώσεως, η οποία διακόπτεται με την επίδοση της αγωγής (άρθρο 75 παρ. 2 του ΚΔΔ, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 19 του ν. 3900/2010) και αρχίζει εκ νέου από την τελεσιδικία της αποφάσεως ή την κατάργηση της δίκης· επί δε ασκήσεως δεύτερης αγωγής, κατά τα ανωτέρω, η αμφισβήτηση αυτή παρατείνεται έτι περαιτέρω. Συνεπώς, στην ως άνω περίπτωση, η απαγόρευση ασκήσεως δεύτερης προσφυγής δεν θεραπεύει την αρχή της ασφάλειας δικαίου· αντιθέτως, το επιτρεπτό αυτής καθιστά δυνατή την ευθεία κρίση της νομιμότητας της προσβαλλόμενης πράξεως από το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο. Περαιτέρω, η δυνατότητα θεραπείας τυπικών ελλείψεων κατά τη διάρκεια της δίκης (άρθρα 28 παρ. 3, 139Α και 277 του ΚΔΔ) δεν συνεπάγεται την αντισυνταγματικότητα νομοθετικών ρυθμίσεων, ως η εξεταζόμενη. Τέλος, δεν υφίσταται ζήτημα παραβάσεως της δικονομικής ισότητας μεταξύ των διαδίκων που αφορά η ρύθμιση και εκείνων, οι οποίοι έχουν τηρήσει τις προβλεπόμενες από τον ΚΔΔ προϋποθέσεις, προκειμένου η προσφυγή τους να μην απορριφθεί για τυπικούς λόγους, εφόσον οι τελευταίοι δεν υφίστανται από την ένδικη ρύθμιση ορισμένη δικονομική βλάβη· αντιθέτως, επιτυγχάνουν, στο πλαίσιο μιας και μόνο δίκης, κρίση επί της ουσίας της υποθέσεως ενωρίτερα και με μικρότερου ύψους δαπάνηματα σε σχέση με τους πρώτους.

[...]

18. Επειδή, μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Ε. Νίκα, οι Σύμβουλοι Μ. Σωτηροπούλου, Χ. Σιταρά, Κ. Μαρίνου, Μ. Τσακάλη, Μ. Αθανασοπούλου, Γ. Ανδριοπούλου και ο Πάρεδρος Ε. Μελισσαρίδης, οι οποίοι υποστήριξαν τα εξής: Η απαγόρευση ασκήσεως δεύτερης προσφυγής από τον ίδιο προσφεύγοντα κατά της ίδιας διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως, ισχύσασα अपαρεικλώς προ της ψηφίσεως του ΚΔΔ και επαναληφθείσα στο άρθρο 70 παρ. 1 αυτού -ως η διάταξη αυτή ίσχυε πριν από την τροποποίησή της με το άρθρο 83 του ν. 4139/2013, οπότε και προεβλήθη το πρώτον η επίμαχη εξαίρεση- αποτυπώνει τη γενική αρχή της άπαξ ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που ισχύει στο διοικητικό δίκαιο (βλ. ΣτΕ 2800/2018). Στο πλαίσιο δε της αρχής αυτής είναι επιτρεπτή η εκ νέου άσκηση προσφυγής, μετά την παραίτηση από το δικόγραφο της αρχικής, η οποία θεωρείται ως μη ασκηθείσα, κατά τα ρητώς οριζόμενα στην παρ. 2 του ιδίου ως άνω άρθρου 70 του ΚΔΔ, εφόσον, όμως, δεν έχει λήξει η σχετική προθεσμία. Η αρχή αυτή (της απόλυτης απαγορεύσεως ασκήσεως δευτέρου ενδίκου βοηθήματος) διαπλάσθηκε για τα ένδικα βοηθήματα που κατατείνουν στην -κατόπιν ευθείας προσβολής- ακύρωση διοικητικών πράξεων ή παραλείψεων, ενόψει της συνταγματικώς κατοχυρωμένης αρχής της ασφάλειας του δικαίου, η οποία αποτελεί βασική απαίτηση του κράτους δικαίου, καθώς και των αρχών της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων και της εμπιστοσύνης των διοικουμένων προς το κράτος. Στη διασφάλιση δε των αρχών αυτών στοχεύει, άλλωστε, το τεκμήριο νομιμότητας, με το οποίο είναι εξοπλισμένες οι ατομικές διοικητικές πράξεις και, συναφώς, η σύντομη αποσβεστική προθεσμία ευθείας προσβολής τους με προσφυγή, προκειμένου οι αφορώσες στην εγκυρότητα των πράξεων αυτών αμφισβητήσεις να επιλύονται σε σύντομο χρονικό διάστημα και να διασφαλίζεται, κατά τον τρόπο αυτόν, η εύρυθμη λειτουργία της διοικήσεως και η εμπέδωση της εμπιστοσύνης των διοικουμένων. Εξάλλου, το γεγονός ότι στο πλαίσιο τυχόν ασκήσεως αγωγής καθίσταται εφικτός ο παρεμπόμπων έλεγχος των φερομένων ως ζημιολογικών διοικητικών πράξεων, εντός του χρόνου της παραγραφής, δεν συνιστά, κατ' ουσίαν, παράταση της αμφισβήτησεως της εγκυρότητάς τους, εφόσον ο έλεγχος αυτός δεν άγει σε ακύρωση των εν λόγω πράξεων, οι οποίες θα εξακολουθούν να ιστάνται στον νομικό κόσμο, έχει δε μόνον αποζημιωτικής φύσεως συνέπειες, μη συναρτώμενες με τη σταθερότητα των διοικητικών καταστάσεων και την εμπιστοσύνη των

διοικουμένων, ιδίως αυτών που έλκουν δικαιώματα από την ύπαρξη ή την ανυπαρξία των πράξεων αυτών. Κατά τα ήδη δε κριθέντα (βλ. ΣτΕ 3840/2009 Ολομ., 3351/2012, 334, 340/2012, 2892/2014), η ως άνω αρχή της απόλυτης απαγορεύσεως ασκήσεως δεύτερης προσφυγής δεν προσκρούει στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Και τούτο, διότι από τη συνταγματική αυτή διάταξη δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις για το έγκυρο της ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων, εφόσον οι προϋποθέσεις συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την απονομή από αυτά της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια, πέρα από τα οποία ισοδυναμούν με κατάλυση άμεση ή έμμεση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας (βλ. ΣτΕ 1583/2010 Ολομ.). Δεν υπερβαίνει δε τα επιτρεπτά αυτά όρια η θέσπιση του απαραδέκτου της εκ νέου ασκήσεως του ενδίκου βοηθήματος, όταν το πρώτο έχει απορριφθεί για τυπικούς λόγους, ήτοι για μη τήρηση δικονομικών προϋποθέσεων, ενόψει και του ότι οι δικονομικές αυτές προϋποθέσεις παγίως κρίνονται ως μη υπερβαίνουσες τα όρια, πέραν των οποίων ισοδυναμούν με κατάλυση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Εξάλλου, όπως έχει κριθεί συναφώς, η παραμέληση των δικονομικών προϋποθέσεων από τον διάδικο, έστω και αν συνεπάγεται απώλεια του δικαιώματος κρίσεως κατ' ουσίαν της υποθέσεως, δεν καθιστά τη σχετική ρύθμιση αντίθετη προς την παραπάνω συνταγματική διάταξη (ΣτΕ 272/2011, 1386/1990, 4916/1988) ούτε και προς τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (ΣτΕ 2892/2014, 1147/2011 επταμ., 215/2004). Ωστόσο, η επίμαχη ρύθμιση, με την οποία επιτρέπεται η άσκηση δεύτερης προσφυγής, στην περίπτωση που η πρώτη (προσφυγή) απορρίφθηκε τελεσιδικώς για τυπικό λόγο, έχει ως αποτέλεσμα να διαρρηγνύεται σε μεγάλο βαθμό -και χωρίς να υφίσταται αποχρών λόγος, ικανός να συγχωρήσει αντικειμενικά την παραμέληση των δικονομικών προϋποθέσεων του νόμου από τον διάδικο- η ως άνω βασική για το διοικητικό δίκαιο αρχή της άπαξ ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων, κατά παράβαση των συνταγματικώς κατοχυρωμένων αρχών της ασφάλειας του δικαίου και της σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων. Ειδικότερα, η επίμαχη διάταξη έχει ως αποτέλεσμα να παρατείνεται η αμφισβήτηση της τεκμαιρομένης και κατ' αρχήν υφισταμένης νομιμότητας ατομικής διοικητικής πράξεως και δη για ένα μακρύ χρονικό διάστημα στο πλαίσιο νέας δίκης, υπερβαίνουν τον απαιτούμενο εύλογο χρόνο, δοθέντος ότι η προθεσμία ασκήσεως της δεύτερης προσφυγής εκκινεί από την κοινοποίηση της τελεσίδικης απορριπτικής αποφάσεως - τελεσιδικία, η οποία δύναται να έχει επέλθει όχι μόνο λόγω παρελεύσεως απράκτου της προθεσμίας ασκήσεως των τακτικών ενδίκων μέσων, αλλά και κατόπιν εξαντλήσεως αυτών- ενώ, εξάλλου, η διάρκεια της ως άνω προθεσμίας δύναται, κατά τα οριζόμενα ήδη στο άρθρο 25 παρ. 3 του ν. 4509/2017, να φθάσει μέχρι και την τριετία από τη δημοσίευση της τελεσίδικης απορριπτικής αποφάσεως, καθιστώντας ουσιαστικά την προσφυγή απρόθεσμη (πρβλ. ΣτΕ 3840/2009 Ολομ., 97/2011 επταμ., 3351/2012, 2088/2014). Περαιτέρω, ο νομοθέτης εμφανίζεται ως αντιφάσκων προς εαυτόν, και τούτο διότι η επίδικη διάταξη, καθό μέρος θεσπίζει έστω και «κατ' εξαίρεση», πλην παγίως, τη δυνατότητα επανασκήσεως προσφυγής μετά την τελεσίδικη απόφαση επί της πρώτης, δεν εναρμονίζεται με το ευρύτερο υφιστάμενο δικονομικό πλαίσιο για την άσκηση της προσφυγής, την πρόοδο της δίκης και την άσκηση των ενδίκων μέσων. Ειδικότερα, ο κανόνας της απόλυτης απαγορεύσεως δεύτερης προσφυγής ενετάσσετο σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα κανόνων δικαίου, το οποίο προέβλεπε και εξακολουθεί να προβλέπει, αφού δεν υπέστη κατά τούτο τροποποιήσεις, τόσο τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις παραδεκτής ασκήσεως προσφυγής με σαφείς και προβλέψιμες, ως προς το περιεχόμενο και την επερχόμενη συνέπεια σε περίπτωση μη τηρήσεώς τους, διατάξεις (πρβλ. ενδεικτ. ΣτΕ 1583/2010 Ολομ., 1995/2011, 4458/2012, 4324/2014, 1313/2016), όσο και ρυθμίσεις διασφαλιστικές της πληρέστερης παροχής δικαστικής προστασίας. Στο πλαίσιο αυτό υφίστατο και εξακολουθεί υφιστάμενη η δυνατότητα θεραπείας τυπικών ελλείψεων κατά τη διάρκεια της δίκης, την οποία ο νομοθέτης προβλέπει ήδη με τις διατάξεις των άρθρων 28 παρ. 3, 139Α και 277 του ΚΔΔ [βλ. σχετικές διατάξεις των άρθρων R 411-3, R 412-1, R 612-1 του Code de Justice Administrative, συνδυαστικά ερμηνευόμενες, επιτρέπουσες την «τακτοποίηση» (regularisation) τυπικών ελλείψεων κατά τη διάρκεια της

δίκης]. Κατά τούτο, η επίμαχη ρύθμιση, επιτρέποντας την έναρξη νέας δίκης για τη θεραπεία δικονομικών απαραδέκτων, τα οποία ο νομοθέτης, εντούτοις, αξιολογεί ως τέτοιας βαρύτητας, ώστε να μην είναι δεκτικά θεραπείας στο πλαίσιο της αρχικής δίκης, δεν εναρμονίζεται ούτε με τις προβλέπουσες τα απαράδεκτα αυτά ισχύουσες δικονομικές διατάξεις -καθιστώσα, εν τοις πράγμασι, αυτές κενές περιεχομένου- ούτε με τις προαναφερθείσες ως άνω διατάξεις. Περαιτέρω, πέραν των ανωτέρω ρητώς προβλεπομένων διασφαλιστικών ρυθμίσεων, συγχωρείται παγίως η επανάσκηψη ενδίκου βοηθήματος στις περιπτώσεις που αποδεδειγμένα ήταν δυσχερής η τήρηση των δικονομικών προϋποθέσεων λόγω τυχόν υπάρξεως ασαφούς δικονομικού πλαισίου ή στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μεσολάβησε νομοθετική μεταβολή που αιφνιδίασε τον διάδικο (βλ. ενδεικτ. ΣτΕ 3845/1997 Ολομ., 465/2020, βλ. a contrario ΣτΕ 331/2021 Ολομ.). Εξάλλου, για την αποκατάσταση της ζημίας που θεμελιώνεται σε παράνομη πράξη ή παράλειψη υφίσταται, κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 71 επ. του ΚΔΔ, η δυνατότητα του διαδίκου να ασκήσει το ένδικο βοήθημα της αγωγής, το οποίο καθιερώθηκε ως αυτοτελές σε σχέση με την προσφυγή (όπως και με την αίτηση ακυρώσεως ή άλλα ένδικα βοηθήματα) ήδη με το άρθρο 19 του ν. 1868/1989, ο δε δικαστής δύναται πλέον να προβεί σε παρεμπόδιση έλεγχου της νομιμότητας της σχετικής ατομικής πράξεως ή παραλείψεως (βλ. και άρθρα 78 και 80 παρ. 2 του ΚΔΔ). Το ως άνω περιγραφόμενο σύστημα κανόνων δικαίου σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες νομολογιακές παραδοχές υπηρετεί -και γι' αυτό, άλλωστε, κρίνεται παγίως σύμφωνο με το Σύνταγμα- την εύρυθμη λειτουργία της διοικητικής δικαιοσύνης, εξακολουθεί δε να ισχύει, χωρίς να κρίνεται αναγκαία η τροποποίησή του. Η επίκληση δε της ανάγκης ενιαίας αντιμετώπισης των ενδίκων βοηθημάτων (προσφυγής – αγωγής) που απορρίφθηκαν για τυπικούς λόγους, η οποία, μεταξύ άλλων, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, υπαγόρευσε τη θέσπιση της επίμαχης ρυθμίσεως, παραγνωρίζει τη διαφορετική φύση και αποστολή της προσφυγής (η οποία, κατά τα προεκτεθέντα, κατατείνει στην ακύρωση ή τροποποίηση διοικητικής πράξεως) έναντι της αγωγής (η οποία, ως εμπεριέχουσα απλώς χρηματική αξίωση, είναι απρόθεσμη, μόνος δε χρονικός περιορισμός τίθεται από τον θεσμό της παραγραφής της αξιώσεως), όπως και στις χρηματικές αξιώσεις στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου, από το οποίο, άλλωστε, έλκουν την καταγωγή τους οι επίμαχες ρυθμίσεις. Η αντίληψη, εξάλλου, του νομοθέτη (βλ. Πρακτικά Συνεδριάσεως ΠΛΘ' της 6.3.2013) ότι η διάταξη εναρμονίζεται με την αρχή της δικονομικής ισότητας των διαδίκων, επειδή μέχρι τώρα δινόταν η δυνατότητα μόνο στη διοίκηση να επαναλάβει την έκδοση της διοικητικής πράξεως στην περίπτωση που αυτή είχε ακυρωθεί από το δικαστήριο για τυπικούς λόγους, είναι εσφαλμένη, διότι ταυτίζει την περίπτωση ακυρώσεως διοικητικής πράξεως για τυπικό λόγο και την επανάληψή της από τη διοίκηση, σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, την αρχή της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου και σε συμμόρφωση προς την ακυρωτική απόφαση, με την περίπτωση της απορρίψεως του ενδίκου βοηθήματος της προσφυγής, λόγω μη τηρήσεως από τον διάδικο δικονομικής προϋποθέσεως. Η δε περαιτέρω αιτιολόγηση της θεσπίσεως της ως άνω ρυθμίσεως, σύμφωνα με την οποία «αποτρέπεται η ιδιαίτερα δυσμενής συνέπεια που προκαλείται από την απόρριψη [της προσφυγής για τυπικούς λόγους] και [...] διασφαλίζεται πληρέστερα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας των διαδίκων», παραγνωρίζει ότι η δυσμενής συνέπεια για την οποία γίνεται λόγος δεν οφείλεται παρά στον ηττώμενο διάδικο, ο οποίος δεν επέδειξε τη δέουσα επιμέλεια για την τήρηση των ισχυόντων κατά τ' ανωτέρω και υπηρετούντων τη λειτουργία της δικαιοσύνης δικονομικών κανόνων (πρβλ. ΕΔΔΑ Bakowska κ. Πολωνίας της 12ης.1.2010 § 54, πρβλ. ΕΔΔΑ Zubac κ. Κροατίας της 5ης.4.2018 § 93). Εξάλλου, όταν ο νομοθέτης θεσπίζει ο ίδιος, κατ' εκτίμηση των αναγκών έγκαιρης προόδου της δίκης και παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δικονομικές προϋποθέσεις και απαράδεκτα στο πλαίσιο της διοικητικής δίκης (βλ. ΣτΕ 2124/2007), δύναται μεν, σε περίπτωση που υφίστανται συγκεκριμένοι λόγοι δημοσίου συμφέροντος ή αναφαίνονται έκτακτες και απρόβλεπτες συνθήκες, να εισαγάγει εξαιρετικές ρυθμίσεις. Δεν δύναται όμως χωρίς τη συνδρομή δικαιολογητικού λόγου να επιτρέπει την κατ' εξαίρεση θεραπεία πάσης δικονομικής πλημμελείας και δη κατά τρόπο άγοντα σε καταστρατήγηση των διατάξεων περί προθεσμίας, ενόψει και της

		υφισταμένης στον χώρο του διοικητικού δικαίου ανάγκης οριστικοποίησης των εννόμων καταστάσεων που δημιουργούνται από τις ατομικές διοικητικές πράξεις, από τις οποίες ενδέχεται να έχουν απορреύσει και δικαιώματα τρίτων. Διότι τότε ο νομοθέτης καθιστά -και δη εκ των προτέρων- γνωστή στον εκάστοτε διάδικο την παγίως χορηγούμενη δυνατότητα θεραπείας απαραδέκτων που προκαλούνται από την παραμέληση εκ μέρους του των θεσπιζομένων από τις ως άνω διατάξεις δικονομικών προϋποθέσεων, αδρανοποιώντας κατ' ουσίαν τις παραλλήλως ισχύουσες πάγιες διατάξεις περί παραδεκτού. Τούτο δε έχει ως συνέπεια την καθυστέρηση περατώσεως της διοικητικής δίκης, κατά τρόπο μη τελούντα σε σχέση αναλογικότητας προς τον σκοπό για τον οποίο ο νομοθέτης θέσπισε τη ρύθμιση αυτή, ήτοι τη διασφάλιση των δικαιωμάτων προσβάσεως στη δικαιοσύνη και παροχής δικαστικής προστασίας (πρβλ. ΕΔΔΑ Zubac κ. Κροατίας της 5ης.4.2018 § 96). Επιπλέον, καταλήγει σε αδικαιολόγητα ευνοϊκή μεταχείριση των διαδίκων αυτών, οι οποίοι, καίτοι ηδύναντο, δεν άσκησαν το δικαίωμά τους για παροχή δικαστικής προστασίας με τον ενδεικνυόμενο δικονομικά τρόπο έναντι των λοιπών διαδίκων, οι οποίοι τήρησαν άπασες τις προβλεπόμενες από τον ΚΔΔ προϋποθέσεις, προκειμένου η προσφυγή τους να μην απορριφθεί για τυπικούς λόγους (πρβλ. ΣτΕ 3351/2012). Τούτο δε κατά παράβαση της δικονομικής ισότητας των διαδίκων, η οποία, κατά τα παγίως γενόμενα δεκτά, επιβάλλει, μεταξύ άλλων, την ίση μεταχείριση των διαδίκων, ακόμα και στο πλαίσιο διαφορετικών δικών, από τους δικονομικούς νόμους που ρυθμίζουν τους όρους παροχής έννομης προστασίας (βλ. ΣτΕ 761/2014 επταμ., 1229-1233/2015, 1992-1993/2016 επταμ., 1106/2020). Έχουσα όμως το ανωτέρω περιεχόμενο, η επίδικη ρύθμιση αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. πρώτο του Συντάγματος (βλ. και ΣτΕ 1596/2019), καθώς και στην κατά το Σύνταγμα (άρθρα 4 παράγραφος 1 και 20 παράγραφος 1) υποχρέωση του νομοθέτη να διασφαλίζει αφενός την ισότητα στη δικονομική μεταχείριση των διαδίκων, αφετέρου την αποτελεσματική παροχή δικαστικής προστασίας, η οποία εμπεριέχει ως έννοια και αυτήν της ταχείας απονομής της διοικητικής δικαιοσύνης, καθώς και την ορθολογική προς τούτο οργάνωση και λειτουργία της κατά τα άρθρα 94 και 95 του Συντάγματος. [Επιλύει το ζήτημα που ετέθη με τη 220/2021 προδικαστική απόφαση του Μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Χανίων, στο οποίο και παραπέμπει την υπόθεση, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο αιτιολογικό]
ΣτΕ (ΟΛ.)	1532/2023	Ακύρωση πράξεων σύστασης, χωροθέτησης, κατασκευής, κατακύρωσης του αποτελέσματος του σχετικού διαγωνισμού και περιβαλλοντικής αδειοδότησης της “Δομής Μαλακάσας” στο Στρατόπεδο Γερακίνη του Δήμου Ωρωπού. 11. Επειδή, περαιτέρω, από τα άρθρα 4 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 26 του Συντάγματος - με τα οποία καθιερώνονται, αντίστοιχα, η αρχή της ισότητας, το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας και η αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών - συνάγεται ότι ο κοινός νομοθέτης δεν κωλύεται, κατ' αρχήν, να μεταβάλλει, ακόμη και με αναδρομική δύναμη, τις κείμενες ουσιαστικές ρυθμίσεις του νόμου, αρκεί η εν λόγω επέμβαση να μην αποτελεί ευθεία κύρωση διοικητικής πράξης, της οποίας η νομιμότητα είναι εκκρεμής ενώπιον των δικαστηρίων, να μην προσβάλλει το δεδικασμένο ή την αρχή της μη αναδρομικότητας των διατάξεων που επιβάλλουν κυρώσεις, να αιτιολογείται από λόγους δημοσίου συμφέροντος και να μην προσβάλλει την αρχή της αναλογικότητας. Ειδικότερα, είναι συνταγματικώς επιτρεπτή η ρύθμιση από το νομοθέτη, με νέους κανόνες δικαίου και κατά τρόπο διαφορετικό, εννόμων σχέσεων που έχουν γεννηθεί και δικαιωμάτων που έχουν αποκτηθεί βάσει προϊσχυουσών διατάξεων, ακόμη και αν τα εν λόγω δικαιώματα έχουν αναγνωρισθεί με τελεσίδικες ή και αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, υπό την προϋπόθεση ότι οι νέοι αυτοί κανόνες έχουν γενικό χαρακτήρα και δεν ρυθμίζουν μεμονωμένη σχέση, υπαγορεύονται από επιτακτικούς λόγους

		γενικού συμφέροντος και δεν προσβάλλουν τον πυρήνα και την ουσία του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας, σεβόμενοι την αρχή της αναλογικότητας (ΑΕΔ 14/2013, ΣτΕ Ολομ. 1343/1991, 3175/1996, 4362/1997, 542/1999, 3368/2015, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 604/2002, 1847/2008). Παραλλήλως, το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ, κυρωθείσα με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974, Α' 256), το οποίο κατοχυρώνει το θεσμό της δίκαιης δίκης, απαγορεύει νομοθετικές ρυθμίσεις μη υπαγορευόμενες από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίες θεσπίζονται με αναδρομική ισχύ, ρυθμίζουν θέμα για το οποίο υφίσταται εκκρεμής δίκη με διάδικο το Δημόσιο ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και έχουν ως αποτέλεσμα η έκβαση της δίκης να αποβαίνει υπέρ του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ. [βλ. Ε.Δ.Δ.Α. αποφάσεις της 9.12.1994, Ελληνικά Διυλιστήρια ΣΤΡΑΝ και Στρ. Ανδρεάδης κατά Ελλάδος, αριθμ. προσφ. 13427/87 (σκ. 42 επ.) / της 28.10.1999, Zielinski κ.λπ. κατά Γαλλίας, αρ. προσφ. 24846/94 (σκ. 50 επ.) / 28.6.2001, Αγούδημος κατά Ελλάδος, αρ. προσφ. 38703/97 (σκ. 27 επ.) / 11.4.2002, Δ.Σ. κ.λπ. κατά Ελλάδος, αρ. προσφ. 46356/99 (σκ. 20 επ.) / της 20.2.2003, Forrer – Niedenthal κατά Γερμανίας, αρ. προσφ. 47316/99 (σκ. 57 επ.) / της 27.5.2004, OGIS-Institut STANISLAS κ.λπ. κατά Γαλλίας, αρ. προσφ. 42219/98 (σκ. 61 επ.) / της 8.11.2018 Hôpital Local Saint-Pierre d'Oléron κ.λπ. κατά Γαλλίας, αρ. προσφ. 18096/12 (σκ. 72-73) / της 30.1.2020, Cicero κ.λπ. κατά Ιταλίας, αρ. προσφ. 29483/11 (σκ. 29 επ.) - βλ. και ΣτΕ Ολομ. 3368/2015]. [Δέχεται την αίτηση]
ΣτΕ (ΟΛ.)	1530/2023	Αντίκειται στο Σύνταγμα διάταξη νόμου που καταργεί κανονιστική πράξη, κατά της οποίας εκκρεμεί αίτηση ακυρώσεως, θεσπίζοντας ρύθμιση όμοια με της καταργούμενης πράξης. 7. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 4754-5/2012 Ολομ., 2307/2014 Ολομ., 522-4/2015 Ολομ., 685/2019 Ολομ.), σε περίπτωση που διάταξη τυπικού νόμου επηρεάζει το αντικείμενο της δίκης και τίθεται ζήτημα εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 1-2 του π.δ. 18/1989, το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα αυτό χωρίς, καταρχήν, να ερευνά τη συνταγματικότητα της νεώτερης αυτής διάταξης νόμου. Η συμφωνία ή μη της τελευταίας αυτής διάταξης προς τα άρθρα 4 παρ. 1, 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 εδάφιο α' του Συντάγματος ερευνάται μόνον σε περιπτώσεις που με τον νεότερο νόμο ο νομοθέτης επεμβαίνει προς ρύθμιση, υπέρ της διαδίκου διοικητικής αρχής, διαφοράς που είναι ήδη εκκρεμής ενώπιον του Δικαστηρίου, είτε καταργώντας αναδρομικά ή μη την πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση, θεσπίζοντας ενδεχομένως, ο ίδιος ατομική ρύθμιση προς επίτευξη του σκοπού που επεδίωκε με την επίμαχη πράξη, είτε κυρώνοντας την πράξη αυτή είτε, ακόμη, θεραπεύοντας την πλημμέλεια που θα οδηγούσε στην αποδοχή της αίτησης και την ακύρωση της προσβληθείσας πράξης. [...] 14. Επειδή, το άρθρο 82 του ν. 4690/2020, τόσο κατά την παρ. 1, με την οποία το περιεχόμενο της επίδικης ρύθμισης (συμπερίληψη του Επιχειρηματικού Πάρκου Γιαλού-Άγιος Δημήτριος-Πύργος στον Δήμο Σπάτων στις περιοχές στις οποίες επιτρέπεται η λειτουργία των καταστημάτων τις Κυριακές) κατέστη περιεχόμενο της περ. β' της παρ. 1Α του άρθρου 16 του ν. 4177/2013, όσο και κατά την παρ. 2, με την οποία η εν λόγω απόφαση καταργήθηκε από τότε που ίσχυσε, συνιστά ανεπίτρεπτη επέμβαση του νομοθέτη στα έργα της δικαστικής εξουσίας, αντίθετη στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1, 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος. Και τούτο, διότι με τις διατάξεις αυτές, όπως προκύπτει από την τοποθέτηση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων στη Βουλή και τον χρόνο θέσπισής τους (εισαγωγή με τροπολογία στο σχέδιο

	νόμου του Υπουργείου Υγείας, που ψηφίσθηκε στις 29.5.2020, ένδεκα μόλις ημέρες πριν από την ημερομηνία της αρχικής δικασίμου της υπόθεσης), ο νομοθέτης απέβλεψε στο να επηρεάσει το αντικείμενο της παρούσας δίκης, καταργώντας αναδρομικά την προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση και αποστερώντας, με τον τρόπο αυτόν, το Δικαστήριο από τη δυνατότητα επίλυσης του ζητήματος και τους αιτούντες από τη δικαστική προστασία που δικαιούνται (πρβλ. ΣτΕ 522-4/2015 Ολ., 685/2019 Ολ.). Κατά συνέπεια, η μεν διάταξη του άρθρου 82 παρ. 1 του ν. 4690/2020 ισχύει μόνο για το μέλλον και η διάταξη του άρθρου 82 παρ. 2 του ν. 4690/2020 δεν επιφέρει, κατά το άρθρο 32 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, την κατάργηση της παρούσας δίκης, η οποία διατηρεί το αντικείμενό της. Επομένως, η προσβαλλόμενη 126753/9.12.2019 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων πρέπει να ελεγχθεί με βάση το άρθρο 16 του ν. 4177/2013, όπως ίσχυε πριν από τη συμπλήρωσή του με τον ν. 4690/2020. [Δέχεται την αίτηση]
ΣτΕ 176/2023 (Ολ.)	Για την εκτός σχεδίου δόμηση δεν αρκεί το ελάχιστο εμβαδόν, αλλά απαιτείται, ήδη από το 1985, και η ύπαρξη προσώπου σε κοινόχρηστο χώρο (δρόμο) 6. Επειδή, με την παράγρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 3900/2010 (Α' 213), προστέθηκε στην παρ. 1 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989 το εξής εδάφιο, το οποίο επαναλήφθηκε και με το άρθρο 15 παρ. 3 του ν. 4446/2016: «Η έφεση επιτρέπεται μόνον όταν προβάλλεται από τον διάδικο, με συγκεκριμένους ισχυρισμούς που περιέχονται στο σχετικό δικόγραφο, ότι δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου τις Επικρατείας ή ότι υπάρχει αντίθεση τις προσβαλλομένης αποφάσεως τις τη νομολογία του Συμβουλίου τις Επικρατείας ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου είτε τις ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου». Κατά την έννοια τις διατάξεως τις, ο εκκαλών βαρύνεται δικονομικώς με την υποχρέωση, επί ποινή ολικού ή μερικού απαραδέκτου τις εφέσεώς του, να τεκμηριώσει με ειδικούς και συγκεκριμένους ισχυρισμούς, οι οποίοι περιέχονται στο εισαγωγικό δικόγραφο για καθέναν από τις προβαλλόμενους λόγους, είτε ότι δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου τις Επικρατείας επί συγκεκριμένου νομικού ζητήματος, δηλαδή επί ζητήματος ερμηνείας διατάξεως νόμου ή γενικής αρχής του ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου, η οποία είναι κρίσιμη για την επίλυση τις ενώπιον του Δικαστηρίου αγόμενης διαφοράς, είτε ότι οι παραδοχές τις εκκαλούμενης αποφάσεως επί συγκεκριμένου νομικού ζητήματος, η επίλυση του οποίου ήταν αναγκαία για τη διάγνωση τις οικείας υποθέσεως, έρχονται σε αντίθεση τις παγιωμένη ή πάντως μη ανατραπείσα νομολογία επί του αυτού νομικού ζητήματος και υπό τις τις όρους αναγκαιότητας για τη διάγνωση των σχετικών υποθέσεων του Συμβουλίου τις Επικρατείας ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου, ή τις ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου. Στην τελευταία περίπτωση, οι αποφάσεις, τις τις οποίες προβάλλεται αντίθεση τις εκκαλουμένης, πρέπει να μνημονεύονται ειδικώς και το κριθέν με αυτές νομικό ζήτημα θα πρέπει να ήταν ουσιώδες για την επίλυση των ενώπιον των δικαστηρίων εκείνων διαφορών. Περαιτέρω, οι ισχυρισμοί αυτοί προβάλλονται παραδεκτώς μόνο με το εισαγωγικό τις έφεσης δικόγραφο και όχι με δικόγραφο προσθέτων λόγων ή υπόμνημα (ΣΕ 800/2015 Ολομ., 3995/2015, 91/2016). Εξ άλλου, η ανωτέρω ρύθμιση, εν όψει του περιεχομένου τις και του σκοπού, στον οποίο αποβλέπει, δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 ή σε οποιαδήποτε άλλη διάταξη του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 τις Ε.Σ.Δ.Α., που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), (ΣΕ 800/2015 Ολομ., 1547/2012 7μ., 3516/2017, 3995/2015, 91/2016, 850/2016, 2014/2016, 2566/2017 κ.ά., ΕΔΔΑ τις 2.6.2016, 18880/15, Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας, τις 17.10.2017, 42502/16 και 50243/16, Μοίρας και Φουρτζίου κατά Ελλάδας κ.ά.). Ως ισχυρισμοί, η προβολή των οποίων με το δικόγραφο τις εφέσεως απαιτείται επί ποινή απαραδέκτου, νοούνται εκείνοι που αναφέρονται σε συγκεκριμένο νομικό ζήτημα, ήτοι σε ζήτημα

	ερμηνείας των κανόνων που εφαρμόστηκαν από την εκκαλούμενη απόφαση και η επίλυση του οποίου ήταν αναγκαία για τη διάγνωση της υπόθεσης, και όχι απλώς σε ζήτημα ορθής ή μη υπαγωγής πραγματικών περιστατικών σε εφαρμοσθέντα κανόνα δικαίου (ΣΕ 1168/2020, 2414/2017, 2233/2017 κ.ά.). Όθεν, δεν συνιστούν παραδεκτή, κατά τα ανωτέρω, επίκληση νομικού ζητήματος ισχυρισμοί περί ελλείψεως νομολογίας ή αντιθέσεως σε νομολογία, οι οποίοι αναφέρονται σε ζητήματα αιτιολογίας, συνδεόμενα με το πραγματικό τις κρινομένης υποθέσεως, και όχι στην ερμηνεία διάταξης νόμου ή γενικής αρχής δυνάμενης να έχει γενικότερη εφαρμογή, ανεξαρτήτως αν αυτή η ερμηνεία διατυπώνεται στη μείζονα ή στην ελάσσονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού της εκκαλουμένης και των λοιπών αποφάσεων, τις τις οποίες προβάλλεται ότι υφίσταται αντίθεση (ΣΕ 1168/2020, 1591/2017, 1864/2016, 1686/2016 κ.ά.). [Απορρίπτει την έφεση]
ΣτΕ 1471-2/2025 (Στ')	4. Επειδή, η αιτούσα υποστηρίζει, εν γένει, ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις είναι ακυρωτές, διότι ερείδονται επί των παρατιθέμενων στην σκέψη 2 διατάξεων, οι οποίες παραβιάζουν θεμελιώδη δικαιώματά της. Η ίδια, όπως προεξετέθη, δεν έχει προβεί σε κατάρτιση συμβάσεως με τον Ε.Ο.Π.Π.Υ., προμηθεύει όμως τα ως άνω υλικά σε τρίτους συμβεβλημένους με τον εν λόγω Οργανισμό, ήτοι φαρμακεία ή χονδρεμπόρους-φαρμακαποθήκες, οι οποίοι, εν συνεχεία, τα διαθέτουν σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Π.Υ.. Με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται, ότι μη νομίμως επιβαρύνεται η αιτούσα με claw back, δεδομένου ότι δεν συντελεί η ίδια στην υπέρβαση του οικείου προϋπολογισμού του καθ' ου Οργανισμού και ότι, ως εκ τούτου, εν τέλει επιβαρύνεται με ποσά που κερδίζουν τρίτοι εμπλεκόμενοι στην διοχέτευση προϊόντων στους ασφαλισμένους, ήτοι οι συμβεβλημένοι με τον καθ' ου Ε.Ο.Π.Π.Υ.. Εξ άλλου, κατά τα προβαλλόμενα, το ένδικο μέτρο πάσχει διότι τα οικεία καταλογιζόμενα ποσά υπολογίζονται επί πλασματικού κύκλου εργασιών, και ότι, ως εκ των ανωτέρω, παραβιάζεται ο πυρήνας της επιχειρηματικής της ελευθερίας της αιτούσας. Ειδικότερα, κατά τις αιτιάσεις της, οι προσβαλλόμενες πράξεις πάσχουν αφενός διότι έχουν εκδοθεί χωρίς νόμιμο έρεισμα σχετικής κανονιστικής απόφασης εκδοθείσης σύμφωνα με την εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 100 παρ. 4 του ν. 4172/2013, ρυθμίζουσας την μέθοδο υπολογισμού της αυτόματης επιστροφής και του αντίστοιχου περιορισμού των χρηματικών απαιτήσεων των εταιρειών, όπως η αιτούσα. Υποστηρίζεται, εξ άλλου, ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις είναι ακυρωτές διότι οι κρίσιμες ανωτέρω ρυθμίσεις του ν. 4172/2013 καθώς και της ΕΑΛΕ/Γ.Π. 89005/2019 απόφασης του Αναπληρωτή Υπουργού Υγείας, όπως αυτή ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, και δυνάμει των οποίων αυτές εκδόθηκαν, παραβιάζουν τον πυρήνα θεμελιωδών δικαιωμάτων της αιτούσας, όπως το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ.), της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (άρθρο 17 Σ. και άρθρο 1 Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου Ε.Σ.Δ.Α.), το δικαίωμα στην υγεία (άρθρο 21 παρ. 3 Σ.), είναι δε αντίθετες και με τις αρχές της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 5 Σ.) και της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Σ.). Προβάλλεται, περαιτέρω, ότι οι ως άνω διατάξεις παρανόμως συμπεριλαμβάνουν τον συνυπολογισμό του Φ.Π.Α. κατά τον προσδιορισμό του καταβλητέου ποσού αυτόματης επιστροφής, είναι δε αυτές, εξ άλλου, αντίθετες με τις αρχές της διαφάνειας και της χρηστής διοίκησης. Δεδομένου δε, όπως υποστηρίζεται, ότι οι υπόχρεες προς καταβολή αυτόματης επιστροφής επιχειρήσεις αφενός δεν συμβάλλουν οι ίδιες στην υπέρβαση του προσδιορισθέντος προϋπολογισμού αφού, πάντως, είναι προβλέψιμος ο αριθμός των ασθενών που πάσχουν από σακχαρώδη διαβήτη, αφετέρου δε ότι αιφνιδιάζονται από την προβλεπόμενη στις ανωτέρω ρυθμίσεις μέθοδο υπολογισμού των καταβλητέων ποσών κατά την διάρκεια των κρίσιμων οικονομικών χρήσεων, οι εν λόγω διατάξεις παραβιάζουν τις αρχές της χρηστής διοίκησης, του κράτους δικαίου, της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (προβλεψιμότητας). Επιπλέον δε, όπως προβάλλεται, μη νομίμως το ένδικο μέτρο προβλέφθηκε αρχικά ως προσωρινό (έως το έτος 2015), αφού παρατάθηκε εν συνεχεία με νομοθετήματα που καθιστούν την επιβάρυνσή του μόνιμη (άρθρο 25 ν.

	4549/2018, Α' 105 και άρθρο 44 ν. 4876/2021, Α' 251). Εν πάση δε περιπτώσει, κατά την αιτούσα, οι προσβαλλόμενες πράξεις στερούνται της προσήκουσας αιτιολογίας, με συνέπεια ότι δεν είναι επαληθεύσιμα τα στοιχεία βάσει των οποίων υπολογίσθηκαν τα καταλογισθέντα ποσά, ως εκ τούτου δε παραβιάζεται το δικαίωμα της αιτούσας για έννομη προστασία, κατ' άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, και κατ' άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α.. Ενόψει όλων των ανωτέρω, η αιτούσα υποστηρίζει ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις πρέπει να ακυρωθούν.
ΣτΕ 1022-3/2025 (Β')	4. Επειδή, στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι «καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής επιτρέπεται μεν στον κοινό νομοθέτη η θέσπιση προϋποθέσεων για την παροχή προστασίας από τα δικαστήρια, οι προϋποθέσεις όμως αυτές πρέπει, αφενός μεν να συνάπτονται και να είναι ανάλογες με τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης, αφετέρου δε να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων θα συνεπήγοντο την κατάλυση του, κατά την εν λόγω διάταξη, δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Εξάλλου, η συνταγματική αυτή διάταξη δεν κατοχυρώνει μεν την ύπαρξη και δευτέρου βαθμού δικαιοδοσίας, όμως, όταν αυτή προβλέπεται νομοθετικώς, διέπει και την άσκηση ενδίκου μέσου ενώπιον δευτεροβαθμίου δικαστηρίου (Σ.τ.Ε. Ολομ. 3470/2007, 647/2004 κ.ά.).
ΣτΕ 862/2025 (Γ')	6. Επειδή, από τις προαναφερθείσες διατάξεις των άρθρων 34 και 35 του ν. 4804/2021 συνάγεται ότι οι ενδιαφερόμενοι, κατά το χρονικό διάστημα έκθεσης των πρακτικών της εκλογής και του πίνακα των αποτελεσμάτων στο κατάστημα του Πρωτοδικείου, δύνανται να λάβουν γνώση αυτών, καθώς και των λοιπών στοιχείων της εκλογής, προκειμένου να ασκήσουν ενστάσεις κατά του κύρους της απόφασης ανακήρυξης στο αρμόδιο δικαστήριο (πρβλ. ΣτΕ 2501/2000). Ωστόσο, με τις διατάξεις αυτές δεν ρυθμίζεται η διαδικασία με την οποία οι ενδιαφερόμενοι λαμβάνουν γνώση των στοιχείων που επιθυμούν, ούτε θεσμοθετείται "αίτηση επανακαταμέτρησης" των ψήφων, παρέχεται, όμως, το δικαίωμα σε αυτούς να υποβάλουν έγγραφη αίτηση στο αρμόδιο Πρωτοδικείο, με την οποία θα εξειδικεύουν τα στοιχεία των οποίων επιδιώκουν να λάβουν γνώση, ώστε να ασκήσουν στη συνέχεια ένσταση. Τούτο δε, διότι το δικαίωμα πρόσβασης στο εκλογικό υλικό συνδέεται με τη λυσιτελή άσκηση του δικαιώματος σε παροχή δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. Α.Ε.Δ. 14/2020 σκ. 11). Κατ' ακολουθίαν, ο Προϊστάμενος του οικείου Πρωτοδικείου οφείλει, σε περίπτωση που υποβάλλεται νομότυπη και ορισμένη αίτηση από πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον προς άσκηση ένστασης στο πλαίσιο της εκλογικής διαφοράς, να επιτρέψει σε αυτό την ακώλυτη πρόσβαση στο αιτούμενο εκλογικό υλικό (βλ. Α.Ε.Δ. 14/2021).
ΣτΕ 808/2025 (Δ')	9. Επειδή, η κατάργηση, με τον ν. 5119/2024, του δικαιώματος να παρέμβουν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας οι διάδικοι σε εκκρεμείς δίκες στις οποίες τίθεται το ίδιο νομικό ζήτημα υπαγορεύθηκε, όπως εκτίθεται και στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, από την ανάγκη επιτάχυνσης της σχετικής διαδικασίας, ενόψει του συχνού φαινομένου άσκησης, στο πλαίσιο της ίδιας δίκης, ιδιαιτέρως μεγάλου αριθμού παρεμβάσεων (ενίοτε άνω των 10.000), με συνέπεια την καθυστέρηση στην επίλυση του γενικότερου ενδιαφέροντος νομικού ζητήματος και την εν γένει επιβράδυνση και δυσχέρεια διεκπεραίωσης των εργασιών του Δικαστηρίου. Η νέα αυτή ρύθμιση, η οποία αποβλέπει στη διαφύλαξη των σκοπών για τους οποίους εισήχθη ο θεσμός της πρότυπης δίκης και οι οποίοι περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, και την ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης (βλ. ανωτέρω σκ. 4), δεν αποστερεί από τους μετέχοντες σε άλλη δίκη, στην οποία ανακύπτει το αυτό νομικό ζήτημα, το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας από τον φυσικό δικαστή της υπόθεσής τους, που είναι το αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο και εν προκειμένω το διοικητικό εφετείο. Η παρέμβαση στην πρότυπη δίκη είχε, άλλωστε, καθιερωθεί όχι σε υλοποίηση των επιταγών που απορρέουν από τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, αλλά λόγω της σημασίας της επίλυσης του ζητήματος γενικότερου ενδιαφέροντος

	για τη διασφάλιση της ενότητας της νομολογίας και την ασφάλεια δικαίου, προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα σε τρίτους, που δεν σχετίζονται με την κατ' ουσίαν κρινόμενη υπόθεση, αλλά έχουν εκκρεμή δίκη στην οποία τίθεται το ίδιο ζήτημα, να εκθέσουν επί του ζητήματος αυτού τις απόψεις τους (πρβλ. ΣτΕ Ολ. 148/2024, 2620/2021, 815 - 819/2019 κ.ά.). Ο σκοπός δε αυτός εξυπηρετείται και στο πλαίσιο της ήδη ισχύουσας ρύθμισης του ν. 5119/2024, με την οποία διασφαλίζεται η δυνατότητα των διαδικών στις σχετικές εκκρεμείς δίκες να αναπτύσσουν τους ισχυρισμούς και τα ερμηνευτικά τους επιχειρήματα δια της υποβολής υπομνήματος προς το Συμβούλιο της Επικρατείας. Εξάλλου, η απόφαση επί της πρότυπης δίκης δεσμεύει, κατά το γράμμα και τους σκοπούς της σχετικής ρύθμισης, μόνο τους διαδικούς της συγκεκριμένης δίκης, τα δε διοικητικά δικαστήρια στα οποία εκκρεμούν οι σχετικές υποθέσεις (υποθέσεις που θέτουν το ίδιο νομικό ζήτημα και των οποίων η εκδίκαση είχε ανασταλεί έως την έκδοση της απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας), αν τυχόν άγονται σε κρίση αντίθετη προς την εν λόγω απόφαση, κατόπιν συνεκτίμησης ισχυρισμών και ερμηνευτικών επιχειρημάτων που δεν είχαν τεθεί υπόψη του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν εμποδίζονται να θέσουν εκ νέου ενώπιον του Δικαστηρίου το ίδιο γενικότερο ενδιαφέροντος ζήτημα, υποβάλλοντας προδικαστικό ερώτημα κατά το άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 3900/2010, όπως έχει αντικατασταθεί και ισχύει. Ενόψει όλων των ανωτέρω, δεν συντρέχει περίπτωση παραβίασης, με την επίμαχη ρύθμιση του άρθρου 26 του ν. 5119/2024, των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 13 της ΕΣΔΑ, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα από τις εταιρίες «ΔΙΟΝ Α.Β.Ε.Τ.Ε.» και «ΜΥΕΝΟ» πρέπει να απορριφθούν. Η ρύθμιση δε αυτή, όπως προκύπτει και από τα ήδη εκτεθέντα ανωτέρω (βλ. σκ. 4), καταλαμβάνει και την παρούσα δίκη, διότι ότι η ισχύς του ν. 5119/2024 άρχισε, σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 1 αυτού, από την αναφερθείσα ημερομηνία δημοσίευσής του (5.7.2024), ήτοι πριν από την άσκηση της κρινόμενης αίτησης αναστολής και ακύρωσης (1.9.2024), με μοναδική εξαίρεση τις διατάξεις του Μέρους Β' (άρθρα 3 έως 23) του νόμου αυτού που τροποποιούν το π.δ. 18/1989 περί Συμβουλίου της Επικρατείας και οι οποίες ισχύουν, κατά την παρ. 2 του ως άνω άρθρου 36, από τις 16.9.2024 και εφαρμόζονται, σύμφωνα με τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 23 παρ. 1, στα ένδικα βοηθήματα και μέσα τα οποία ασκούνται από την ημερομηνία αυτή και εφεξής. Επομένως, ο περί του αντιθέτου προβαλλόμενος ισχυρισμός της εταιρίας «ΑΦΟΙ Β. ΚΑΡΑΛΕΚΑ ΑΤΕ» είναι, ομοίως, απορριπτέος ως αβάσιμος. Κατόπιν αυτών, οι παρεμβάσεις των ανωτέρω εταιριών πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτες, η δε παράστασή τους στο ακροατήριο δεν λαμβάνεται υπόψη. Λαμβάνονται, ωστόσο, υπόψη οι απόψεις των εταιριών «ΜΥΕΝΟ» και «ΑΦΟΙ Β. ΚΑΡΑΛΕΚΑ ΑΤΕ» επί των τιθέμενων στην παρούσα δίκη νομικών ζητημάτων γενικότερου ενδιαφέροντος, όπως αυτές διατυπώνονται στα υπομνήματα που κατατέθηκαν στις γραμματείες των οικείων διοικητικών δικαστηρίων (Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης και Διοικητικό Εφετείο Τριπόλεως, αντίστοιχα), σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 3900/2010, όπως κατά τα ανωτέρω ισχύει, και έχουν διαβιβασθεί στο Δικαστήριο υπηρεσιακά.
ΣτΕ 785/2025 (Στ')	5. Επειδή, τα άρθρα 95 παρ. 5 (που προστέθηκε με την Αναθεώρηση του έτους 2001) και 94 παρ. 4 του Συντάγματος επιτάσσουν την συμμόρφωση προς τις δικαστικές αποφάσεις και την αναγκαστική τους εκτέλεση ακόμα και κατά του Δημοσίου και των νπδδ "όπως νόμος ορίζει". Ο σχετικός εκτελεστικός ν. 3068/2002 (Α' 274) ορίζει, στο άρθρο 1 ότι "Το Δημόσιο [και...τα] νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου [νπδδ] έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις [...] είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών [...] δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση προς συμμόρφωση ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει [...]" και στο άρθρο 4 ότι "1. Η αναγκαστική εκτέλεση για να ικανοποιηθεί χρηματική απαίτηση κατά του Δημοσίου [και των...] Ν.Π.Δ.Δ. γίνεται με κατάσχεση της ιδιωτικής περιουσίας αυτών. Αποκλείεται η κατάσχεση απαιτήσεων που πηγάζουν από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου ή απαιτήσεων χρηματικού ή μη αντικειμένου το οποίο έχει ταχθεί για την άμεση εξυπηρέτηση ειδικού δημόσιου σκοπού". Από τον

	συνδυασμό των ως άνω διατάξεων με αυτές των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου περί του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και δίκαιης δίκης, αντιστοίχως, συνάγεται, κατά τα ήδη κριθέντα (ΣτΕ 1148/2022, 274/2018, 819/2015 επταμ.-πρβλ.ΣτΕ 1660/2021), ότι η αξίωση για αποτελεσματική δικαστική προστασία έχει μορφή όχι μόνον δικαιώματος για πρόσβαση σε δικαστήριο αλλά, συνακολούθως, και αναγκαστικής εκτελέσεως της οικείας δικαστικής αποφάσεως, ούτως ώστε να καθίσταται ενεργός η παρεχόμενη δικαστική προστασία με εξαναγκασμό συμμορφώσεως προς αυτήν του ηττωμένου διαδίκου. Επομένως, επί εκδόσεως δικαστικής αποφάσεως, η οποία, κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις, υποχρεώνει το Δημόσιο (και τα νπδδ) σε συμμόρφωση, και δη ως προς την καταβολή χρηματικού ποσού, ο ιδιώτης διάδικος, όπως αναφέρθηκε στην σκέψη 2, δύναται, προς ικανοποίηση της απαιτήσεώς του, να χρησιμοποιήσει τα μέσα αναγκαστικής εκτελέσεως κατά του Δημοσίου (και των νπδδ) και, ειδικότερα, να προβεί σε αναγκαστική κατάσχεση χρηματικών ταμειακών διαθεσίμων τους. Στην ιδιωτική, εξάλλου, περιουσία του Δημοσίου (και των νπδδ), στην οποία και μόνο επιτρέπεται, κατ' άρθρο 4 του ν. 3068/2002, αναγκαστική κατάσχεση (ΣτΕ 1148/2022-πρβλ. ΣτΕ 819/2015 επταμ., 22/2007 Ολομ., 3669/2006 Ολομ., 1027/2004 επταμ.), περιλαμβάνονται και τα κατατεθειμένα σε τραπεζικά ιδρύματα χρηματικά διαθέσιμά τους, ανεξαρτήτως πηγής προελεύσεώς τους, η οποία, άλλωστε, είναι αδύνατον να διαγνωσθεί. Αντίθετο επιχείρημα δεν δύναται να συναχθεί από το άρθρο 79 παρ. 2 του Συντάγματος περί υποχρεωτικής αναγραφής όλων των εσόδων και εξόδων του Κράτους στον ετήσιο προϋπολογισμό και τον απολογισμό, δεδομένου ότι, πάντως, τα ως άνω χρηματικά διαθέσιμα έχουν εισαχθεί, αδιακρίτως προελεύσεώς τους, στον προϋπολογισμό προς κάλυψη των υποχρεώσεων του Δημοσίου (και των νπδδ) και εκπλήρωση των δημοσίων σκοπών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται, κατά τα προεκτεθέντα, και η υποχρέωση συμμορφώσεως του Κράτους προς τις δικαστικές αποφάσεις (ΣτΕ 274/2018, 819/2015 επταμ., 2385/2014, ΑΠ 17/2002, 2354/2009). Συνακολούθως, προκειμένου να θεωρηθεί ακατάσχετος ο σχετικός τραπεζικός λογαριασμός, δεν αρκεί η χρησιμοποίηση των χρημάτων για την πληρωμή των εγγεγραμμένων στον ετήσιο προϋπολογισμό δαπανών για τις λειτουργικές δραστηριότητες του Δημοσίου (ή του νπδδ) και την κάλυψη, αδιακρίτως, των οικονομικών του υποχρεώσεων αλλά, εφ' όσον η επίσπευση της αναγκαστικής εκτελέσεως υπηρετεί το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα δικαστικής προστασίας, απαιτείται, επιπλέον, να προβάλλεται από το Δημόσιο (ή το νπδδ) ότι δημιουργείται κίνδυνος ανατροπής της εκτελέσεως του προϋπολογισμού του ως προς την εκπλήρωση των σχετικών δαπανών (ΣτΕ 819/2015 επταμ., 274/2018, 1148/2022).
719/2025 (Στ')	7. Επειδή, όπως γίνεται παγίως δεκτό, οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 53 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 12 παρ. 1 του ν. 3900/2010, θεσπίσθηκαν χάριν της αποσυμφόρησης του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο αριθμό αναιρετικών δικών, στις οποίες δεν τίθενται σοβαρά νομικά ζητήματα ή τίθενται ζητήματα, τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί. Τούτο δε, προς τον σκοπό τόσο της εξυπηρέτησης του προορισμού του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως ανώτατου δικαστηρίου με κύρια αποστολή, κατά την άσκηση των αναιρετικών αρμοδιοτήτων του, την ενοποίηση της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων, όσο και της επιτάχυνσης της απονομής της διοικητικής δικαιοσύνης, εφόσον, πάντως, επί των συγκεκριμένων διαφορών υφίσταται τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και διαφυλάσσεται, κατά τον τρόπο αυτόν, το κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από δικαστήριο (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 1827/2014, 3799,3008/2013, 4987/20012, 4439/2012 επτ. κ.ά). Εξάλλου, η θέσπιση του απαραδέκτου του άρθρου 53 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με τον ν. 3900/2010 κατά τα άνω, δεν αποκλείει οποιαδήποτε μελλοντική μεταβολή της νομολογίας, σε περίπτωση αλλαγής των συνθηκών υπό τις οποίες δόθηκε η συγκεκριμένη ερμηνεία ή σε περίπτωση τροποποίησης του νομοθετικού καθεστώτος (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 1824/2014, 3799/2013, 4987/2012 κ.ά.). Περαιτέρω, σοβαρά ζητήματα, τα οποία, ανεξάρτητα από τις τασσόμενες με

	την ανωτέρω διάταξη δικονομικές προϋποθέσεις παραδεκτού, ενδείκνυται να αχθούν προς κρίση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, μπορεί, εκτός των άλλων (βλ. άρθρο 2 του ν. 3900/2010), να αποτελέσουν αντικείμενο αίτησης αναιρέσεως υπέρ του νόμου, κατά τις σχετικές διατάξεις, οι οποίες δεν θίγονται και εξακολουθούν να ισχύουν (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 3799,3008/2013, 196/2012 επτ. κ.ά.). Ενόψει τούτων, οι ανωτέρω διατάξεις, με το περιεχόμενο αυτό, δεν αντίκεινται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1, 26 και 93 και 25 του Συντάγματος (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 1827/2014, 3799,3008/2013, 4987/2012, 4439/2012 επτ., 196/2012 επτ. κ.ά.). Περαιτέρω, οι ίδιες αυτές διατάξεις δεν αντίκεινται ούτε στη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 1 περίπτ. β' του Συντάγματος, με την οποία κατοχυρώνεται η αναιρετική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεδομένου ότι από τη συνταγματική αυτή διάταξη δεν συνάγεται, ενόψει και των οριζόμενων στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, ότι ο κοινός νομοθέτης κωλύεται να θεσπίσει, βάσει μάλιστα αντικειμενικών και απρόσωπων κριτηρίων, δικονομικές προϋποθέσεις που περιορίζουν το παραδεκτό της αίτησης αναιρέσεως μόνο στις περιπτώσεις, στις οποίες, επί των τιθέμενων ζητημάτων, είτε δεν υπάρχει ακόμη νομολογία είτε υπάρχει αντίθεση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προς την υφιστάμενη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου ανώτατου δικαστηρίου (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 1827/2014, 3799,3008/2013, 4987/2012, 196/2012 επτ. κ.ά.), προκειμένου να συμβάλει (ο νομοθέτης) στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη δικαστική προστασία από το Συμβούλιο της Επικρατείας επί των σχετικών διαφορών (ΣτΕ 587/2017, 2172/2015, 196/2012 επτ. κ.ά.). Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, ο ως άνω ισχυρισμός περί αντιθέσεως των διατάξεων του άρθρου 53 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 στο Σύνταγμα είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, ο αντίστοιχος δε πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος.
ΣτΕ 673-4/2025 (Β')	3. Επειδή, στο άρθρο 79 του, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97), Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ) ορίζεται, στην παράγραφο 1, ότι «[τ]ο δικαστήριο ελέγχει την προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη κατά το νόμο και την ουσία, μέσα στα όρια της προσφυγής, τα οποία προσδιορίζονται από τους λόγους και το αίτημά της. Κατ' εξαίρεση, ο κατά το νόμο έλεγχος της προσβαλλόμενης πράξης ή παράλειψης, κατά περίπτωση, χωρεί και αυτεπαγγέλτως, εκτεινόμενος στο σύνολό της, προκειμένου να διακριβωθεί: α) αν συντρέχουν οι λόγοι της περ. α' της παρ. 3 [έκδοση της πράξης από αναρμόδιο όργανο ή από συλλογικό όργανο που δεν έχει νόμιμη συγκρότηση ή σύνθεση], β) αν η πράξη είναι πλημμελής κατά τη νόμιμη βάση της ή γ) αν υπάρχει παράβαση δεδουλευμένου» και, στην παράγραφο 5 (προστεθείσα με το άρθρο 20 παρ. 1 του ν. 3900/2010, Α' 213, αναριθμηθείσας της ισχύουσας παρ. 5 σε 6 με το άρθρο 65 παρ. 3 του ν. 3994/2011, Α' 165), ότι «[σ]ε περίπτωση προσφυγής κατά πράξης ή παράλειψης φορολογικής ή τελωνειακής αρχής: α) Το δικαστήριο ελέγχει την προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη κατά το νόμο και την ουσία, μέσα στα όρια της προσφυγής, τα οποία προσδιορίζονται από τους λόγους και το αίτημά της. Κατ' εξαίρεση, ο κατά το νόμο έλεγχος της προσβαλλόμενης πράξης ή παράλειψης χωρεί αυτεπαγγέλτως, προκειμένου να διακριβωθεί αν υπάρχει παράβαση δεδουλευμένου. β) Η πράξη ακυρώνεται για παράβαση διάταξης που ρυθμίζει τον τύπο ή τη διαδικασία έκδοσης της πράξης, μόνον αν ο προσφεύγων επικαλείται και αποδεικνύει βλάβη, η οποία δεν μπορεί να αποκατασταθεί διαφορετικά παρά μόνο με την ακύρωση της πράξης. γ) [...]». Όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 1688/2022), με τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 5 του ΚΔΔ ρυθμίσθηκε η έκταση του δικαστικού ελέγχου επί των φορολογικών/τελωνειακών διαφορών «με άξονα την οικονομία της δίκης και την αποφυγή παρελκύσεων και άσκοπης παράτασης εκκρεμοτήτων [...]», όπως ρητώς αναφέρεται στην οικεία αιτιολογική έκθεση του ν. 3900/2010. Ειδικότερα, με τη διάταξη του άρθρου 79 παρ. 5 περ. α' του ΚΔΔ περιορίσθηκε ο αυτεπάγγελτος δικαστικός έλεγχος επί των φορολογικών/τελωνειακών διαφορών μόνον ως προς την παράβαση δεδουλευμένου, αποκλεισμένου, επομένως, του αυτεπάγγελτου ελέγχου τυχόν πλημμελειών της νόμιμης βάσης των πράξεων των ανωτέρω κατηγοριών. Ο προεκτεθείς ειδικός δικονομικός κανόνας του άρθρου 79 παρ. 5 περ. α' του ΚΔΔ, ο οποίος εξυπηρετεί την οικονομία της φορολογικής δίκης και την ανάγκη ταχείας

	και αποτελεσματικής απονομής της διοικητικής δικαιοσύνης στις φορολογικές διαφορές, δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, με τα οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία. Και τούτο, διότι με τη διάταξη αυτή, ο κοινός νομοθέτης δεν προέβη σε ρύθμιση εννόμων σχέσεων κατά τρόπο συνεπαγόμενο αμέσως ή εμμέσως τη διαφυγή του προσήκοντος δικαστικού ελέγχου αυτών, καθόσον δεν περιόρισε ούτε το εύρος ούτε την έκταση του δικαστικού ελέγχου των φορολογικών διαφορών (δοθέντος, άλλωστε, ότι κατά την αμφισβήτηση των σχετικών πράξεων ή παραλείψεων ο προσφεύγων μπορεί να προβάλλει κάθε λόγο που ανάγεται στη νομιμότητα ή στην ουσία της υποθέσεως), αλλά, ενόψει της ιδιαίτερης φύσης των εν λόγω υποθέσεων και της ανάγκης εκκαθάρισης των σχετικών εκκρεμοτήτων, το εύρος του διενεργούμενου από τα αρμόδια δικαστήρια αυτεπαγγέλτου ελέγχου της νομιμότητας των εν λόγω πράξεων. Περαιτέρω, όπως επίσης έχει κριθεί (ΣτΕ 682/2017, 1438/2018 επταμ., 2221/2018, 124/2020, 1245/2020, 1688/2022, 161/2023, 769/2024 κ.ά.), η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 79 παρ. 5 περ. α' του ΚΔΔ, ερμηνευόμενη υπό το φως των διατάξεων των άρθρων 87 παρ. 2 και 93 παρ. 4 του Συντάγματος, καθώς και του άρθρου 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, έχει την έννοια ότι το διοικητικό δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως και την τυχόν αντισυνταγματικότητα των νομοθετικών διατάξεων κατ' εφαρμογή των οποίων εκδόθηκε η προσβληθείσα με την προσφυγή πράξη της φορολογικής αρχής, όχι όμως και λοιπά ζητήματα που ανάγονται σε νομικές της πλημμέλειες, μεταξύ των οποίων ζητήματα παραβίασης της ΕΣΔΑ, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) ή της αναρμοδιότητας του εκδόσαντος αυτή οργάνου. Εξάλλου, στις κατά παρέκκλιση του κανόνα του άρθρου 79 παρ. 5 περ. α' του ΚΔΔ αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενες νομικές πλημμέλειες περιλαμβάνεται, ενόψει της συνταγματικής κατοχύρωσης του θεσμού της νομοθετικής εξουσιοδότησης, και η αντίθεση της -αποτελούσας το νόμιμο έρεισμα της πράξης της φορολογικής αρχής- κανονιστικής πράξης προς την εξουσιοδοτική διάταξη, κατ' επίκληση της οποίας θεσπίστηκε, ή η με οποιονδήποτε τρόπο υπέρβαση των ορίων της εξουσιοδότησης από την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση.
ΣτΕ 627/2025 (Δ')	6. Επειδή, το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει για όλα τα πρόσωπα το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, καθώς και το άρθρο 6 της κυρωθείσης με το ν. δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που επίσης κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας υπό την διατύπωση της «δίκαιης δίκης», δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικώτερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς την λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΣτΕ 2764/2020, Ολ ΣτΕ 3087/2011, 1583/2010, 3470/2007, 647/2004).
ΣτΕ 582/2025 (Ε')	7. Επειδή, εν προκειμένω, οι αιτούντες ασκούν την κρινόμενη αίτηση κατ' επίκληση της ιδιότητάς τους ως κατοίκων και ιδιοκτητών ακινήτων επί του Ο.Τ. Γ1, ισχυριζόμενοι ότι ο αποχαρακτηρισμός τμήματος του όμορου Ο.Τ. Γ2 ανατρέπει τον πολεοδομικό σχεδιασμό και επιφέρει μείωση των κοινοχρήστων χώρων της περιοχής. Προς απόδειξη του εννόμου συμφέροντός τους προσκόμισαν, με την κατατεθείσα στο Δικαστήριο στις 13.2.2023 υπ' αριθμ. Π 1125 αίτησή τους, αντίγραφα συμβολαιογραφικών τίτλων και εγγραφές από το Κτηματολογικό Γραφείο Θεσσαλονίκης για τα δικαιώματα κυριότητάς τους επί ακινήτων κείμενων στο Ο.Τ. Γ1. Εφόσον, όμως, τα στοιχεία αυτά δεν προσκομίσθηκαν με υπόμνημα έξι πλήρεις ημέρες πριν από τη συζήτηση της υποθέσεως (15.2.2023), η υπό κρίση αίτηση θα έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω μη αποδείξεως του εννόμου συμφέροντός τους για την προσβολή των προαναφερθεισών πράξεων περί τροποποίησης του ρυμοτομικού σχεδίου. Όμως, εν όψει των διακυμάνσεων, ως προς το ανωτέρω ζήτημα, της νομολογίας του Δικαστηρίου (βλ. Σ.τ.Ε. 1898/2016 επτ., 2968/2016, 2333-2337/2016 επτ., 2067-2068/2016 επτ., 3067/2017, 170-171/2017 επτ.), το οποίο, αφενός, έχει ανεχθεί στην πράξη την κατάθεση τέτοιων στοιχείων από το διάδικο,

	χωρίς δικόγραφο (αλλά με απλή αίτηση ή εγχείρισή τους στον εισηγητή δικαστή, πριν από την ημέρα της συζήτησης) και, αφετέρου, έχει δεχθεί ότι μπορούν να υποβληθούν τέτοια στοιχεία το αργότερο μέχρι την προτεραία της συζήτησης (βλ. Σ.τ.Ε. 3051/2015 επτ., 4961/2012 του Ε' Τμήματος, 3335/2015, 3833/2014 επτ., 1878/2014, 1039/2014), η μη λήψη υπόψη των ανωτέρω στοιχείων (και, περαιτέρω, η απόρριψη, για το λόγο αυτό, της παρούσας αίτησης ως απαράδεκτης) δεν θα ήταν συμβατή με τη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. Σ.τ.Ε. 1898/2016, πρβλ. Σ.τ.Ε. 3705/2015, 2131/2015, Ολομ. 1619/2012, 2436/2012 7μ., Ε.Α. 737/2012). Ωστόσο, από τα προσκομισθέντα συμβόλαια προκύπτει ότι ο 13ος, η 14η και ο 18ος των αιτούντων απέκτησαν την ιδιότητα του ιδιοκτήτη ακινήτου κείμενου στο Ο.Τ. Γ1 μετά την έκδοση των προσβαλλόμενων αποφάσεων περί τροποποίησης του ρυμοτομικού σχεδίου. Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον, δηλαδή, οι ανωτέρω αιτούντες δεν είχαν κανέναν συνεστημένο δεσμό με τα γειτνιάζοντα του Ο.Τ. Γ2 ακίνητα κατά το χρόνο έκδοσης των προσβαλλόμενων αποφάσεων, η κρινόμενη αίτηση είναι, σύμφωνα με το άρθρο 47 παρ. 1 του π.δ/τος 18/1989, απορριπτέα ως απαράδεκτη ελλείψει εννόμου συμφέροντος, καθ' ο μέρος ασκείται από τα πρόσωπα αυτά (βλ. Σ.τ.Ε. 4964/2012, 1134/2024). Κατά τα λοιπά, όμως, με έννομο συμφέρον, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά ανωτέρω, ασκείται η αίτηση αυτή από τους υπόλοιπους αιτούντες, ήτοι τους 1ο, 3ο, 4ο, 5η, 7η, 8ο, 9η, 10ο, 11η, 12ο, 16ο και 17η, οι οποίοι, όπως προκύπτει από τα προσκομισθέντα συμβόλαια, απέκτησαν δικαίωμα κυριότητας επί ακινήτων κείμενων στο Ο.Τ. Γ1 πριν την έκδοση των προσβαλλόμενων πράξεων. Ως προς τους αιτούντες δε αυτούς είναι απορριπτέα ως αβάσιμα τα προβαλλόμενα από την παρεμβαίνουσα εταιρεία και το Δήμο Θεσσαλονίκης περί ελλείψεως και μη αποδείξεως του εννόμου συμφέροντός τους.
ΣτΕ 410/2025 (Δ')	10. Επειδή, εξάλλου, οι μνημονευθείσες διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989, οι οποίες ρυθμίζουν τα ζητήματα που αφορούν τη νομιμοποίηση των πληρεξουσίων δικηγόρων των ιδιωτών διαδίκων, συνιστούν ένα συνεκτικό σύστημα κανόνων, το οποίο καθορίζει κατά τρόπο σαφή και προβλέψιμο τους όρους χορήγησης δικαστικής πληρεξουσιότητας στις δίκες ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, με σκοπό να παρέχεται πραγματική δυνατότητα σε κάθε διάδικο και τον δικηγόρο που τον εκπροσωπεί να διασφαλίζουν την έγκυρη και έγκαιρη χορήγηση της πληρεξουσιότητας ακόμη και σε περίπτωση που για λόγους ανωτέρας βίας, οι οποίοι αναφύονται κατά την εκπνοή της προβλεπόμενης προθεσμίας, αυτό δεν καθίσταται δυνατό. Οι ανωτέρω ρυθμίσεις είναι πράγματι αυστηρότερες από τις προϋσχύσασες διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989, οι οποίες παρείχαν δυνατότητα νομιμοποίησης των πληρεξουσίων δικηγόρων έως τη συζήτηση στο ακροατήριο ή και μετά από αυτήν, με χορήγηση σχετικής προθεσμίας από το Δικαστήριο. Όπως όμως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ν. 5119/2024 επί του άρθρου 12 αυτού, με το οποίο αντικαταστάθηκε το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, η θέσπιση των νέων ρυθμίσεων υπαγορεύθηκε από λόγους γενικού συμφέροντος, αναγόμενους στην εύρυθμη λειτουργία της Δικαιοσύνης, και ειδικότερα από την ανάγκη αποτροπής της «[αλόγιστης χρήσης] ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, διότι πολλές φορές οι δικαστές προετοιμάζουν τις υποθέσεις και τελικά τα ένδικα βοηθήματα και μέσα απορρίπτονται ως ανομιμοποίητα και επιβαρύνονται οι διάδικοι με τη δικαστική δαπάνη, καθώς οι διάδικοι δεν χορηγούν πληρεξουσιότητα σε δικηγόρο». Με τα δεδομένα αυτά, οι μνημονευθείσες διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989 είναι σύμφωνες με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει μεν το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, αλλά υπό τους ειδικότερους όρους που ορίζει ο κοινός νομοθέτης, ο οποίος δεν κωλύεται από την ανωτέρω συνταγματική διάταξη να θεσπίζει, κατά περίπτωση, σαφείς και εύλογες προϋποθέσεις του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, επί τη βάση απρόσωπων και αντικειμενικών κριτηρίων. Για τον ίδιο λόγο, οι ανωτέρω διατάξεις δεν έρχονται σε αντίθεση ούτε προς το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974, Α' 256) - και τούτο ανεξαρτήτως του ότι το άρθρο αυτό, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεν έχει καταρχήν εφαρμογή σε υποθέσεις που αφορούν την είσοδο, παραμονή και απομάκρυνση (απέλαση, expulsion) αλλοδαπών για

	οποιονδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης (extradition), όπως στην περίπτωση που η απομάκρυνση του αλλοδαπού διατάσσεται λόγω απόρριψης της αίτησής του για χορήγηση διεθνούς προστασίας, ενώ, εξάλλου, η ΕΣΔΑ δεν κατοχυρώνει δικαίωμα στο άσυλο (διεθνή προστασία). Τούτο δε διότι οι υποθέσεις αυτές, καθ' ο μέρος αναφέρονται σε δικαστικές διαδικασίες στο κράτος όπου βρίσκεται ο υπό απομάκρυνση αλλοδαπός, δεν αφορούν τον καθορισμό δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως ούτε το βάσιμο κατηγορίας ποινικής φύσεως κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης (βλ. τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στις υποθέσεις Ozdil και άλλοι κατά Δημοκρατία της Μολδαβίας, αριθ. 42305/18, 11.6.2019, σκέψη 42, και Othman (Abu Qatada) κατά Ηνωμένου Βασιλείου, αριθ. 8139/09, 9.5.2012, σκέψη 258, βλ. επίσης ΣτΕ 2314/2023). Οι διατάξεις, τέλος, του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 12 του ν. 5119/2024, δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 5.7.2024, ισχύουν δε και εφαρμόζονται από τις 16.9.2024, δηλαδή για ικανό χρονικό διάστημα πριν από την ορισθείσα αρχική δικάσιμο (18.2.2025) της κρινόμενης έφεσης, απέχουσα επτά και πέντε μήνες αντίστοιχα από τη δημοσίευση και την έναρξη ισχύος και εφαρμογής τους. Κατ' ακολουθίαν όσων εκτέθηκαν ανωτέρω, οι ισχυρισμοί που προβάλλει ο εκκαλών με την κρινόμενη αίτηση επαναφοράς, με τους οποίους αμφισβητεί τη συμβατότητα των ως άνω διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989 με το Σύνταγμα (άρθρο 20 παρ. 1) και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση (άρθρο 6), επικαλούμενος συναφώς και το γεγονός ότι πρόκειται για «νεοπαγείς» διατάξεις, είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι.
ΣτΕ 275/2025 (Δ')	6. Επειδή, το Δικαστήριο, μετά από επισκόπηση της μέχρι τούδε νομολογίας του (Σ.τ.Ε. 524/2023 σκ. 5, 678/2023 σκ. 8, πρβ. Σ.τ.Ε. 1206/2024 σκ. 9, βλ. και Σ.τ.Ε. 2204/2017 σκ. 6), κρίνει ότι δεν δύναται να τεθεί, κατ' αρχήν, ζήτημα λυσιτέλειας της κρινόμενης αιτήσεως ή αντικειμένου της δίκης από την άποψη της τυχόν εξαντλήσεως του προϋπολογισμού της οικείας προκήρυξης ή της ολοκλήρωσης του επενδυτικού προγράμματος μέχρι το χρόνο συζήτησης της υποθέσεως, όπως αβασίμως ισχυρίζεται η Διοίκηση με τις από 31.10.2023 και 16.4.2024 απόψεις της προς το Δικαστήριο. Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με το άρθρο 51 αυτού, ο οποίος είναι εν προκειμένω εφαρμοστέος, λόγω της εφαρμογής στην κρινόμενη υπόθεση και ενωσιακού δικαίου. Σε περίπτωση δε δικαστικής αποφάσεως, που οδηγεί τελικώς (ενδεχομένως μετά την εκ νέου αξιολόγηση του επενδυτικού σχεδίου με νόμιμη αιτιολογία) σε αποδοχή αιτήματος υπαγωγής στο οικείο καθεστώς, η Διοίκηση οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να πράξει ό,τι είναι αναγκαίο για την πλήρη συμμόρφωση προς τη δικαστική απόφαση, λαμβάνοντας υπ' όψιν και το αναδρομικό κατά το ελληνικό δίκαιο αποτέλεσμα της ακύρωσης, τηρουμένων, όμως, των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου περί κρατικών ενισχύσεων.
ΣτΕ 251/2025 (Β')	3. Επειδή, οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της κυρωθείσης με το ν.δ. 53/1974 (ΦΕΚ Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και δίκαιης δίκης, δεν αποκλείουν την θέσπιση από τον κοινό νομοθέτη δικονομικών προϋποθέσεων για την άσκηση ενδίκων μέσων και προσφυγών, εφ' όσον οι προϋποθέσεις αυτές συνάπτονται προς την λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, δεν υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων συνεπάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΣτΕ 1858/2015 Ολομ., 2034-6/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 3840/2009 Ολομ. ΣτΕ 1445/2018 κ.ά.). [...]

	5. Επειδή, κατά την έννοια των προπαρατεθεισών διατάξεων του ΕΤΚ και του ΚΔΔ, ερμηνευομένων εν συνδυασμώ, υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, σε περίπτωση που ο φερόμενος ως παραβάτης των διατάξεων της τελωνειακής νομοθεσίας κατοικεί στην αλλοδαπή σε γνωστή (δηλωθείσα) διεύθυνση και δεν έχει ορίσει αντίκλητο, η επίδοση της σχετικώς εκδοθείσας σε βάρος του πράξης επιβολής πολλαπλού τέλους ή προστίμου θεωρείται ότι συντελείται πλασματικώς, με την παράδοση αντιγράφου της πράξης αυτής στον Υπουργό Εξωτερικών, από δε το χρονικό αυτό σημείο επέρχονται οι έννομες συνέπειες που προϋποθέτουν ενέργεια του επιδίδοντος Δημοσίου, όπως η διακοπή της παραγραφής· προκειμένου, όμως, να διασφαλισθεί το δικαίωμα του προσώπου σε βάρος του οποίου εκδόθηκε η καταλογιστική πράξη σε έννομη προστασία, σύμφωνα με τις ως άνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, απαιτείται, για να αρχίσει η προθεσμία προσβολής της εν λόγω πράξης, πραγματική επίδοση σ' αυτόν. Έτσι ερμηνευόμενες οι ανωτέρω διατάξεις δεν προσκρούουν στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, αφού διασφαλίζεται η προστασία του δικαιώματος σε έννομη προστασία του καθ' ου η καταλογιστική (προστίμων ή πολλαπλών τελών) πράξη, χωρίς να παραγνωρίζεται και η ανάγκη προσδιορισμού ενός χρονικού σημείου για την επέλευση σειράς συνεπειών, όπως, προεχόντως, η διακοπή της παραγραφής των δικαιωμάτων του Δημοσίου (ΣτΕ 324/2024, πρβλ. ΣτΕ 1445/2018).
ΣτΕ 224/2025 (Α')	4. Επειδή, από το συνδυασμό των άρθρων 95 παρ. 5 του Συντάγματος, 50 παρ. 1, 4 και 5 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8) και του εκδοθέντος σε εκτέλεση της ανωτέρω συνταγματικής διατάξεως ν. 3068/2002 (Α' 274) συνάγεται ότι η Διοίκηση, συμμορφούμενη προς ακυρωτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, υποχρεούται όχι μόνον να θεωρήσει ανίσχυρη και μη υφιστάμενη στον νομικό κόσμο τη διοικητική πράξη που ακυρώθηκε με τη δικαστική αυτή απόφαση, αλλά και να προβεί σε θετικές ενέργειες για την αναμόρφωση αυτής ή των νομικών καταστάσεων που διαμορφώθηκαν, αμέσως ή εμμέσως, βάσει της πράξης ή παράλειψης που ακυρώθηκε ή ως συνέπεια αυτής. Προς τον σκοπό αυτό οφείλει να ανακαλέσει ή να τροποποιήσει τις διοικητικές πράξεις που στηρίζονται στην ακυρωθείσα και να επαναλάβει τις πράξεις που κατά νόμο υποχρεούται να εκδώσει, χωρίς τη νομική πλημμέλεια η οποία διαπιστώθηκε με την ακυρωτική απόφαση, ώστε να διαμορφωθεί νομική κατάσταση σύμφωνη προς τον νόμο κατά την έννοια της ακυρωτικής απόφασης. Το ειδικότερο περιεχόμενο και η έκταση των υποχρεώσεων συμμόρφωσης της Διοίκησης προσδιορίζονται από το αντικείμενο της απαγγελθείσας ακυρώσεως, ήτοι από τη φύση και το είδος της ακυρωθείσας πράξης ή τα νόμιμα στοιχεία που συγκροτούν την παράλειψη, καθώς και από την κρίση ή τις κρίσεις πάνω στα ζητήματα που εξέτασε και για τα οποία αποφάνθηκε το Δικαστήριο στο αιτιολογικό της απόφασής του, δημιουργώντας ως προς αυτά δεδικασμένο για τη συγκεκριμένη περίπτωση (ΣτΕ Ολομ. 1834/2021, Ολομ. 1125/2016, Ολομ. 677/2010, 2824/2018 7μ.). Στην περίπτωση ειδικότερα που η διοικητική πράξη ακυρώθηκε για πλημμέλειες της αιτιολογίας, η Διοίκηση μπορεί να επαναλάβει την κρίση της για τη ρύθμιση της συγκεκριμένης σχέσης αναδρομικώς και να εκδώσει πράξη του ιδίου περιεχομένου με την ακυρωθείσα, πρέπει, όμως, να αιτιολογήσει νομίμως και επαρκώς τη νέα κρίση της, βάσει της ακυρωτικής απόφασης ή βάσει στοιχείων που δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο έρευνας και κρίσης από τον ακυρωτικό δικαστή, ασχέτως αν τα στοιχεία αυτά ήταν γνωστά ή όχι στη Διοίκηση (ΣτΕ 593/2021, 127/2019, 4091/2015, 748/2007). Σε κάθε περίπτωση, η νέα κρίση της Διοίκησης πρέπει να μην αντίκειται σε όσα έχουν κριθεί από την ακυρωτική απόφαση και να εκφέρεται ενόψει του νομικού και πραγματικού καθεστώτος του χρόνου έκδοσης της ακυρωθείσας πράξης (ΣτΕ 593/2021, 748/2007, 16/2006). Εξάλλου, από τις ίδιες ως άνω διατάξεις, συνάγεται ότι επί αποδοχής αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξης, με την οποία είχε επιβληθεί στον αιτούντα η καταβολή ορισμένου ποσού ή πράξης, η οποία έχει ως αυτόθηρο συνέπεια την επιστροφή σε αυτόν ποσού, το οποίο ήδη έχει καταβληθεί, το ποσό αυτό πρέπει να επιστραφεί στον καταβαλόντα προσαυξημένο με τον εκάστοτε προβλεπόμενο νόμιμο τόκο, διότι μόνο με τον τρόπο αυτό τα πράγματα αποκαθίστανται στην κατάσταση που θα ήταν αν δεν είχε εκδοθεί η πράξη που ακυρώθηκε (ΣτΕ 3131/2003, 3064/2014, πρβλ. και ΣτΕ 235/2021,

979/2020, 2506/2019). Όπως, όμως, έχει περαιτέρω κριθεί (Σ.τ.Ε. 2367-8/2014 7μ., 2137/2019, 2151/2014), δεν αποκλείεται η θέσπιση νομοθετικών διατάξεων, με τις οποίες εισάγεται περιορισμός της υποχρέωσης της Διοίκησης για συμμόρφωσή της προς ακυρωτικές δικαστικές αποφάσεις, εφόσον οι διατάξεις αυτές είναι γενικής εφαρμογής, υπαγορεύονται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, δεν προσβάλλουν τον πυρήνα του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας και σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Η δυνατότητα δε θέσπισης, σε εξαιρετικές, πάντως, περιπτώσεις, τέτοιων ρυθμίσεων προς εξυπηρέτηση λόγου επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος δεν αποκλείεται ούτε από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, ειδικότερη εκδήλωση του οποίου αποτελεί η, κατά το άρθρο 95 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος, ασκούμενη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως, ούτε και από το αντίστοιχο άρθρο 6 παρ. 1 της, κυρωθείσης με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256), Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.). (πρβλ. Α.Ε.Δ. 14/2023, επίσης πρβλ. Σ.τ.Ε. Ολ. 2287-2288/2015, 4003, 4741/2014, 2827/1980, 3581/1979 και Σ.τ.Ε. 1763/2009, 1693, 1913/2003, 3336/2001, 3824/2000 7μ, 5030/1997 7μ.).

[...]

6. Επειδή, στο άρθρο 21 του κανονιστικού (κωδικοποιητικού) διατάγματος της 26.6/10.7.1944 «περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» (Α 139) ορίζεται ότι: «Ο νόμιμος και ο της υπερημερίας τόκος πάσης του Δημοσίου οφειλής, ορίζεται εις 6% ετησίως, πλην εάν άλλως ωρίσθη δια συμβάσεως ή ειδικού νόμου. Ο ειρημένος τόκος άρχεται από της επιδόσεως της αγωγής...». Όπως παγίως γίνεται δεκτό, καθ'ερμηνεία των ανωτέρω διατάξεων, δε νοείται η επιβολή τόκων υπερημερίας σε βάρος του Δημοσίου για το προ της επίδοσης της αγωγής σε αυτό χρονικό διάστημα, μη εφαρμοζομένων, σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής των οφειλόμενων από το Δημόσιο παροχών, που απορρέουν από αξίωση δημοσίου δικαίου, των περί υπερημερίας διατάξεων του Αστικού Κώδικα (ΣτΕ 1866/2018, 3535/2015, 3705/2014, 2892/2014, 2622/2014, 4439/2013, 2613/2013, 2407/2013, 1087/2010 κ.α), εκτός και εάν έχει περιληφθεί διαφορετικός όρος στη σύμβαση (πρβλ ΣτΕ 1754/2014, 1288/2013). Εξάλλου, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου, καθ'ο μέρος καθορίζει, ως χρονικό σημείο έναρξης της τοκογονίας για τις οφειλές του Δημοσίου, τον χρόνο επίδοσης της αγωγής, εισάγει, όπως και στην περίπτωση του καθορισμού του ύψους του επιτοκίου για τις οφειλές του Δημοσίου σε ποσοστό 6%, επιτρεπτή υπέρ του Δημοσίου προνομιακή μεταχείριση, η οποία αποβλέπει στην ορθή άσκηση της δημόσιας εξουσίας μέσω της προστασίας της δημοσιονομικής ισορροπίας και της περιουσίας του Κράτους, η διαχείριση της οποίας πρέπει, κατά το Σύνταγμα και τους νόμους, να αποβλέπει στην εξυπηρέτηση των πολιτών, οι οποίοι άλλωστε συμβάλλουν στην δημιουργία της μέσω της φορολογίας (πρβλ ΑΕΔ 25/2012, ΕΔΔΑ απόφαση της 25.12.2014 Βιαροπούλου κλπ κατά Ελλάδος, σκ. 53-55). Με δεδομένο ότι η επίμαχη, ουσιαστικού περιεχομένου ρύθμιση, η οποία δεν ανάγεται αμέσως στην άσκηση δημόσιας εξουσίας, θεσπίζει υπέρ του Δημοσίου προνομιακή μεταχείριση, η οποία αποβλέπει στην ορθή άσκηση δημόσιας εξουσίας και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων έναντι των πολιτών, δεν τίθεται ζήτημα ισότητας μεταξύ Δημοσίου και ιδιωτών και, επομένως εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 4 παρ. 1 του Συντάγματος (πρβλ ΑΕΔ 25/2012). Εξάλλου η επίμαχη διάταξη του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου, δεν συνιστά άνιση μεταχείριση ειδικής κατηγορίας πολιτών, δηλαδή των αντισυμβαλλομένων του Δημοσίου, κατά παράβαση του άρθρου 4 παρ. 5 του Συντάγματος. Και τούτο, ενόψει του ότι λαμβάνονται διάφορα μέτρα, επιβαρυντικά για ορισμένες κατηγορίες πολιτών, όπως μειώσεις αποδοχών και συντάξεων, για την αντιμετώπιση δημοσιονομικών προβλημάτων (πρβλ. ΑΕΔ 25/2012). Επίσης, η διάταξη αυτή του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί δικών του Δημοσίου, καθ'ο μέρος προβλέπει ως χρόνο έναρξης της τοκογονίας την επίδοση της αγωγής στο Δημόσιο, δεν αντίκειται ούτε προς την κατοχυρωμένη με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' της Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας, εφόσον το μέτρο αυτό, όπως και ο περιορισμός

	του ύψους του οφειλόμενου τόκου σε ποσοστό 6%, έχει ως σκοπό τον περιορισμό των οφειλών του Δημοσίου από τόκους και επομένως την αποτροπή αύξησης του κρατικού χρέους, είναι δε κατάλληλο και δεν υπερβαίνει το μέτρο που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού (πρβλ. ΣτΕ 25/2012). Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου, δεν αποτελεί δικονομική αλλά ουσιαστική διάταξη και επομένως από τη διαφοροποίηση της έναρξης της τοκογονίας των απαιτήσεων κατά του Δημοσίου σε σχέση με αυτές κατά ιδιωτών δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα παραβίασης του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο καθιερώνεται το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας (ΣτΕ 2407/2013). Εξάλλου, η διάταξη του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου, καθ'ο μέρος με αυτήν ορίζεται ως χρόνος έναρξης της τοκογονίας η επίδοση της αγωγής στο Δημόσιο, δεν αντίκειται σε διάταξη της κυρωθείσας με το ν.δ 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α), προεχόντως διότι σε όλα τα προαναφερθέντα ζητήματα το Σύνταγμα δεν έχει στενότερη έννοια από την Σύμβαση (ΣτΕ 1288/2013). Εκτός αυτού, λόγω του ουσιαστικού χαρακτήρα της επίμαχης διάταξης, δεν τίθεται ζήτημα αντίθεσης αυτής ειδικώς ως προς το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α (ΣτΕ 2407/2013). Εξάλλου, η εφαρμογή του άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου στην περίπτωση οφειλών του Δημοσίου και όχι των διατάξεων περί υπερημερίας του Αστικού Κώδικα δεν αντίκειται ούτε στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α, εφόσον η απαίτηση για καταβολή τόκων από τη γέννηση της αξίωσης για καταβολή της ένδικης οφειλής, κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής, δεν είχε αναγνωρισθεί με δικαστική ή διαιτητική απόφαση ή δεν ερειδόταν σε νομοθετική ή κανονιστική διάταξη ή σε πάγια νομολογία των δικαστηρίων, ώστε να υφίσταται νόμιμη προσδοκία για την ικανοποίηση της και, συνεπώς, δεν εμπίπτει στην έννοια της «περιουσίας», κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ. Α. (ΣτΕ 1866/2018, 3535/2015, 2407/2013, Ε.Δ.Δ.Α. απόφαση της 7.6.2012 Case of Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano κατά Ιταλίας, σκ. 171-173, απόφαση της 28.9.2004 Korecky κατά Σλοβακίας, σκ. 35 κ.α).
ΣτΕ 153/2025 (Στ')	5. Επειδή, στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 29 του ισχύοντος κατά τον χρόνο εκδόσεως της καταλογιστικής πράξεως Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα, ν. 2960/2001 (Α' 265) (πρβλ. ΣτΕ 3435/2010, 1280/2016), ορίζεται ότι, "3. Η τελωνειακή οφειλή υπολογίζεται από τις αρμόδιες τελωνειακές αρχές κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 26 του παρόντα κώδικα, βεβαιώνεται επί των οικείων τελωνειακών παραστατικών εγγράφων και εγγράφεται σε ειδικά λογιστικά βιβλία. 4. Η είσπραξη της τελωνειακής οφειλής πραγματοποιείται κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις περί Εισπράξεως Δημοσίων Εξόδων [...]". Εξάλλου, στην παράγραφο 1 του άρθρου 63 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97), ορίζεται ότι: «Με την επιφύλαξη όσων ορίζονται σε ειδικές διατάξεις του Κώδικα, οι εκτελεστές ατομικές διοικητικές πράξεις ή παραλείψεις, από τις οποίες δημιουργούνται κατά νόμο διοικητικές διαφορές ουσίας, υπόκεινται σε προσφυγή», στη δε παράγραφο 1 του άρθρου 66 του ιδίου Κώδικα ορίζεται ότι: «Η προσφυγή ασκείται μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών, η οποία αρχίζει: Α. Σε περίπτωση ρητής πράξης (α) Για εκείνους, τους οποίους αφορά: ι. από την κατά νόμο επίδοσή τους σε αυτούς ή ιι. Σε κάθε άλλη περίπτωση, από τότε που αυτοί έλαβαν αποδεδειγμένως πλήρη γνώση του περιεχομένου της (β) [...]». Ακολούθως, στο άρθρο 69 του ιδίου Κώδικα ορίζονται τα εξής: «1. Η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής και η άσκησή της δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης. [...]». Περαιτέρω, στην παρ. 1 του άρθρου 217 του ως άνω Κώδικα ορίζεται ότι, «Ανακοπή χωρεί κατά κάθε πράξης που εκδίδεται στα πλαίσια της διαδικασίας της διοικητικής εκτέλεσης και, ιδίως, κατά: α) της πράξης της ταμειακής βεβαίωσης του εσόδου, β) [...]», ενώ στο άρθρο 224 αυτού ότι, «1. Το δικαστήριο ελέγχει την προσβαλλόμενη πράξη κατά το νόμο και την ουσία, στα όρια της ανακοπής, τα οποία προσδιορίζονται από τους λόγους και το αίτημά της. 2. [...] 3. Κατά τον έλεγχο του κύρους των προσβαλλόμενων με την ανακοπή πράξεων της εκτέλεσης, δεν επιτρέπεται ο παρεμπόμπων έλεγχος της νομιμότητας προηγούμενων πράξεων της εκτέλεσης. 4. Στην περίπτωση της ανακοπής κατά της ταμειακής βεβαίωσης,

επιτρέπεται ο παρεμπόδιση έλεγχος, κατά το νόμο και τα πράγματα, του τίτλου βάσει του οποίου έγινε η βεβαίωση, εφόσον δεν προβλέπεται κατ' αυτού ένδικο βοήθημα που επιτρέπει τον έλεγχό του κατά το νόμο και την ουσία ή δεν υφίσταται σχετικώς δεδικασμένο. 5. [...]». Τέλος, στο άρθρο 225 του Κώδικα ορίζεται ότι: «Το δικαστήριο, αν διαπιστώσει παράβαση νόμου ή ουσιαστικές πλημμέλειες της προσβαλλόμενης πράξης, προβαίνει στην ολική ή μερική ακύρωση ή στην τροποποίησή της. Σε διαφορετική περίπτωση προβαίνει στην απόρριψη της ανακοπής». Περαιτέρω, στο άρθρο 2 του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (Κ.Ε.Δ.Ε., ν.δ. 356/1974, Α' 90), όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο της εκδόσεως της προσβαλλόμενης πράξεως ταμειακής βεβαίωσης, ορίζονταν τα εξής: «1. Η είσπραξις των δημοσίων εσόδων ανατίθεται εις τα Δημόσια Ταμεία, τα λοιπά επί της εισπράξεως όργανα και τους ειδικούς ταμίας, εις ους έχει ανατεθή η είσπραξις ειδικών εσόδων, ενεργείται δε δυνάμει νομίμου τίτλου [...] 2. Νόμιμος τίτλος είναι: α) Η κατά τους κειμένους νόμους βεβαίωσις και ο υπό των αρμοδίων Διοικητικών ή ετέρων αρμοδίων κατά τον νόμον Αρχών προσδιορισμός του εισπρακτέου ποσού, του είδους του εσόδου και της αιτίας δι' ην οφείλεται. β) Η εξ εγγράφων δημοσίων ή ιδιωτικών αποδεικνυόμενη οφειλή. γ) [...] 3. Εις τας περιπτώσεις β και γ της προηγούμενης παραγράφου ή εις το Δημόσιον Ταμείον βεβαίωσις ενεργείται κατόπιν εγγράφου της κατεχούσης τα έγγραφα Αρχής ή οίκοθεν υπό του Δημοσίου Ταμείου εφόσον ταύτα ευρίσκονται παρ' αυτώ". Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι τα τελωνειακά έσοδα, προερχόμενα, όπως και τα λοιπά δημόσια έσοδα από δασμούς, φόρους και λοιπά δικαιώματα του Δημοσίου, πρέπει, προκειμένου να καταστούν εισπράξιμα, να υποβληθούν σε ταμειακή βεβαίωση (εν στενή εννοία βεβαίωση), υπό την έννοια της, βάσει οριστικοποιηθέντος νομίμου τίτλου, συντάξεως χρηματικού καταλόγου και καταχωρίσεως αυτού στο βιβλίο εισπρακτέων εσόδων του οικείου Τελωνείου (πρβλ. ΣτΕ 1280/2016, 3435/2010). Η οριστικοποίηση δε του εν λόγω νομίμου τίτλου προϋποθέτει την άπρακτη άραοδο της προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής κατ' αυτού (βλ. ΣτΕ 1160/2017, 1280/2016, 3435/2010). Ενόψει δε των δικονομικών ρυθμίσεων των ανωτέρω διατάξεων, ερμηνευομένων σε συνδυασμό προς το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, δεν αρχίζει η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής, ούτε δε επιτρέπεται η ταμειακή βεβαίωση καταλογισθείσας επιβαρύνσεως εάν προηγουμένως δεν έχει κοινοποιηθεί εγκύρως στον υπόχρεο η καταλογιστική πράξη (πρβλ. ΣτΕ 644/2018, 5/2018, 1241/2017, 4117/2015, 1875/2015, 1386/2015, 2085/2014, 3661/2011, 179/2010 κ.ά.). [...]

7. Επειδή, η ως άνω διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 152 Ε.Τ.Κ., με την οποία ορίζονται οι προϋποθέσεις για την εγκυρότητα των κοινοποιήσεων των πράξεων καταλογισμού πολλαπλών τελών που εκδίδονται από τις τελωνειακές αρχές, ως ειδικότερη, κατισχύει των γενικότερων διατάξεων της παραγράφου 2 του άρθρου 54 του Κ.Δ.Δ. (ν. 2717/1999. Τούτο προκύπτει, άλλωστε, και από την συστηματική ερμηνεία της ως άνω διατάξεως, αφού, στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 152 Ε.Τ.Κ. ο νομοθέτης παραπέμπει μεν στις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας για τις λοιπές επιδόσεις, αντιθέτως όμως, στο δεύτερο εδάφιο της ίδιας διατάξεως ορίζονται οι ειδικότερες προϋποθέσεις για τις επιδόσεις σε πρόσωπα αγνώστου διαμονής με την, το πρώτον (δεν προβλεπόταν δηλαδή η οικεία προϋπόθεση από την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 99 παρ. 5 του προΐσχύσαντος Τελωνειακού Κώδικα - ν. 1165/ 1918, Α' 73), θέσπιση της διαδικαστικής προϋπόθεσης της βεβαίωσης της Κεντρικής Διεύθυνσης της Ασφάλειας της Ελληνικής Αστυνομίας περί του αγνώστου της διαμονής του καθ' ου η επίδοση καθώς και της δημοσίευσης στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως περίληψης της καταλογιστικής πράξης. Κατά την έννοια δε της εν λόγω διατάξεως του δεύτερου εδαφίου του ως άνω άρθρου 152 παρ. 5 του Ε.Τ.Κ., δεν αρκεί βεβαίωση περί του ότι ο προς ον η επίδοση δεν ανευρέθη ή δεν ήταν γνωστός σε ορισμένη διεύθυνση, διαπίστωση, άλλωστε, στην οποία θα ηδύναντο να προβούν και τα λοιπά αρμόδια για την επίδοση όργανα· αλλά, κατά την ως άνω διάταξη, ερμηνευόμενη κατά το γράμμα και τον σκοπό της, αλλά και σε αρμονία προς το άρθρο 20 παρ. 1 του

	Συντάγματος με το οποίο διασφαλίζεται η αποτελεσματική δικαστική προστασία, προϋπόθεση για την κοινοποίηση της οικείας καταλογιστικής πράξης με δημοσίευση περίληψης αυτής στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως είναι η προηγούμενη βεβαίωση της έχουσας την αρμοδιότητα - αλλά και τη δυνατότητα - Κεντρικής Διεύθυνσης της Ασφάλειας της Ελληνικής Αστυνομίας περί του ότι ο προς όν η επίδοση χαρακτηρίζεται ως πρόσωπο αγνώστου διαμονής, καθώς δεν ανευρέθη σε μόνιμη ή προσωρινή κατοικία, παρότι καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια προς τούτο. (πρβλ. υπό την συναφή -αλλά και διαφέρουσα- διάταξη του άρθρου 99 του προισχύσαντος Τελωνειακού Κώδικα (ν. 1165/ 1918), ΣτΕ 2829/2003]. Συνεπώς, ορθώς κρίθηκε, κατά τ' ανωτέρω, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ότι η επίδοση της καταλογιστικής πράξης κατά το άρθρο 152 παρ. 5 Ε.Τ.Κ δεν ήταν νόμιμη (και συνακόλουθα ο νόμιμος τίτλος της επίδικης ταμειακής βεβαίωσης δεν είχε οριστικοποιηθεί) ελλείψει της κατά την διάταξη αυτή βεβαίωσης περί του ότι ο αναιρεσίβλητος δεν βρέθηκε σε μόνιμη ή προσωρινή κατοικία, παρότι είχε καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια προς τούτο· ο δε περί του αντιθέτου μόνος προβαλλόμενος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, καθώς και η κρινόμενη αίτηση στο σύνολό της.
ΣτΕ 100/2025 (Α')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί κατ' επανάληψη, οι ως άνω διατάξεις, καθ' ο μέρος επιβάλλουν τους εν λόγω περιορισμούς, δεν αντίκεινται στο άρθρο 95 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος, όπως, μάλιστα, η διάταξη αυτή ισχύει μετά την αναθεώρησή της, διότι δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης, ενόψει της επιφυλάξεως νόμου, που περιέχεται σε αυτήν, αλλά και στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου, να θεσπίζει, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως, όπως είναι το ύψος του αμφισβητούμενου ποσού της διαφοράς, που στοχεύουν, άλλωστε, στην ανάγκη αποσυμφορήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων, που είτε είναι μικρού χρηματικού αντικειμένου είτε θέτουν νομικά ζητήματα, τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί, ώστε να εξυπηρετηθεί ο προορισμός αυτού ως ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου και να επιτευχθεί μεγαλύτερη ταχύτητα στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης, εφόσον, άλλωστε, υφίσταται τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και διαφυλάσσεται έτσι το κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας [βλ. ΣτΕ 802, 2007/2022, 665/2022 επταμ., 2262/2019, 1077/2018 κ.ά.· πρβ. για την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 36 παρ. 2 του ν. 2721/1999, πριν από τη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001, ΣτΕ 3769/2006, 3937/2000 Ολομ. κ.ά., και για την πρώτη τέτοιου τύπου ρύθμιση του άρθρου 12 παρ. 6-10 του ν. 2298/1995 (Α' 62), ΣτΕ 1304/1997 Ολομ.]. Εξάλλου, οι διατάξεις αυτές, με τις οποίες ο νομοθέτης διαμόρφωσε τις προϋποθέσεις του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως, σταθμίζοντας το δικαίωμα των διαδίκων να ακουσθεί η υπόθεσή τους από το αναιρετικό δικαστήριο με σκοπό τη διόρθωση τυχόν νομικών σφαλμάτων της προσβαλλόμενης αποφάσεως του δικαστηρίου της ουσίας με την κατά τα ανωτέρω ανάγκη αποσυμφορήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων και επιταχύνσεως στην απονομή της δικαιοσύνης, δεν αντίκεινται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) [βλ. ΣτΕ 802, 2007/2022, 665/2022 επταμ., 1213/2020, 2262/2019, 1077/2018, 1313/2014 κ.ά.]. Ειδικότερα, όπως έχει δεχθεί και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), με την απόφαση της 2.6.2016 (Παπαϊωάννου κ. Ελλάδας), οι τεθέντες με το άρθρο 12 του ν. 3900/2010 περιορισμοί αφενός είναι σαφείς και αντικειμενικοί, αφετέρου επιδιώκουν τη σύμφωνη με τις επιταγές του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, τελούν δε σε συνάφεια και αναλογία με τον ανωτέρω επιδιωκόμενο σκοπό, δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις του παραδεκτού του ενδίκου μέσου της αιτήσεως αναιρέσεως μπορεί να είναι πιο αυστηρές σε σχέση με τις προϋποθέσεις παραδεκτού του ενδίκου μέσου της εφέσεως (βλ. επίσης αποφάσεις της 19.12.1997, Brualla Gómez de la Torre κ. Ισπανίας, και της 14.12.1999, Khalfaoui κ. Γαλλίας) [βλ. ΣτΕ 2262/2019]. Η κρίση αυτή δεν ανατράπηκε από τη νεότερη νομολογία του ΕΔΔΑ [απόφαση αρχής Ολομ. (Grande Chambre) της 5.4.2018, Zubac κ. Κροατίας· βλ. και απόφαση της 28.1.2021, Grozdanić και Gršković-Grozdanić κ. Κροατίας, σκ. 130], το οποίο,

	προκειμένου να εκτιμήσει την αναλογικότητα ενός περιορισμού <i>ratione valoris</i> στην πρόσβαση διαδικίκου σε ανώτατο δικαστήριο, εξετάζει πλέον α) αν ο περιορισμός ήταν προβλέψιμος (<i>foreseeable</i>), β) σε ποιον επιρρίπτονται οι συνέπειες τυχόν διαδικαστικών σφαλμάτων, που οδήγησαν στην άρνηση προσβάσεως του διαδικίκου στο ανώτατο δικαστήριο (και κατ' ουσίαν κρίσεως της υποθέσεώς του απ' αυτό) και γ) αν ο τρόπος εφαρμογής του περιορισμού από το ανώτατο δικαστήριο χαρακτηρίζεται από «υπερβολική τυπολατρία» (<i>excessive formalism</i>). Και τούτο, διότι, όπως προκύπτει από όσα προεκτέθηκαν, α) ο εν λόγω -σαφής και αντικειμενικός- περιορισμός του ελάχιστου ποσού της διαφοράς ισχύει με διάφορες μορφές εδώ και σχεδόν τρεις δεκαετίες και κρίνεται παγίως σύμφωνος με το Σύνταγμα, ερμηνεύεται δε ομοιόμορφα (πρβ. απόφαση ΕΔΔΑ της 15.9.2022, <i>Zakaratty Regional Union of Consumer Cooperatives</i> κ.ά. κ. Ουκρανίας, σκ. 58, <i>Zubac</i> κ. Κροατίας, προαναφερθείσα, σκ. 88, 102-103, και <i>a contrario</i> αποφάσεις ΕΔΔΑ της 22.6.2023, <i>Lorenzo Bragado</i> κ.ά. κ. Ισπανίας, σκ. 140-149, της 29.11.2022, <i>Čela</i> κ. Αλβανίας, σκ. 25-41), όσον αφορά στα κρίσιμα εν προκειμένω ζητήματα του μη συνυπολογισμού των τόκων, όταν αμφισβητείται και η κύρια απαίτηση, και της εφαρμογής του από το Συμβούλιο της Επικρατείας και επί αιτήσεων αναιρέσεως μετά από προηγούμενη αναίρεση, οι δε δύο τελευταίες εκδοχές του (των νόμων 3772/2009 και 3900/2010) κατέλαβαν μόνο τις εφεξής ασκούμενες αιτήσεις αναιρέσεως (βλ. και ΣτΕ 1195, 1202/2022), β) πρόκειται για δεδομένο ερευνώμενο κατά τον κρίσιμο χρόνο της ασκήσεως της αιτήσεως αναιρέσεως, που τίθεται υπόψη του Δικαστηρίου (με σημείωμα για το ποσό της διαφοράς) από την αρμόδια κατά περίπτωση αρχή ή το ν.π.δ.δ. (βλ. παρ. 4 <i>in fine</i> άρθρου 53 π.δ. 18/1989), λαμβάνεται δε και αυτεπαγγέλτως υπόψη από το Δικαστήριο, εφόσον προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση (πρβ. ΣτΕ 3937/2000 Ολομ.), και γ) ενόψει ακριβώς της, κατά τα ανωτέρω, σαφήνειας και αντικειμενικότητας του περιορισμού δεν τίθεται ζήτημα «υπέρμετρης τυπολατρίας» κατά την εφαρμογή του από το αναιρετικό δικαστήριο (στο πλαίσιο διαφοροποιημένης κατά περίπτωση εφαρμογής, που, αυτή, θα γεννούσε, άλλωστε, ενδεχομένως, ανισότητες), αλλ' εξυπηρετούνται, μέσω αυτού, με συνέπεια, οι σκοποί της ασφάλειας δικαίου και της χρηστής απονομής δικαιοσύνης.
ΣτΕ 99/2025 (Α')	5. Επειδή, η κρινόμενη αίτηση αναιρέσεως, η οποία ασκήθηκε στις 31.1.2022, διέπεται από τις διατάξεις των παρ. 3-4 του άρθρου 53 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύουν. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το χρηματικό αντικείμενο της διαφοράς υπερβαίνει το όριο των 40.000 ευρώ. Με την υπό κρίση αίτηση, όπως αναπτύσσεται με το εντός της προθεσμίας που του χορηγήθηκε από την Πρόεδρο του Τμήματος κατατεθέν (στις 25.9.2023) υπόμνημά του, ο αναιρεσείων αμφισβητεί την κρίση της αναιρεσιβαλλομένης περί τη μη λήψη υπόψη της ένορκης βεβαιώσεως της θείας του ως μη νόμιμου αποδεικτικού μέσου, προβάλλοντας ότι η εφαρμοσθείσα από το δικάσαν διοικητικό εφετείο διάταξη του άρθρου 183 παρ. 1 γ' ΚΔΔ αντίκειται προς τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 Συντάγματος και την αρχή της αναλογικότητας, λόγω του απόλυτου χαρακτήρα του αποδεικτικού περιορισμού (αποκλεισμού της μαρτυρίας/ένόρκου καταθέσεως συγγενούς εξ αγχιστείας και εκ πλαγίου τρίτου βαθμού του ιδιώτη διαδικίκου, κατ' αντίθεση προς τα ισχύοντα στην πολιτική δίκη, και μάλιστα ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 178 ΚΔΔ, το δικαστήριο της ουσίας δύναται να εξετάσει κατ' εξαίρεση ανωμοτί τους διαδικίκους και τους εκπροσώπους τους, της ως άνω διατάξεως μη επιτρεπούσης καν την ελεύθερη εκτίμηση της μαρτυρίας από το δικαστήριο, κατ' άρθρο 148 ΚΔΔ, ή, έστω, τη συναγωγή εξ αυτής δικαστικών τεκμηρίων). Κατά τον αναιρεσείοντα, ο απόλυτος περιορισμός της εμμετρήτου αποδείξεως συνεπεία ορισμένου συγγενικού βαθμού με ιδιώτη διάδικο παραβιάζει και το άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ ως προς τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας, καθόσον επιβάλλεται μια δικονομική κύρωση (συνέπεια) δυσανάλογη, όταν μάλιστα δεν ισχύει αντίστοιχη για το Δημόσιο και τα ν.π.δ.δ., η οποία απολήγει σε αδυναμία του ιδιώτη διαδικίκου να αποδείξει ορισμένο γεγονός μέσω μαρτυρικής καταθέσεως συγγενούς του, ο οποίος, ως εν προκειμένω, έχει ίδια αντίληψη των πραγμάτων. Αποτέλεσμα δε της εφαρμογής του εν λόγω αποκλεισμού στην προκειμένη περίπτωση ήταν πρακτικώς η στέρηση του δικαιώματος του

αναιρεσείοντος να αποζημιωθεί για τις άδικες πράξεις, που, όπως ισχυρίζεται, υπέστη. Για τη θεμελίωση του παραδεκτού του μοναδικού λόγου αναιρέσεως ο αναιρεσείων προβάλλει ότι επί του ως άνω νομικού ζητήματος δεν υπάρχει νομολογία του Δικαστηρίου.

6. Επειδή, κατ' άρθρο 183 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999, Α' 97): «1. Αποκλείεται να εξεταστούν ως μάρτυρες: α) ... β) ... γ) Οι συγγενείς του ιδιώτη διαδίκου εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έως και τον τρίτο βαθμό, κατ' ευθείαν ή εκ πλαγίου, οι σύζυγοι και αν ακόμη έπαυσε να υφίσταται ο γάμος, καθώς και οι μνηστευμένοι. δ) ...», ενώ κατ' άρθρο 185 παρ. 1 του ίδιου νομοθετήματος: «Οι μαρτυρικές καταθέσεις τις οποίες προσάγουν οι διάδικοι προαποδεικτικώς λαμβάνονται ενόρκως, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 184, ενώπιον ειρηνοδίκη ή συμβολαιογράφου της έδρας του δικαστηρίου ή της κατοικίας του μάρτυρα». Εκ των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ότι συνιστούν μη νόμιμα αποδεικτικά μέσα οι ένορκες μαρτυρικές καταθέσεις (βεβαιώσεις), μεταξύ άλλων, συγγενών του ιδιώτη διαδίκου εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έως και τον τρίτο βαθμό σε ευθεία ή πλάγια γραμμή. Όπως εκτίθεται στην αιτιολογική έκθεση του ΚΔΔ υπό τα ανωτέρω άρθρα, οι μάρτυρες αντιμετωπίζονται από τον Κώδικα «με τις επιφυλάξεις που διαφαίνονται από τις ρυθμίσεις του Κ.Φορ.Δ. [π.δ. 331/1985, Α' 116 - εν προκειμένω άρθρο 155 παρ. 2 περ. α', στο οποίο παρέπεμπε και το άρθρο 49 παρ. 4 εδ. β' του π.δ. 341/1978, Α' 71], κατ' αντίθεση προς τα κρατούντα στην αστική δίκη» [εν προκειμένω το άρθρο 401 περ. 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (π.δ. 503/1985, Α' 182), στο οποίο προβλέπεται ότι οι ανωτέρω συγγενείς «κάποιου από τους διαδίκους» έχουν απλώς «δικαίωμα να αρνηθούν να εξετασθούν ως μάρτυρες», και μάλιστα μόνον αν δεν έχουν τον ίδιο βαθμό συγγένειας με όλους τους διαδίκους]. Η διαφορετική, εν σχέσει προς τα ισχύοντα στην πολιτική δίκη, ρύθμιση αυτή, με την οποία ορισμένοι μάρτυρες αποκλείονται από την κατάθεση λόγω του στενού συγγενικού δεσμού τους με τον ιδιώτη διάδικο και την οποία (ως προς σύζυγο του ιδιώτη διαδίκου) έχει εφαρμόσει το Δικαστήριο (βλ. ΣτΕ 347/2012 επταμ.· πρβ. ΣτΕ 2858/2017, 4259-60/2012, καθώς και ΣτΕ 1476/2006, 2907/1999, 1916/1993 για την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 155 παρ. 2 α' του προΐσχύσαντος ΚΦΔ), κρίνοντάς την, εμμέσως πλην σαφώς, σύμφωνη με το Σύνταγμα (πρβ. ΣτΕ 2738/2022 επταμ., 2598/2015 επταμ. κ.ά.), συνιστά θεμιτό περιορισμό του (κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974, Α' 256) δικαιώματος δικαστικής προστασίας (πρβ. ΣτΕ 1993/2016 επταμ., σκ. 11, ΣτΕ 2581/2013). Τούτο δε, ειδικώς ως προς το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, δοθέντος ότι το άρθρο αυτό δεν εγγυάται ρητώς δικαίωμα σε κλήση μαρτύρων ή σε αποδοχή άλλων αποδεικτικών μέσων από το δικαστήριο σε δίκη επί αστικής φύσεως δικαιωμάτων. Και ναι μεν κάθε περιορισμός που επιβάλλεται στο δικαίωμα διαδίκου τέτοιας δίκης να καλέσει μάρτυρες και να προσαγάγει άλλες αποδείξεις για την υποστήριξη της υποθέσεώς του πρέπει να συνάδει με τις απαιτήσεις της δίκαιης δίκης κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθρου αυτού, στην οποία περιλαμβάνεται η αρχή της ισότητας των όπλων (βλ. ΕΔΔΑ αποφάσεις της 1.6.2023, Grosam κ. Τσεχίας (Ολομ.), σκ. 133, της 15.3.2016, Gillissen κ. Ολλανδίας, σκ. 50, της 12.6.2012, Gryaznov κ. Ρωσίας, σκ. 57, της 18.6.2002, Wierzbicki κ. Πολωνίας, σκ. 39), αλλά στην προκειμένη περίπτωση, η αρχή αυτή δεν παραβιάζεται, εφόσον, μέσω της εν λόγω ρυθμίσεως, και των λοιπών περιπτώσεων αποκλεισμού μαρτύρων της παρ. 1 του άρθρου 183 ΚΔΔ, που αφορούν και στο αντίδικο ν.π.δ.δ., διασφαλίζεται, κατά την κυριαρχική εκτίμηση του νομοθέτη, η προσφορότητα και αξιοπιστία του αποδεικτικού αυτού μέσου (πρβ. ΣτΕ 2581/2013). Και τούτο, χωρίς να αποκλείεται γενικώς η χρήση του εν λόγω αποδεικτικού μέσου και λαμβανομένου υπόψη ότι, εν αντιθέσει προς τα ισχύοντα στην πολιτική δίκη, η απόδειξη στη διοικητική δίκη στηρίζεται κατά πρώτον στα στοιχεία του, κατά το άρθρο 149 ΚΔΔ, διοικητικού φακέλου (βλ. άρθρο 146 ΚΔΔ). Συνεπώς, ο προβαλλόμενος λόγος αναιρέσεως περί αντιθέσεως της διατάξεως του άρθρου 183 παρ. 1 γ' ΚΔΔ προς τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 Συντάγματος και 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και την αρχή της αναλογικότητας πρέπει να απορριφθεί, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμος (πρβ. ΣτΕ 2738/2022 επταμ.).

ΣτΕ 81/2025 (Γ')	8. Επειδή, στο άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 ορίζονται τα εξής: «Καταργείται ομοίως η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ...». Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η δίκη καταργείται αν, μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και πριν από την πρώτη συζήτησή της, έπαυσε να ισχύει η προσβαλλόμενη πράξη γιατί αντικαταστάθηκε, τροποποιήθηκε ή έληξε η χρονική ισχύς της ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Η δίκη όμως συνεχίζεται, αν ο αιτών επικαλείται και αποδεικνύει ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που επιβάλλει να συνεχισθεί η δίκη για να αρθούν δυσμενείς συνέπειες, οι οποίες ενδεχομένως δημιουργήθηκαν κατά τον χρόνο ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης και οι οποίες διατηρούνται και στο μέλλον, μη δυνάμενες να αρθούν παρά μόνο με την ακύρωσή της. Εξάλλου, η εν λόγω διάταξη δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. (ν.δ. 53/1974, Α' 256, το οποίο μεταγλωττίστηκε - αποδόθηκε στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022, Α' 205), τα οποία κατοχυρώνουν την αποτελεσματική δικαστική προστασία σε συγκεκριμένη διαφορά και όχι την επίλυση με γνωμοδοτικό χαρακτήρα νομικών ζητημάτων (βλ. ΣτΕ Ολομ. 665/2021, 1303/2019, 1740/2015, 3963/2014, ΣτΕ 1396/2022, 1993/2021 κ.ά.). Περαιτέρω, με το άρθρο 31 του ν. 3772/2009 (Α' 112) προστέθηκε στο ανωτέρω άρθρο 32 του π.δ. 18/1989 παράγραφος 3, η οποία ορίζει τα εξής: «Αν η κατά την προηγούμενη παράγραφο παύση της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξεως οφείλεται στο ότι αυτή ήταν περιορισμένης χρονικής ισχύος και μετά τη λήξη της εκδόθηκε νεότερη πράξη ομοίου περιεχομένου ή στο ότι αυτή τροποποιήθηκε ή αντικαταστάθηκε με πράξη η οποία εξακολουθεί να είναι δυσμενής για τον αιτούντα, η δίκη δεν καταργείται αν ο αιτών προβάλει με δικόγραφο, κατατιθέμενο έξι (6) πλήρεις ημέρες πριν από την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως, σχετικό ισχυρισμό και ζητήσει τη συνέχιση της δίκης. Με το δικόγραφο αυτό, ο αιτών μπορεί να προβάλει και νέους λόγους ακυρώσεως, στρεφόμενους κατά της νέας πράξεως. Μπορεί επίσης με το ίδιο δικόγραφο να παραιτείται από την προσβολή πράξεων ή από λόγους ακυρώσεως που δεν έχουν αντικείμενο. Με αίτημα του διαδίκου, που υποβάλλεται και προφορικά στο ακροατήριο, η συζήτηση αναβάλλεται για σύντομο χρονικό διάστημα προκειμένου να κατατεθεί και να κοινοποιηθεί στον αντίδικο το δικόγραφο αυτό, μέσα στην ίδια προθεσμία πριν από τη νέα δικάσιμο». Με τις ανωτέρω διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 θεσπίζεται ειδική περίπτωση συνέχισης της ακυρωτικής δίκης, πέραν αυτής της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση παύσης της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξεως που οφείλεται στο ότι αυτή ήταν περιορισμένης χρονικής ισχύος και μετά τη λήξη της εκδόθηκε νεότερη πράξη ομοίου περιεχομένου ή στο ότι τροποποιήθηκε αυτή ή αντικαταστάθηκε εφεξής με πράξη που εξακολουθεί να είναι δυσμενής για τον αιτούντα (βλ. ΣτΕ 1075/2019 επταμ., 2929/2017, 2202/2016, 3466/2014 κ.ά.). Στην ειδική αυτή περίπτωση δεν διατηρείται απλώς, μετά τη σύνομη άσκηση του σχετικού δικαιώματος προς παροχή δικαστικής προστασίας από τον αιτούντα, το αρχικό αντικείμενο της δίκης, αλλά η δίκη συνεχίζεται με ουσιωδώς διευρυμένο αντικείμενο, το οποίο προσδιορίζεται από την προσβολή όχι μόνο της αρχικής πράξης που έπαυσε να ισχύει για τους ανωτέρω λόγους, αλλά και της νεότερης διοικητικής πράξης (βλ. ΣτΕ 1086/2020, 1319/2019 Ολομ., 324/2019 7μ., 2929/2017, κ.ά.).
ΣτΕ 60/2025 (Β')	5. Επειδή, με τις προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 16 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος προβλέφθηκε περίπτωση προσδιορισμού της ετήσιας τεκμαρτής δαπάνης διαβίωσης των διευθυνόντων και εντεταλμένων συμβούλων και διοικητών και προέδρων των διοικητικών συμβουλίων ανωνύμων εταιρειών, αρχικώς με βάση τη φορολογήσιμη υποδύναμη και εν συνεχεία, υπό την ισχύ του ν. 3842/2010 (1.1.2010), με βάση τον κυβισμό των επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης των οποίων κυρίες ή κάτοχοι είναι οι παραπάνω εταιρείες. Ειδικότερα, κατά την έννοια των διατάξεων τούτων, από το γεγονός ότι τα πιο πάνω πρόσωπα διοικούν ανώνυμες εταιρείες, οι οποίες έχουν στην κυριότητα ή στην κατοχή τους επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης τεκμαίρεται ότι τα εν λόγω πρόσωπα χρησιμοποιούν τα αυτοκίνητα των εταιρειών αυτών

για την κάλυψη προσωπικών τους αναγκών. Εφόσον τα χρησιμοποιούν, τεκμαίρεται περαιτέρω ότι δαπανούν ετησίως για τη συντήρηση και κυκλοφορία τους ορισμένα ποσά, που υπολογίζονταν αρχικώς σύμφωνα με τον πίνακα της προπαρατεθείσας διάταξης της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 16 του Κ.Φ.Ε. βάσει της υποδύναμης του αυτοκινήτου, εν συνεχεία δε σύμφωνα με την περ. γ' της παρ. 1 του ίδιου άρθρου ανάλογα με τα κυβικά του αυτοκινήτου. Κατ' αυτόν τον τρόπο θεσπίζεται, με τις παραπάνω διατάξεις, σύστημα προσδιορισμού της ετήσιας τεκμαρτής δαπάνης διαβίωσης των εν λόγω προσώπων με βάση τα ποσά που δαπανώνται για τη συντήρηση και κυκλοφορία επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης των οποίων κυρίες ή κάτοχοι είναι οι πιο πάνω εταιρείες, το οποίο στηρίζεται σε δύο τεκμήρια: α) στο τεκμήριο προσδιορισμού της ετήσιας δαπάνης για τη συντήρηση και κυκλοφορία των ανωτέρω αυτοκινήτων και β) στο τεκμήριο χρησιμοποίησης των ως άνω αυτοκινήτων από τα εν λόγω πρόσωπα για την κάλυψη προσωπικών τους αναγκών (πρβλ. ΣτΕ 898/1990 επταμ, 4116/1988, 1037/1988 Ολομ.). Από τα προαναφερόμενα τεκμήρια, το πρώτο αποτελεί μέθοδο εξακρίβωσης της πραγματικής φοροδοτικής ικανότητας των παραπάνω προσώπων, η οποία δεν προσκρούει σε συνταγματική διάταξη, δοθέντος ότι η βάση και τα συμπεράσματά του βασίζονται σε γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, συναφή προς το αντικείμενο της ρύθμισης, τα οποία ανταποκρίνονται προς τα δεδομένα της κοινής πείρας από την άποψη του ύψους των τεκμαιρομένων δαπανών (πρβλ. ΣτΕ 898/1990 επταμ, 4116/1988, 1037/1988 Ολομ.). Εξάλλου, στο άρθρο 18 του Κ.Φ.Ε. προβλέπονται ρητώς περιπτώσεις μη εφαρμογής του επίμαχου τεκμηρίου λαμβανομένης υπόψη της παλαιότητας και της τιμολογιακής αξίας του αυτοκινήτου. Υπό τα δεδομένα αυτά, η θέσπιση του επίμαχου τεκμηρίου δεν αποτελεί μέτρο προδήλως απρόσφορο για τον καθορισμό της φοροδοτικής ικανότητας των παραπάνω προσώπων ούτε και εισάγεται διαφορετική μεταχείριση μεταξύ των φορολογούμενων και δη κατά παράβαση της αρχής της φορολογικής ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος). Εξάλλου, οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 16 του Κ.Φ.Ε. δεν αντίκεινται στα άρθρα 4 παρ. 1 και παρ. 5 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος, διότι δεν επιβάλλεται υποχρέωση καταβολής φόρου επί πλασματικού εισοδήματος, αλλά καθιερώνεται ειδική μέθοδος εξεύρεσης του πραγματικού εισοδήματος των φορολογουμένων (πρβλ. ΣτΕ 884/2016 επταμ, 2564/2015 Ολομ., 2612/1997). Περαιτέρω, ως προς το δεύτερο τεκμήριο της χρησιμοποίησης των αυτοκινήτων από τα πιο πάνω πρόσωπα, το τεκμήριο αυτό, όπως προκύπτει από τις προεκτεθείσες διατάξεις, θεσπίζεται ρητώς ως μαχητό, υπό την έννοια ότι τα ανωτέρω πρόσωπα δύνανται να αποδείξουν ότι δεν χρησιμοποιούν τα εν λόγω αυτοκίνητα των εταιρειών για την εξυπηρέτηση προσωπικών τους αναγκών, άλλως ότι βρίσκονται σε ακινησία (πρβλ. ΣτΕ 2612/1997) υπό την προπαρατιθέμενη δε μορφή η θέσπιση του τεκμηρίου αυτού δεν αντίκειται στα άρθρα 4 παρ. 5 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος (πρβλ. ΣτΕ 898/1990 επταμ, 4116/1988, 1037/1988 Ολομ.). Παρέπεται ότι δεν ασκεί επιρροή το γεγονός της τυχόν εγγραφής στα βιβλία της εταιρείας ποσών που αφορούν δαπάνες συντήρησης, επισκευής και κυκλοφορίας των εταιρικών αυτοκινήτων, ήτοι δαπάνες, που σε κάθε περίπτωση, εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα της εταιρείας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 31 παρ. 1 περ. β' του Κ.Φ.Ε.. Υπό την αντίθετη εκδοχή, θα κατελείπετο στη διακριτική ευχέρεια των ως άνω προσώπων, που χρησιμοποιούν τα εταιρικά αυτοκίνητα, να προσδιορίσουν τα ίδια τις δαπάνες, που τυχόν κατέβαλαν για αυτά, σε ποσά μικρότερα των οριζόμενων στο νόμο, προσκομίζοντας μεμονωμένα στοιχεία, κατ' επιλογή τους. Πρόδηλο είναι ότι στην περίπτωση αυτή θα κατελύετο η βάση του τεκμηρίου και θα καθίστατο ανέφικτη η πρακτική εφαρμογή του. [...]

7. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι το δικάσαν Διοικητικό Εφετείο εσφαλμένα απέρριψε τον λόγο της προσφυγής, ότι η ρύθμιση του άρθρου 16 παρ. 1 περ. γ' του Κ.Φ.Ε., η οποία εφαρμόζεται και για τον προσδιορισμό του διαθέσιμου κεφαλαίου για την κάλυψη της προσαύξησης περιουσίας, κατά τη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 3 του ν. 3888/2010, με την οποία προστέθηκε νέο εδάφιο στην παρ. 3 του άρθρου 48 του ν. 2238/1994, αντιβαίνει στο άρθρα 4 παρ. 1 και 5, 20 παρ. 1 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος, καθόσον το θεσπιζόμενο τεκμήριο δεν

	ανταποκρίνεται στα δεδομένα της κοινής πείρας. Ειδικότερα, προβάλλεται ότι με την επίμαχη διάταξη η τεκμαρτή δαπάνη που προκύπτει από επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης ανώνυμης εταιρείας λογίζεται ως τεκμαρτή δαπάνη του νομίμου εκπροσώπου αυτής, η οποία ωστόσο, σε αντίθεση με τα τεκμήρια του άρθρου 17 του Κ.Φ.Ε., συνιστά πλασματικό μέγεθος, το οποίο δεν αποτελεί πράγματι εκταμιευθέν ποσό για τον βαρυνόμενο, αλλά ένδειξη απλά φοροδοτικής ικανότητας. Κατά τους ισχυρισμούς του αναιρεσείοντος, το θεσπιζόμενο τεκμήριο αφίσταται των δεδομένων της κοινής πείρας και αντίκειται στα άρθρα 4 παρ. 1 και 5, 20 παρ. 1 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος, δεδομένου ότι εφόσον η κυριότητα των αυτοκινήτων ανήκει στην εταιρεία, οι δαπάνες συντήρησης και κυκλοφορίας αυτών βαρύνουν την εταιρεία και όχι το φυσικό πρόσωπο - διευθύνοντα σύμβουλο. Εξάλλου, κατά τον αναιρεσείοντα, οι οικείες δαπάνες για τη συντήρηση των αυτοκινήτων καταχωρίζονται στα βιβλία και στοιχεία της εταιρείας και ως εκ τούτου είναι ευχερής η απόδειξη ότι η πράγματι καταβληθείσα δαπάνη αφίσταται, επί το έλασσον, της προσδιοριζόμενης από τη διάταξη του άρθρου 16 τεκμαρτής δαπάνης. Υπό τα δεδομένα αυτά, η στέρηση από τον διευθύνοντα σύμβουλο της δυνατότητας να αμφισβητήσει την συνδρομή του επίμαχου τεκμηρίου στο πρόσωπό του, καθιστά αυτό αμάχητο, η δε εφαρμογή του αντίκειται στις ως άνω συνταγματικές διατάξεις. Προς θεμελίωση του παραδεκτού του λόγου προβάλλεται από τον αναιρεσείοντα ότι επί του νομικού ζητήματος που τίθεται με τον ως άνω λόγο αναίρεσης δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Λαμβανομένου υπόψη ότι επί του ως άνω ζητήματος δεν υφίσταται πράγματι νομολογία του Δικαστηρίου, ο προς θεμελίωση του παραδεκτού προβαλλόμενος ισχυρισμός είναι βάσιμος, ο δε λόγος αναίρεσης είναι περαιτέρω εξεταστέος κατ' ουσίαν. Ο λόγος αυτός κατά τον οποίο η ρύθμιση του άρθρου 16 παρ. 1 περ. γ' του ν. 2238/1994 (Κ.Φ.Ε.), με την οποία προβλέφθηκε προσδιορισμός της ετήσιας τεκμαρτής δαπάνης διαβίωσης των διευθυνόντων και εντεταλμένων συμβούλων και διοικητών και προέδρων των διοικητικών συμβουλίων ανωνύμων εταιρειών, αρχικώς με βάση τη φορολογήσιμη υποδύναμη και εν συνεχεία, υπό την ισχύ του ν. 3842/2010 (1.1.2010), με βάση τον κυβισμό των επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης των οποίων κυρίες ή κάτοχοι είναι οι παραπάνω εταιρείες αντιβαίνει στα άρθρα 4 παρ. 1 και 5, 20 παρ. 1 και 78 παρ. 1 του Συντάγματος, είναι αβάσιμος. Και τούτο διότι με τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 1 περ. β' του ν. 2238/1994 (Κ.Φ.Ε.) δεν επιβάλλεται υποχρέωση καταβολής φόρου επί πλασματικού εισοδήματος, αλλά καθιερώνεται ειδική μέθοδος εξεύρεσης του πραγματικού εισοδήματος των φορολογουμένων, ενώ το προβλεπόμενο από αυτές τεκμήριο τηςσιμοποίησης των αυτοκινήτων τούτων από τα πιο πάνω πρόσωπα, θεσπίζεται ρητώς ως μαχητό, υπό την έννοια ότι τα ανωτέρω πρόσωπα δύνανται να αποδείξουν ότι δεν χρησιμοποιούν τα εν λόγω αυτοκίνητα των εταιρειών για την εξυπηρέτηση προσωπικών τους αναγκών, άλλως ότι αυτά βρίσκονται σε ακινησία, κατά τα εκτιθέμενα ανωτέρω στη σκέψη 5. Συνεπώς, η προεκτεθείσα κρίση του δικάσαντος Διοικητικού Εφετείου είναι ορθή, έστω και με διαφορετική αιτιολογία και ο ως άνω λόγος αναίρεσεως πρέπει να απορριφθεί.
ΣτΕ 10/2025 (Δ')	2. Επειδή, στην παράγραφο 3 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ορίζεται ότι «Έφεση μπορούν να ασκήσουν οι κατά την πρωτόδικη ακυρωτική δίκη διάδικοι, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επόμενη ημέρα που κοινοποιήθηκε η απόφαση με επιμέλεια του διαδίκου και πάντως μέσα σε ένα έτος από τη δημοσίευσή της». Όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 1709/2023, 2689/2022, 2049/2021, 336/2017, 304/2016, 3875/2012, 1780-1/2006 Ολομ. κ.α.), η θεσπιζόμενη στην ανωτέρω διάταξη ετήσια προθεσμία για την άσκηση έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της εκκαλούμενης απόφασης, λήγει όταν παρέλθει έτος από την αφετηρία της προθεσμίας αυτής και δεν είναι δεκτική ούτε αναστολής ούτε παρέκτασης για τον ασκούντα το ένδικο μέσο που διαμένει στην αλλοδαπή. Τούτο διότι η αναστολή δεν συμβιβάζεται με τη φύση της εν λόγω προθεσμίας, η οποία αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο μέχρι του οποίου είναι κατά νόμο δυνατή η άσκηση έφεσης και η οποία προθεσμία θεσπίσθηκε προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και

	διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της υποκείμενης σε έφεση απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου. Εξ άλλου, η κατά το προαναφερθέν άρθρο 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 ετήσια προθεσμία δεν αναστέλλεται ούτε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε είχε ήδη αρχίσει πριν από αυτές είτε άρχισε κατά τη διάρκειά τους, καθόσον η προβλεπόμενη στη διάταξη του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου αναστολή, που ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, αναφέρεται μόνον, όσον αφορά την έφεση, στην 60νθήμερη προθεσμία από την κοινοποίηση της εκκαλούμενης απόφασης και όχι στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής. Τα προεκτεθέντα δεν αντίκεινται ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) (ΣτΕ 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021). Περαιτέρω, η προσωρινή αναστολή των νόμιμων και δικαστικών προθεσμιών για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, που είχε επιβληθεί με αντίστοιχες υπουργικές αποφάσεις, στο πλαίσιο της λήψης έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 αφορούσε, αρχικώς, το χρονικό διάστημα από 13.3.2020 [βλ. κυα Δ1α/ΓΠοικ/17734/12.3.2020 (Β' 833)] έως τις 31.5.2020 [βλ. κυα Δ1α/ΓΠοικ/30340/15.5.2020 (Β' 1857)], ενώ με το άρθρο πρώτο της κοινής υπουργικής απόφασης Δ1α/ΓΠοικ/33202/28.5.2020 (Β' 2033) αποφασίστηκε η επαναλειτουργία των ως άνω δικαστηρίων από 1.6.2020 (βλ. ΣτΕ 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021) και, στη συνέχεια, το χρονικό διάστημα από 7.11.2020 [βλ. σχετικώς κυα Δ1α/Γ.Π.οικ.71342/ 6.11.2020 (Β' 4899)] έως τις 23.5.2021 [βλ. σχετικώς κυα Δ1α/Γ.Π.οικ.29922/ 13.5.2021 (Β' 1944)], ενώ, με το άρθρο πρώτο της Δ1α/Γ.Π.οικ.31950/ 21.5.2021 κοινής υπουργικής απόφασης (Β'2141), αποφασίστηκε η επαναλειτουργία των ως άνω δικαστηρίων από 24.5.2021.
ΣτΕ 2189/2024 (Α')	3. Επειδή, τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) δεν απαγορεύουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, υπό την προϋπόθεση ότι αυτές συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, δεν υπερβαίνουν τα όρια, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (βλ. ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3087/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 647/2004 Ολομ., 933/1991 7μ., 303/2004 7μ., 412/2023, 326-327/2023, 1926-1929/2022, 1005/2022, 2989/2020, 2718-9/2009, 2718/ 2008 κ.ά.). Λόγω, εξ άλλου, της ιδιαίτερης φύσης του αναιρετικού ελέγχου, οι προϋποθέσεις πρόσβασης στο ανώτατο δικαστήριο μπορεί να είναι περισσότερο τυπικές (βλ. ΕΔΔΑ Bakowska κατά Πολωνίας, 22.11.2010, σκ. 44-48, Meftah and Others κατά Γαλλίας, 26.7.2002, σκ. 41 και Brualla Gomez de la Torre κατά Ισπανίας, σκ. 38) [...] 7. Επειδή, η αίτηση εξαίρεσης, η οποία υποβάλλεται μέχρι την έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο, αποτελεί εισαγωγικό παρεμπόμπουσα δίκης δικόγραφο που απολήγει στην έκδοση παρεμπόμπουσα απόφασης, δεχόμενης ή απορρίπτουσας την αίτηση εξαίρεσης (βλ. ΣτΕ 1038/2023, 1262/2019, 2574/2002, 1539/1995 και παρεμπόμπουσες αποφάσεις ΣτΕ 91/2022, 15/2004). Ως δικόγραφο δε που κατατίθεται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας η αίτηση εξαίρεσης πρέπει να υπογράφεται από δικηγόρο, σύμφωνα με τις εν προκειμένω εφαρμοστέες διατάξεις του άρθρου 17 του π.δ. 18/1989 (βλ. παρεμπόμπουσες αποφάσεις ΣτΕ 30-31/2023, 91/2022, 15/2004, ΣτΕ Ολ. 1927/1982, 1262/2019, βλ. σχετικώς ΑΠ 144/2020, 165/2010, 173/1990 και αποφάσεις Ειδικού Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας 16/2023 και 12-14/2023). Κατά τη συνδυασμένη, εξ άλλου, ερμηνεία των προαναφερόμενων διατάξεων του π.δ. 18/1989 (άρθρα 17 παρ. 4 εδ. α' και 26 παρ. 1), επιβάλλεται επί ποινή

	απαραδέκτου και η υποχρεωτική διά δικηγόρου παράσταση του διαδικού κατά τη συζήτηση της αίτησης εξαίρεσης (βλ. σχετικώς για την υποχρεωτική δια δικηγόρου παράσταση του διαδικού ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας τις ΣτΕ 412/2023, 326-327/2023, 1926-1929/2022, 1357/2021, 956/2020, 2686/2019, 303/2004 7μ., βλ. σχετικώς αποφάσεις του Ειδικού Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας 16/2023 και 12-14/2023 και ΑΠ 1617/2012), ρύθμιση που, ενόψει όσων έχουν ήδη εκτεθεί στις σκέψεις 3 και 4, δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. Εξάλλου, για τη νομιμοποίηση του δικογράφου της αίτησης εξαίρεσης, όταν αυτό υπογράφεται από τον αιτούντα με την ιδιότητα του δικηγόρου, επιβάλλεται να παραστεί στο ακροατήριο ο ίδιος ο αιτών ως δικηγόρος ή με άλλον πληρεξούσιο δικηγόρο ή διαφορετικά να προσκομισθούν τα αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη της δικηγορικής του ιδιότητας κατά τον χρόνο άσκησης της αίτησης εξαίρεσης, όπως π.χ. το κατά το άρθρο 29 του Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013) δελτίο δικηγορικής ταυτότητας (βλ. ΣτΕ 1262/2019 και ΣτΕ 412/2023, 326-327/2023, 1926-1929/2022, 1124/2019, 1218/2017 που αφορούν την υποχρεωτική υπογραφή του δικογράφου της αιτήσεως αναιρέσεως από αιτούντα που έχει την ιδιότητα του δικηγόρου κ.ά.).
ΣτΕ 2054/2024 (Β')	4. Επειδή, με τις πρόσφατες 922-924/2024 και 1545/2024 αποφάσεις της επταμελούς σύνθεσης του Στ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίες εκδόθηκαν, αντιστοίχως, επί αιτήσεων αναιρέσεως σε υποθέσεις ανακοπών φυσικών προσώπων κατά ταμειακής βεβαίωσης και εκθέσεων αναγκαστικής κατάσχεσης ακίνητης περιουσίας καθώς και επί προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, έγιναν δεκτά τα ακόλουθα: Από τη θεμελιώδη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου, την ειδικότερη αρχή της φανερής δράσης της Διοίκησης, η οποία συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1, 2 και 3, 66 παρ. 1 και 93 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣτΕ Ολομ. 3319/2010, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2386/1970, 2638/1973, ΣτΕ 7μ. 1361/2013, 2310/2014, ΣτΕ 1940/1983, 159, 1732/2017 κ.ά.), καθώς και το δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.), απορρέει ο κανόνας ότι δυσμενής ατομική διοικητική πράξη μη δημοσιευτέα κατά νόμο, επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της έναντι εκείνου στον οποίο αφορά, μόνον από την κοινοποίησή της σε αυτόν ή τουλάχιστον από το χρονικό σημείο κατά το οποίο αυτός έλαβε γνώση, δίχως, πάντως, η κοινοποίηση να καθίσταται συστατικό στοιχείο της πράξης (ΣτΕ 616-618/2021, 602/2003 Ολομ., 157/2023 7μ.). Περαιτέρω, διατάξεις από την εφαρμογή των οποίων (δια της έκδοσης των σχετικών διοικητικών πράξεων), δύνανται να επέλθουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στα πρόσωπα στα οποία αυτές αφορούν, όπως είναι οι προβλέπουσες την επιβολή επιβαρύνσεων υπό τη μορφή φόρων, τελών, εισφορών και οποιασδήποτε φύσης κυρώσεις καθώς και διατάξεις από την εφαρμογή και τήρηση των οποίων εξαρτάται η έναρξη των διαδικασιών της αναγκαστικής εκτέλεσης για την είσπραξη των ως άνω φόρων, τελών κλπ., πρέπει να τελούν σε συμφωνία με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος (πρβλ. ΣτΕ 157/2023) και να ερμηνεύονται υπό το φως των συνταγματικών αυτών αρχών. Περαιτέρω, η κοινοποίηση των πράξεων της Φορολογικής Διοίκησης ρυθμίζεται, ήδη, από πλέγμα διατάξεων του ΚΦΔ, και, εφόσον γίνει νόμιμα, συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την έναρξη προθεσμιών για την άσκηση διοικητικών προσφυγών και ενδίκων βοηθημάτων καθώς και την έναρξη της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης εις βάρος των οφειλετών του Δημοσίου. Ειδικότερα, από τη συστηματική ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 5 του ΚΦΔ, ενόψει και των διαληφθέντων στην οικεία αιτιολογική έκθεση, συνάγεται ότι στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχέσεων κράτους πολιτών, εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των υπηρεσιών του και προσαρμογής τους στη ραγδαία ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και ενόψει, μεταξύ άλλων, της δυσανάλογης αύξησης του αριθμού πράξεων της φορολογικής αρχής, οι οποίες χρήζουν κοινοποίησης, καθώς και στο πλαίσιο εξοικονόμησης ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων, ο νομοθέτης θέλησε, από τούδε και στο εξής οι κοινοποιήσεις των πράξεων της Φορολογικής Διοίκησης να γίνονται

πρωτίστως ηλεκτρονικά [την κατά κανόνα ψηφιακή κοινοποίηση υιοθετεί, πλέον, άλλωστε και ο -μη ισχύων εν προκειμένω- νέος ΚΦΔ (άρθρο 5 παρ. 1 του ν. 5104/2024, Α' 58)] (πρβλ. ΣτΕ 615/2024 7μ.), ούτως ώστε η Φορολογική Διοίκηση να διευκολυνθεί και να εξυπηρετηθεί ο δημοσίου συμφέροντος σκοπός της επίσπευσης των διαδικασιών βεβαίωσης και είσπραξης των φορολογικών και λοιπών εσόδων (πρβλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Η ως άνω δε προβλεφθείσα διαδικασία ηλεκτρονικής κοινοποίησης, όπως αυτή έχει εξειδικευτεί με σειρά άλλων συναφών διατάξεων, κρίθηκε, ήδη, ως διασφαλίζουσα, καταρχήν, την ταυτοποίηση και επιβεβαίωση της ταυτότητας του φορολογουμένου, τελούσα, ως εκ τούτου, σε συμφωνία με τη συνταγματική αρχή της ασφάλειας δικαίου, αλλά και του κατοχυρωμένου στο άρθρο 5Α του Συντάγματος γενικού δικαιώματος πληροφόρησης του πολίτη αναφορικά με υπάρχουσες υποχρεώσεις του, δυνάμενες να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στην περιουσία του (βλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Εξάλλου, και η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις δυνατότητα κοινοποίησης των πράξεων της Φορολογικής Διοίκησης στους φορολογούμενους με συστημένη επιστολή, εντασσόμενη στο ως άνω σύστημα διατάξεων (προβλεπόμενη, άλλωστε, και στο -ταυτόσημης διατύπωσης- άρθρο 5 του νέου ΚΦΔ και επιτρεπόμενη, κατ' εξαίρεση, στις, κατά το άρθρο 83 αυτού, ορισθισόμενες περιπτώσεις), εξυπηρετεί τον ίδιο σκοπό, ήτοι τον σκοπό της επίσπευσης των διαδικασιών βεβαίωσης και είσπραξης των φορολογικών και λοιπών εσόδων. Κατά τα ήδη δε κριθέντα, αλλά και γενόμενα δεκτά από την ίδια τη Φορολογική Αρχή, με την ΠΟΛ 1180/ 27.9.2018 του Διοικητή της ΑΑΔΕ, με την οποία, κατά τούτο, αποδίδεται ορθώς το νόημα του νόμου, το τεκμήριο νόμιμης κοινοποίησης, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις αυτές και το οποίο έχει μαχητό χαρακτήρα δεν έχει, πάντως, έδαφος εφαρμογής στην περίπτωση κατά την οποία, από το συνταχθέν αποδεικτικό επίδοσης της ταχυδρομικής υπηρεσίας, προκύπτει ότι η πράξη της Φορολογικής Διοίκησης επιδόθηκε στον προς ον η επίδοση σε συγκεκριμένη ημερομηνία (βλ. ΣτΕ 1115/2021) και δη μεταγενέστερη του δεκαπενθημέρου, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 5 ως χρονικό σημείο συναγωγής του τεκμηρίου. Ομοίως, εφόσον η επίδοση αμφισβητείται από τον προς ον, εφόσον δηλαδή αυτός αμφισβητεί ότι πράγματι παρέλαβε τη συστημένη επιστολή, τότε κατά την αληθή έννοια της ως άνω διάταξης, ερμηνευόμενης υπό το φως των προαναφερθεισών συνταγματικών αρχών του κράτους δικαίου και της ασφάλειας δικαίου και της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δεν εφαρμόζεται το προαναφερθέν τεκμήριο, αλλά η Φορολογική Διοίκηση οφείλει, πλέον, να αποδείξει, με κάθε πρόσφορο τρόπο, την πραγματική παραλαβή της πράξης από τον προς ον αυτή αφορά ή την πλήρη γνώση του περιεχομένου της από αυτόν (πρβλ. ΣτΕ 2592/2021).

5. Επειδή, από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προκύπτουν τα εξής: Η αναιρεσίβλητη τηρούσε βιβλία και στοιχεία Γ' κατηγορίας του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (ΚΒΣ), με κύρια δραστηριότητα, κατά τις επίδικες χρήσεις, την έκδοση τουριστικών οδηγών και χαρτών σε βιβλία και CD, την ανάπτυξη και διάθεση λογισμικού ψηφιακής χαρτογράφησης, ψηφιακής σχεδίασης και τις υπηρεσίες στοιχειοθεσίας και παροχής υπηρεσιών Internet. Κατόπιν διαδοχικών ελέγχων από τα αρμόδια όργανα, διαπιστώθηκε ότι η αναιρεσίβλητη είχε λάβει και καταχωρήσει στα βιβλία της, κατά τις χρήσεις 2005 και 2006, 28 και 4, αντίστοιχα, τιμολόγια-δελτία αποστολής, έκδοσης της ατομικής επιχείρησης «Δημητρίου Καραπατάκη» με έδρα το Κορωπί, συνολικής αξίας 593.238,50 και 349.672 ευρώ, τα οποία ήταν εικονικά ως προς τις αναφερόμενες σ' αυτά συναλλαγές. Ενόψει αυτού, με το 48591/2013 έγγραφο της ΔΟΥ Παλλήνης, το οποίο θυροκολλήθηκε στην έδρα της, η αναιρεσίβλητη επελέγη για έλεγχο. Ακολούθως, η φορολογική αρχή απέστειλε με συστημένη επιστολή πρόσκληση για παροχή πληροφοριών, σύμφωνα με το άρθρο 14 του ΚΦΔ, μεταξύ άλλων, στην Κυριακή Κότσαλη, διαχειρίστρια και νόμιμη εκπρόσωπο της αναιρεσίβλητης, με την οποία ζήτησε να τεθούν υπόψη του ελέγχου, εντός πέντε (5) ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης, τα βιβλία και στοιχεία που τήρησε η αναιρεσίβλητη κατά τις χρήσεις 1.1.2002 έως 31.12.2009 καθώς και τα δικαιολογητικά εγγραφών για τις χρήσεις αυτές. Ειδικότερα, οι 315/21.8.2014 και 27223/15.7.2015 προσκλήσεις φέρεται ότι της επιδόθηκαν στις 25.9.2014 και 21.7.2015 αντίστοιχα, σύμφωνα με τις προσκομισθείσες δύο (2) καταστάσεις των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛΤΑ),

στην πρώτη από της οποίες αναφέρεται ότι το συστημένο με κωδικό RE 220418091 GR (που αφορά, κατά τη φορολογική αρχή, την πρώτη πρόσκληση) παραδόθηκε στην περιοχή της Παλλήνης, στη δε δεύτερη ότι το συστημένο με κωδικό RE 276020779 GR (που αφορά, κατά τη φορολογική αρχή, τη δεύτερη πρόσκληση) παραδόθηκε στην ίδια περιοχή. Στις εν λόγω καταστάσεις δεν αναφέρονταν τα ονοματεπώνυμα και οι υπογραφές του επιδίδοντος οργάνου, καθώς και αυτού που τις παρέλαβε. Στη συνέχεια, ενόψει του ότι δεν υπήρξε καμία ανταπόκριση στις προαναφερθείσες προσκλήσεις, η φορολογική αρχή θεώρησε ότι η μη προσκόμιση των βιβλίων και στοιχείων της αναιρεσίβλητης εξομοιούται με μη τήρησή τους, η οποία άγει σε εξωλογιστικό προσδιορισμό των αποτελεσμάτων της, συνέταξε δε το από 11.9.2015 σημείωμα διαπιστώσεων ελέγχου καθώς και σχετικές προσωρινές πράξεις διορθωτικού προσδιορισμού φόρου εισοδήματος, που επιδόθηκαν, στις 15.10.2015, στην Κυριακή Κότσαλη, με τη διαδικασία του άρθρ. 54 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ, ν. 2717/1999, Α' 97), διότι η τελευταία ήταν άγνωστης διαμονής. Για τη διαχειριστική περίοδο 1.1.2009 – 31.12.2009, η φορολογική αρχή προσδιόρισε τα καθαρά κέρδη της επιχείρησης σε 520.177,03 ευρώ και, στη συνέχεια, εκδόθηκε η αναφερόμενη στην πρώτη σκέψη οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου εισοδήματος. Ενδικοφανής προσφυγή της αναιρεσίβλητης κατά της ανωτέρω καταλογιστικής πράξης απορρίφθηκε με την αναφερόμενη στην πρώτη σκέψη απόφαση του Προϊσταμένου της ΔΕΔ της ΓΓΔΕ του Υπουργείου Οικονομικών. Ακολούθως, η αναιρεσίβλητη άσκησε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών την από 4.5.2017 προσφυγή, με την οποία προέβαλε, μεταξύ άλλων, ότι η πρόσκληση για προσκόμιση των βιβλίων και Στοιχείων της δεν επιδόθηκε νόμιμα, με αποτέλεσμα να μη λάβει ποτέ γνώση αυτής. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση έγινε δεκτή η προσφυγή της αναιρεσίβλητης και ακυρώθηκαν τόσο η 1794/16.5.2016 απόφαση του Προϊσταμένου της ΔΕΔ της ΓΓΔΕ, όσο και η 1359/11.12.2015 οριστική πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου εισοδήματος. Ειδικότερα, το δικάσαν εφετείο έκρινε, μεταξύ άλλων, τα εξής: «6. Επειδή, κατά την έννοια των διατάξεων [των άρθρων 5 και 72 παρ. 4 του ΚΦΔ], ερμηνευόμενων σε συνδυασμό με το άρθρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής έννομης προστασίας και το άρθρ. 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), που κυρώθηκε με το άρθρ. πρώτο του ν.δ. 53/1974 (256 Α') και με το οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα δίκαιης δίκης, για να είναι έγκυρη η με συστημένη επιστολή επίδοση της πράξης που εκδίδεται από τη φορολογική διοίκηση, πρέπει να συντάσσεται από τα όργανα των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛ-ΤΑ) απόδειξη (αποδεικτικό) παραλαβής, που πρέπει, επί ποινή ακυρότητας, να περιλαμβάνει ορισμένα ουσιώδη στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός της επιδοθείσας πράξης, η ημέρα και ώρα επίδοσης, καθώς και τα ονοματεπώνυμα και η υπογραφή του επιδίδοντος οργάνου και αυτού που την παρέλαβε (πρβλ. ΣτΕ 169/2015, 7μ., με την οποία ερμηνεύθηκε διάταξη του Κανονισμού Ασφάλισης του Ι.Κ.Α., δυνάμει της οποίας οι αποφάσεις που εκδίδονται βάσει του Κανονισμού αυτού είναι δυνατόν να επιδίδονται ταχυδρομικά στον ενδιαφερόμενο). Και τούτο διότι από την αξιολόγηση του εμπεριέχοντος τα ανωτέρω στοιχεία αποδεικτικού, είναι δυνατόν να συναχθεί βέβαιη δικανική πεποίθηση ότι η πράξη επιδόθηκε νόμιμα στον ενδιαφερόμενο και συνεπώς έλαβε πλήρη γνώση αυτής με συνέπεια ν' αρχίσει να κινείται η προθεσμία για την άσκηση των κατά νόμο δικαιωμάτων του έναντι της φορολογικής αρχής και στη συνέχεια για τυχόν άσκηση προσφυγής ενώπιον του αρμόδιου Διοικητικού Δικαστηρίου, συνεκτιμωμένου και του ότι ενδεχόμενη απώλεια των σχετικών προθεσμιών έχει δυσμενέστερες συνέπειες για τον φορολογούμενο με σπουδαιότερη την αδυναμία αμφισβήτησης, αρχικά ενώπιον της φορολογικής διοίκησης και ακολούθως ενώπιον αρμοδίου Δικαστηρίου, της φορολογικής του υποχρέωσης. [...] 12. [...] σύμφωνα με το νόμο απεστάλησαν οι προαναφερόμενες προσκλήσεις στην Κυριακή Κότσαλη, [...]. Πλην όμως, οι προσκλήσεις αυτές, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στην 6η σκέψη, δεν επιδόθηκαν νόμιμα στην ανωτέρω, εφόσον στις συνταχθείσες καταστάσεις παράδοσης συστημένων επιστολών των ΕΛ-ΤΑ, αναφέρεται [...] ότι παραδόθηκαν στην περιοχή της Παλλήνης, χωρίς, όμως, να περιλαμβάνονται στις καταστάσεις αυτές ο αριθμός των επιδοθέντων εγγράφων καθώς και η

	υπογραφή και το ονοματεπώνυμο αυτού που παρέλαβε τις προσκλήσεις και αυτού που τις επέδωσε, και, εκ του λόγου τούτου, δεν μπορεί να εखाθεί ασφαλής κρίση περί της παράδοσής τους στο υπόχρεο πρόσωπο. [...] Ενόψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν εχώρησε εν προκειμένω νόμιμη επίδοση των προαναφερθέντων προσκλήσεων στην [αναιρεσίβλητη] προς προσκόμιση των βιβλίων και στοιχείων της και, επομένως, από την παράλειψή της να ανταποκριθεί στις προσκλήσεις αυτές δεν τεκμαίρεται άρνησή της να υποστεί τον ως άνω έλεγχο, η οποία εξομοιούται με μη τήρηση βιβλίων και στοιχείων, κρίνει ότι μη νόμιμα η φορολογική αρχή, στηριζόμενη μόνο στη μη ανταπόκριση της [αναιρεσίβλητης] στις προσκλήσεις αυτές, θεώρησε τα βιβλία και στοιχεία της ανακριβή και ανεπαρκή και προσέφυγε στον εξωλογιστικό προσδιορισμό των οικονομικών αποτελεσμάτων της κατά τις ένδικες χρήσεις, κατά το βάσιμο προβαλλόμενο σχετικό λόγο της προσφυγής, [...]».
ΣτΕ 2040-1/2024 (Β')	8. Επειδή, κατά τα ήδη κριθέντα, όπως συνάγεται από τις διατάξεις που παρατίθενται στην προηγούμενη σκέψη και τις επ' αυτών προπαρασκευαστικές εργασίες, εισάγεται (ελλείπουσα μέχρι τη θέσπισή της, ρητή) ρύθμιση αναφορικά με τη διαδικασία α) συμψηφισμού των επίμαχων πιστωτικών υπολοίπων προφανώς κατόπιν αμετάκλητης κρίσης δικαστικής απόφασης περί του μη επιστρεπτέου αυτών κατά τη χρήση κατά την οποία προέκυψαν (εδ. α), β) απόδοσης εκ μέρους των τραπεζών προς το Δημόσιο πιστωτικών υπολοίπων που είχαν επιστραφεί δυνάμει τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων σύμφωνα με τα κριθέντα από την προγενέστερη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι οποίες είτε αναιρέθηκαν είτε (αναμένεται από το Δημόσιο ότι) θα αναιρεθούν ύστερα από την άσκηση και την ευδοκίμηση αιτήσεων του σύμφωνα με τα κριθέντα από τη νεότερη νομολογία του Δικαστηρίου (εδ. β). Συνεπώς, οι εν λόγω ρυθμίσεις προϋποθέτουν αμετάκλητη κρίση δικαστικής απόφασης περί του μη επιστρεπτέου των επίμαχων πιστωτικών υπολοίπων φόρου εισοδήματος. Με τις προπαρατεθείσες διατάξεις προβλέφθηκε, περαιτέρω, διαδικασία συμψηφισμού των εν λόγω πιστωτικών υπολοίπων που προέκυψαν από τις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος οικονομικών ετών 2009, 2011, 2012 και 2013 των πιστωτικών ιδρυμάτων, κατά το μέρος που οφείλονταν σε φόρο παρακρατηθέντα κατά τις διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 8 του ΚΦΕ, όχι μόνο προς φόρο που θα προέκυπτε κατά την τυχόν διανομή των κερδών που αναλογούν στα κατ' ειδικό τρόπο φορολογηθέντα εισοδήματα, όπως, κατά τα κριθέντα με τις 1524 και 1526/2018 (επταμ.) αποφάσεις του Δικαστηρίου, επιτάσσει η αληθής έννοια των κρίσιμων διατάξεων, αλλά, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 93 παρ. 1 του ν. 4605/2019, προς φόρο εισοδήματος εν γένει, όποτε προκύψει τέτοιος, και δη μέχρις ολοσχερούς εξόφλησης διατηρούμενων τέτοιων πιστωτικών υπολοίπων και αδιακρίτως, ήτοι ακόμη και στην περίπτωση που οι χρήσεις, κατά τις οποίες προέκυψαν τα επίμαχα πιστωτικά υπόλοιπα, ήταν ζημιολογικές. Υπό τα δεδομένα αυτά, οι προπαρατεθείσες διατάξεις του ν. 4605/2019 ούτε παρεμβαίνουν σε εκκρεμείς δίκες καθ' οιονδήποτε τρόπο υπέρ της φορολογικής αρχής, αποβλέποντας στην άμεση ή έμμεση επίλυση συγκεκριμένης διαφοράς, ούτε αίρουν την υποχρέωση της Διοίκησης να συμμορφωθεί με δικαστικές αποφάσεις και, συνεπώς, δεν αντίκεινται στα άρθρα 4 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 26 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 εδ. α της Ε.Σ.Δ.Α. (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 4754/2012, 2307/2014, 522/2015, ΣτΕ επταμ. 2576/2013, 70/2018, ΣτΕ 378/2016, 1624/2019). Άλλωστε, νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες δεν μεταβάλλουν το κανονιστικό καθεστώς ενός, τουλάχιστον, εκ των κατ' άρθρο 78 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος στοιχείων ήδη προβλεπόμενου φόρου (αντικείμενο, υποκείμενο, φορολογικό συντελεστή, απαλλαγές ή εξαιρέσεις), όπως οι επίμαχες - με τις οποίες εισάγεται διαδικαστική ρύθμιση για την υλοποίηση της ορθής φορολογικής αντιμετώπισης των επίμαχων πιστωτικών υπολοίπων, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις των προαναφερόμενων αποφάσεων (ΣτΕ 1524 και 1526/2018 επταμ.), και επιχειρείται η άμβλυνση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να έχει για τις τράπεζες η (αμετάκλητη) απόρριψη αιτήματος περί επιστροφής των επίμαχων πιστωτικών υπολοίπων - δεν επιβάλλουν φόρο, κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 78 του Συντάγματος και, συνεπώς, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Οι προαναφερόμενες ρυθμίσεις του άρθρου 93 παρ. 1 του ν. 4605/2019 δεν επηρεάζουν, εξάλλου, το αντικείμενο της παρούσας δίκης, δεδομένου,

	μάλιστα, ότι η εφαρμογή τους προϋποθέτει, κατά τα ανωτέρω, αμετάκλητη κρίση δικαστικής απόφασης περί του μη επιστρεπτέου του προκύπτοντος πιστωτικού υπολοίπου (ΣτΕ 2113/2023, 735/2024).
ΣτΕ 1904/2024 (Ε')	15. Επειδή, όπως γίνεται παγίως δεκτό, ο νομοθέτης διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά την εκτίμηση των περιστάσεων και δεν κωλύεται να εισαγάγει ρυθμίσεις διαφορετικές από αυτές που ίσχυαν στο παρελθόν, λόγω μεταβολής των αντιλήψεών του, έστω και αν θίγονται υφιστάμενα δικαιώματα ή συμφέροντα, αρκεί η επιχειρούμενη ρύθμιση να χωρεί κατά τρόπο γενικό, απρόσωπο και αντικειμενικό και να εξυπηρετεί λόγους γενικότερου δημοσίου συμφέροντος (ΣτΕ 1755/2019 Ολομ. σκ. 17, 2112/2022 7μ. σκ. 30, 2114/2022 7μ. σκ. 29, 2713/2006 7μ. σκ. 8, 2885/2016 σκ. 10, 102/2010 σκ. 11, 2590/2004 σκ. 5, 5057/1987 7μ.). Εν προκειμένω, ο τυπικός νομοθέτης, αποσκοπώντας στην καλύτερη εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και την αποτελεσματική προστασία των περιοχών NATURA (βλ. ανωτέρω), αποφάσισε να παρατείνει επανειλημμένως την προθεσμία ισχύος των προστατευτικών υπουργικών αποφάσεων μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία έκδοσης των οικείων προεδρικών διαταγμάτων, εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι. Οι νεότερες διατάξεις, με τις οποίες θεσπίζονται γενικές και αφηρημένες, πάγιου χαρακτήρα ρυθμίσεις για τη δυνατότητα παράτασης της ισχύος των υπουργικών αποφάσεων της παρ. 6 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986, δεν αντίκεινται στην απορρέουσα από το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος υποχρέωση συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, ούτε και στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 26 του Συντάγματος, διότι αφενός εντάσσονται στο πλαίσιο της θέσπισης συνεκτικού ρυθμιστικού πλαισίου σχετικά με την προστασία των περιοχών NATURA, εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί και πλήρως τεκμηριωμένοι λόγοι δημοσίου συμφέροντος, και αφετέρου διότι δεν προκύπτει ότι εισήχθησαν για να καταστήσουν ανενεργή την υποχρέωση συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις 1705/2016 (εν συμβουλίω) και 2151/2019 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Σε κάθε δε περίπτωση, από την υποχρέωση συμμόρφωσης στις αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν κωλύεται η νομοθετική εξουσία να προβαίνει εφεξής, με γενικές διατάξεις, σε νέες ρυθμίσεις που μεταβάλλουν το ισχύον νομοθετικό καθεστώς (ΣτΕ 2617/2015, Ολ. 813/2019). Περαιτέρω, η παράταση της ισχύος της ΥΠΕΝ/ΔΝΕΠ/47695/2669/1.8.2018 απόφασης του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας μέχρι τις 3.8.2023 δεν αποτελεί παραβίαση του απορρέοντος από τις ως άνω αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας δεδικασμένου εν όψει του μεσολαβήσαντος εν τω μεταξύ νεότερου νομοθετικού καθεστώτος (ν. 4819/2021 και 4964/2022), καθώς δεν υφίσταται ταυτότητα διαφοράς, υπό τη μορφή της ταυτότητας νομικής βάσης (πρβλ. ΣτΕ Ολ. 813/2019, 464/2018, 1471/1994, 1978/1991 επτ., 1641/1990, κ.ά.). Άλλωστε, και οι δύο αποφάσεις τις οποίες επικαλείται η αιτούσα αφορούσαν άλλους διαδίκους (ειδικώς η 2151/2019 απορριπτική απόφαση του ΣτΕ αφορούσε περιβαλλοντικώς αδειοδοτημένη εταιρεία ήδη από το 2008) και διαφορετικά πραγματικά περιστατικά. Σε κάθε περίπτωση, τα πραγματικά και νομικά δεδομένα που ίσχυαν κατά τον χρόνο έκδοσης της ΣτΕ 2151/2019 μεταβλήθηκαν ουσιαστικά κυρίως λόγω της έκδοσης του 134/2020 πρακτικού επεξεργασίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με το οποίο το αρχικώς υποβληθέν σχέδιο διατάγματος κρίθηκε μη νόμιμο και η Διοίκηση, αφενός κλήθηκε να εκδώσει τις προβλεπόμενες στην παρ. 6 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986 υπουργικές αποφάσεις για την εξασφάλιση της προστασίας των επίμαχων περιοχών, και αφετέρου υποχρεώθηκε να εκπονήσει νέα ειδική περιβαλλοντική μελέτη, προκειμένου να προωθηθεί προς επεξεργασία στο ΣτΕ νέο σχέδιο προεδρικού διατάγματος. Τα νέα αυτά δεδομένα, σε συνδυασμό με την ανάγκη να αποτραπεί η στοιχειοθέτηση ευθύνης της χώρας μας έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, λόγω πλημμελούς προστασίας των περιοχών NATURA, συνιστούν, ταυτόχρονα, εξαιρετικούς λόγους για την παράταση της προστασίας των επίμαχων περιοχών, χάριν της οποίας έχουν θεσπιστεί απαγορευτικοί κανόνες για την εγκατάσταση συγκεκριμένων, δυνητικά επιβλαβών για τη συνοχή του οικοσυστήματος, δραστηριοτήτων. Με τα δεδομένα αυτά είναι απορριπτέοι οι προμνησθέντες λόγοι ακυρώσεως.

ΣτΕ 1858/2024 (Α')	3. Επειδή, στο άρθρο 96 παρ. 2 και 3 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ), ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97), ορίζονται τα εξής: «2. Επιτρέπεται η προβολή, στην κατ' έφεση δίκη, νέων πραγματικών ισχυρισμών, εφόσον αφορούν κεφάλαια τα οποία είχαν αμφισβητηθεί στην πρωτόδικη δίκη και η μη προβολή τους κατ' αυτήν κρίνεται δικαιολογημένη. 3. Για τα αιτήματα και τους πραγματικούς ισχυρισμούς οι οποίοι προβάλλονται παραδεκτώς σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, μπορούν οι διάδικοι να προσκομίσουν και να επικαλεστούν νέα αποδεικτικά στοιχεία, αλλά και το δικαστήριο να διατάξει συμπληρωματική απόδειξη». Κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, ερμηνευόμενων υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256), επίκληση και προσαγωγή στην κατ' έφεση δίκη νέων αποδεικτικών μέσων επιτρέπεται και προς απόδειξη ή απόκρουση πραγματικών ισχυρισμών που είχαν προβληθεί πρωτοδίκως, εφόσον η μη επίκληση και προσαγωγή τους στην πρωτοβάθμια δίκη κρίνεται από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δικαιολογημένη (ΣτΕ 2619/2021, 2661/2020, 1226, 1678, 2466, 2681/2019, 2533/2017, 661/2016, 4141/2015, 4102/2014, 116, 2581/2013, 1550, 1982, 3922/2012, 2112, 3560, 4222, 4564/2011, 952/2011 επταμ., 264, 3554/2010, 695, 2579/2009, 3102/2008, 1848, 2468/2008 Ολομ.), ενόψει σχετικών ισχυρισμών του διαδίκου που τα επικαλείται (ΣτΕ 1821/2022, 609/2020, 70, 2681/2019, 2157/2017, 3132/2014, 4947-48/2012). Επιτρέπεται, πάντως, η επίκληση και προσαγωγή το πρώτον κατ' έφεση νέων αποδεικτικών μέσων, εφόσον αυτά είναι οψιγενή (ΣτΕ 1226/2019, 3560/2011), έχουν, δηλαδή, συνταχθεί σε ημερομηνία μεταγενέστερη της πρωτόδικης αποφάσεως, ακόμη και αν αφορούν σε απόδειξη ισχυρισμών που είχαν προβληθεί πρωτοδίκως (βλ. ΣτΕ 690/2020, 2661/2020, 70, 1226, 2681/2019, 2157/2017, 661/2016, 4141/2015, 3560/2011, 36/2007). Εξάλλου, για το παραδεκτό της προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη, πρέπει να γίνεται επίκληση στη δίκη αυτή και των πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν το δικαιολογημένο της μη προβολής τους πρωτοδίκως (ΣτΕ 1821/2022, 1226/2019, 4141/2015, 1982/2012, 2112/2011).
ΣτΕ 1802/2024 (Β')	4. Επειδή, όπως παγίως έχει κριθεί, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 53 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1, 25 παρ. 1 εδ. β', 26 παρ. 1, 87 παρ. 1 και 2, 93 και 95 παρ. 1 περ. β του Συντάγματος και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α., ν.δ. 53/1974, Α' 256) (ΣτΕ 7μ. 2325/2022, ΣτΕ 1697, 483/2021, 1523/2018 κ.ά., ΕΔΔΑ αποφάσεις της 2.6.2016, 18880/15, Παπαϊωάννου κατά Ελλάδα, της 4.9.2003, 72267/01, Παναγιώτα Βελή-Μακρή και λοιποί κατά Ελλάδα, της 19.12.1997, 155/1996/774/975, Brualla Gomez de la Torre κατά Ισπανίας). Αβασίμως δε προβάλλεται από τον αναιρεσείοντα ότι η δικονομική προϋπόθεση, η οποία τάσσεται με το άρθρο 53 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, δεν μπορεί να αποκλείει την κατ' άρθρο 20 του Συντάγματος και 6 και 13 της ΕΣΔΑ προσφυγή στην αναιρετική κρίση, να καταργεί τον βαθμό δικαιοδοσίας του αναιρετικού δικαστηρίου και να αποκλείει τη μεταστροφή της νομολογίας (ΣτΕ 1896, 1897/2022 σκ. 5).
ΣτΕ 1796/2024 (Ε')	4. Επειδή, κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως, η παρέλευση της ενιαίας προθεσμίας για την άσκηση εφέσεως, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσής της αποφάσεως του διοικητικού δικαστηρίου, αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο ασκήσεως του ένδικου αυτού μέσου. Η προθεσμία αυτή έχει θεσπισθεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου, ειδικότερα, να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις διοικήσεως και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της αποφάσεως του διοικητικού εφετείου επί της αιτήσεως ακυρώσεως και για τον λόγο αυτόν δεν είναι δεκτική αναστολής ή παρεκτάσεως (ΣτΕ 1780-1/2006 Ολομ., 672/2024, 490/2024, 1709/2023, 1238/2022, 1818/2022, 2689/2022, 2049/2021 κ.ά.). Όμως, στην εξαιρετική περίπτωση της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19, στις περιπτώσεις που ο χρόνος λήξεως της ετήσιας προθεσμίας του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, υπολογιζόμενος σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ενέπιπτε εντός του χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο, στο πλαίσιο της λήψεως έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο

περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού, είχαν ανασταλεί οι νόμιμες και δικαστικές προθεσμίες για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, η πιο πάνω ετήσια προθεσμία δεν συμπληρωνόταν όσο διαρκούσε η αναστολή αυτή. Στις περιπτώσεις αυτές, μετά τη λήξη της αναστολής ο εκκαλών όφειλε να προβεί αμελλητί στην κατάθεση της εφέσεως (ΣτΕ 2409/2023, 2241/2023, 1880/2023, 672/2024, 490/2024 κ.ά.). Περαιτέρω, η ως άνω ενιαύσια προθεσμία είναι εύλογη, ενόψει και του ενδιαφέροντος που πρέπει οι διάδικοι να επιδεικνύουν για την πορεία της υποθέσεώς τους και της δυνατότητάς τους να λάβουν γνώση του περιεχομένου της αποφάσεως από τη δημοσίευσή της ή κατ' αίτησή τους να λάβουν θεωρημένο αντίγραφο αυτής και, κατά τούτο, δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) και οι διατάξεις της αποδόθηκαν στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022 (Α' 205) [ΣτΕ 490/2024, 2457/2023, 2077/2023, 138/2020 κ.ά., πρβλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας (23228/08), σκ. 34, πρβλ. ΣτΕ 1709/2023, 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021]. Ειδικότερα, όπως έχει γίνει δεκτό από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], δεν θίγεται, άνευ ετέρου, η αποτελεσματικότητα ενός ένδικου βοηθήματος ή μέσου με την πρόβλεψη στην εσωτερική έννομη τάξη ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί με την ημερομηνία δημοσίευσής της δικαστικής αποφάσεως, εφόσον τούτο αποτελεί μια επιλογή του νομοθέτη που είναι σύμφωνη με τα γενικώς ισχύοντα σ' αυτήν την έννομη τάξη [βλ. ΕΔΔΑ απόφαση επί του παραδεκτού -decision- της 1.10.2013, Τεχνική Ολυμπιακή Α.Ε. κατά Ελλάδας (40547/10), σκ. 28, 47-48 και απόφαση της 9.10.2014, Ξυνός κατά Ελλάδας (30226/09), σκ. 43-44]. Προκειμένου δε περί της δημοσίευσής της αποφάσεως ως αφετηρίας ενάρξεως της προθεσμίας για την άσκηση ένδικων μέσων στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, εν προκειμένω των ένδικων μέσων της αιτήσεως αναίρεσεως και της εφέσεως, υφίστανται και άλλες σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις, όπως το άρθρο 53 παρ. 1 εδ. τρίτο του π.δ. 18/1989, για την άσκηση αιτήσεως αναίρεσεως και το άρθρο 94 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας [ν. 2717/1999 (Α' 97)] για την άσκηση εφέσεως (ΣτΕ 490/2024, 2457/2023, 2077/2023, 138/2020, σε συμβούλιο 89/2019).

5. Επειδή, εν προκειμένω, η εκκαλουμένη, η οποία δεν προκύπτει ότι επιδόθηκε στον εκκαλούντα, δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Διοικητικού Εφετείου Χανίων στις 15.9.2020. Η ετήσια προθεσμία για την άσκηση εφέσεως άρχισε την επομένη της δημοσίευσής, στις 16.9.2020, και έληξε στις 16.9.2021. Εξάλλου, με κοινές υπουργικές αποφάσεις που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της λήψης έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, αναστάλησαν οι προθεσμίες για την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά το χρονικό διάστημα από 7.11.2020 έως 30.1.2021 [βλ. κ.υ.α. Δ1α/Γ.Π. οικ.71342/6.11.2020 (Β' 4899), Δ1α/Γ.Π.οικ.76629/ 27.11.2020 (Β' 5255), Δ1α/Γ.Π.78363/ 5.12.2020 (Β' 5350), Δ1α/Γ.Π.οικ.80189/12.12.2020 (Β' 5486), Δ1α/Γ.Π.οικ.80588/ 14.12.2020 (Β' 5509), Δ1α/Γ.Π.οικ.2/2.1.2021 (Β' 1), Δ1α/Γ.Π.οικ.1293/ 8.1.2021 (Β' 30), Δ1α/Γ.Π.οικ.3060/ 15.1.2021 (Β' 89), Δ1α/Γ.Π.οικ.4992/ 22.1.2021 (Β' 186)] καθώς και από 11.2.2021 έως 24.5.2021 [(Δ1α/Γ.Π.οικ.9147/10.2.2021 (Β' 534), Δ1α/Γ.Π.οικ.10969/19.2.2021 (Β' 648), Δ1α/Γ.Π.οικ.12639/ 26.2.2021 (Β' 793), Δ1α/Γ.Π.οικ.13805/3.3.2021 (Β' 843), Δ1α/Γ.Π.οικ.14453/5.3.2021 (Β' 895), Δ1α/Γ.Π.οικ.16320/ 12.3.2021 (Β' 996), Δ1α/Γ.Π.οικ.17698/19.3.2021 (Β' 1076), Δ1α/Γ.Π.οικ.18877/26.3.2021 (Β' 1194), Δ1α/Γ.Π.οικ.20651/2.4.2021 (Β' 1308), Δ1α/Γ.Π.οικ.22349/9.4.2021 (Β' 1441), Δ1α/Γ.Π.οικ. 24489/16.4.2021 (Β' 1558), Δ1α/Γ.Π.οικ.26380/23.4.2021 (Β' 1682), Δ1α/Γ.Π.οικ.27683/ 29.4.2021 (Β' 1814), Δ1α/Γ.Π.οικ.28503/7.5.2021 (Β' 1872), Δ1α/Γ.Π.οικ.29922/13.5.2021 (Β' 1944), Δ1α/Γ.Π.οικ.31950/21.5.2021 (Β' 2141)]. Συνεπώς, η κρινόμενη έφεση, η οποία κατατέθηκε ηλεκτρονικά στο

	Διοικητικό Εφετείο Χανίων στις 30.9.2021, μετά την πάροδο της ετήσιας προθεσμίας (16.9.2021), η οποία τάσσεται με την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, έχει ασκηθεί εκπροθέσμως. Περαιτέρω, δεδομένου ότι η ετήσια προθεσμία έληξε στις 16.9.2021, δηλαδή σε χρόνο πολύ μεταγενέστερο της λήξεως της προαναφερθείσας αναστολής των νομίμων και δικαστικών προθεσμιών (24.5.2021), δεν τίθεται ζήτημα μη συμπληρώσεως αυτής, κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη (πρβλ. ΣτΕ 672/2024, 490/2024, 2457/2023, 2409/2023, 2241/2023, 2077/2023, 1880/2023). Εξάλλου, ο εκκαλών ισχυρίζεται ότι η ετήσια προθεσμία για την άσκηση της εφέσεως ανεστάλη, πάντως, κατ'εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 49 του ν. 4963/2022 (Α' 149), σύμφωνα με τις οποίες, κατά το χρονικό διάστημα από τις 7.11.2020 έως τη λήξη της επιβολής του μέτρου της προσωρινής αναστολής λειτουργίας των δικαστηρίων, ανεστάλησαν και οι καταχρηστικές προθεσμίες για την άσκηση ενδίκων μέσων, εν πάση δε περιπτώσει, η κρινόμενη έφεση δεν θα μπορούσε στο πλαίσιο της αποτελεσματικής έννομης προστασίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος να απορριφθεί ως εκπρόθεσμη. Οι ισχυρισμοί, όμως, αυτοί είναι απορριπτέοι, προεχόντως διότι οι προαναφερθείσες διατάξεις του νόμου 4963/2022 αφορούν στην αναστολή των προθεσμιών ασκήσεως ενδίκων μέσων ενώπιον των πολιτικών και όχι των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του Συμβουλίου της Επικρατείας (πρβλ. ΣτΕ 2077/2023), ενώ, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 δεν αντίκειται σε καμία διάταξη ή αρχή υπέρτερης τυπικής ισχύος.
ΣτΕ 1654/2024 (Α')	4. Επειδή, όπως προκύπτει από την από 12.5.2020 έκθεση επιδόσεως της Γραμματέως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών Ελένης Σωτηροπούλου, που βρίσκεται στη δικογραφία, επικυρωμένο αντίγραφο της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως επιδόθηκε νομοτύπως στην παραστάσα ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου δικηγόρο του αναιρεσείοντος στις 12.5.2020, πλην η προβλεπόμενη από τη διάταξη του άρθρου 53 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 εξηκονθήμερη προθεσμία για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως άρχισε να τρέχει την 1η.6.2020 και όχι την επομένη της ως άνω επιδόσεως. Και τούτο, διότι η δικονομική αυτή προθεσμία είχε ανασταλεί έως 31.5.2020 δυνάμει των κ.υ.α. Δ1α/Γ.Π.οικ.26804/25.4.2020 (Β' 1588) και Δ1α/Γ.Π.οικ.30340/15.5.2020 (Β' 1857)] στο πλαίσιο της λήψεως μέτρων για τον περιορισμό διαδόσεως του κορωνοϊού COVID-19 (βλ. ΣτΕ 2776/2020 Ολομ., 2334-47/2021 επταμ. κ.ά.). Η προθεσμία για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως ανεστάλη εκ νέου κατά το χρονικό διάστημα των δικαστικών διακοπών, ήτοι από 1.7.2020 έως και 15.9.2020 [άρθρο 11 παρ. 2 του τότε ισχύοντος Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων & Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργιών, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 1756/1988 (Α' 35), και άρθρο 11 του κανονιστικού διατάγματος «Περί Κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» (Α' 139), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του ν. 3514/2006 (Α' 266)]. Και ναι μεν με τη διάταξη του άρθρου 18 του ν. 4684/2020 «Κύρωση της από 30.3.2020 Π.Ν.Π. “Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις” (Α' 75)» (Α' 86) ορίστηκε ότι «Οι δικαστικές διακοπές για το τρέχον δικαστικό έτος που λήγει στις 15 Σεπτεμβρίου 2020, αρχίζουν τη 16η Ιουλίου 2020 και λήγουν την 31η Αυγούστου 2020», όμως η διάταξη αυτή, που, ειδικώς για το έτος 2020, καθόρισε τις δικαστικές διακοπές σε χρονικό διάστημα μικρότερο του παγίως ισχύοντος, προκειμένου, κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου, να αντιμετωπισθούν οι δυσμενείς για τη λειτουργία των δικαστηρίων συνέπειες της πανδημίας, ερμηνευόμενη υπό το φως του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, καθώς και υπό το φως της απορρέουσας από την αρχή του κράτους δικαίου και, ιδίως, από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος αρχής της ασφάλειας δικαίου (ΣτΕ 113/2023, 691/2019 Ολομ., 1738, 2649/2017 Ολομ. κ.ά.), δεν επηρέασε την ισχύ των προαναφερόμενων πάγιων διατάξεων των άρθρων 11 του ν. 1756/1988 και 11 του κ. δ. της 26/6-10/7/1944, οι οποίες εξακολούθησαν και για το έτος 2020 να διέπουν το ζήτημα της αναστολής των δικαστικών

	προθεσμιών λόγω των δικαστικών διακοπών (βλ. ούτως ΣτΕ 113/2023, 674, 1435, 1680/2022). Επομένως, η υπό κρίση αίτηση, η οποία κατατέθηκε στη Γραμματεία του εκδόντος την αναιρεσιβαλλομένη δικαστηρίου στις 14.9.2020, ασκείται εμπροθέσμως και είναι περαιτέρω εξεταστέα.
ΣτΕ 1631/2024 (Γ')	5. Επειδή, με τον μοναδικό λόγο εφέσεως προβάλλεται ότι η εκκαλουμένη απόφαση εκδόθηκε κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των άρθρων 32 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, 95 παρ. 5 του Συντάγματος, 1 του ν. 3068/2002 και 249 του ΚΠολΔ, αλλά και κατά παράβαση των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ καθώς και των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της οικονομίας της δίκης. Τούτο δε, διότι το δικάσαν διοικητικό εφετείο, κατά παράβαση των ως άνω διατάξεων, απέρριψε τόσο την δια της εκθέσεως έδρας διατυπωθείσα από την Εισηγητή της υποθέσεως πρόταση όσο και το υποβληθέν επ' ακροατηρίω αίτημα των διαδίκων για αναστολή της προόδου της δίκης μέχρι την έκδοση οριστικής αποφάσεως επί της Ε1061/2021 εφέσεως του ήδη εφεσιβλήτου και κατήργησε την ανοιγείσα ενώπιόν του δίκη. Κατά τα προβαλλόμενα, το δικάσαν διοικητικό εφετείο όφειλε να είχε αναβάλει την συζήτηση της υποθέσεως ή να αναστείλει την πρόοδο της δίκης μέχρι την έκδοση οριστικής αποφάσεως επί της ως άνω εφέσεως του Δημητρίου Μικρόπουλου, ήτοι μέχρι να ελεγχθεί κατ' έφεση από το Συμβούλιο της Επικρατείας η ορθότητα των κριθέντων με την προαναφερθείσα 1/2021 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. 6. Επειδή, ήδη, μετά τη συζήτηση της υπό κρίση εφέσεως, δημοσιεύθηκε η 1472/2024 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία απορρίφθηκε η έφεση του εφεσιβλήτου κατά της 1/2021 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, σε συμμόρφωση προς την οποία, κατά τα εκτεθέντα στην τέταρτη σκέψη, αφενός μεν, με την 21696/2021 πράξη του Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ανακλήθηκε η πρώτη προσβαλλόμενη με την από 3.8.2020 αίτηση ακυρώσεως του εκκαλούντος πράξη περί διορισμού του εφεσιβλήτου, αφετέρου δε, με την 47012/2021 πράξη του Πρύτανη του ως άνω Πανεπιστημίου ο εκκαλών διορίστηκε στην ένδικη θέση. Κατόπιν τούτου, η εκδίκαση της κρινομένης εφέσεως αποβαίνει αλυσιτελής, διότι, μετά τη δημοσίευση της ανωτέρω αποφάσεως του ΣτΕ, το ζήτημα της κατάληψης της ένδικης θέσης από τον εκκαλούντα έχει ήδη κριθεί αμετακλήτως (ΣτΕ 1430/2020, 2740, 1934/2017). Η εξέταση, εξάλλου, της λυσιτέλειας του ενδίκου μέσου ως προϋποθέσεως του παραδεκτού (ΣτΕ 1430/2020, πρβλ. ΣτΕ 3019/2014 Ολομ., 68/2018, 1519/2017) προηγείται, εν πάση περιπτώσει, της έρευνας της ουσίας της υποθέσεως και της εξέτασης της βασιμότητας των προβαλλόμενων λόγων και, μάλιστα, αδιαφόρως αν η εξέταση οποιουδήποτε από τους λόγους αυτούς θα οδηγούσε στην αποδοχή της εφέσεως (ΣτΕ 68/2018, 2672, 1519, 946/2017 κ.ά.).
ΣτΕ 1622/2024 (Ε')	7. Επειδή, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε, μεταξύ άλλων, ότι «... σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Δ.Δ.), ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/ 1999 (Α' 97), [και συγκεκριμένα των άρθρων 23, 25 παρ. 2, 26, 27 παρ. 1, 28 παρ. 1, 3 και 5, 30 παρ. 1 και 2, 35, 133 παρ. 2 (μετά την αντικατάσταση της τελευταίας αυτής διάταξης με την παρ. 4 του άρθρου 24 του ν. 4446/2016) και 139Α (το οποίο προστέθηκε με την παρ. 5 του άρθρου 22 του ν. 3226/2004, και όπως η παρ. 1 του άρθρου αυτού αντικαταστάθηκε με το άρθρο 25 παρ. 6 του ν. 4509/2017)], σε περίπτωση που παρέχεται δικαστική πληρεξουσιότητα σε δικηγόρο με ιδιωτικό έγγραφο, πρέπει τούτο να φέρει βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του εντολέα από δημόσια ή δημοτική αρχή (πρβλ. ΣτΕ 491/2017, 1432/2009, 5791/1995). Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας, η παρ. 3 του άρθρου 28 του Κ.Δ.Δ. αναφέρεται στην έκταση των εξουσιών του Προέδρου του Δικαστηρίου όχι σε περίπτωση έλλειψης νομιμοποίησης (βλ. ΣτΕ 1893/2008, 3205, 1215/2007, 1926/ 2005), αλλά στην περίπτωση κατά την οποία τα στοιχεία της νομιμοποίησης είχαν μεν υποβληθεί όλα, διαπιστώνεται, όμως, μεταγενεστέρως ότι αυτά παρουσίαζαν ελλείψεις (βλ. ΣτΕ 3301/2012, 1530/2007), λόγω ατελειών ή ασαφειών (πρβλ. ΣτΕ 1996/2004), οι οποίες δημιουργούν αμφιβολίες ως προς τη νομιμοποίηση (βλ. ΣτΕ 398/2015). Οι διατάξεις δε του άρθρου 28 του Κ.Δ.Δ. ρυθμίζουν ειδικά και εξαντλητικά το ζήτημα της νομιμοποίησης των δικαστικών πληρεξουσίων ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, μη καταλείποντας, ως εκ τούτου, έδαφος ανάλογης εφαρμογής επί του ζητήματος αυτού

άλλων (γενικών) διατάξεων, όπως είναι οι διατάξεις του άρθρου 139Α του ίδιου Κώδικα. Η έλλειψη πληρεξουσιότητας, άλλωστε, δεν εμπίπτει στις τυπικές παραλείψεις για την κάλυψη των οποίων θεσπίσθηκε η διαδικασία του άρθρου 139Α του Κ.Δ.Δ. Αντίθετη εκδοχή θα οδηγούσε ουσιαστικά στην κατάργηση της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 28, ενώ δεν προκύπτει τέτοια βούληση του νομοθέτη κατά την προσθήκη του εν λόγω άρθρου στον Κώδικα (βλ. εισηγητική έκθεση της τροπολογίας με την οποία εισήχθη η διάταξη προς ψήφιση και ΣτΕ 1677-1679/2016 7μ.). Ενόψει αυτών, η ως άνω ερμηνεία δεν έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ούτε με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α), με τα οποία προστατεύεται το δικαίωμα προς παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (πρβλ. ΣτΕ 1291/2019, 3301/2012)». [σκέψη 3 της αναιρεσιβαλλομένης]. Συναφώς κρίθηκαν τα εξής: «... με την κρινόμενη έφεση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται με το υπόμνημα, προβάλλεται ότι το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο, κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 28 παρ. 3 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας απέρριψε την ως άνω προσφυγή ως ανομιμοποίητη, παραλείποντας να κρίνει ότι η μη βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του δικηγόρου, ο οποίος είχε εξουσιοδοτήσει την ανωτέρω δικηγόρο προκειμένου αυτή να παρασταθεί ενώπιον του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου, συνιστά ατέλεια ή ασάφεια, η οποία μπορεί να διορθωθεί, ώστε να κληθεί να τη συμπληρώσει, μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία, εφαρμόζοντας τη διάταξη του άρθρου 139Α του Κ.Δ.Δ., ενώ εσφαλμένα θεώρησε την εν λόγω παράλειψη ως πλήρη έλλειψη νομιμοποίησης της πληρεξουσίας δικηγόρου, παραβιάζοντας το προστατευόμενο στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α), δικαίωμα προς παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Επίσης, προβάλλεται ότι τα ανωτέρω συνέβησαν σε μία χρονική περίοδο (αυτή της συζήτησης της προσφυγής) κατά την οποία τα δικαστήρια της χώρας υπολειμματούσαν λόγω της πανδημίας του Covid-19 και η παράσταση ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων ελάμβανε χώρα υποχρεωτικά με δήλωση του άρθρου 133 παρ. 2 του Κ.Δ.Δ. και έτσι η ως άνω δικηγόρος δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση της ανωτέρω παράλειψης ούτε κατά την επ' ακροατηρίω συζήτηση της προσφυγής, αφού είχε παρασταθεί με δήλωση. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, καθώς η ως άνω παράλειψη δεν δύναται να θεραπευτεί με την εφαρμογή των προβλεπόμενων στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 28 του Κ.Δ.Δ., δεδομένου ότι για την εφαρμογή της διάταξης αυτής προϋποτίθεται η υποβολή όλων των στοιχείων της νομιμοποίησης, προϋπόθεση η οποία, όμως, δεν συνέτρεχε στην προκειμένη περίπτωση, αλλά ούτε και της διάταξης του άρθρου 139Α του Κ.Δ.Δ., διότι το άρθρο αυτό, αναφέρεται σε τυπικές παραλείψεις, που μπορούν να συμπληρωθούν, τέτοια δε τυπική παράλειψη δεν συνιστά η ελλιπής νομιμοποίηση, όπως συνιστά η παράλειψη της βεβαίωσης του γνησίου της υπογραφής, όπως νόμιμα και ορθά κρίθηκε και με την εκκαλουμένη. Τέλος, ο λόγος ότι η ως άνω ερμηνεία έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, σύμφωνα με όσα έγιναν ερμηνευτικώς δεκτά στην τρίτη σκέψη της [αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης]» [σκέψη 5 της αναιρεσιβαλλομένης].

[...]

10. Επειδή, εξάλλου, οι προεκτεθείσες ειδικές ρυθμίσεις του άρθρου 28 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, καθ' ό μέρος αποκλείουν την εκ νέου πρόσκληση του δικηγόρου να θεραπεύσει την έλλειψη νομιμοποίησης, δεν προσκρούουν στη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της κυρωθείσης με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που εγγυάται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Και τούτο διότι οι διατάξεις αυτές δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής

απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (βλ. ΣτΕ 1858/2015 Ολομ., 1376/2013 Ολομ., 3351, 2814/2012, 1583/2010 Ολομ., κ.ά.). Τέλος, οι διατάξεις των άρθρων 28, 30 και 139Α του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας συμβάλλουν στην διασφάλιση της αληθούς προθέσεως του διαδίκου να συμμετάσχει στην δίκη μέσω της έγκυρης και έγκαιρης παροχής δικαστικής πληρεξουσιότητας, καθώς και στην απρόσκοπτη και ταχεία προώθηση της δίκης, και δεν υπερβαίνουν τα επιτρεπτά, κατά τα ανωτέρω, όρια (πρβλ. ΣτΕ 1677 - 1679/2016 7μ.), εφόσον ο Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας προβλέπει α) διαφορετικούς τρόπους παροχής δικαστικής πληρεξουσιότητας στους δικηγόρους, και μάλιστα με τη δυνατότητα βεβαίωσης του γνησίου της υπογραφής «από οποιαδήποτε δημόσια, δημοτική ή κοινοτική αρχή» [και πλέον και με ηλεκτρονικό τρόπο, βλ. αρχικώς άρθρο τριακοστό πρώτο της, κυρωθείσας με το άρθρο 1 του ν. 4683/2020 (Α' 83), Π.Ν.Π. της 20.3.2020 (Α' 68/20.3.2020)], και στη συνέχεια άρθρα 22 και 27 του ν. 4727/2020 (Α' 184)], β) δικαίωμα ανακοπής για λόγους ανωτέρας βίας, που θα μπορούσαν να συμπεριλάβουν, υπό προϋποθέσεις, και τυχόν ανυπέρβλητες δυσχέρειες που είχαν ανακύψει ως προς την παροχή δικαστικής προστασίας κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19, και γ) τη δυνατότητα άσκησης δεύτερης προσφυγής, η οποία, ενόψει της αδιάσπικτης διατυπώσεως της διατάξεως του άρθρου 70 παρ. 1 του Κ.Δ.Δ., είναι επιτρεπτή στην περίπτωση κατά την οποία, το δικαστήριο δεν ηδύνατο, κατά νόμον, να καλέσει τον διάδικο να συμπληρώσει τα ελλείποντα στοιχεία, όπως είναι η περίπτωση της παντελούς ελλείψεως νομιμοποιητικών στοιχείων, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, εφόσον η (πρώτη του) προσφυγή απερρίφθη εξ αυτού του λόγου, ήτοι λόγω μη νομιμοποίησεως του πληρεξουσίου του δικηγόρου (ΣτΕ 2040/2023, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 1828/2023).

11. Επειδή, κατόπιν τούτων, η προσβαλλόμενη απόφαση, η οποία έκρινε α) ότι σε περίπτωση που παρέχεται δικαστική πληρεξουσιότητα σε δικηγόρο με ιδιωτικό έγγραφο, πρέπει τούτο να φέρει βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής του εντολέα από δημόσια ή δημοτική αρχή, β) ότι αν η εν λόγω βεβαίωση ελλείπει, η παράλειψη αυτή δεν δύναται να θεραπευθεί με την εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 28 και του άρθρου 139Α του Κ.Δ.Δ., ακόμη και αν είχε προσκομιστεί αντίγραφο ειδικού συμβολαιογραφικού πληρεξουσίου προς τον χορηγούντα τη μεταπληρεξουσιότητα (εξουσιοδοτούντα) δικηγόρο, και γ) ότι η ως άνω ερμηνεία δεν έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. ουδόλως παραβίασε την προεκτεθείσα νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κατ' ουσίαν, έχουν επιλυθεί τα ίδια νομικά ζητήματα με αυτά που τίθενται εν προκειμένω, ασχέτως αν στις υποθέσεις που απασχόλησαν το Δικαστήριο, είτε ο παραστάς δικηγόρος δεν είχε προσκομίσει κανένα νομιμοποιητικό στοιχείο εντός της ταχθείσας σε αυτόν προθεσμίας (ΣτΕ 1677-9/2016 7μ., 1215/2007, 1893/2008, πρβλ. ΣτΕ 1530/2007) είτε το πρακτικό συνεδρίασης του διοικητικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρείας που τον νομιμοποιούσε δεν έφερε βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής (ΣτΕ 491/2017, 1432/2009, 5791/1995) είτε είχε προσκομίσει συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο, όμως έλλειπε το καταστατικό της εταιρείας (ΣτΕ 2759/2020, 168/2016, πρβλ. ΣτΕ 2889-2891/2017). Και τούτο, διότι με την κρατήσασα σε όλες αυτές τις υποθέσεις ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων του Κ.Δ.Δ., όπως και αυτή που έγινε δεκτή με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ικανοποιείται η εύλογη επιδίωξη του νομοθέτη να αποτρέπεται η εκδίκαση ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων, χωρίς να έχει ελεγχθεί σε κάθε στάδιο δήλωσης βούλησεως των ενδιαφερομένων (εκπροσώπων νομικών προσώπων, δικαστικών πληρεξουσίων), η γνησιότητα της πραγματικής βούλησης του διαδίκου για την άσκηση και εκδίκαση του ένδικου βοηθήματος. Ουδόλως δε, η προσέγγιση αυτή συνιστά υπερβολική προσέγγιση στους τύπους, όπως αβασίμως προβάλλεται. Κατόπιν τούτων, ο ισχυρισμός της αναιρεσείουσας περί ελλείψεως νομολογίας επί του κρίσιμου νομικού ζητήματος είναι αβάσιμος. Και ναι μεν η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι, ως προς την ερμηνεία του άρθρου 28 παρ. 3 του Κ.Δ.Δ., περιέχεται διαφορετική κρίση στην 219/2011 απόφαση του δικάσαντος διοικητικού εφετείου (σε συμβούλιο), με την οποία

		έγινε δεκτή αίτηση αναστολής σε άλλη υπόθεση, ωστόσο η τελευταία αυτή απόφαση δεν συνιστά ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου, όπως απαιτεί η μνημονευθείσα στη σκέψη 3 διάταξη του ν. 3900/2010 (ΣτΕ 497/2016). Εξάλλου, οι ισχυρισμοί με τους οποίους προεβλήθη ότι η αναιρεσείουσα ταλαιπωρείται για 13 έτη από τα δικαστήρια λόγω της τυπολατρικής τους προσέγγισης σε σχέση με τα αναφερόμενα οικονομικά ζητήματα στη συγκεκριμένη υπόθεση και ότι το Διοικητικό Εφετείο δεν έλαβε υπόψη του τις συνθήκες που επικρατούσαν λόγω της πανδημίας του Covid-19, προβάλλονται, αφενός αορίστως, καθώς δεν διευκρινίζεται πως αυτά συνετέλεσαν στην παράλειψη της νόμιμης υποχρέωσης να βεβαιωθεί το γνήσιο της υπογραφής της επίμαχης εξουσιοδότησης, και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην ανωτέρω ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων, και αφετέρου είναι απορριπτέοι ως απαράδεκτοι, εξ απόψεως εφαρμογής του ν. 3900/2010, ως συνδεδεμένοι με το πραγματικό της συγκεκριμένης υπόθεσης. Άλλωστε, σε κάθε περίπτωση, το γεγονός ότι, κατά τον κρίσιμο χρόνο, η παράσταση ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων ελάμβανε χώρα υποχρεωτικά με δήλωση του άρθρου 133 παρ. 2 Κ.Δ.Δ. ουδόλως αποτελούσε ανυπέρβλητο κώλυμα για την εκπλήρωση της πάγιας και κοινώς γνωστής, βάσει του νόμου και της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, υποχρέωσης να βεβαιώνεται το γνήσιο της υπογραφής των (προσκομιζομένων, κατά κανόνα, ως την πρώτη συζήτηση - βλ. άρθρο 26 Κ.Δ.Δ.) ιδιωτικών εγγράφων με τα οποία χορηγείται δικαστική πληρεξουσιότητα σε δικηγόρους. Επομένως, οι παραπάνω λόγοι είναι απορριπτέοι ως απαράδεκτοι, όπως και η κρινόμενη αίτηση στο σύνολο της.
ΣτΕ	1956-8/2024	10. Επειδή, η κρινόμενη αίτηση, στρεφόμενη κατά των ανωτέρω πράξεων του Δ.Σ. της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών και της Γενικής Διευθύντριας αυτής, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, δεδομένου ότι οι εν λόγω πράξεις δεν προέρχονται από διοικητικές αρχές και, ως εκ τούτου, δεν υπόκεινται στο ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως. Επομένως, πρέπει να απορριφθούν οι περί του αντιθέτου προβαλλόμενοι, με το από 25.5.2023 υπόμνημα της αιτούσας, ισχυρισμοί αυτής. Ειδικότερα, προβάλλεται ότι η ΕΣΔι δεν συνιστά «δικαστήριο», το δε Δ.Σ. αυτής δεν συνιστά δικαιοδοτικό, αλλά διοικητικό όργανο του νομικού προσώπου της ΕΣΔι, δεδομένου, άλλωστε, ότι στο εν λόγω Δ.Σ. μετέχουν τρία μέλη, τα οποία δεν έχουν την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού. Οι ανωτέρω ισχυρισμοί είναι απορριπτέοι, διότι, κατά τα γενόμενα ήδη δεκτά, οι προσβαλλόμενες πράξεις ανάγονται σε εσωτερικό ζήτημα λειτουργίας της δικαιοσύνης, που αφορά την προετοιμασία και επιλογή των νέων δικαστών, εκδόθηκαν, δε, από όργανα της Σχολής, κατ' ενάσκηση ιδιαιτέρου δικαστικού καθήκοντος των δικαστών που τα στελεχώνουν. Ειδικότερα, το Δ.Σ. της Σχολής, το οποίο έχει εν προκειμένω την αποφασιστική αρμοδιότητα, ως εκ της συμμετοχής σε αυτό, κατά πλειοψηφία, ανωτάτων δικαστών, παρέχει μείζονες εγγυήσεις αμεροληψίας και, συνεπώς, δεν ασκεί επιρροή, από αυτήν την άποψη, το γεγονός ότι σε αυτό μετέχουν και τρία μέλη, τα οποία δεν έχουν τη δικαστική ιδιότητα (πρβλ. ΣτΕ 1157/2020, 1452/2019 επτ., 2980/2013, 320-322/2011 επτ., 3034/2008 Ολ.). Περαιτέρω, απορριπτέος είναι ο ισχυρισμός της αιτούσας, καθ' ερμηνεία του οποίου προβάλλεται ότι οι προσβαλλόμενες πράξεις υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, όπως οι πράξεις που εκδίδονται κατά τον πειθαρχικό έλεγχο των σπουδαστών της ΕΣΔι. Τούτο, δε, προεχόντως, διότι οι επίδικες πράξεις δεν εκδόθηκαν κατ' ενάσκηση πειθαρχικής εξουσίας, αλλά δικαστικού καθήκοντος των οργάνων που τις εξέδωσαν. Προβάλλεται, επίσης, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση του Δ.Σ. της ΕΣΔι συνιστά εκτελεστή πράξη, ως εκ του ότι το Δ.Σ. εφάρμοσε, κατά την εξέταση των αιτιάσεων των παραλειφθέντων υποψηφίων, τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και δη τα άρθρα 24 παρ. 1 και 30 αυτού. Ο ισχυρισμός, όμως, αυτός είναι απορριπτέος, δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση του Δ.Σ. της ΕΣΔι δεν κατέστη εκτελεστή εκ μόνου του λόγου ότι έτυχαν εφαρμογής οι ως άνω διατάξεις. Τέλος, απορριπτέα είναι τα προβαλλόμενα περί του ότι το δικαστικώς ανέλεγκτο των προσβαλλομένων αποφάσεων παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 8 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Τούτο, δε, διότι το ανέλεγκτο των αποφάσεων των δικαστικών αρχών βασίζεται στη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά την οποία

	αίτηση ακυρώσεως ασκείται μόνον κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών· δεδομένης δε της τυπικής ισοδυναμίας των διατάξεων του Συντάγματος (ΣτΕ 1304/2019 Ολ., 4308/2015 Ολ., 292/1984 Ολ., ΑΕΔ 11/2003), δεν δύναται να θεωρηθεί μη εφαρμοστέα η εν λόγω διάταξη του άρθρου 95 αυτού, λόγω «αντίθεσής» της προς τις συνταγματικές διατάξεις των οποίων γίνεται επίκληση (ΣτΕ 2032/2021, 1157/2020, πρβλ. ΣτΕ 1893/2023, 2128/2018). Ως προς, δε, την προβαλλόμενη παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, ο ανωτέρω ισχυρισμός είναι απορριπτός, διότι, ανεξαρτήτως εάν οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου εφαρμόζονται στην προκειμένη περίπτωση, ο συντακτικός νομοθέτης δεν κωλύεται να θεσπίζει το απαράδεκτο προσβολής, με ένδικα βοηθήματα, αποφάσεων εκδιδομένων από όργανα που εντάσσονται στη δικαστική οργάνωση και λειτουργία του Κράτους (πρβλ. ΣτΕ 3385/2017, 4092/2015, 3920/2014, 3315/2014 Ολ., 1041/2004 επτ.). Εξάλλου, στην προκειμένη περίπτωση, όπως προαναφέρθηκε, η αιτούσα υπέβαλε νομίμως, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 49 παρ. 7 του ν. 4871/2021, ενώπιον του Δ.Σ. της Σχολής, υπόμνημα, εκθέτοντας τους νομικούς και πραγματικούς ισχυρισμούς της σχετικά με τη νομιμότητα του συνταγέντος από το Συμβούλιο Σπουδών Πίνακα διδασκόντων, κατά το μέρος που είχε παραλειφθεί από αυτόν για τη διδασκαλία του ανωτέρω μαθήματος, προσκομίζοντας και σχετικά αποδεικτικά στοιχεία. Περαιτέρω, κατά τα ήδη εκτεθέντα, το Δ.Σ., κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του, έλαβε υπόψη του τις προβληθείσες, με το ως άνω υπόμνημα, αιτιάσεις της αιτούσας και τα υποβληθέντα με αυτό στοιχεία, καθώς και το υπόμνημα του ανθυποψηφίου της, Κωνσταντίνου Ζουρνατζή, επί των οποίων και έλαβε θέση. Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της τηρηθείσας, ενώπιον του Δ.Σ. της Σχολής, διαδικασίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το εν λόγω Δ.Σ., συγκροτούμενο κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, παρέχει αυξημένες εγγυήσεις αμερόληπτης και ανεξάρτητης κρίσης, κατά την άσκηση δε της αρμοδιότητάς του προς έγκριση του Πίνακα διδασκόντων, έχει την εξουσία ουσιαστικής αναμόρφωσης του Πίνακα αυτού, το Δικαστήριο κρίνει ότι εν προκειμένω δεν αποκλείσθηκε η πρόσβαση της αιτούσας σε «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (βλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 8.10.2019 στην υπόθεση Grace Gatt κατά Μάλτας, σκ. 61, απόφαση της 31.10.2017 στην υπόθεση Καμένος κατά Κύπρου, σκ. 73 επ., απόφαση της 28.3.2017 στην υπόθεση Sturua κατά Γεωργίας, σκ. 26 επ., απόφαση της 9.1.2013 στην υπόθεση Oleksandr Volkon κατά Ουκρανίας, σκ. 87, απόφαση της 28.4.2009 στην υπόθεση Savino κλπ κατά Ιταλίας, σκ. 73, απόφαση της 5.2.2009 στην υπόθεση Olujić κατά Κροατίας, σκ. 36 επ., απόφαση της 15.1.2009 στην υπόθεση Αργυρού κατά Ελλάδας, σκ. 24 επ. κ.ά.), απορριπτομένου, ως αβασίμου, του περί του αντιθέτου προβαλλόμενου ισχυρισμού της αιτούσας. Τυχόν δε αιτιάσεις σχετικά με την τήρηση, κατά τη διεξαχθείσα ενώπιον του Δ.Σ. της Σχολής διαδικασία, των απορρεουσών από το ίδιο ως άνω άρθρο 6 αρχών της δίκαιης δίκης, δεν είναι δυνατόν να εξετασθούν στο πλαίσιο της παρούσας δίκης, διότι τούτο θα οδηγούσε σε ανεπίτρεπτο, κατ' άρθρο 95 του Συντάγματος, έλεγχο από το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσεων δικαστικών αρχών (βλ. ΣτΕ 1893/2023, 1157/2020).
ΣτΕ 1545/2024 (Στ')	1. Επειδή, με την 17597/2020 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, κατά μερική αποδοχή ανακοπής του Νικολάου Ταβουλάρη, ακυρώθηκαν η υπ' αριθμ. 196/1.7.2016 έκθεση του δικαστικού επιμελητή του Εφετείου Αθηνών Αναστασίου Σαρβανίδη περί αναγκαστικής κατασχέσεως ακίνητης περιουσίας του ανακόπτοντος καθώς και οι από 16.6.2016 υπ' αριθμ. 16726 και 167272 εκθέσεις κατασχέσεως του Κέντρου Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ.), με τις οποίες επιβλήθηκε κατάσχεση εις χείρας των Πάμελα Αναστασιάδη και Ιωάννη Σαΐτα, αντιστοίχως, ως τρίτων, σε όσα οφείλουν ή πρόκειται να οφείλουν στον ανακόπτοντα, για χρέη της εταιρείας «ΝΑΥΠΗΓΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ Α.Ε.», της οποίας ο ανακόπτων διετέλεσε διευθύνων σύμβουλος. Ειδικότερα, το διοικητικό πρωτοδικείο, αφού ερμήνευσε τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 5 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (εφεξής ΚΦΔ), σε συμφωνία με τα άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, δεχόμενο ότι για να είναι έγκυρη η με συστημένη επιστολή επίδοση πράξεως που εκδίδεται από τη φορολογική διοίκηση, πρέπει να συντάσσεται από τα όργανα των Ελληνικών Ταχυδρομείων (εφεξής ΕΛΤΑ) αποδεικτικό παραλαβής, το οποίο πρέπει, επί ποινή

ακυρότητας να περιλαμβάνει ορισμένα ουσιώδη στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός της επιδοθείσας πράξεως, η ημέρα και η ώρα επιδόσεως καθώς και το ονοματεπώνυμο και η υπογραφή του οργάνου που επέδωσε και του προσώπου που παρέλαβε την πράξη, εν συνεχεία, έκρινε ότι εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει η περιέλευση στον ανακόπτοντα ατομικής ειδοποίησεως του άρθρου 47 του ΚΦΔ, διότι το Δημόσιο δεν προσκόμισε αποδεικτικά παραλαβής των συστημένων επιστολών των ΕΛΤΑ τις οποίες είχε αποστείλει στον ανακόπτοντα, από τα οποία να προκύπτει η ημερομηνία και το πρόσωπο που παρέλαβε το συστημένο, υπογράφοντας το σχετικό αποδεικτικό παραλαβής. Το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών, επιληφθέν της από 22.6.2021 εφέσεως του Ελληνικού Δημοσίου κατά της προαναφερθείσας αποφάσεως, αγόμενο σε αντίθετη κρίση, δεχόμενο δηλαδή ότι το τεκμήριο (πλασματικής) κοινοποίησεως που θεσπίζεται από το ως άνω άρθρο 5 του ΚΦΔ, δεν τελεί «σε δυσαρμονία» προς τις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ και, ως εκ τούτου, δεν απαιτείται πραγματική επίδοση, υπέβαλε με την 1151/2024 απόφασή του -δεδομένης και της υπάρξεως σειράς αντιθέτων αποφάσεων άλλων διοικητικών εφετειών, καθώς και του ότι «η κρίση επί του ζητήματος αυτού έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων στους οποίους κοινοποιούνται τέτοιες ατομικές ειδοποιήσεις [...]»- το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 3900/2010: «εάν η θέσπιση με την διάταξη του εδ. α' της παρ. 5 του άρθρου 5 του ν. 4174/2013, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 47 του ίδιου νόμου, μαχητού τεκμηρίου περί της σύνομης κοινοποίησης στον οφειλέτη του Δημοσίου φορολογούμενο ατομικής ειδοποίησης μετά την παρέλευση δεκαπέντε ημερών από την ημέρα αποστολής της σε αυτόν με συστημένη επιστολή τελεί σε αρμονία με το κατοχυρωμένο στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. δικαίωμά του σε έννομη δικαστική προστασία που συνίσταται στην άσκηση ανακοπής κατά της ατομικής αυτής ειδοποίησης με την οποία δύναται να αμυνθεί αποτελεσματικά πριν την επιβολή κατάσχεσης εις βάρος του».

[...]

4. Επειδή, στο άρθρο 5 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4174/2013, Α' 170, όπως ίσχυε μετά την τροποποίησή του με την παρ. 8 του άρθρου 39 του ν. 4223/2013, Α' 287), υπό τον τίτλο «Κοινοποίηση πράξεων», ορίζονται τα εξής: «1. Η κοινοποίηση πράξεων που εκδίδει, σύμφωνα με τον Κώδικα, η Φορολογική Διοίκηση προς φορολογούμενο ή άλλο πρόσωπο, γίνεται εγγράφως ή ηλεκτρονικώς. 2. Εάν η πράξη αφορά φυσικό πρόσωπο, η κοινοποίηση συντελείται εφόσον: α) κοινοποιηθεί ηλεκτρονικά [...], β) αποσταλεί με συστημένη επιστολή στην τελευταία δηλωθείσα ταχυδρομική διεύθυνση κατοικίας ή επαγγελματικής εγκατάστασης του εν λόγω προσώπου, ή γ) επιδοθεί στο εν λόγω πρόσωπο, κατά τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, μόνο εφόσον δεν είναι δυνατή η επίδοση με άλλον τρόπο. [...] 3. [περιέχονται αντίστοιχες διατάξεις για τα νομικά πρόσωπα] 4. [...] 5. Πράξη που αποστέλλεται με συστημένη επιστολή θεωρείται ότι έχει νομίμως κοινοποιηθεί μετά την παρέλευση δεκαπέντε (15) ημερών από την ημέρα αποστολής, εάν η ταχυδρομική διεύθυνση του παραλήπτη [...] βρίσκεται στην Ελλάδα. Σε περίπτωση που η ταχυδρομική διεύθυνση είναι εκτός Ελλάδας, η πράξη θεωρείται ότι έχει κοινοποιηθεί νομίμως μετά την παρέλευση τριάντα (30) ημερών από την ημέρα αποστολής της συστημένης επιστολής. Σε περίπτωση που η επιστολή δεν παραδοθεί και δεν κοινοποιηθεί στον φορολογούμενο ή στον εκπρόσωπό του για οποιονδήποτε λόγο, η Φορολογική Διοίκηση ζητά από την ταχυδρομική υπηρεσία την επιστροφή αυτής με συνοδευτικό κείμενο, στο οποίο περιλαμβάνονται οι ακόλουθες πληροφορίες: α) η ημερομηνία, κατά την οποία η συστημένη επιστολή προσκομίσθηκε και παρουσιάστηκε στην ως άνω διεύθυνση και β) ο λόγος για τη μη κοινοποίηση ή τη μη βεβαίωση της κοινοποίησης. Η Φορολογική Διοίκηση μεριμνά, προκειμένου αντίγραφο της συστημένης επιστολής να βρίσκεται στη διάθεση της αρμόδιας υπηρεσίας της Φορολογικής Διοίκησης και να μπορεί αυτή να παραδοθεί στον φορολογούμενο ή εκπρόσωπό του οποιαδήποτε στιγμή και αδαπάνως. 6. [...]». Ως προς τις εν λόγω διατάξεις, εν όψει και της αιτιολογικής τους εκθέσεως, καθώς και σχετικής ερμηνευτικής εγκυκλίου της Διοικήσεως, με τις πρόσφατες 922-924/2024

αποφάσεις της επταμελούς συνθέσεως του Στ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, εκδοθείσες, κατ' αναίρεση σε υποθέσεις επί ανακοπών φυσικών προσώπων κατά εκθέσεων αναγκαστικής κατασχέσεως ακίνητης περιουσίας των ανακοπτόντων (οι δύο πρώτες αποφάσεις) και κατά ταμειακής βεβαιώσεως ποσού εις βάρος της ανακόπτουσας (η τρίτη απόφαση) έγιναν δεκτά τα ακόλουθα: «[...] από τη θεμελιώδη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου, την ειδικότερη αρχή της φανεράς δράσεως της Διοίκησης, η οποία συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1, 2 και 3, 66 παρ. 1, 93 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣτΕ Ολομ. 3319/2010, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2386/1970, 2638/1973, ΣτΕ 7μ. 1361/2013, 2310/2014, ΣτΕ 1940/1983, 159, 1732/2017 κ.ά.), καθώς και το δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.), απορρέει ο κανόνας ότι δυσμενής ατομική διοικητική πράξη μη δημοσιευτέα κατά νόμο, επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της έναντι εκείνου στον οποίο αφορά, μόνον από την κοινοποίησή της σε αυτόν ή τουλάχιστον από το χρονικό σημείο κατά το οποίο αυτός έλαβε γνώση, δίχως, πάντως, η κοινοποίηση να καθίσταται συστατικό στοιχείο της πράξεως (ΣτΕ 616-618/2021, 602/2003 Ολομ., 157/2023 7μ.). Περαιτέρω, διατάξεις από την εφαρμογή των οποίων (δια της εκδόσεως των σχετικών διοικητικών πράξεων), δύνανται να επέλθουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στα πρόσωπα στα οποία αυτές αφορούν, όπως είναι οι προβλέπουσες την επιβολή επιβαρύνσεων υπό τη μορφή φόρων, τελών, εισφορών και οποιασδήποτε φύσεως κυρώσεις καθώς και διατάξεις από την εφαρμογή και τήρηση των οποίων εξαρτάται η έναρξη των διαδικασιών της αναγκαστικής εκτελέσεως για την είσπραξη των ως άνω φόρων, τελών κ.λπ., πρέπει να τελούν σε συμφωνία με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος (πρβλ. ΣτΕ 157/2023) και να ερμηνεύονται υπό το φως των συνταγματικών αυτών αρχών. Όπως εκτέθηκε ανωτέρω [...], η κοινοποίηση των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως ρυθμίζεται, ήδη, από πλέγμα διατάξεων του ΚΦΔ, και, εφ' όσον γίνει νόμιμα, συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την έναρξη προθεσμιών για την άσκηση διοικητικών προσφυγών και ενδίκων βοηθημάτων καθώς και την έναρξη της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτελέσεως εις βάρος των οφειλετών του Δημοσίου. Ειδικότερα, από τη συστηματική ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 5 του ΚΦΔ, ενόψει και των διαληφθέντων στην οικεία αιτιολογική έκθεση, συνάγεται ότι στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχέσεων κράτους πολιτών, εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των υπηρεσιών του και προσαρμογής τους στη ραγδαία ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και ενόψει, μεταξύ άλλων, της δυσανάλογης αυξήσεως του αριθμού πράξεων της φορολογικής αρχής, οι οποίες χρήζουν κοινοποιήσεως, καθώς και στο πλαίσιο εξοικονομήσεως ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων, ο νομοθέτης θέλησε, από τούδε και στο εξής οι κοινοποιήσεις των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως να γίνονται πρωτίστως ηλεκτρονικάς [την κατά κανόνα ψηφιακή κοινοποίηση υιοθετεί, πλέον, άλλωστε και ο -μη ισχύων εν προκειμένω- νέος ΚΦΔ (άρθρο 5 παρ. 1 ν. 5104/2024 Α' 58)] (πρβλ. ΣτΕ 615/2024 7μ.), ούτως ώστε η Φορολογική Διοίκηση να διευκολυνθεί και να εξυπηρετηθεί ο δημοσίου συμφέροντος σκοπός της επισπεύσεως των διαδικασιών βεβαιώσεως και είσπραξης των φορολογικών και λοιπών εσόδων (πρβλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Η ως άνω δε προβλεφθείσα διαδικασία ηλεκτρονικής κοινοποιήσεως, όπως αυτή έχει εξειδικευτεί με σειρά άλλων συναφών διατάξεων, κρίθηκε, ήδη, ως διασφαλίζουσα, κατ' αρχήν, την ταυτοποίηση και επιβεβαίωση της ταυτότητας του φορολογουμένου, τελούσα, ως εκ τούτου, σε συμφωνία με τη συνταγματική αρχή της ασφάλειας δικαίου, αλλά και του κατοχυρωμένου στο άρθρο 5Α του Συντάγματος γενικού δικαιώματος πληροφόρησης του πολίτη αναφορικά με υπάρχουσες υποχρεώσεις του, δυνάμενες να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στην περιουσία του (βλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Εξάλλου, και η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις δυνατότητα κοινοποιήσεως των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως στους φορολογουμένους με συστημένη επιστολή, εντασσόμενη στο ως άνω σύστημα διατάξεων (προβλεπόμενη, άλλωστε, και στο -ταυτοσήμου διατυπώσεως- άρθρο 5 του νέου ΚΦΔ και επιτρεπόμενη, κατ' εξαίρεσιν στις, κατά το άρθρο 83 αυτού, ορισθισόμενες περιπτώσεις), εξυπηρετεί

	τον ίδιο σκοπό, ήτοι τον σκοπό της επισπεύσεως των διαδικασιών βεβαιώσεως και εισπράξεως των φορολογικών και λοιπών εσόδων. Κατά τα ήδη δε κριθέντα, αλλά και γενόμενα δεκτά από την ίδια τη Φορολογική Αρχή, με την [...] ΠΟΛ 1180/ 27.9.2018 του Διοικητού της ΑΑΔΕ, με την οποία, κατά τούτο, αποδίδεται ορθώς το νόημα του νόμου, το τεκμήριο νόμιμης κοινοποίησης, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις αυτές και το οποίο έχει μαχητό χαρακτήρα δεν έχει, πάντως, έδαφος εφαρμογής στην περίπτωση κατά την οποία, από το συνταχθέν αποδεικτικό επιδόσεως της ταχυδρομικής υπηρεσίας, προκύπτει ότι η πράξη της Φορολογικής Διοικήσεως επιδόθηκε στον προς ον η επίδοση σε συγκεκριμένη ημερομηνία (βλ. ΣτΕ 1115/2021) και δη μεταγενέστερη του δεκαπενθημέρου, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 5 ως χρονικό σημείο συναγωγής του τεκμηρίου. Ομοίως, εφ' όσον η επίδοση αμφισβητείται από τον προς ον, εφ' όσον δηλαδή αυτός αμφισβητεί ότι πράγματι παρέλαβε τη συστημένη επιστολή, τότε κατά την αληθή έννοια της ως άνω διατάξεως, ερμηνευόμενης υπό το φως των προαναφερθεισών συνταγματικών αρχών του κράτους δικαίου και της ασφάλειας δικαίου και της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δεν εφαρμόζεται το προαναφερθέν τεκμήριο, αλλά η Φορολογική Διοίκηση οφείλει, πλέον, να αποδείξει, με κάθε πρόσφορο τρόπο, την πραγματική παραλαβή της πράξεως από τον προς ον αυτή αφορά ή την πλήρη γνώση του περιεχομένου της από αυτόν (πρβλ. ΣτΕ 2592/2021)».
ΣτΕ 1451/2024 (Β')	[...] Από την παραπάνω διάταξη του άρθρου 63 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας συνάγεται ότι, πριν από την άσκηση προσφυγής ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων κατά πράξης προσδιορισμού φόρου, που έχει εκδοθεί από τη Φορολογική Διοίκηση, πρέπει να ασκηθεί, επί ποινή απαραδέκτου, ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον της Υπηρεσίας Εσωτερικής Επανεξέτασης της Φορολογικής Διοίκησης και ήδη ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών. Συνεπώς, αιτήματα, τα οποία δεν περιελήφθησαν στην ενδικοφανή προσφυγή και τα οποία υποβάλλονται το πρώτον με την προσφυγή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων, είναι απορριπτέα λόγω έλλειψης προδικασίας. Δεν απαιτείται, πάντως, η ενδικοφανής προσφυγή να ταυτίζεται απολύτως με την προσφυγή από την άποψη των προβαλλόμενων λόγων, αλλά αρκεί να υπάρχει ομοιότητα κατά τα ουσιώδη και εκάστοτε κρίσιμα στοιχεία του πραγματικού και των αιτημάτων τους, με συνεκτίμηση του όλου περιεχομένου τους (πρβλ. ΣτΕ 3131/2015). Αντίθετη ερμηνεία - με δεδομένο την έλλειψη σχετικής ρύθμισης τόσο στην παραπάνω διάταξη, όσο και στη γενική διάταξη του άρθρου 63 παρ. 3 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας - όσον αφορά το δικαίωμα του φορολογουμένου να προσθέσει με την προσφυγή του και νέους λόγους, που δεν είχαν περιληφθεί στην ενδικοφανή προσφυγή του, και να καταθέσει, νομίμως και εμπροθέσμως, πρόσθετους λόγους, σύμφωνα με το άρθρο 131 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, θα οδηγούσε στον περιορισμό του δικαιώματος της δικαστικής προστασίας του φορολογουμένου, που θεσπίζει το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ενώ παράλληλα θα παραβίαζε την αρχή της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνουν τα άρθρα 6 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α. [...]
ΣτΕ 1413/2024 (Στ')	16. Επειδή, προβάλλεται, περαιτέρω, συναφώς, ότι το δικάσαν Διοικητικό Εφετείο, κρίνοντας ότι, για το ορισμένο της αγωγής που στηρίζεται στις διατάξεις περί αδικαιολογήτου πλουτισμού και η οποία έχει ασκηθεί κατά δικονομική επικουρικότητα με την αγωγή που έχει ως βάση τη διοικητική σύμβαση, απαιτείται η επίκληση της ακυρότητας ή παρανομίας της διοικητικής σύμβασης, εσφαλμένα ερμήνευσε το άρθρο 73 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας περί του υποχρεωτικού περιεχομένου της αγωγής, σε συνδυασμό με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Επιπλέον, προβάλλεται ότι, εν προκειμένω, η αγωγή του αναιρεσιόντος περιείχε όλα τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου το αίτημα του αδικαιολογήτου πλουτισμού να κριθεί ορισμένο, και ότι, συνεπώς, το αίτημα αυτό εσφαλμένως απορρίφθηκε από το δικάσαν δικαστήριο λόγω μη πανηγυρικής επικλήσεως παρανομίας της σύμβασης. Προς θεμελίωση του παραδεκτού του λόγου αυτού προβάλλεται ότι, ως προς το τιθέμενο με αυτόν ως άνω νομικό ζήτημα δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, άλλως δε ότι η αναιρεσιβαλλόμενη

	απόφαση έρχεται, κατά τούτο, σε αντίθεση προς τα κριθέντα με τις αποφάσεις 528/2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας και 170/2016 του Αρείου Πάγου. Σύμφωνα, όμως, με τα ήδη εκτεθέντα, το δικάσαν Διοικητικό Εφετείο απέρριψε, κατά πρώτον, το αίτημα του αναιρεσείοντος περί αποζημιώσεώς του βάσει των διατάξεων του αδικαιολόγητου πλουτισμού, με τη σκέψη ότι, εφόσον με τις ανωτέρω κρίσιμες διατάξεις του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου θεσπίσθηκε απόλυτος και ανεπίδεκτος εξαιρέσεων κανόνας περί του ότι η δαπάνη των μη προβλεπόμενων στη σύμβαση εργασιών απαγορεύεται να υπερβαίνει το 50% του συνολικού συμβατικού ποσού, δεν δικαιούται ο ανάδοχος καμία αμοιβή ή αποζημίωση για εργασίες υπερβαίνουσες το συγκεκριμένο όριο. Η αιτιολογία δε αυτή της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, η αμφισβήτηση της ορθότητας της οποίας είναι, κατά τα εκτιθέμενα στην προηγούμενη σκέψη, απορριπτέα ως απαράδεκτη, επαρκώς στηρίζει την ανωτέρω απορριπτική κρίση του δικάσαντος δικαστηρίου και, συνεπώς, ο προβαλλόμενος αυτός λόγος αναιρέσεως, με τον οποίο πλήττεται η σχετική με την αοριστία του δικογράφου της αγωγής επάλληλη αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης, πρέπει να απορριφθεί προεχόντως ως αλυσιτελής (βλ. ΣτΕ 1236/2010, 4004/2009 κ.ά.).
ΣτΕ 1388/2024 (Στ')	6. Επειδή, μετά την άσκηση της υπό κρίση αίτησης εκδόθηκε η ΥΠΕΝ/ΔΙΠΑ/85154/5474/23.9.2019 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με ταυτόσημο τίτλο και περιεχόμενο με την προσβαλλόμενη 10590/18.9.2018 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, πλην της λήξης ισχύος της: αντί της 18.6.2028, ορίζεται η 23.9.2029. Εξάλλου, σύμφωνα με την παράγραφο με αριθμό 10: «Η παρούσα απόφαση αντικαθιστά την υπ' αρ. 10590/18.6.2018 ΑΕΠΟ δεδομένου ότι, για απρόβλεπτο τεχνικό λόγο, δεν ολοκληρώθηκε η ανάρτηση της τελευταίας στον ειδικό διαδικτυακό τόπο aero.ypeka.gr, αν και αναρτήθηκε στον δικτυακό τόπο ΔΙΑΥΓΕΙΑ με ΑΔΑ: 64ΒΨ4653Π8-84Θ.». Συνεπώς, η από 18.6.2018 απόφαση αντικαταστάθηκε με την από 23.9.2019 απόφαση και η δίκη πρέπει να κηρυχθεί καταργημένη ως προς την πρώτη από αυτές, δυνάμει του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 (βλ. ΣτΕ 2050/2021, σκ. 5). Περαιτέρω, η έκδοση της από 23.9.2019 ΑΕΠΟ μετά την άσκηση της κρινόμενης αίτησης, για τον λόγο που αναφέρεται στην παράγραφο 10 αυτής, δηλαδή για τη διόρθωση τυπικής πλημμέλειας, δεν παραβιάζει τα άρθρα 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), όπως αβασίμως προβάλλεται. Άλλωστε, και το Δικαστήριο δύναται, σύμφωνα με το άρθρο 50 παρ. 3α του π.δ. 18/1989, να μην ακυρώσει διοικητική πράξη που πάσχει από τυπική πλημμέλεια, αλλά να εκδώσει προδικαστική απόφαση με την οποία να ζητείται από τη Διοίκηση να άρει την πλημμέλεια.
ΣτΕ 1289-91/2024 (Β')	5. Επειδή, οι ανωτέρω διατάξεις του π.δ/τος 18/1989, με τις οποίες επιβάλλονται οι προαναφερθέντες περιορισμοί, δεν αντίκεινται στο άρθρο 95 παρ. 1 περ. β του Συντάγματος, όπως, μάλιστα, η διάταξη αυτή ισχύει μετά την αναθεώρησή της, διότι, εν όψει της επιφύλαξης νόμου που περιέχεται σε αυτήν, αλλά και στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου, δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης να θεσπίζει, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση της αίτησης αναιρέσεως. Οι συγκεκριμένες, άλλωστε, διατάξεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης αποσυμφόρησης του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων που είτε είναι μικρού χρηματικού αντικειμένου, είτε θέτουν νομικά ζητήματα τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο προορισμός αυτού ως ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου και να επιτευχθεί μεγαλύτερη ταχύτητα στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης, τη στιγμή, άλλωστε, που υφίσταται τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και διαφυλάσσεται έτσι το κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας. Οι διατάξεις δε αυτές, που για το παραδεκτό της αίτησης αναιρέσεως απαιτούν την προβολή ισχυρισμών περί έλλειψης νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας ή περί αντίθεσης της προσβαλλόμενης απόφασης προς την νομολογία του εν λόγω Δικαστηρίου ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου, θεσπισθείσες εν όψει του ότι, κατά την οικεία αιτιολογική έκθεση, βασικός σκοπός του ανωτάτου δικαστηρίου είναι η

	ενότητα της νομολογίας και, εν τέλει, η ασφάλεια δικαίου, δεν αποκλείουν μελλοντική μεταβολή υπάρχουσας νομολογίας, όταν το Συμβούλιο της Επικρατείας, επιλαμβανόμενο πάλι σχετικού ζητήματος, κατόπιν άσκησης αίτησης αναιρέσεως κατά απόφασης αντίθετης προς τη νομολογία, κρίνει ότι, λόγω π.χ. μεταβολής συνθηκών, επιβάλλεται μία τέτοια μεταστροφή (βλ. ΣτΕ 1025/2022, 841/2022, 2742/2021, 1285/2018 7μ., 4474/2013 7μ., 4439/2012 7μ., 4987/2012). Μεταστροφή της νομολογίας μπορεί, επίσης, να επέλθει κατόπιν άσκησης αίτησης αναιρέσεως υπέρ του νόμου είτε κατόπιν τήρησης της διαδικασίας του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 (ΣτΕ 2742/2021, 1727/2018). Συνεπώς, οι ανωτέρω διατάξεις δεν αντίκεινται ούτε στις προαναφερθείσες ούτε σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος (βλ. ΣτΕ 309/2023, 1899/2022, 841/2022, 1696/2021, 1523/2018, 1703/2017, 2965/2016, 1987/2015 7μ., 3719/2015, 3111/2015, 4319/2014, 4474/2013 7μ., 4439/2012 7μ.). Περαιτέρω, για τους ίδιους λόγους οι διατάξεις αυτές δεν αντίκεινται ούτε στις διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α., δεδομένου ότι, όπως έχει δεχθεί το Ε.Δ.Δ.Α., λόγω της ιδιαίτερης φύσης και αποστολής του αναιρετικού δικαστηρίου, το οποίο αποφαινεται επί ενδίκων μέσων κατά αποφάσεων τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, που κρίνουν κατ' ουσίαν την υπόθεση, οι προϋποθέσεις πρόσβασης σε αυτό μπορεί να είναι περισσότερο τυπικές (βλ. ΣτΕ 309/2023, 1013/2019, 1285/2018 7μ., 2987/2017 7μ., 2171/2016 7μ., 4327/2013 7μ., 1013/2019, 4016/2015, 2424/2014, 4474/2013, 3008/2013 κ.ά., καθώς και αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. της 2.10.2018, 3714/16, Αιγαίον Όϊλ κατά Ελλάδας, της 9.5.2017, 29382/16 και 489/17, Αστικός και Παραθεριστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός Αξιωματικών και Καραγιώργος κατά Ελλάδας, της 2.6.2016, 18880/15, Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας). Συνεπώς, όλα τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα από τον αναιρεσείοντα με την αίτηση του άρθρου 34Α παρ. 2 του π.δ/τος 18/1989 είναι απορριπτέα ως αβάσιμα.
ΣτΕ 1262/2024 (Στ')	9. Επειδή, κατά το σαφές γράμμα του προεκτεθέντος ε' εδαφίου της παραγράφου 4 του κωδ. π.δ/τος 18/1989 («Οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων έχουν εφαρμογή και όταν το ένδικο μέσο που ασκήθηκε στο δικαστήριο της ουσίας απορρίφθηκε για τυπικούς λόγους») οι ανωτέρω ρυθμίσεις για το παραδεκτό, που εισήχθησαν με τις διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 1 του ν. 3900/2010, είναι εφαρμοστέες και στην περίπτωση που η αίτηση αναιρέσεως στρέφεται κατ' αποφάσεως πρωτοβαθμίου ή δευτεροβαθμίου δικαστηρίου, εκδοθείσης επί ανακοπής ερημοδικίας ή επί σχετικής εφέσεως, εφ' όσον και στην περίπτωση αυτή υπάρχει τελεσίδικη κρίση δικαστηρίου ουσίας επί των αιτιάσεων, των αποτελουσών αντικείμενο του ενδίκου μέσου της ανακοπής, ήτοι εν σχέσει προς την μη κλήτευση ή την μη νόμιμη κλήτευση του μη παραστάντος κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της υποθέσεως διαδίκου είτε ενώπιον του πρωτοβαθμίου είτε ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου της ουσίας ή την συνδρομή λόγων ανωτέρας βίας, στους οποίους οφείλεται η μη παράστασή του· το δε χρηματικό αντικείμενο της αιτήσεως αναιρέσεως στην περίπτωση αυτήν, από την άποψη του χρηματικού ή μη χαρακτήρα του κατά τις ως άνω διατάξεις, είναι το ίδιο με εκείνο της δίκης την οποίαν αφορά η ανακοπή (βλ. ΣτΕ 1920/2021, 698, 2907/2019, πρβλ. επίσης ΣτΕ 2403/2016, 2708-9/2016, 3514/2017, καθώς και ΟΛΣτΕ 693/2014). Η ρύθμιση αυτή, τέλος, σε καμία υπερτέρας τυπικής ισχύος διάταξη δεν αντίκειται, ιδίως σε αυτές των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (βλ ΣτΕ 698/2019, πρβλ. ΟΛΣτΕ 693/2014).
ΣτΕ 1135/2024 (Ε')	5. Επειδή, όπως ήδη έχει κριθεί από το παρόν Δικαστήριο (βλ. ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3088/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ. και ΣτΕ 3194/2017, 1962/2022 κ.ά.), καθώς και με αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (αποφάσεις της 28.5.2009, υπ' αρ. 44685/07 προσφυγή Τσέλικα – Σκούρτη κατά Ελλάδος, και της 12.1.2006, υπ' αρ. 13404/03 προσφυγή Φίλιππου Γρυπαίου κατά Ελλάδος), η υποχρέωση καταβολής παραβόλου αποβλέπει στην αποτροπή άσκησης απερίσκεπτων ενδίκων μέσων και, συνακόλουθα, στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Ενόψει αυτού, οι διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 36 του πδ 18/1989, με τις οποίες προβλέπεται η καταβολή του παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του ενδίκου μέσου ως προϋπόθεση

	του παραδεκτού του ενδίκου μέσου, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, ούτε προς την αρχή της αναλογικότητας, που ρητώς προβλέπεται από το άρθρο 25 παρ. 1 εδ.δφ. δ' του Συντάγματος.
ΣτΕ 1129/2024 (Δ')	8. Επειδή, η εκτεθείσα στην προηγούμενη σκέψη διαμόρφωση της νεότερης νομοθετικής ρυθμίσεως ως προς τον ορισμό της «τελεσιδικίας» της αποφάσεως επί του αιτήματος παροχής διεθνούς προστασίας (κατ' άρθρο 1 περ. κγ του Κώδικα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4939/2022) δεν έρχεται σε αντίθεση, όπως προβάλλει ο αιτών, ούτε προς τις διατάξεις της οδηγίας 2013/32 ούτε του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Τούτο δε, ειδικότερα, για τους εξής λόγους: Ι) Οι Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών, των οποίων οι αποφάσεις ορίζονται ως «τελεσιδικές» κατά την ανωτέρω διάταξη του Κώδικα σε αρμονία προς τον αντίστοιχο ορισμό του άρθρου 2 περ. ε της οδηγίας 2013/32, (α) ιδρύονται με νόμο και συγκροτούνται αποκλειστικώς από διοικητικούς δικαστές, οι οποίοι ορίζονται με τριετή θητεία δυνάμει να ανανεωθεί μία μόνο φορά, ενεργούν υπό καθεστώς πλήρους διασφάλισης της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας τους τόσο κατά το Σύνταγμα (άρθρο 87), όσο και κατά το νόμο (άρθρο 5 παρ. 5 του ν. 4375/2016), και αντικαθίστανται μόνο για συγκεκριμένους λόγους, οι οποίοι ορίζονται στο νόμο (είτε με αίτησή τους είτε σε περίπτωση σημαντικών και αδικαιολόγητων καθυστερήσεων κατά τη διεκπεραίωση των υποθέσεων των αιτούντων διεθνή προστασία)· (β) αποφαινόμενοι κατ' εφαρμογήν των κανόνων δικαίου που ισχύουν για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας· (γ) η ενώπιόν τους διαδικασία διεξάγεται κατ' αντιμωλία, με την κλήση και υποχρεωτική παράσταση του αιτούντος-προσφεύγοντος αυτοπροσώπως ή με πληρεξούσιο δικηγόρο, καθώς και με την κλήση της Υπηρεσίας Ασύλου να εκθέσει τις απόψεις της· (δ) οι αποφάσεις τους είναι δεσμευτικές τόσο για τον αιτούντα, όσο και για τη Διοίκηση (η τελευταία, όπως και ο αιτών, μπορεί να ασκήσει μόνο αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου δια του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου). Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, οι εν λόγω Επιτροπές αποτελούν όργανα δικαιοδοτικού χαρακτήρα, τα οποία πληρούν την έννοια του «δικαστηρίου» κατά το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32, σε συνδυασμό και με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, γνωρίσματα της οποίας αποτελούν η ίδρυση του «δικαστηρίου» με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εφαρμογή κανόνων δικαίου και η ανεξαρτησία του. Η ασκούμενη, εξ άλλου, ενώπιον των Επιτροπών αυτών προσφυγή συνεπάγεται εξέταση της υποθέσεως πλήρως και εξ υπαρχής, κατά νόμο και κατ' ουσίαν, συμπεριλαμβανομένης της ex nunc, δηλαδή της επικαιροποιημένης εκτιμήσεώς της, ώστε να αποτελεί «πραγματική προσφυγή» κατά το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 (βλ. αποφάσεις Δ.Ε.Ε. της 8.2.2024, Bundesrepublik Deutschland, C-216/22, σκέψεις 56 επ. και ιδίως 56-58, της 29.7.2019, Torubarov, C-556/17, σκέψεις 51 επ. και ιδίως 53, και της 31.1.2013, D. και A., C-175/11, σκέψεις 83 επ. και ιδίως 83, 86-88, 93, 95-97, 99, 103· βλ. επίσης τις μνημονευθείσες αποφάσεις της Ολομέλειας του ΣτΕ 2347/2017, σκ. 20, 1238/2017, σκ. 17, και 1237/2017, σκ. 16). Τα ανωτέρω δεδομένα, όσον αφορά τη συγκρότηση και το χαρακτήρα του οργάνου εξετάσεως της προσφυγής του αιτούντος διεθνή προστασία, ελήφθησαν υπ' όψη από το νομοθέτη και αποτέλεσαν τη βάση για τη θέσπιση του νεότερου ορισμού της «τελεσιδικίας» της αποφάσεως επί της αιτήσεως για χορήγηση διεθνούς προστασίας σε συνάρτηση πλέον με την απόφαση της οικείας Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών και όχι με την απόφαση, σε πρώτο βαθμό, του αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου. Τούτο προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ν. 4540/2018, με την παράγραφο 5 του άρθρου 28 του οποίου εισήχθη για πρώτη φορά (ως τροποποίηση του άρθρου 34 περ. ε του ν. 4375/2016) ο ανωτέρω νεότερος ορισμός της «τελεσιδικίας». Όπως, ειδικότερα, αναφέρεται στην εν λόγω αιτιολογική έκθεση, με την ανωτέρω διάταξη επιχειρήθηκε «ο ορισμός της απόφασης που θεωρείται ως "τελεσιδική" κατά την έννοια της μεταφερόμενης στο εσωτερικό δίκαιο ... Οδηγίας 2013/32/ΕΕ ώστε να ανταποκρίνεται στο γράμμα και τον σκοπό της εν λόγω οδηγίας αλλά και να αρθούν αβεβαιότητες που προκύπτουν λόγω της ανακολουθίας της

υφιστάμενης διάταξης με την αντίστοιχη της Οδηγίας αλλά και με τις λοιπές διατάξεις του [τότε ισχύοντος] ν. 4375/2016. Με τη διάταξη του άρθρου 34 του ν. 4375/2016 μεταφέρθηκαν οι ορισμοί που δίνονται στο άρθρο 2 της Οδηγίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. ε) της Οδηγίας, τελεσίδικη είναι "η απόφαση ... η οποία δεν υπόκειται πλέον σε άσκηση ένδικου μέσου στο πλαίσιο του Κεφαλαίου V της παρούσας οδηγίας...". Ως προς το τι θεωρείται "ένδικο μέσο", στο Κεφάλαιο V της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ και συγκεκριμένα στο άρθρο 46 αυτής ορίζεται ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου. Ως "πραγματική προσφυγή" δε ορίζεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 46 της Οδηγίας αυτή που "διασφαλίζει πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων". Είναι σαφές ότι στο πλαίσιο της Οδηγίας η έννοια της τελεσιδικίας ορίζεται με την πρόβλεψη του δικαιώματος του αιτούντος για άσκηση πραγματικής προσφυγής και επέρχεται με την έκδοση της αποφάσεως επ' αυτής. Η έκδοση απόφασης από την οικεία Ανεξάρτητη Αρχή Προσφυγών ... περατώνει τελεσίδικα την προβλεπόμενη στην Οδηγία διαδικασία, δεδομένου μάλιστα ότι η Ανεξάρτητη Επιτροπή Προσφυγών του ν. 4375/2016, συγκροτούμενη [κατά την τότε ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 4375/2016, όπως η παράγραφος αυτή είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 86 παρ. 3 του ν. 4399/2016] από δύο δικαστικούς λειτουργούς των Τακτικών Διοικητικών Δικαστηρίων και από ένα μέλος που υποδεικνύεται από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες [ήδη οι ανωτέρω Ανεξάρτητες Επιτροπές συγκροτούνται μόνο από δικαστικούς λειτουργούς των διοικητικών δικαστηρίων], δεν αποτελεί μεν δικαστήριο, κατά την έννοια του Συντάγματος, συνιστά όμως Επιτροπή που ασκεί αρμοδιότητες δικαιοδοτικού χαρακτήρα, ιδρυθείσα προκειμένου να διασφαλισθεί το κατοχυρούμενο στο άρθρο 46 της Οδηγίας "δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου". Η προσφυγή ενώπιον της Ανεξάρτητης Επιτροπής εξασφαλίζει "πλήρη και ex nunc εξέταση των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων", δηλαδή παρέχεται δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. όπως κρίθηκε και με την 1237/2017 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας». ΙΙ) Οι διατάξεις της οδηγίας 2013/32, ερμηνευόμενες υπό το φως των διατάξεων του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. που περιλαμβάνονται στα άρθρα 18, 19 παρ. 2 και 47, κατοχυρώνουν σε έναν αιτούντα διεθνή προστασία το δικαίωμα να αμυνθεί έναντι της αποφάσεως της διοικητικής αρχής που απορρίπτει το αίτημά του (κατά τις διατάξεις του κεφαλαίου ΙΙΙ της οδηγίας)· η κατοχύρωση, όμως, αυτού του δικαιώματος από την οδηγία 2013/32 αφορά στην ύπαρξη μιας προσφυγής ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου σε πρώτο βαθμό, η οποία πρέπει να πληροί τους εκτεθέντες όρους, να αποτελεί δηλαδή «πραγματική» προσφυγή κατά το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 (όπως η προσφυγή που προβλέπεται ήδη από το άρθρο 97, σε συνδυασμό με το άρθρο 102, του Κώδικα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4939/2022). Αντιθέτως, ουδεμία από τις διατάξεις της οδηγίας 2013/32 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να παρέχουν στους αιτούντες, των οποίων η ως άνω προσφυγή απορρίφθηκε από το οικείο δικαιοδοτικό όργανο προσφυγής, τη δυνατότητα να προσβάλουν περαιτέρω δικαστικώς την εκδοθείσα απόφαση ούτε, πολλώ μάλλον, να προσδίδουν στα προβλεπόμενα από το εσωτερικό δίκαιο ένδικα βοηθήματα ή μέσα αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα (βλ. την από 27.9.2018 Διάταξη του Προέδρου του πρώτου τμήματος του Δ.Ε.Ε, C-422/18 PPU, σκέψεις 33 επ. και ιδίως σκέψη 35, και την απόφαση του Δ.Ε.Ε. της 26.9.2018, Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-180/17, σκέψεις 23 και 32), ανεξαρτήτως αν οι κατά το δίκαιο των κρατών μελών ρυθμίσεις για την παροχή δικαστικής προστασίας είναι ευνοϊκότερες από το ως άνω ελάχιστο υποχρεωτικό επίπεδο προστασίας που διασφαλίζει η οδηγία, όπως είναι κατ' αρχήν επιτρεπτό κατά τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 5 αυτής. Όπως, επίσης, προκύπτει από τη νομολογία του Δ.Ε.Ε., σε ό,τι αφορά τις αποφάσεις περί επιστροφής αιτούντος διεθνή προστασία (στις οποίες συγκαταλέγεται και η απόφαση περί εκδόσεως) στη χώρα καταγωγής του, η προστασία, την οποία συνεπάγονται για τον αιτούντα το ως άνω δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και η αρχή της μη επαναπροωθήσεως, πρέπει να διασφαλίζεται με την αναγνώριση αυτοδίκαιου

ανασταλτικού αποτελέσματος ως προς κάθε μέτρο επιστροφής που λαμβάνεται σε βάρος του αιτούντος ενόσω διαρκεί η προθεσμία ή εκκρεμεί η έκδοση αποφάσεως επί της προσφυγής του κατά της απορρίψεως του αιτήματος διεθνούς προστασίας, όπως επιτάσσει το άρθρο 46 παρ. 5 της οδηγίας 2013/32 και προβλέπει ήδη τόσο το άρθρο 97 παρ. 3 και 110 παρ. 1 του Κώδικα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4939/2022, όσο και το άρθρο 73 παρ. 2 περ. β εδάφιο του Κώδικα αυτού, το οποίο αναφέρεται ειδικώς στην περίπτωση της απαγορεύσεως της εκδόσεως αλλοδαπού πριν από την «τελεσίδικη» απόφαση επί της αιτήσεώς του για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας. Απόκειται, ωστόσο, στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την κατά τα ανωτέρω πλήρη αποτελεσματικότητα της (πραγματικής) προσφυγής κατά τη διάρκεια της προθεσμίας για την άσκησή της και, εφ' όσον ασκηθεί, μέχρι και την έκδοση σχετικής αποφάσεως, χωρίς πάντως να κωλύεται η έκδοση, αυτή καθ' εαυτήν, αποφάσεως που διατάσσει την επιστροφή του αιτούντος, παρά μόνο η εκτέλεσή της για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η αναστολή κάθε σχετικού μέτρου σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 5 της οδηγίας 2013/32 και τις σχετικές διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας (βλ. ως άνω αποφάσεις Δ.Ε.Ε. C-180/17, σκέψη 29, και C-181/16, σκέψεις 58, 59, 61). III) Ο ισχύων νομοθετικός ορισμός της «τελεσιδικίας» της αποφάσεως που αναγνωρίζει ή όχι την ιδιότητα του πρόσφυγα, ο οποίος συνδέει τη συνέπεια αυτή («τελεσιδικία») με την απόφαση της οικείας Ανεξάρτητης Αρχής Προσφυγών, δεν αντίκειται ούτε στη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος. Η κατά τη συνταγματική αυτή διάταξη κατοχύρωση του δικαιώματος έννομης προστασίας περιλαμβάνει μεν το δικαίωμα κάθε θιγόμενου προσώπου στην παροχή όχι μόνο οριστικής, αλλά και προσωρινής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, εξασφαλίζοντας και στον αλλοδαπό του οποίου η αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας απορρίφθηκε με «τελεσίδικη», υπό την εκτεθείσα έννοια, απόφαση της οικείας Ανεξάρτητης Επιτροπής Προσφυγών τη δυνατότητα να ζητήσει από το αρμόδιο δικαστήριο προσωρινή δικαστική προστασία (αναστολή εκτελέσεως), ώστε να αποτραπεί κίνδυνος ανεπανόρθωτης ή δυσχερώς επανορθώσιμης βλάβης του από την εκτέλεση οποιουδήποτε μέτρου επιστροφής στη χώρα καταγωγής του, η οποία (εκτέλεση) καθίσταται κατ' αρχήν δυνατή μετά την ως άνω «τελεσίδικη» απόρριψη· η κατοχύρωση, ωστόσο, του δικαιώματος αυτού δεν φθάνει έως και το σημείο να επιβάλλει στο νομοθέτη την υποχρέωση (παρ' ότι δεν του στερεί τη δυνατότητα) να προσδίδει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στην άσκηση των σχετικών ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων. Η ρύθμιση, εξ άλλου, της προσωρινής δικαστικής προστασίας κατά τις διατάξεις του άρθρου 52 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), όπως ισχύουν, σε συνδυασμό και προς τις ειδικότερες διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 6 και 7 του ν. 3068/2002 (Α' 274), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 57 παρ. 1 του ν. 4689/2020 (Α' 103), οι οποίες εφαρμόζονται κατά την εκδίκαση των ακυρωτικών διαφορών που προκύπτουν από την προσβολή πράξεων της διαδικασίας χορηγήσεως διεθνούς προστασίας (κατά το άρθρο 114 του Κώδικα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4939/2022), παρέχει στον αιτούντα διεθνή προστασία τη δυνατότητα να ζητήσει την αναστολή εκτελέσεως κάθε βλαπτικής για τον ίδιο πράξεως ή και τη λήψη κάθε πρόσφορου μέτρου προς αποτροπή των βλαπτικών συνεπειών της, όπως επίσης να ζητήσει και την έκδοση σχετικής προσωρινής διαταγής αναστολής εκτελέσεως, η οποία, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, μπορεί να χορηγείται ακόμη και πριν από την κοινοποίηση της αιτήσεως αναστολής στον αρμόδιο Υπουργό (άρθρο 52 παρ. 5 του π.δ. 18/1989). Πέραν των ανωτέρω, άλλωστε, όπως παγίως γίνεται δεκτό, η συνταγματική κατοχύρωση της προσωρινής δικαστικής προστασίας και η αρχή της χρηστής διοικήσεως επιβάλλουν στις αρμόδιες διοικητικές αρχές την υποχρέωση να απέχουν από τη δημιουργία νέων πραγματικών καταστάσεων, πριν το αρμόδιο δικαστικό όργανο επιληφθεί της εκδικάσεως της αιτήσεως παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας ή του αιτήματος για την έκδοση προσωρινής διαταγής αναστολής εκτελέσεως (βλ. Ε.Α. 381/2023, 915/2007, 719/2003 κ.ά., βλ. επίσης ΣτΕ 2478/1997 επτ.). Η με βάση, συνεπώς, τις ανωτέρω νομοθετικές ρυθμίσεις παρεχόμενη προσωρινή δικαστική προστασία εξασφαλίζει κατά τρόπο αρκούντως αποτελεσματικό την προστασία των συμφερόντων του αιτούντος διεθνή προστασία, το αίτημα του οποίου έχει απορριφθεί τελεσιδικώς, η δε διάταξη του άρθρου 20

	παρ. 1 του Συντάγματος δεν επιβάλλει στο νομοθέτη την υποχρέωση να εισαγάγει ούτε να διατηρήσει σε ισχύ το νομοθετικό ορισμό της «τελεσιδικίας» της απόφασης επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας, ως εκδιδόμενης σε πρώτο βαθμό από διοικητικό δικαστήριο, ώστε δια του χαρακτηρισμού αυτού να προσδώσει, κατ' ουσίαν, αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στην άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως.
ΣτΕ 1113-4/2024 (Α')	3. Επειδή, εξάλλου, με το άρθρο 32 παρ. 2 του ν. 3772/2009 (Α' 112) προστέθηκαν, μεταξύ άλλων, οι παράγραφοι 3 και 4 στο άρθρο 33 του π.δ. 18/1989, σύμφωνα με τις οποίες: «3. Αν υπάρχουν τυπικές παραλείψεις, ο προεδρεύων της συνθέσεως ή ο εισηγητής καλεί, και μετά τη συζήτηση, τον πληρεξούσιο δικηγόρο να τις καλύψει, τάσσοντας εύλογη κατά την κρίση του προθεσμία. 4. Η πρόσκληση της προηγούμενης παραγράφου γίνεται τηλεφωνικώς από το γραμματέα, ο οποίος βεβαιώνει με σημείωση στο εσωτερικό του φακέλου της δικογραφίας το χρόνο ειδοποίησης, τα ζητούμενα στοιχεία και την προθεσμία. Αν η τηλεφωνική πρόσκληση είναι αδύνατη ή δυσχερής, αποστέλλεται έγγραφο, αντίγραφο του οποίου τηρείται στο φάκελο της δικογραφίας. Στο αντίγραφο αυτό σημειώνεται η ημερομηνία αποστολής του εγγράφου». Κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, στις τυπικές παραλείψεις που μπορούν να καλυφθούν και μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, κατά τα οριζόμενα στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 33 του π.δ. 18/1989, δεν περιλαμβάνεται και η μη καταβολή ή η καταβολή ελλιπούς παραβόλου. Τούτο δε, διότι με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 36 του π.δ. 18/1989 προβλέπεται ειδικώς ως προς το παράβολο ότι έννομη συνέπεια της μη καταβολής παραβόλου ή της καταβολής ελλιπούς ποσού αυτού εντός της νόμιμης προθεσμίας είναι η απόρριψη του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ως απαραδέκτου, οι διατάξεις δε αυτές δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974, Α' 256, καθώς και στην αρχή της αναλογικότητας, που ρητώς προβλέπεται από το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος (Σ.τ.Ε. 777/2013 Ολ., 2316/2023, 683/2021, 1951/2020, 512/2019, 29, 880/2023 κ.ά.).
ΣτΕ 1112/2024 (Α')	2. Επειδή, τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (βλ. ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3087/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 647/2004 Ολομ., 327/2023, 412/2023, 1926-29/2022, 1005/2022, 2989/2020, 2924, 1/2019, 2398/2018, 3142, 1344/2017, 2436/2016 κ.ά.). 3. Επειδή, στο άρθρο 17 παρ. 4 εδ. α' του π.δ. 18/1989 (Α' 8), όπως το εδάφιο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4446/2016 (Α' 240), ορίζεται ότι: «Τα δικόγραφα της αίτησης ακυρώσεως, της προσφυγής και της αίτησης αναιρέσεως, που ασκούνται από ιδιώτη, υπογράφονται μόνο από δικηγόρο», στο δε άρθρο 26 παρ. 1 του ίδιου π.δ. ορίζεται ότι: «Κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο οι ιδιώτες διάδικοι δεν μπορούν να παρίστανται αυτοπροσώπως για να αναπτύξουν την υπόθεση αλλά μόνο με δικηγόρο ...». Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες επιβάλλουν την υποχρεωτική, επί ποινή απαραδέκτου, υπογραφή του αναιρετηρίου από δικηγόρο, καθώς και την αντίστοιχη υποχρεωτική διά δικηγόρου παράσταση του διαδίκου κατά τη συζήτηση της αιτήσεως αναιρέσεως (ΣτΕ 327/2023, 412/2023, 1926-29/2022, 1357/2021, 956/2020, 2686/2019, 1287, 1144/2018, 2138/2017, 188/2016, 3717, 973/2014, 443/2012, 2682/2011, 1195/2008, 303/2004 7μ.), αποσκοπούν στο να τίθενται με πρόσφορο τρόπο υπόψη του δικαστηρίου τα νομικά ζητήματα που αποτελούν το αντικείμενο της αναιρετικής δίκης, προς το συμφέρον τόσο των ίδιων των διαδίκων όσο και της εν γένει απονομής της δικαιοσύνης (ΣτΕ 1926-29/2022, 1287, 1144/2018, 2138/2017,

	188/2016, 3717, 973/2014, 443/2012, 2682/2011, 1195/2008, 303/2004 7μ.). Άλλωστε, με τις διατάξεις αυτές δεν περιορίζεται και δη ουσιωδώς η ευχέρεια προσφυγής στο αναιρετικό δικαστήριο, εφόσον, πάντως, με τις διατάξεις περί ευεργετήματος της πενίας εξασφαλίζεται στους πένητες διαδίκους η αναγκαία, κατά τα προεκτεθέντα, συνδρομή δικηγόρου. Υπό τα δεδομένα αυτά, οι ως άνω ρυθμίσεις δεν αντίκεινται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνεται το ατομικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, ούτε στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α. [βλ. ΣτΕ 327/2023, 412/2023, 1926-29/2022, 1144/2018, 2138/2017, 188/2016, 3717, 973/2014, 443/2012, 1195/2008, πρβλ. ΕΔΔΑ GL κ S.L. κατά Γαλλίας (επί του παραδεκτού), 6.3.2003, Maillard κατά Γαλλίας, 6.12.2005, σκ. 30-31 Bassien-Capsa κατά Γαλλίας, 26.9.2006, σκ. 48-49 αλλά και Affaires les Authentiks et Supras Auteuil 91, 27.10.2016, σκ. 58].
ΣτΕ 1091/2024 (Γ')	4. Επειδή, στο άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ/τος 18/1989 “Κωδικοποίηση διατάξεων νόμου για το Συμβούλιο της Επικρατείας” (Α’ 8) ορίζονται τα εξής: “Καταργείται ομοίως η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ...”. Με την ανωτέρω διάταξη καθιερώνεται προς αποτροπή διεξαγωγής άσκοπων δικών, ο δικονομικός κανόνας της καταργήσεως της δίκης στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως πράξη έπαυσε να ισχύει μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως. Δεδομένου, όμως, ότι στις περιπτώσεις αυτές, η προσβαλλόμενη πράξη παύει να ισχύει για το μέλλον, μη ανατραπείσα εξ υπ’ αρχής, με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται, περαιτέρω, ότι οι τυχόν βλαπτικές για τον αιτούντα δυσμενείς διοικητικής φύσεως συνέπειες, που δημιουργήθηκαν κατά τον χρόνο ισχύος της πράξεως και διατηρούνται μετά την παύση της ισχύος της, μη δυνάμενες να αρθούν παρά μόνο με την έκδοση της ακυρωτικής αποφάσεως, συνιστούν λόγο συνεχίσεως της δίκης, εάν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει, προκειμένου να επιτύχει, δια της ακυρώσεως της πράξεως, την άρση των εν λόγω συνεπειών. Εξάλλου, η εν λόγω διάταξη δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. (ν.δ. 53/1974, Α’ 256, το οποίο μεταγλωττίστηκε – αποδόθηκε στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022, Α’ 205), τα οποία κατοχυρώνουν την αποτελεσματική δικαστική προστασία σε συγκεκριμένη διαφορά και όχι την επίλυση με γνωμοδοτικό χαρακτήρα νομικών ζητημάτων (βλ. ΣτΕ Ολομ. 665/2021, 1303/2019, 1740/2015, 3963/2014, ΣτΕ 1294/2023, 1396/2022, 1993/2021 κ.ά.). [...] 7. Επειδή, μετά την έκδοση της 1783/2023 αναβλητικής απόφασης, η αιτούσα δεν προέβαλε ισχυρισμούς προκειμένου να θεμελιώσει το ιδιαίτερο έννομο συμφέρον της το οποίο δικαιολογεί την εκδίκαση της υποθέσεως παρά το γεγονός ότι έχει λήξει η ισχύς της πρώτης προσβαλλόμενης πράξης και περαιτέρω της απορρίψεως της κατ’ αυτής αιτήσεως θεραπείας. Ειδικότερα, κατά την συζήτηση στο ακροατήριο, η αιτούσα επικαλέσθηκε προφορικά ότι η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη πρέπει να κριθεί ότι έχει εκτελεστό χαρακτήρα, διαφορετική δε κρίση του Δικαστηρίου θα της στερούσε το δικαίωμα για αποτελεσματική δικαστική προστασία που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, προς τούτο δε πρέπει να ληφθεί υπόψη και το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε προκειμένου να εκδοθεί η 720/2020 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε συμμόρφωση προς την οποία εκδόθηκε η εν προκειμένω προσβαλλόμενη πράξη. Τα ανωτέρω επαναλήφθηκαν με το από 12.2.2024 υπόμνημα της αιτούσας, που κατατέθηκε μετά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο και εντός της χορηγηθείσας από τον προεδρεύοντα Σύμβουλο προθεσμίας. Με τους ισχυρισμούς όμως αυτούς, δεν προβάλλεται ότι παρά τη λήξη της ισχύος της πρώτης προσβαλλόμενης πράξης και περαιτέρω της απορρίψεως της κατ’ αυτής αιτήσεως θεραπείας καταλείπονται διοικητικής φύσης συνέπειες σε βάρος του προσώπου της, οι οποίες δεν μπορούν να εξαλειφθούν παρά μόνο με την ακύρωσή της. Συνεπώς, δεδομένου ότι, όπως έχει αναφερθεί

	στη σκέψη 4, δεν επιτρέπεται η διεξαγωγή ακυρωτικής δίκης κατά διοικητικής πράξης η οποία έχει παύσει να ισχύει, παρά μόνο στην προαναφερθείσα περίπτωση της επίκλησης και απόδειξης από τον αιτούντα ιδιαίτερου εννόμου συμφέροντος, η οποία εν προκειμένω δεν συντρέχει, η δίκη με την οποία επιδιώκεται η ακύρωση των ως άνω προσβαλλόμενων πράξεων ως προς το προαναφερθέν μέρος, δεν έχει πλέον αντικείμενο και πρέπει να κηρυχθεί καταργημένη σύμφωνα με το άρθρο 32 παρ. 2 του π. δ. 18/1989.
ΣτΕ 1081/2024 (Στ')	4. Επειδή, η κατά το άρθρο 94 του ν. 2362/1995 υποχρέωση του δικαστηρίου της ουσίας να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την παραγραφή της αξίωσης κατά του Δημοσίου, εκτείνεται στο σύνολο των σχετικών με την παραγραφή ζητημάτων και, επομένως, λόγος διακοπής της παραγραφής, ο οποίος προκύπτει από τα στοιχεία που τίθενται υπόψη του δικαστηρίου της ουσίας, λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από αυτό (ΣτΕ 405/2016, 1363/2015, 1287/2013, 2152/2010 επτ., πρβλ. ΣτΕ 3386/2012). Η ρύθμιση περί αυτεπάγγελτης εξέτασης της παραγραφής των απαιτήσεων κατά του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α., η οποία αποσκοπεί, κατά τα αναφερόμενα στη αιτιολογική έκθεση του οικείου νομοσχεδίου, όπως και οι λοιπές διατάξεις του οικείου κεφαλαίου (άρθρα 86-95 του ν. 2362/1995) «στην εκκαθάριση των εκκρεμοτήτων του Κρατικού Προϋπολογισμού και της οικονομικής κατάστασης αυτών, στην οποία συμβάλλουν οι φορολογούμενοι πολίτες με την καταβολή φόρων και στον εξαναγκασμό των πιστωτών του Δημοσίου να ζητούν γρήγορα την πληρωμή τους», δεν στερεί τους αντιδίκους του Δημοσίου ή των Ο.Τ.Α. από τη δυνατότητα να προβάλουν, ακόμη και με υπόμνημα, ισχυρισμούς περί μη παραγραφής, ενόψει της γνωστής σ' αυτούς αυτεπάγγελτης εξέτασης της παραγραφής. Επομένως, η προβλεπόμενη στο τέταρτο εδάφιο του άρθρου 94 του ν. 2362/1995 αυτεπάγγελτη λήψη υπόψη από το δικαστήριο της παραγραφής των κατά του Δημοσίου και των Ο.Τ.Α. αξιώσεων δεν αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας, ούτε στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας, όπως κατοχυρώνεται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) που κυρώθηκε μαζί με τη Σύμβαση με το άρθρο πρώτο του ν.δ/τος 53/1974, Α' 256, και μεταγλωττίσθηκε - αποδόθηκε στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022, Α' 205 (πρβλ. ΣτΕ 2508/2013, 3520/2015, 2189/2009, 74/2006, 3188/2005 κ.ά., ΑΠ 11/2003 Ολ., 542/2021, 593/2015).
ΣτΕ 1047/2024 (Στ')	2. Επειδή, για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως δεν απαιτείται, κατά τον νόμο, καταβολή παραβόλου από τον αιτούντα φαρμακευτικό σύλλογο (άρθρο 28 παρ. 4 του ν. 2579/1998, Α' 31, πρβλ. ΣτΕ 201/2020 Ολομ., 311-314/2018 7μ., 1730/2017, 1975/2013), ο οποίος αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (άρθρα 1 - 3 του ν. 3601/1928, Α' 119, όπως ισχύουν· ΣτΕ 201/2020 Ολομ., 2260/1982 Ολομ., 677/2014 7μ., 4535/2012 7μ., 1730/2017) και έχει ως σκοπό την προαγωγή των επαγγελματικών συμφερόντων των φαρμακοποιών (άρθρο 7 του ν. 3601/1928). Αν και κατά τη γνώμη της Συμβούλου Φραντζέσκας Γιαννακού, ναι μεν σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 28 του ν. 2579/1998, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, όπως είναι ο αναιρεσείων φαρμακευτικός σύλλογος, απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής παραβόλου, στην προκείμενη, όμως, περίπτωση ο Φαρμακευτικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης ασκεί την υπό κρίση αίτηση επιδιώκοντας την είσπραξη της οφειλομένης στους φαρμακοποιούς - μέλη του αμοιβής. Με τα δεδομένα αυτά, σύμφωνα με τη μειοψηφούσα γνώμη, ο αναιρεσείων οφείλει το προβλεπόμενο για την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως παράβολο, δεδομένου ότι στην προκείμενη περίπτωση ενεργεί ως ιδιώτης διάδικος (πρβλ. ΣτΕ 1587/2007 7μ. κ.ά.), θα έπρεπε δε, κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α., να κληθεί να καταβάλει το εν λόγω, μη καταβληθέν από αυτόν, παράβολο εντός ευλόγου χρόνου, δεδομένου ότι η φύση του ως ιδιώτη, και η συνακόλουθη υποχρέωσή του προς καταβολή παραβόλου, σε αυτή την ειδική περίπτωση, δεν έχει αναγνωρισθεί με προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (πρβλ. ΣτΕ 1962/2022 7μ., 1587/2007 7μ., 3507/2011).

ΣτΕ 1027/2024 (Ε')	4. Επειδή, κατά την έννοια των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), όπως τροποποιήθηκε αρχικώς με την παρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 3900/2010 (Α' 213/2010), και, εν συνεχεία, με το άρθρο 15 παρ. 3 του ν. 4446/2016 (Α' 240/22.12.2016), ο εκκαλών βαρύνεται δικονομικώς με την υποχρέωση, επί ποινή ολικού ή μερικού απαραδέκτου της εφέσεώς του, να τεκμηριώσει με ειδικούς και συγκεκριμένους ισχυρισμούς που περιέχονται στο εισαγωγικό δικόγραφο για καθέναν από τους προβαλλόμενους λόγους, ότι τίθεται συγκεκριμένο νομικό ζήτημα, ήτοι ζήτημα ερμηνείας διατάξεως νόμου ή γενικής αρχής του ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου, το οποίο είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς που άγεται ενώπιον του Δικαστηρίου και επί του οποίου είτε δεν υπάρχει νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας είτε οι σχετικές κρίσεις της εκκαλουμένης αποφάσεως έρχονται σε αντίθεση με μη ανατραπείσα νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου ή, ελλείψει αυτών, προς ανέκκλητη απόφαση διοικητικού δικαστηρίου. Εξάλλου, δεν συνιστούν παραδεκτή, κατά τα ανωτέρω, επίκληση νομικού ζητήματος ισχυρισμοί περί ελλείψεως νομολογίας ή αντιθέσεως σε νομολογία, οι οποίοι, περιοριζόμενοι σε ζητήματα αιτιολογίας συνδεόμενα με το πραγματικό της κρινομένης υποθέσεως, δεν αναφέρονται στην ερμηνεία διατάξεως νόμου ή γενικής αρχής δυναμένη να έχει γενικότερη εφαρμογή, ανεξαρτήτως αν αυτή η ερμηνεία διατυπώνεται στην μείζονα ή στην ελάσσονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού της εκκαλουμένης και των λοιπών αποφάσεων, προς τις οποίες προβάλλεται ότι υφίσταται αντίθεση. Εξάλλου, εξετάζονται μόνον εκείνοι οι λόγοι εφέσεως για τους οποίους έχουν προβληθεί αυτοτελείς ισχυρισμοί αναφερόμενοι σε συγκεκριμένα νομικά ζητήματα κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 12 του ν. 3900/2010 (βλ. ΣτΕ 267/2023, 2365/2022, 2599/2021, 492/2020, 1365, 2578/2018). Περαιτέρω, η ρύθμιση του άρθρου 58 του π.δ/τος 18/1989, εν όψει του περιεχομένου της και του σκοπού, στον οποίο αποβλέπει, δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 ή σε οποιαδήποτε άλλη διάταξη του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256, βλ. ΣτΕ 267-8/2023, 678/2018, 800/2015 Ολομ., ΕΔΔΑ αποφάσεις Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας της 2.6.2016, Αστικός και Παραθεριστικός Οικοδομικός Συνεταιρισμός Αξιωματικών κατά Ελλάδος της 1.6.2017 κ.ά). [...] 7. Επειδή, ο λόγος αυτός, ανεξαρτήτως του παραδεκτού προβολής του, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι η πραγμάτωση του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας προϋποθέτει την άσκηση παραδεκτού, κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις, ενδίκου βοηθήματος ή μέσου. Όπως δε έχει κριθεί, το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο καθιερώνεται το ατομικό δικαίωμα δικαστικής προστασίας, και τα άρθρα 6 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α., με τα οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην δίκαιη δίκη και στην παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δεν απαγορεύουν τη θέσπιση από τον κοινό νομοθέτη διαδικαστικών όρων και προϋποθέσεων για την παροχή έννομης προστασίας, εφόσον δεν αναιρείται ούτε περιορίζεται ουσιασώς το δικαίωμα αυτό. Τέτοια δικονομική προϋπόθεση, συναρτώμενη με την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης, αποτελεί για την παραδεκτή προσβολή με αίτηση ακυρώσεως ο, εν προκειμένω, κατοχυρούμενος στο ίδιο το Σύνταγμα (άρ. 95 παρ. 1 περ. α') εκτελεστός χαρακτήρας των διοικητικών πράξεων (βλ. ΣτΕ 3315/2014 Ολομ, 3920/2014, 1041/2004 7μ., κ.ά), όπως και ο, επίσης εφαρμοζόμενος, εν προκειμένω, και παγίως ερμηνευθείς (βλ ΣτΕ 346, 928/2022, 2492/2021, 2403/2014 Ολομ, ΣτΕ 1586/2016 7μ., 4200/2015 7μ. κ.ά.), κανόνας ότι δεν επιτρέπεται, κατ' αρχήν, η ακύρωση πράξεως (κανονιστικής ή ατομικής) που δεν ισχύει κατά τον χρόνο εκδικάσεως, πολλών δε μάλλον κατά τον χρόνο ασκήσεως, της αιτήσεως ακυρώσεως.
ΣτΕ 956-8/2024	3. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί τόσο από το Συμβούλιο της Επικρατείας (βλ. ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3088/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ.) όσο και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (αποφάσεις της 28.5.2009, υπ' αριθμ. 44685/07 προσφυγή Τσέλικα - Σκούρτη κατά Ελλάδος, και της 12.1.2006, υπ' αριθμ. 13404/03 προσφυγή Φίλιππου Γρυπαίου κατά Ελλάδος), η υποχρέωση καταβολής

	παραβόλου αποβλέπει στην αποτροπή άσκησης απερίσκεπτων ενδίκων μέσων και, συνακόλουθα, στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Ενόψει αυτού, οι προαναφερθείσες διατάξεις του π.δ. 18/1989, με τις οποίες η καταβολή του παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου ή την περιέλευσή του (όταν αυτό έχει κατατεθεί σε δημόσια αρχή) στο Συμβούλιο της Επικρατείας τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., καθώς και προς την αρχή της αναλογικότητας, που ρητώς προβλέπεται από το άρθρο 25 παρ. 1 εδάφιο τέταρτο του Συντάγματος (βλ. ΣτΕ 843/2024, 412/2023, 2343/2022, 1959/2022, 683/2021, 2924/2019, 3194/2017, 402/2016, 1204/2013 κ.ά.).
ΣτΕ 924/2024 (Στ')	6. Επειδή, από τη θεμελιώδη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου, την ειδικότερη αρχή της φανεράς δράσεως της Διοίκησης, η οποία συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1, 2 και 3, 66 παρ. 1, 93 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣτΕ Ολομ. 3319/2010, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2386/1970, 2638/1973, ΣτΕ 7μ. 1361/2013, 2310/2014, ΣτΕ 1940/1983, 159, 1732/2017 κ.ά.), καθώς και το δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.), απορρέει ο κανόνας ότι δυσμενής ατομική διοικητική πράξη μη δημοσιευτέα κατά νόμο, επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της έναντι εκείνου στον οποίο αφορά, μόνον από την κοινοποίησή της σε αυτόν ή τουλάχιστον από το χρονικό σημείο κατά το οποίο αυτός έλαβε γνώση, δίχως, πάντως, η κοινοποίηση να καθίσταται συστατικό στοιχείο της πράξεως (ΣτΕ 616-618/2021, 602/2003 Ολομ., 157/2023 7μ.). Περαιτέρω, διατάξεις από την εφαρμογή των οποίων (δια της εκδόσεως των σχετικών διοικητικών πράξεων), δύνανται να επέλθουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στα πρόσωπα στα οποία αυτές αφορούν, όπως είναι οι προβλέπουσες την επιβολή επιβαρύνσεων υπό τη μορφή φόρων, τελών, εισφορών και οποιασδήποτε φύσεως κυρώσεις καθώς και διατάξεις από την εφαρμογή και τήρηση των οποίων εξαρτάται η έναρξη των διαδικασιών της αναγκαστικής εκτελέσεως για την είσπραξη των ως άνω φόρων, τελών κ.λπ., πρέπει να τελούν σε συμφωνία με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος (πρβλ. ΣτΕ 157/2023) και να ερμηνεύονται υπό το φως των συνταγματικών αυτών αρχών. Όπως εκτέθηκε ανωτέρω (σκέψη 5), η κοινοποίηση των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως ρυθμίζεται, ήδη, από πλέγμα διατάξεων του ΚΦΔ, και, εφ' όσον γίνει νόμιμα, συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την έναρξη προθεσμιών για την άσκηση διοικητικών προσφυγών και ενδίκων βοηθημάτων καθώς και την έναρξη της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτελέσεως εις βάρος των οφειλετών του Δημοσίου. Ειδικότερα, από τη συστηματική ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 5 του ΚΦΔ, ενόψει και των διαληφθέντων στην οικεία αιτιολογική έκθεση, συνάγεται ότι στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχέσεων κράτους πολιτών, εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των υπηρεσιών του και προσαρμογής τους στη ραγδαία ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και ενόψει, μεταξύ άλλων, της δυσανάλογης αυξήσεως του αριθμού πράξεων της φορολογικής αρχής, οι οποίες χρήζουν κοινοποιήσεως, καθώς και στο πλαίσιο εξοικονομήσεως ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων, ο νομοθέτης θέλησε, από τούδε και στο εξής οι κοινοποιήσεις των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως να γίνονται πρωτίστως ηλεκτρονικώς [την κατά κανόνα ψηφιακή κοινοποίηση υιοθετεί, πλέον, άλλωστε και ο -μη ισχύων εν προκειμένω- νέος Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (άρθρο 5 παρ. 1 ν. 5104/2024 Α' 58)] (πρβλ. ΣτΕ 615/2024 7μ.), ούτως ώστε η Φορολογική Διοίκηση να διευκολυνθεί και να εξυπηρετηθεί ο δημοσίου συμφέροντος σκοπός της επιστεύσεως των διαδικασιών βεβαιώσεως και εισπράξεως των φορολογικών και λοιπών εσόδων (πρβλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Η ως άνω δε προβλεφθείσα διαδικασία ηλεκτρονικής κοινοποιήσεως, όπως αυτή έχει εξειδικευτεί με σειρά άλλων συναφών διατάξεων, κρίθηκε, ήδη, ως διασφαλίζουσα, κατ' αρχήν, την ταυτοποίηση και επιβεβαίωση της ταυτότητας του φορολογουμένου, τελούσα, ως εκ τούτου, σε συμφωνία με τη συνταγματική αρχή της ασφάλειας δικαίου, αλλά και του κατοχυρωμένου στο

	άρθρο 5Α του Συντάγματος γενικού δικαιώματος πληροφόρησης του πολίτη αναφορικά με υπάρχουσες υποχρεώσεις του, δυνάμενες να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στην περιουσία του (βλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Εξάλλου, και η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις δυνατότητα κοινοποίησης των πράξεων της Φορολογικής Διοίκησης στους φορολογουμένους με συστημένη επιστολή, εντασσόμενη στο ως άνω σύστημα διατάξεων (προβλεπόμενη, άλλωστε, και στο -ταυτοσήμου διατυπώσεως- άρθρο 5 του νέου ΚΦΔ και επιτρεπόμενη, κατ' εξαίρεσιν στις, κατά το άρθρο 83 αυτού, ορισθησόμενες περιπτώσεις), εξυπηρετεί τον ίδιο σκοπό, ήτοι τον σκοπό της επισπεύσεως των διαδικασιών βεβαίωσης και εισπράξεως των φορολογικών και λοιπών εσόδων. Κατά τα ήδη δε κριθέντα, αλλά και γενόμενα δεκτά από την ίδια τη Φορολογική Αρχή, με την ανωτέρω εκτεθείσα (σκέψη 5) ΠΟΛ 1180/27.9.2018 του Διοικητού της ΑΑΔΕ, με την οποία, κατά τούτο, αποδίδεται ορθώς το νόημα του νόμου, το τεκμήριο νόμιμης κοινοποίησης, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις αυτές και το οποίο έχει μαχητό χαρακτήρα δεν έχει, πάντως, έδαφος εφαρμογής στην περίπτωση κατά την οποία, από το συνταχθέν αποδεικτικό επιδόσεως της ταχυδρομικής υπηρεσίας, προκύπτει ότι η πράξη της Φορολογικής Διοίκησης επιδόθηκε στον προς ον η επίδοση σε συγκεκριμένη ημερομηνία (βλ. ΣτΕ 1115/2021) και δη μεταγενέστερη του δεκαπενθημέρου, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 5 ως χρονικό σημείο συναγωγής του τεκμηρίου. Ομοίως, εφ' όσον η επίδοση αμφισβητείται από τον προς ον, ήτοι εφ' όσον αυτός αμφισβητεί ότι πράγματι παρέλαβε τη συστημένη επιστολή, τότε κατά την αληθή έννοια της ως άνω διατάξεως, ερμηνευόμενης υπό το φως των προαναφερθεισών συνταγματικών αρχών του κράτους δικαίου και της ασφάλειας δικαίου και της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δεν εφαρμόζεται το προαναφερθέν τεκμήριο, αλλά η Φορολογική Διοίκηση οφείλει, πλέον, να αποδείξει, με κάθε πρόσφορο τρόπο, την πραγματική παραλαβή της πράξεως από τον προς ον αυτή αφορά ή την πλήρη γνώση του περιεχομένου της από αυτόν (πρβλ. ΣτΕ 2592/2021). Συνεπώς, το δικάσαν διοικητικό εφετείο, δεχθέν, εν προκειμένω, εν τέλει, ότι η αναιρεσείουσα παρέλαβε την -αποσταλείσα σε αυτήν- συστημένη επιστολή στις 27.5.2015, ήτοι στην ημερομηνία εκπνοής του τιθέμενου από τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 5 του ΚΦΔ δεκαπενθημέρου, κατ' εφαρμογήν του τεκμηρίου της ως άνω παραγράφου 5, καίτοι η ίδια είχε αμφισβητήσει ότι την παρέλαβε κατά την ημερομηνία αυτή, έσφαλε· διότι, κατά τα προεκτεθέντα, δεν υπήρχε, υπό τα δεδομένα αυτά, έδαφος εφαρμογής του εν λόγω τεκμηρίου· υπό την εσφαλμένη δε αυτή αντίληψη, εσφαλμένα επίσης έκρινε περαιτέρω, επιρρίπτοντας στην αναιρεσείουσα το βάρος της αποδείξεως, ότι εκείνη δεν απέδειξε ότι παρέλαβε την επιστολή στις 3.8.2015. Ειδικότερα, ενόψει της αμφισβήτησεως που προέβαλε η αναιρεσείουσα ως προς τον χρόνο πραγματικής παραλαβής της επιστολής, το δικάσαν δικαστήριο όφειλε να θεωρήσει, εν προκειμένω, μη εφαρμοστέο το προαναφερθέν τεκμήριο, κατόπιν αυτού δε να αποβλέψει στο εάν το Δημόσιο, που έφερε το βάρος της αποδείξεως, απέδειξε, με κάθε πρόσφορο μέσον, ότι η αναιρεσείουσα παρέλαβε πράγματι την αποσταλείσα σε αυτήν συστημένη επιστολή σε χρόνο που καθιστούσε εκπρόθεσμη την ανακοπή. Και, σε καταφατική μεν περίπτωση να την απορρίψει εκ του λόγου τούτου, εάν δε, αντιθέτως, δεν αποδεικνυόταν τέτοια παραλαβή να απορρίψει ως αναπόδεικτο τον ισχυρισμό του Δημοσίου, κρίνοντας ότι η ανακοπή της αναιρεσείουσας είχε ασκηθεί εμπροθέσμως. Για τον λόγο αυτό, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή, παρελκούσης ως αλυσιτελούς της εξετάσεως των λοιπών προβαλλομένων λόγων αναιρέσεως, να αναιρεθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η δε υπόθεση, που χρειάζεται διευκρίνιση ως προς το πραγματικό, να παραπεμφθεί στο ίδιο δικαστήριο για νέα κρίση.
ΣτΕ 923/2024 (Στ')	6. Επειδή, από τη θεμελιώδη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου, την ειδικότερη αρχή της φανεράς δράσεως της Διοίκησης, η οποία συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1, 2 και 3, 66 παρ. 1, 93 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣτΕ Ολομ. 3319/2010, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2386/1970, 2638/1973, ΣτΕ 7μ. 1361/2013, 2310/2014, ΣτΕ 1940/1983, 159, 1732/2017 κ.ά.), καθώς και το δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.), απορρέει ο κανόνας ότι δυσμενής ατομική διοικητική πράξη μη

δημοσιευτέα κατά νόμο, επιφέρει τα έννομα αποτελέσματά της έναντι εκείνου στον οποίο αφορά, μόνον από την κοινοποίησή της σε αυτόν ή τουλάχιστον από το χρονικό σημείο κατά το οποίο αυτός έλαβε γνώση, δίχως, πάντως, η κοινοποίηση να καθίσταται συστατικό στοιχείο της πράξεως (ΣτΕ 616-618/2021, 602/2003 Ολομ., 157/2023 7μ.). Περαιτέρω, διατάξεις από την εφαρμογή των οποίων (δια της εκδόσεως των σχετικών διοικητικών πράξεων), δύνανται να επέλθουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στα πρόσωπα στα οποία αυτές αφορούν, όπως είναι οι προβλέπουσες την επιβολή επιβαρύνσεων υπό τη μορφή φόρων, τελών, εισφορών και οποιασδήποτε φύσεως κυρώσεις καθώς και διατάξεις από την εφαρμογή και τήρηση των οποίων εξαρτάται η έναρξη των διαδικασιών της αναγκαστικής εκτελέσεως για την είσπραξη των ως άνω φόρων, τελών κ.λπ., πρέπει να τελούν σε συμφωνία με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ιδίως από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος (πρβλ. ΣτΕ 157/2023) και να ερμηνεύονται υπό το φως των συνταγματικών αυτών αρχών. Όπως εκτέθηκε ανωτέρω (σκέψη 5), η κοινοποίηση των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως ρυθμίζεται, ήδη, από πλέγμα διατάξεων του ΚΦΔ, και, εφόσον γίνει νόμιμα, συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, την έναρξη προθεσμιών για την άσκηση διοικητικών προσφυγών και ενδίκων βοηθημάτων καθώς και την έναρξη της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτελέσεως εις βάρος των οφειλετών του Δημοσίου. Ειδικότερα, από τη συστηματική ερμηνεία των προαναφερθεισών διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 5 του ΚΦΔ, ενόψει και των διαληφθέντων στην οικεία αιτιολογική έκθεση, συνάγεται ότι στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχέσεων κράτους πολιτών, εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των υπηρεσιών του και προσαρμογής τους στη ραγδαία ταχύτητα των τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και ενόψει, μεταξύ άλλων, της δυσανάλογης αυξήσεως του αριθμού πράξεων της φορολογικής αρχής, οι οποίες χρήζουν κοινοποίησεως, καθώς και στο πλαίσιο εξοικονομήσεως ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων, ο νομοθέτης θέλησε, από τούδε και στο εξής οι κοινοποιήσεις των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως να γίνονται πρωτίστως ηλεκτρονικώς [την κατά κανόνα ψηφιακή κοινοποίηση υιοθετεί, πλέον, άλλωστε και ο -μη ισχύων εν προκειμένω- νέος Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (άρθρο 5 παρ. 1 ν. 5104/2024 Α' 58)] (πρβλ. ΣτΕ 615/2024 7μ.), ούτως ώστε η Φορολογική Διοίκηση να διευκολυνθεί και να εξυπηρετηθεί ο δημοσίου συμφέροντος σκοπός της επισπεύσεως των διαδικασιών βεβαιώσεως και εισπράξεως των φορολογικών και λοιπών εσόδων (πρβλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Η ως άνω δε προβλεφθείσα διαδικασία ηλεκτρονικής κοινοποίησης, όπως αυτή έχει εξειδικευτεί με σειρά άλλων συναφών διατάξεων, κρίθηκε, ήδη, ως διασφαλίζουσα, κατ' αρχήν, την ταυτοποίηση και επιβεβαίωση της ταυτότητας του φορολογουμένου, τελούσα, ως εκ τούτου, σε συμφωνία με τη συνταγματική αρχή της ασφάλειας δικαίου, αλλά και του κατοχυρωμένου στο άρθρο 5Α του Συντάγματος γενικού δικαϊκού πληροφορήσεως του πολίτη αναφορικά με υπάρχουσες υποχρεώσεις του, δυνάμενες να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στην περιουσία του (βλ. ΣτΕ 157/2023 7μ.). Εξάλλου, και η προβλεπόμενη από τις ανωτέρω διατάξεις δυνατότητα κοινοποίησης των πράξεων της Φορολογικής Διοικήσεως στους φορολογουμένους με συστημένη επιστολή, εντασσόμενη στο ως άνω σύστημα διατάξεων (προβλεπόμενη, άλλωστε, και στο -ταυτοσήμου διατυπώσεως- άρθρο 5 του νέου ΚΦΔ και επιτρεπόμενη, κατ' εξαίρεσιν στις, κατά το άρθρο 83 αυτού ορισθισόμενες περιπτώσεις), εξυπηρετεί τον ίδιο σκοπό, ήτοι τον σκοπό της επισπεύσεως των διαδικασιών βεβαιώσεως και εισπράξεως των φορολογικών και λοιπών εσόδων. Κατά τα ήδη δε κριθέντα, αλλά και γενόμενα δεκτά από την ίδια τη Φορολογική Αρχή, με την ανωτέρω εκτεθείσα (σκέψη 5) ΠΟΛ 1180/27.9.2018 του Διοικητού της ΑΑΔΕ, με την οποία, κατά τούτο, αποδίδεται ορθώς το νόημα του νόμου, το τεκμήριο νόμιμης κοινοποίησης, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις αυτές και το οποίο έχει μαχητό χαρακτήρα δεν έχει, πάντως, έδαφος εφαρμογής στην περίπτωση κατά την οποία, από το συνταχθέν αποδεικτικό επιδόσεως της ταχυδρομικής υπηρεσίας, προκύπτει ότι η πράξη της Φορολογικής Διοικήσεως επιδόθηκε στον προς όν η επίδοση σε συγκεκριμένη ημερομηνία (βλ. ΣτΕ 1115/2021) και δη μεταγενέστερη του δεκαπενθημέρου, το οποίο θεσπίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 5 ως χρονικό σημείο συναγωγής του τεκμηρίου.

	Ομοίως, εφόσον η επίδοση αμφισβητείται από τον προς ον, ήτοι εφόσον αυτός αμφισβητεί ότι πράγματι παρέλαβε τη συστημένη επιστολή, τότε κατά την αληθή έννοια της ως άνω διατάξεως, ερμηνευόμενης υπό το φως των προαναφερθεισών συνταγματικών αρχών του κράτους δικαίου και της ασφάλειας δικαίου και της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, δεν εφαρμόζεται το προαναφερθέν τεκμήριο, αλλά η Φορολογική Διοίκηση οφείλει, πλέον, να αποδείξει, με κάθε πρόσφορο τρόπο, την πραγματική παραλαβή της πράξεως από τον προς ον αυτή αφορά ή την πλήρη γνώση του περιεχομένου της από αυτόν (πρβλ. ΣτΕ 2592/2021). Συνεπώς, εφόσον, εν προκειμένω, ο αναιρεσίβλητος αμφισβήτησε την παραλαβή της επιστολής, η κρίση του δικάσαντος διοικητικού εφετείου είναι νόμιμη, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα από το αναιρεσείον πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα. Εξάλλου, καθ' ο μέρος ο λόγος αναιρέσεως αναφέρεται σε εσφαλμένη ερμηνεία των διατάξεων του Χ.Υ.Κ. των ΕΛΤΑ και του άρθρου 2 περ. Α.10 του ν. 4053/2012, ανεξαρτήτως του αν παραδεκτώς προβάλλεται, δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ουδόλως παρέθεσε και ερμήνευσε τις ανωτέρω διατάξεις, πάντως, είναι απορριπτέος προεχόντως διότι τόσο οι διατάξεις του ν. 4053/2012, αφορώσες στην οργάνωση της ταχυδρομικής αγοράς, σύμφωνα με την Οδηγία 96/67/ΕΚ όσο και οι διατάξεις του Χ.Υ.Κ., διέπουσες σχέσεις μεταξύ ιδιωτών ήτοι των ΕΛΤΑ και των αποδεκτών των παρεχομένων από αυτά (τα ΕΛΤΑ) ταχυδρομικών υπηρεσιών, δεν εντάσσονται στη νομοθεσία που διέπει τη φορολογική διαδικασία, η οποία και μόνον είναι εφαρμοστέα εν προκειμένω.
ΣτΕ 843/2024 (Γ')	9. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί τόσο από το Συμβούλιο της Επικρατείας (βλ. ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3088/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 1219/2013, 1321/2014, 402/2016, 1/2019 κ.ά.), όσο και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (αποφάσεις της 28.5.2009, υπ' αριθμ. 44685/07 προσφυγή Τσέλικα – Σκούρτη κατά Ελλάδος, και της 12.1.2006, υπ' αριθμ. 13404/03 προσφυγή Φίλιππου Γρυπαίου κατά Ελλάδος) η υποχρέωση καταβολής παραβόλου αποβλέπει στην αποτροπή ασκήσεως απερίσκεπτων ενδίκων μέσων και, συνακόλουθα, στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Ενόψει τούτου, οι προαναφερθείσες διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 36 του π.δ. 18/1989, με τις οποίες η καταβολή του παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του ενδίκου μέσου τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού αυτού, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Εξ άλλου, η έλλειψη καταβολής παραβόλου δεν περιλαμβάνεται στις τυπικές παραλείψεις, οι οποίες είναι δυνατό να καλυφθούν εκ των υστέρων με τη διαδικασία που ορίζεται στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 33 του π.δ. 18/1989, όπως οι παράγραφοι αυτές προστέθηκαν με το άρθρο 32 παρ. 2 του ν. 3772/2009, ούτε εξ άλλου η εμπρόθεσμη καταβολή του ειδικού παραβόλου της αιτήσεως του άρθρου 34Α του π.δ. 18/1989 δύναται να καλύψει τη μη καταβολή του γενικού, κατ' άρθρο 36 του π.δ. 18/1989, παραβόλου εντός μηνός από την κατάθεση του ενδίκου μέσου (βλ. ΣτΕ 1165/2023, 2558/2022, 2614/2018 κ.ά.). Συνεπώς, τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα.
ΣτΕ 823-4/2024 (Ε')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, επί προσβολής πράξεων καθορισμού οριογραμμών αιγιαλού, παλαιού αιγιαλού και παραλίας εκδοθεισών υπό το καθεστώς του α.ν. 2344/1940 (Α' 154) και του ν. 2971/2001 (Α' 285), όπως ίσχυε πριν από την τροποποίησή του με τον ν. 4281/2014 (Α' 160), (βλ. ΣτΕ 2531/2005 7μ., 2169/2019, 2618/2016 κ.ά.), κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1α', του Συντάγματος, με τις οποίες διασφαλίζεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και κατοχυρώνεται το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών, αλλά και του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με το οποίο επίσης διασφαλίζεται το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, η κατά το άρθρο 46 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) εξηκονθήμερη προθεσμία για την προσβολή με αίτηση ακυρώσεως των πράξεων καθορισμού της οριογραμμής του αιγιαλού, ανεξαρτήτως του μήκους της και του αριθμού των ιδιοκτησιών που επηρεάζονται, δεν εκκινεί για τους ιδιοκτήτες των θιγομένων ακινήτων από τη δημοσίευσή τους στην

	Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, αλλά από την κοινοποίηση ή τη γνώση αυτών η οποία, πάντως, μπορεί να τεκμαίρεται από τα πραγματικά περιστατικά και τα εν γένει δεδομένα της συγκεκριμένης υπόθεσης (βλ. ΣτΕ 2181/2022 7μ., 1698/2016, 4115, 3821/2013, 3910/2010 κ.ά.).
ΣτΕ 809-10/2024 (Β')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, τόσο από το γράμμα όσο και από τον σκοπό του άρθρου 8 του ν. 2944/2001, ο οποίος συνίσταται στην απαλλαγή του Δικαστηρίου από τον πρόσθετο φόρτο εργασίας, τον οποίο συνεπαγόταν η μέσω τούτου διενέργεια των κοινοποιήσεων προς τον αναιρεσίβλητο, συνάγεται ότι η διάταξη αυτή δεν θέλησε να άρει την υποχρέωση του αναιρεσείοντος να πληροφορείται την οριζόμενη δικασίμο και τις τυχόν αναβολές της και να συμμορφώνεται περαιτέρω προς όσα επιτάσσει το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, ακόμη και στην περίπτωση που δεν έγινε είτε δεν έγινε νομίμως η προς αυτόν κοινοποίηση εκ μέρους της γραμματείας του Δικαστηρίου. Και τούτο, διότι η κοινοποίηση αυτή αποσκοπεί μόνο στην μεταφορά από τη γραμματεία στον αναιρεσείοντα της υποχρέωσης για διενέργεια των νομίμων κοινοποιήσεων στον αναιρεσίβλητο, ο οποίος, σε αντίθεση προς τον αναιρεσείοντα, δεν γνωρίζει ούτε καν την άσκηση του ενδίκου μέσου (ΣτΕ 298/2019, 1637/2014, 3940/2013, 3116/2013, 2057/2011 επταμ., 1767/2010, 3425/2009, 3184/2009, 1319/2007, πρβλ. ΣτΕ 4740/1986 Ολομ., 455/ 1993, 5172/1995, 30/1996, 2033/1997, 145/2000, 1138/2001). Με το πιο πάνω περιεχόμενο, η ρύθμιση του άρθρου 21 παρ. 4 του π.δ. 18/1989 δεν παραβιάζει το κατοχυρωμένο από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, διότι δεν καθιστά ανέφικτη ούτε περιορίζει ουσιωδώς τη δυνατότητα παράστασης στο δικαστήριο αυτού που άσκησε το ένδικο μέσο της αίτησης αναίρεσης, εφόσον ο ίδιος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του έχουν υποχρέωση αλλά και μπορούν ευχερώς, επιδεικνύοντας εύλογο ενδιαφέρον, να πληροφορούνται από τη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου την ημερομηνία κατά την οποία θα δικαστεί ως πρωτοείσακτη ή ύστερα από αναβολή η υπόθεσή τους (πρβλ. ΣτΕ 3766/2015, 2610/2015, 4014/2014, 301/2012, 1557/2011, 761/2000, πρβλ. επίσης ΣτΕ 782/2021, 1667/2018, 2882/2017 κ.ά.). Για τους ίδιους δε λόγους, η ίδια ρύθμιση δεν έρχεται, σε κάθε περίπτωση, σε αντίθεση με το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με την οποία κατοχυρώνεται επίσης το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας υπό τη διατύπωση της «δίκαιης δίκης» (πρβλ. ΣτΕ 3766/2015, 2610/2015, 4014/2014, 301/2012, 1557/2011, 761/2000, πρβλ. επίσης ΣτΕ 782/2021, 1667/2018 κ.ά.).
ΣτΕ 800/2024 (Δ')	9. Επειδή, περαιτέρω, παραδεκτώς ζητείται ο έλεγχος της συνταγματικότητας του άρθρου 66 παρ. 1 του ν. 4756/2020, καθ' ο μέρος δεν περιλαμβάνει στους δικαιούχους της οικονομικής ενίσχυσης τα μέλη των αιτούντων Συλλόγων, επ' ευκαιρία προσβολής της κανονιστικής απόφασης που εκδόθηκε για την εφαρμογή του. Αβασίμως δε ισχυρίζεται το Δημόσιο ότι οι αιτήσεις είναι απαράδεκτες διότι στρέφονται κατ' ουσίαν ευθέως κατά των διατάξεων του νόμου και όχι κατά της ΚΥΑ που επαναλαμβάνει αυτούσιες τις νομοθετικές ρυθμίσεις ως προς τις ωφελούμενες κατηγορίες δικαιούχων, καθ' όσον τυχόν αποδοχή του ισχυρισμού αυτού θα αναιρούσε τον παρεμπόνοτα χαρακτήρα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που καθιερώνεται στο άρθρο 95 του Συντάγματος και θα δυσχέραινε ουσιωδώς την κατ' άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος αποτελεσματική δικαστική προστασία των αιτούντων.
ΣτΕ 788/2024 (Α')	[...] Υπό την έννοια αυτή δεν τίθεται ζήτημα περιορισμού του δικαιώματος δικαστικής προστασίας των ασφαλισμένων του Ο.Α.Ε.Ε. ούτε παραβίασεως του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος: Οι ασφαλισμένοι του Ο.Α.Ε.Ε., ειδικώς για ζητήματα ασφαλιστικών κρίσεων, έχουν δικαίωμα (ενδικοφανούς) προσφυγής ενώπιον των δευτεροβάθμιων υγειονομικών επιτροπών, περαιτέρω δε, αφού αποφανθούν τα αρμόδια για τη χορήγηση ή μη συντάξεως αναπηρίας ασφαλιστικά όργανα του Ο.Α.Ε.Ε. επί τη βάση των ασφαλιστικών κρίσεων των ως άνω υγειονομικών επιτροπών, οι ασφαλισμένοι έχουν δικαίωμα ενστάσεως ενώπιον των Τοπικών Διοικητικών Επιτροπών και, ακολούθως, δικαίωμα προσφυγής ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. [...]

ΣτΕ 778/2024 (Γ')	11. Επειδή, με τις ανωτέρω αποφάσεις έγινε δεκτό ότι «... επιβάλλεται, ως εγγύηση τήρησης των συνταγματικών αρχών της ισότητας και της αξιοκρατίας και, ειδικότερα, της ελεύθερης πρόσβασης και σταδιοδρομίας κάθε Έλληνα πολίτη στις δημόσιες θέσεις κατά το λόγο της προσωπικής του αξίας και ικανότητας (άρθρο 4 παρ. 1 και 4 και άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), της διαφάνειας (άρθρο 103 παρ. 7 του Συντάγματος) που, κατά την έννοιά της, καταλαμβάνει όχι μόνο τη διαδικασία εισόδου στο υπαλληλικό σώμα αλλά και, περαιτέρω, τις εν γένει διαδικασίες εξέλιξης (προαγωγής ή ανάθεσης καθηκόντων) των δημοσίων υπαλλήλων, καθώς και του κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), ο ουσιώδης τύπος της σύνταξης πρακτικού, είτε αυτοτελούς, είτε ενσωματωμένου στην απόφαση του Ειδικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου περί επιλογής Προϊσταμένου Γενικής Διεύθυνσης, περί της ενώπιον του Ειδικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου διεξαγομένης προφορικής συνέντευξης των υποψηφίων, στο οποίο πρέπει να αναφέρεται, έστω συνοπτικά, το περιεχόμενο της συνέντευξης και, περαιτέρω, να εκφέρεται εξατομικευμένη για κάθε υποψήφιο κρίση, ως προς την αξιολόγηση της παρουσίας του από τα μέλη του Ειδικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου και, ειδικότερα, για την προσωπικότητά του και την εν γένει ικανότητά του, αναφορικά με την άσκηση των καθηκόντων του Προϊσταμένου Γενικής Διεύθυνσης. Με τη σύνταξη πρακτικού συνέντευξης των υποψηφίων, υπό το προεκτεθέν περιεχόμενο, αφενός εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις αμερόληπτης και αξιοκρατικής κρίσης και αφετέρου καθίσταται γνωστή στους υποψήφιους και ελέγξιμη από τον ακυρωτικό δικαστή, ενόψει του κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας και του άρθρου 95 παρ. 1 εδάφ. α' του Συντάγματος περί κατοχύρωσης της αιτήσεως ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η αξιολόγηση των υποψηφίων από το Ειδικό Υπηρεσιακό Συμβούλιο κατά τη διαδικασία της συνέντευξης».
ΣτΕ 700/2024 (Δ')	5. Επειδή, όπως έχει παγίως κριθεί (βλ. ΣτΕ 102-103/2024, 1631/2023, 332/2022, 1393/2021, 1742/2020, 197/2020, 1406/2019, 1748/2016 Ολ., 1410/2004 7μελ., 1504/2003, 2253/2000, 289/1990, 4906/1988, 2485/1985, 3477/1975, 1226/1971, 1833/1965, 232/1963), η πράξη που εκδίδεται επί αιτήσεως θεραπείας έχει εκτελεστό χαρακτήρα μόνον αν εκδοθεί κατόπιν νέας έρευνας επί του πραγματικού της υπόθεσης ενώ η από νομικής μόνο άποψης επανεξέταση της υπόθεσης δεν αποτελεί νέα έρευνα που προσδίδει εκτελεστότητα στη νέα πράξη αλλά δηλώνει εμμονή της Διοίκησης στην προσβληθείσα με την αίτηση θεραπείας απόφαση. Εξάλλου, το απαράδεκτο για τον ανωτέρω λόγο δεν προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (ΕΣΔΑ, ν.δ. 53/1974, Α' 256) διότι, πέραν του ότι ο εκτελεστός χαρακτήρας των διοικητικών πράξεων αποτελεί κατά το ίδιο το Σύνταγμα (άρθρο 95 παρ. 1 περ. α') προϋπόθεση για την προσβολή τους με αίτηση ακυρώσεως, η κατοχύρωση με τις προαναφερθείσες διατάξεις των δικαιωμάτων παροχής δικαστικής προστασίας και δίκαιης δίκης δεν κωλύει, όπως παγίως έχει κριθεί, τον νομοθέτη να θεσπίζει προϋποθέσεις του παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, οι οποίες συνάπτονται με την εύρυθμη λειτουργία της Δικαιοσύνης και την επιδίωξη της ασφάλειας του δικαίου και δεν αναιρούν το δικαίωμα στην παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, τέτοια δε προϋπόθεση του παραδεκτού αποτελεί ο εκτελεστός χαρακτήρας των διοικητικών πράξεων [βλ. ειδικώς για τον εκτελεστό χαρακτήρα των διοικητικών πράξεων ως προϋπόθεση του παραδεκτού της προσβολής τους ΣτΕ 595/2019, 3385/2017, 3920/2014, 1848/2009 και πρβλ. γενικώς ως προς τις προϋποθέσεις του παραδεκτού ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος, αποφάσεις ΕΔΔΑ της 4.4.2024, Tamazount κατά Γαλλίας (αρ. προσφ. 17131/19) σκ. 105, της 28.6.2018, Βαθάκος κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 20235/11), σκ. 34, της 5.4.2018, Zubac κατά Κροατίας (αρ. προσφ. 40160/12), σκ. 78, της 16.3.2017, Λούλη-Γεωργοπούλου κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 22756/09), σκ. 39-41, της 2.3.2017, Παρούτσας κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 34639/09), σκ. 25-27, της 2.6.2016, Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 18880/15), σκ. 39-40]. Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί [βλ. ΣτΕ 2815/2012, 271/2008, 3029/2008, 2124/2007, 2531/2005 7μελ., 3393/2005 κ.ά. και αποφάσεις ΕΔΔΑ της 26.5.2011, Legrand

	κατά Γαλλίας (αρ. προσφ. 23228/08), σκ. 34, της 30.11.2010, S.S. Baliklicesme Beldesi Tarim Kalkinma Kooperatifi κατά Τουρκίας (αρ. προσφ. 3573/05, 3617/05, 9667/05, 9884/05, 9891/05, 10167/05, 10228/05, 17258/05, 17260/05, 17262/05, 17275/05, 17290/05 και 17293/05), σκ. 25-26, της 4.5.2006, Εξαμηλιώτης (No 2) κατά Ελλάδας (αρ. προσφ. 28340/02), σκ. 24-28, της 12.11.2002, Zvolisky et Zvoliska κατά Τσεχίας (αρ. προσφ. 46129/99), σκ. 46-47, προαναφερθείσα απόφαση Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας, σκ. 39-40, της 16.12.1992, de Geouffre de la Pradelle κατά Γαλλίας (αρ. προσφ. 12964/87), σκ. 33-35, της 23.1.2003 (επί του παραδεκτού), Geffre κατά Γαλλίας (αρ. προσφ. 51307/99)], οι δικονομικοί κανόνες που επιβάλλουν την υποχρέωση άσκησης ενδίκου βοηθήματος ή μέσου εντός ορισμένης προθεσμίας, η οποία δικαιολογείται για λόγους ασφαλείας δικαίου, αποτελούν επιτρεπτούς περιορισμούς του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο και δεν αντίκεινται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, εφόσον η διάρκεια της προθεσμίας είναι επαρκής για την επιδίωξη δικαστικής προστασίας και οι δικονομικοί κανόνες που θεσπίζουν την προθεσμία είναι σαφείς τόσο όσον αφορά τη διάρκεια όσο και την αφετηρία της, ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος παραπλάνησης του ενδιαφερομένου και στέρησης, για τον λόγο αυτό, του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του. Εξάλλου, όπως έχει κριθεί (βλ. ΣτΕ 1076/2016, 3715/2013, 3393/2005), δεν επιβάλλεται ούτε από τις διατάξεις του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ούτε από τις αρχές της χρηστής διοίκησης να γνωστοποιούνται στον διοικούμενο οι γενικοί δικονομικοί κανόνες που θεσπίζει το π.δ. 18/1989 ως προς την προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά διοικητικών πράξεων και τον χρόνο έναρξης αυτής, τους οποίους οφείλει να γνωρίζει ο διοικούμενος, καθόσον άγνοια νόμου, και μάλιστα βασικών παγίων και γενικών δικονομικών κανόνων, δεν συγχωρείται.
ΣτΕ 695/2024 (Δ')	4. Επειδή, από τα εκτεθέντα στις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι η ισχύς της τροποποιούμενης με την προσβαλλόμενη πράξη κ.υ.α. για την κατανομή αυτούσιου βιοντίζελ έτους 2020 έληξε, κατά νόμον, την 31.12.2020 (βλ. τις διατάξεις του άρθρου 15Α του ν. 3054/2002 και το άρθρο 3 περ. α' της εν λόγω κ.υ.α.), εν πάση δε περιπτώσει έληξε με την δημοσίευση στην ΕτΚ της κ.υ.α. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/91141/3744/1.10.2021 περί κατανομής αυτούσιου βιοντίζελ για το έτος 2021 στις 7.10.2021, ήτοι πριν από την άσκηση της κρινόμενης αιτήσεως η οποία κατατέθηκε στο Δικαστήριο στις 7.12.2021 (βλ. ΣτΕ 402-405, 635, 779, 2134/2019, 502, 1516/2021, 489, 490/2022). Περαιτέρω, δοθέντος ότι η προσβαλλόμενη πράξη, ως εκ του περιεχομένου της, αποτελεί ενιαίο σύνολο με την τροποποιούμενη κ.υ.α. κατανομής του έτους 2020, η οποία έπαυσε να ισχύει πριν από την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως, και η πράξη αυτή, εκδοθείσα την 1.10.2021 και δημοσιευθείσα στην ΕτΚ την 12.10.2021, εξάντλησε το ρυθμιστικό της περιεχόμενο, που ανάγεται στο παρελθόν έτος 2020, πριν από την άσκηση της κρινόμενης αιτήσεως. Εξ άλλου, όπως έχει κριθεί, σύμφωνα με το άρθρο 45 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) δεν χωρεί, κατ' αρχήν, αίτηση ακυρώσεως κατά διοικητικής πράξεως που δεν ισχύει κατά την άσκηση του ενδίκου αυτού βοηθήματος (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2157/1998, 4364/1997, 2300/1997, 1461/1990, ΣτΕ 2637/2022, 1882/2022, 191, 1681/2021, 1725/2020, 81/2018) και δεν τίθεται, στην περίπτωση αυτή, ζήτημα ανάλογης εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 32 παρ. 2 του π. δ/τος 18/1989, σύμφωνα με την οποία η δίκη καταργείται αν η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε να ισχύει μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως, ο αιτών, όμως, δύναται να επικαλεσθεί ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί την συνέχισή της· τούτο δε διότι η διάταξη αυτή του άρθρου 32 παρ. 2, όπως ρητώς ορίζει, εφαρμόζεται μόνον όταν η ισχύς της πράξεως λήγει μετά και όχι πριν από την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως (βλ. τις μνημονευθείσες ανωτέρω αποφάσεις της Ολομελείας, καθώς και ΣτΕ 2637/2022, 1725/2020, 81/2018, κ.ά.). Ωστόσο, σε περίπτωση, όπως η επίδικη, όταν δηλαδή η ισχύς της προσβαλλόμενης πράξεως, ως εκ του περιεχομένου της, ανάγεται μόνο σε προγενέστερο της εκδόσεως αυτής χρονικό διάστημα, οι διατάξεις του ανωτέρω άρθρου 45, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, σύμφωνα με το οποίο "[α]ίτηση ακυρώσεως δικαιούται να ασκήσει ο ιδιώτης ή το νομικό πρόσωπο, τους οποίους αφορά η διοικητική πράξη ή των οποίων

	έννομα συμφέροντα, έστω και μη χρηματικά, προσβάλλονται από αυτήν”, ερμηνευόμενες ενόψει των άρθρων 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος, έχουν την έννοια ότι πράξη με τέτοιο χαρακτήρα προσβάλλεται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις παραδεκτού της αιτήσεως, καίτοι ο χρόνος ισχύος της είχε εξαντληθεί κατά τον χρόνο ασκήσεως του ενδίκου βοηθήματος (πρβλ. ΣτΕ 1287/2021, 294/2019). Κατά συνέπεια, η υπό κρίση αίτηση ασκείται παραδεκτώς, από την άποψη αυτή, παρότι, σύμφωνα με τα εκτεθέντα, η προσβαλλόμενη οικ. ΥΠΕΝ/ΔΑΠΕΕΚ/ 91403/3758/1.10.2021 πράξη δεν ίσχυε κατά τον χρόνο ασκήσεως της αιτήσεως, και δεν συντρέχει περίπτωση καταργήσεως της παρούσας δίκης, απορριπτομένων των προβληθέντων με το κατατεθέν στις 7.6.2022 υπόμνημα ισχυρισμών της αιτούσας περί διατηρήσεως του αντικειμένου της δίκης λόγω συνδρομής ιδιαιτέρου εννόμου συμφέροντος κατά το άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989.
ΣτΕ 682/2024 (Γ')	36. Επειδή, οι ανωτέρω λόγοι πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι, διότι, όπως έγινε δεκτό στη σκέψη 11 επί του πρώτου λόγου της κρινόμενης έφεσης, η από 21.10.2009 υποχρεωτική γνωμοδότηση του Δευτεροβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου υπόκειται σε αίτηση ακυρώσεως και όχι σε προσφυγή ουσίας. Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 13 παρ. 3 του π.δ. 269/1993, με την οποία ορίζεται ότι η άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων δεν αναστέλλει την εκτέλεση της γνωμοδότησης του Ανακριτικού Συμβουλίου, δεν αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας, διότι οι στρατιωτικοί υπάλληλοι αποτελούν διαφορετική κατηγορία σε σχέση με τους λοιπούς υπαλλήλους του Δημοσίου και τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες (βλ. ΣτΕ 326/2018, 2737/2017, 3277, 2970/2014 κ.ά.). Η εν λόγω διάταξη, τέλος, δεν κείται εκτός νομοθετικής εξουσιοδότησης ούτε αντίκειται στις μνημονευθείσες περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 13 της ΕΣΔΑ και 2 παρ. 3 α', β' του ΔΣΑΠΔ, δεδομένου και του ότι κατά της ανωτέρω υποχρεωτικής γνωμοδότησης δύναται να ασκηθεί αίτηση αναστολής εκτελέσεως κατά το άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 (πρβλ. ΣτΕ 3369/2015 Ολ., 457, 2856/2016). Εξ άλλου, όπως έχει εκτεθεί, στην κρινόμενη υπόθεση δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 51 αυτού, διέπουν τη δράση των κρατών μελών μόνο όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, περίπτωση η οποία δεν συντρέχει εν προκειμένω.
ΣτΕ 590/2024 (Γ')	13. Επειδή, κατά πάγια νομολογία, στην περίπτωση κατά την οποία – όπως εν προκειμένω - προβλέπεται ότι η αξιολόγηση της προσωπικότητας, της ικανότητας και της εν γένει καταλληλότητας των υποψηφίων για την πλήρωση δημόσιας θέσης διενεργείται μέσω συνέντευξης των υποψηφίων, επιβάλλεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 παρ. 4 και 17 παρ. 1 και 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και τις συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου και της αξιοκρατίας στην πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις, να καταγράφεται στο οικείο Πρακτικό, έστω συνοπτικά, το περιεχόμενο της συνέντευξης, με αναφορά τόσο στα ερωτήματα που τέθηκαν στον κρινόμενο, όσο και στις απαντήσεις που τυχόν έδωσε και στην αξιολόγησή τους από την Επιτροπή, καθώς και να εκφέρεται εξατομικευμένη κρίση για την προσωπικότητα κάθε κρινόμενου και την εν γένει ικανότητά του να ασκεί τα συγκεκριμένα καθήκοντα της θέσης. Τούτο δε, αφενός για να εξασφαλίζονται αποτελεσματικά οι προϋποθέσεις αμερόληπτης και αξιοκρατικής κρίσης και αφετέρου για να καθίσταται γνωστή στους υποψήφιους και ελέγχιμη από τον ακυρωτικό δικαστή, σύμφωνα με το κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, καθώς και το άρθρο 95 παρ. 1 εδάφιο πρώτο του Συντάγματος, η αξιολόγηση των υποψηφίων κατά τη σχετική διαδικασία (βλ. Σ.τ.Ε. 400/2015, 2481/2020, 1167/2021, 1730, 1731/2021, 2300/2023, πρβλ. Σ.τ.Ε. 3052/2009 Ολομ.).
ΣτΕ 510/2024 (Δ')	4. Επειδή, εξ άλλου, όπως έχει κριθεί, κατά τα άρθρα 95 παρ. 1 (στοιχ. α') του Συντάγματος και 45 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), η αίτηση ακυρώσεως ασκείται κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Το Σύνταγμα,

	προβλέποντας τον ακυρωτικό έλεγχο των πράξεων των διοικητικών αρχών μέσω της αίτησης ακυρώσεως, αποκλείει την άσκηση του ενδίκου αυτού βοηθήματος κατά των πράξεων της νομοθετικής λειτουργίας σε κάθε περίπτωση τυπικού νόμου, ακόμη και εκείνου που δεν θεσπίζει γενικούς κανόνες δικαίου, αλλά εισάγει ατομικές ρυθμίσεις. Κατά συνέπεια, ακόμη και όταν η εκ του νόμου ατομική ρύθμιση έννομης σχέσης ή κατάσταση είναι εξαντλητική και δεν καταλείπεται στην εκτελεστική λειτουργία αρμοδιότητα έκδοσης εκτελεστών διοικητικών πράξεων, ο ακυρωτικός δικαστής, βάσει του άρθρου 95 παρ. 1 στοιχ. α' του Συντάγματος, αδυνατεί να ελέγξει ευθέως την υπό μορφή τυπικού νόμου ατομική ρύθμιση. Δύνатаι, όμως, στην περίπτωση αυτή, εν όψει του συνταγματικά κατοχυρωμένου, βάσει του άρθρου 20 παρ. 1 Συντάγματος, δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, να θεωρήσει ως παραδεκτώς προσβαλλόμενη κάθε πράξη οργάνου της Διοίκησης, η οποία εκδίδεται σε εκτέλεση των οριζόμενων στον νόμο, έστω και αν η έκδοσή της δεν προβλέπεται ρητώς σε αυτόν. Η αίτηση ακυρώσεως, πάντως, με την οποία προσβάλλεται ευθέως τυπικός νόμος είναι οπωσδήποτε απαράδεκτη, όταν ο τυπικός νόμος περιέχει μεν ατομικές ρυθμίσεις, δεν προβαίνει όμως ο ίδιος σε εξαντλητική ρύθμιση της οικείας έννομης σχέσης ή κατάστασης, αλλά καταλείπει πεδίο έκδοσης ατομικών πράξεων, οι οποίες μπορούν παραδεκτώς να προσβληθούν, διότι κατά τον τρόπο αυτόν είναι δυνατό να ελεγχθεί από το αρμόδιο δικαστήριο το συνταγματικό κύρος των ρυθμίσεων που περιέχει ο τυπικός νόμος [ΣτΕ 547/2022 (ολομ.), 2777/2020 (ολομ.), 2154/2015 (ολομ.) κ.ά.]. 5. Επειδή, ο αιτών προβάλλει ότι η κρινόμενη αίτηση ασκείται παραδεκτώς, καθ' όσον (α) δεν θα εκδοθεί άλλη πράξη ή εγκύκλιος της Διοίκησης για την εφαρμογή της επίμαχης νομοθετικής ρύθμισης του άρθρου 3 παρ. 7 του ν. 4255/2014, δεδομένου ότι η υποβολή των υποψηφιοτήτων, καθώς και η πληρωμή των παραβόλων γίνονται αποκλειστικά με ηλεκτρονικά μέσα «σε πλατφόρμα που απαγορεύει την πρόοδο του υποψηφίου στο επόμενο "βήμα" της ολοκλήρωσης της δήλωσης, αν πρώτα δεν καταβληθεί το σχετικό παράβολο» και (β) η αίτηση ακυρώσεως κατά οποιασδήποτε πράξης της Διοίκησης, ακόμη και μη εκτελεστής, είναι παραδεκτή, προκειμένου να μην στερηθούν οι θιγόμενοι από τυπικό νόμο το δικαίωμά τους για την παροχή έννομης προστασίας κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος στις περιπτώσεις εκείνες που η εκτελεστική εξουσία επιλέγει «αντί του δρόμου της έκδοσης διοικητικής πράξης, προκειμένου να ρυθμίσει μια έννομη σχέση, τον δρόμο της θέσπισης της ίδιας ρύθμισης υπό τον μανδύα του τυπικού νόμου». Οι ισχυρισμοί αυτοί του αιτούντος είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι, δεδομένου ότι αφ' ενός μεν ο καθορισμός με νόμο του ύψους του παραβόλου για την υποβολή πρότασης υποψηφίων σε εκλογές αποτελεί ρύθμιση κανονιστική και όχι ατομική, αφ' ετέρου δε, όπως εκτέθηκε σε προηγούμενη σκέψη, εφ' όσον η υποβολή πρότασης συνδυασμού υποψηφίων δεν συνοδεύεται από το προβλεπόμενο παράβολο, η έλλειψη αυτή, όπως και το κύρος των ρυθμίσεων που προβλέπουν την επιβολή του παραβόλου, αποτελεί αντικείμενο ελέγχου από το Α1 Τμήμα του Αρείου Πάγου με την απόφαση που το Τμήμα αυτό εκδίδει για την ανακήρυξη των υποψηφίων. Εν τέλει δε τα ως άνω ζητήματα εξετάζονται κατά τον έλεγχο της απόφασης του Α1 Τμήματος του Αρείου Πάγου για την ανακήρυξη (ή μη) των υποψηφίων, ο οποίος ασκείται από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο στο πλαίσιο εγειρόμενης ενώπιόν του εκλογικής διαφοράς με ένσταση κατά της απόφασης ανακήρυξης των εκλεγέντων βουλευτών ή ευρωβουλευτών. Συνεπώς, ελλείπουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας που μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη και την οποία, κατ' ουσίαν, επικαλείται με τους ανωτέρω ισχυρισμούς του ο αιτών, καθ' όσον στην εξεταζόμενη περίπτωση δεν πρόκειται για τυπικό νόμο περιέχοντα εξαντλητική ατομική ρύθμιση, η οποία δεν καταλείπει περιθώριο έκδοσης ατομικών πράξεων δυναμένων να αμφισβητηθούν δικαστικώς.
ΣτΕ 490/2024 (Ε')	4. Επειδή, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ/τος 18/1989, η παρέλευση της ενιαίας προθεσμίας για την άσκηση εφέσεως, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου, αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο άσκησης του ενδίκου αυτού μέσου. Η προθεσμία αυτή έχει θεσπισθεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου, ειδικότερα, να διαφυλαχθεί η

	σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της απόφασης του διοικητικού εφετείου επί της αιτήσεως ακυρώσεως· για τον λόγο δε αυτόν δεν είναι δεκτική αναστολής (ακόμη και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε η εν λόγω προθεσμία έχει αρχίσει πριν από αυτές είτε κατά τη διάρκειά τους) ή παρέκτασης για τον ασκούντα το ένδικο αυτό μέσο, ο οποίος διαμένει στην αλλοδαπή (βλ. ΣτΕ 1780-1781/2006 Ολομ., 2077, 1036/2023, 2689, 1818/2022, 2049/2021, 138/2020, 1600/2017, 2854/2016, 2509/2015, 2062/2012 κ.ά.). Όμως, στην εξαιρετική περίπτωση της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο χρόνος λήξης της ετήσιας προθεσμίας του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ/τος 18/1989, υπολογιζόμενος σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ενέπιπτε εντός του χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο, στο πλαίσιο της λήψης έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού, είχαν ανασταλεί οι νόμιμες και δικαστικές προθεσμίες για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, η πιο πάνω ετήσια προθεσμία δεν συμπληρωνόταν όσο διαρκούσε η αναστολή αυτή, μετά τη λήξη δε της αναστολής ο εκκαλών όφειλε να προβεί αμελλητί στην κατάθεση της εφέσεως (Σ.τ.Ε. 1036/2023). Περαιτέρω, η ως άνω ενιαύσια προθεσμία για την άσκηση εφέσεως είναι εύλογη, δεδομένου και του ενδιαφέροντος που πρέπει οι διάδικοι να επιδεικνύουν για την πορεία της υπόθεσής τους και της δυνατότητάς τους να λάβουν γνώση του περιεχομένου της απόφασης από τη δημοσίευσή της ή κατ' αίτησή τους να λάβουν θεωρημένο αντίγραφο αυτής και, κατά τούτο, δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά ούτε και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) [βλ. ΣτΕ 2689, 1818, 1238, 934/2022, 1434, 138/2020, 2366, 385/2018, 304/2016, 4511/2015 κ.ά., πρβλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας (23228/08), σκ. 34]. Ειδικότερα, όπως έχει γίνει δεκτό από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν θίγεται, άνευ ετέρου, η αποτελεσματικότητα ενός ενδίκου βοηθήματος ή μέσου με την πρόβλεψη στην εσωτερική έννομη τάξη ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί με την ημερομηνία δημοσίευσης της δικαστικής απόφασης, εφόσον τούτο αποτελεί μια επιλογή του νομοθέτη που είναι σύμφωνη με τα γενικώς ισχύοντα σ' αυτήν την έννομη τάξη [βλ. ΕΔΔΑ απόφαση επί του παραδεκτού - decision- της 1.10.2013, Τεχνική Ολυμπιακή Α.Ε. κατά Ελλάδας (40547/10), σκ. 28, 47-48 και απόφαση της 9.10.2014, Ξυνός κατά Ελλάδας (30226/09), σκ. 43-44]. Προκειμένου δε περί της δημοσίευσης της απόφασης ως αφετηρίας έναρξης της προθεσμίας για την άσκηση ενδίκων μέσων στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, υφίστανται και άλλες σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις, όπως το άρθρο 53 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 για την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως και το άρθρο 94 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999, Α' 97) για την άσκηση εφέσεως (Σ.τ.Ε. 934/2022, 138/2020, 2366, 385/2018, 304/2016, 4511/2015, εν συμβουλίω 108, 89/2019).
ΣτΕ 447/2024 (Δ')	7. Επειδή, στο άρθρο 372 παρ. 4 εδάφια έκτο και όγδοο του ν. 4412/2016, όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 138 του ν. 4782/2021, προβλέπεται ότι «...Εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών από την ... κοινοποίηση της αίτησης [αναστολής εκτέλεσης και ακύρωσης] κατατίθεται η παρέμβαση ... Επιπρόσθετα, η παρέμβαση κοινοποιείται με επιμέλεια του παρεμβαίνοντος στα λοιπά μέρη της δίκης εντός δύο (2) ημερών από την κατάθεσή της, αλλιώς λογίζεται ως απαράδεκτη...». Κατά την έννοια της ως άνω διάταξης υπό το φως του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, η προθεσμία κοινοποίησης της παρέμβασης ανέρχεται σε δύο εργάσιμες ημέρες. Συνεπώς, η παρέμβαση της εταιρείας ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΔΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΗ Α.Ε., κοινοποιήθηκε εμπροθέσμως στην αιτούσα στις 30.1.2024 (ημέρα Τρίτη), όπως προκύπτει από το οικείο αποδεικτικό επίδοσης, ήτοι εντός δύο εργάσιμων ημερών από την κατάθεσή της στις 26.1.2024 (ημέρα Παρασκευή). Ως εκ τούτου, ο περί του αντιθέτου ισχυρισμός της αιτούσας, που προβλήθηκε κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

ΣτΕ 443/2024 (Δ')	5. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση και το με αρ. καταθ. 566/3.9.2021 δικόγραφο προσθέτων λόγων προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη παραβιάζει τα άρθρα 29, 51, 52, 54 και 55 του Συντάγματος που κατοχυρώνουν το δικαίωμα ίδρυσης πολιτικών κομμάτων, συμμετοχής τους στις εκλογές με ισότητα, χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων και ένστασης κατά του εκλογικού αποτελέσματος, διότι εμποδίζει την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος ελέγχου, διασταύρωσης και αμφισβήτησης των εκλογικών αποτελεσμάτων, το άρθρο 5Α που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην πληροφόρηση και στην πρόσβαση στην κοινωνία της πληροφορίας, καθώς και τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 13 της ΕΣΔΑ διότι καθιστά αδύνατη την υποβολή παραδεκτής και βάσιμης ένστασης αμφισβήτησης του εκλογικού αποτελέσματος. 6. Επειδή, το Σύνταγμα ορίζει στο άρθρο 20 παρ. 1 ότι καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. Στο άρθρο 94 παρ. 1, 2 και 4 ορίζεται ότι στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ότι στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει, και ότι στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει. Σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 1 περ. α και παρ. 4 του Συντάγματος, στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκει η μετά από αίτηση ακύρωση των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου, οι δε αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως ειδικότερα ορίζει ο νόμος. Κατά το άρθρο 45 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), η αίτηση ακυρώσεως για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου επιτρέπεται μόνο κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που δεν υπόκεινται σε άλλο ένδικο μέσο ενώπιον δικαστηρίου.
ΣτΕ 442/2024 (Δ')	6. Επειδή, από τα ανωτέρω συνάγεται ότι, και μετά την προμνημονευθείσα απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου, το καθεστώς των κατ' άρθρο 53 παρ. 1 του ν. 2778/1999 'νομίμως λειτουργούντων' ραδιοφωνικών σταθμών συνέχισε να γίνεται ανεκτό από τον νομοθέτη, αλλά και από το ΕΣΡ, το οποίο τηρεί το μητρώο των εν λόγω σταθμών και ασκεί επ' αυτών τον κατ' άρθρο 15 παρ. 2 άμεσο κρατικό έλεγχο. Τούτου δοθέντος, τυχόν ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης θα είχε ως συνέπεια -εν όψει της αναδρομικότητας του ακυρωτικού αποτελέσματος- τη διατήρηση της εγγραφής του σταθμού της αιτούσας στο μητρώο του ΕΣΡ και την, εντεύθεν, συνέχιση εκπομπής σύμφωνα με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 4779/2021 έως την ολοκλήρωση των διαδικασιών χορήγησης αδειών. Συνεπώς, η κρινόμενη αίτηση, εν όψει και της ανάγκης διασφάλισης του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο, κατ' επιταγή των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ασκείται λυσιτελώς.
ΣτΕ 437/2024 (Δ')	11. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί (βλ. ΟλΣτΕ 580/2021 και ΟλΣτΕ 581/2021) η ρύθμιση της περιπτώσεως (α) του άρ. 90 παρ. 7 ν. 4368/2016 δεν αντίκειται ούτε στην διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος που προστατεύει την αξία του ανθρώπου, ούτε στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1 του Συντάγματος και 16 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, με τις οποίες προστατεύεται η επιχειρηματική ελευθερία, ούτε στις διατάξεις των άρθρων 17 παρ. 1, 2 του Συντάγματος και 17 του ανωτέρω Χάρτη, με τις οποίες προστατεύεται η ιδιοκτησία, στην οποία περιλαμβάνονται και τα ενοχικά δικαιώματα (υπό την έννοια ότι η επίμαχη νομοθετική επέμβαση, επί γεγεννημένων αξιώσεων των συμβεβλημένων, έχει τηρήσει την αρχή της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της προστασίας του δικαιώματος). Οι ρυθμίσεις αυτές έχει ομοίως κριθεί ότι δεν αντίκεινται ούτε στις διατάξεις των άρθρων 21 παρ. 3, 22 παρ. 5 του Συντάγματος και 35 του ίδιου ως άνω Χάρτη, από τις οποίες προκύπτει η υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών, αλλά ούτε και στην κατοχυρουμένη από

	την διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας ή στις αρχές της χρηστής Διοικήσεως ή του κοινωνικού κράτους. Έχει ομοίως κριθεί ότι σε καμία υπερτέρας τυπικής ισχύος διάταξη (άρα ούτε και στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) δεν αντίκειται η πρόβλεψη της προσβαλλομένης (άρ. 1 παρ. 3) για αναστολή της εκκαθάρισεως του συνόλου του ποσού και για δυνατότητα ελέγχου του συνόλου των δικαιολογητικών στην περίπτωση που ο συμβεβλημένος ασκήσει το παρεχόμενο σε αυτόν από την κ.υ.α. δικαίωμα να υποβάλει αίτηση επανεξετάσεως (του ελεγχθέντος δείγματος) σε περίπτωση περικοπής. Συνεπώς πρέπει ν' απορριφθούν ως νόμω αβάσιμα όσα περί του αντιθέτου προβάλλονται με την υπό κρίσιν αίτηση, ιδίως δέ τα περί αντιθέσεως στο άρθρο 5 παρ. 1 (έν συνδ. προς το άρθρο 106 παρ. 2) του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.
ΣτΕ 405/2024 (Α')	12. Επειδή, ενόψει του ότι, εκ των πραγμάτων, το ποδόσφαιρο, από το οποίο μάλιστα το κράτος αντλεί σημαντικά έσοδα προς όφελος του αθλητισμού, ο οποίος τελεί κατά το άρθρο 16 παρ. 9 του Συντάγματος υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του, εξελίχθηκε σε άθλημα έντονου κρατικού ενδιαφέροντος (ΣτΕ 2944/1980 7μ., 1596/2004), η διάταξη της περ. α' της παρ. 5 του άρθρου 2 του ν. 3372/2005, μη υπαγόμενη σε κάποια από τις συνταγματικές απαγορεύσεις νομοθετικής αναδρομής εντασσόμενη στο πλαίσιο της ανωτέρω οφειλόμενης κρατικής μέριμνας για τον αθλητισμό, υπαγορεύθηκε από λόγους δημοσίου συμφέροντος, συνιστάμενους στην ανάγκη εξασφάλισης της οικονομικής και αγωνιστικής επιβίωσης των ποδοσφαιρικών ομάδων της Γ' Εθνικής Κατηγορίας, της ομαλής διεξαγωγής του οικείου πρωταθλήματος ποδοσφαίρου και στην εν γένει ορθολογική οργάνωση του ερασιτεχνικού και επαγγελματικού ποδοσφαίρου. Περαιτέρω, δεδομένου ότι με την ίδια διάταξη δεν θεσπίζεται απόσβεση των απαιτήσεων των δανειστών των λυόμενων Π.Α.Ε., καθώς δεν αποκλείστηκε η ικανοποίησή των απαιτήσεων αυτών από το προϊόν της εκκαθάρισης, εφόσον αυτό επαρκεί, δεν παραβιάζεται το κατοχυρωμένο στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και στο άρθρο 6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α. δικαίωμα δικαστικής προστασίας, το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο το δικαίωμα της πρόσβασης σε δικαστήριο, αλλά και το δικαίωμα κάθε προσώπου να επιτύχει την εκτέλεση της απόφασης που θα εκδοθεί κατ' αποδοχή ασκούμενου από αυτό ενδίκου βοηθήματος (ΣτΕ 235/2021), διότι, όπως δέχεται το Ε.Δ.Δ.Α., το κράτος δεν ευθύνεται για την αδυναμία εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων σε περιπτώσεις αφερεγγυότητας των ιδιωτών οφειλετών [αποφάσεις Ε.Δ.Δ.Α. της 14ης Σεπτεμβρίου 2017 Bozza κατά Ιταλίας (17739/09) σκ. 44, της 21ης Απριλίου 2009 Gerstbrein κατά Σλαβακία (17252/04) σκ. 17, καθώς και αποφάσεις επί του παραδεκτού Fikrat Pashayev κατά Αζερμπαϊτζάν (28461/19) σκ. 11, Clavdia Bejenar κατά Δημοκρατίας της Μολδαβίας (45460/13) σκ. 8], ούτε, άλλωστε, υποχρεούτο εξ αρχής από οποιαδήποτε υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη να προβλέψει με σχετική ρύθμιση την υποκατάσταση των ιδρυόμενων Τ.Α.Π. στο σύνολο των υποχρεώσεων των λυόμενων Π.Α.Ε ή να ανεύρει για τους δανειστές των Π.Α.Ε. άλλο αξιόχρεο νομικό πρόσωπο, σε βάρος του οποίου θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν τις απαιτήσεις τους. Εξάλλου, η αναδρομικά αντικατασταθείσα από αυτήν, διάταξη του άρθρου 37 παρ. 2 του ν. 3259/2004, από τη διατύπωση της οποίας προκύπτει η διαδοχή των Τ.Α.Π. στις εν γένει υποχρεώσεις των λυόμενων Π.Α.Ε., παρουσίαζε εντός του συστήματος του ν. 2725/1999 εξαιρετικό χαρακτήρα, καθώς στο άρθρο 111 του νόμου αυτού ρητώς ορίζεται ότι σε περίπτωση λύσης Π.Α.Ε. λόγω υποβιβασμού σε ερασιτεχνική κατηγορία το ιδρυτικό σωματείο σε καμία περίπτωση δεν αναλαμβάνει τις τυχόν ενοχικές ή άλλες υποχρεώσεις της εταιρείας που τέθηκε σε εκκαθάριση, ενώ, αντιθέτως, σε περίπτωση που αθλητικό σωματείο προβιβάζεται σε επαγγελματική κατηγορία η ιδρυόμενη αθλητική ανώνυμη εταιρεία υποκαθίσταται σε όλα τα ενοχικά δικαιώματα, καθώς και τις ενοχικές υποχρεώσεις, του ιδρυτικού αθλητικού σωματείου, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 73 του ίδιου νόμου. Επιπροσθέτως, στο μέτρο που κατά το χρόνο ισχύος της διάταξης του άρθρου 37 παρ. 2 του ν. 3259/2004, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν είχε ανοιχθεί, ούτε βρισκόταν σε εξέλιξη, δίκη

	με διάδικο το «ΤΑΠ ΠΑΣ ΓΙΑΝΝΙΝΑ» σχετικά με την εκτέλεση σε βάρος αυτού των απαιτήσεων του αναιρεσείοντος από την ομώνυμη ΠΑΕ δεν υφίσταται ούτε παρέμβαση σε εκκρεμή δίκη. Τέλος, δεν παραβιάζεται ούτε το άρθρο 1 του Π.Π.Π. της Ε.Σ.Δ.Α., δοθέντος ότι η ερειδομένη στις διατάξεις του άρθρου 37 παρ. 2 του ν. 3259/2004, προσδοκία των δανειστών των λυόμενων Π.Α.Ε. να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους σε βάρος των ιδρυόμενων Τ.Α.Π. δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εύρισκε, έως την κατάργηση της διάταξης αυτής επαρκές έρεισμα στο εθνικό δίκαιο, ώστε να συνιστά «περιουσία» προστατευόμενη από το άρθρο 1 του ανωτέρω Πρωτοκόλλου, ενόψει του μικρού χρονικού διαστήματος ισχύος των διατάξεων αυτών (ένα περίπου έτος), του γεγονότος ότι με αυτές θεσπιζόταν εξαίρεση από τα γενικώς ισχύοντα σε περίπτωση λύσης Π.Α.Ε. και του ότι δεν υπήρχε νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων ως προς τις διατάξεις αυτές, και ειδικότερα ως προς την συμφωνία τους προς κανόνες υπέρτερης τυπικής ισχύος, αλλά και ως προς την έννοιά τους όσον αφορά τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους (πρβλ. ΣτΕ 3368/2015). Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, η κρίση του δικάσαντος δικαστηρίου ότι από τη θέσπιση των διατάξεων του άρθρου 2 παρ. 5 περ. α' του ν. 3372/2005 δεν γεννάται αντίθεση προς κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος, με αποτέλεσμα να μη συντρέχει ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση λόγω της εκ μέρους των οργάνων αυτού νομοθέτησης, καθώς από την οικεία αιτιολογική έκθεση προκύπτει ότι ο νομοθέτης σε εκτέλεση της επιταγής του άρθρου 16 παρ. 9 του Συντάγματος για την προστασία του αθλητισμού απέβλεψε, αντικαθιστώντας τις διατάξεις του άρθρου 37 παρ. 2 του ν. 3259/2004, στην εξυπηρέτηση του γενικού δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην αποτροπή του αθλητικού - αγωνιστικού αφανισμού των Τ.Α.Π., των ερασιτεχνικών δηλαδή σωματείων που σε διαφορετική περίπτωση θα επιβαρύνονταν με τεράστια οικονομικά βάρη, προερχόμενα από δραστηριότητες άλλων νομικών προσώπων και δη επαγγελματικού χαρακτήρα, στα οποία τα εν λόγω ερασιτεχνικά σωματεία είναι αντικειμενικώς αδύνατον να ανταποκριθούν, είναι, αν και με μερικώς άλλη αιτιολογία, ορθή. Συνεπώς, ο προβαλλόμενος λόγος αναιρέσεως είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.
ΣτΕ 352/2024 (Ε')	9. Επειδή, προβάλλεται ότι η εκκαλούμενη απόφαση, ερμηνεύοντας κατά τρόπο φορμαλιστικό τις διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989, εμπόδισε την επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης της εκκαλούσας από το αρμόδιο δικαστήριο, σε αντίθεση με τους εξυπηρετούμενους από τις διατάξεις αυτές σκοπούς της ασφάλειας δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, θίγοντας υπέρμετρα το δικαίωμα πρόσβασής της σε δικαστήριο. Ως εκ τούτου, κατά την εκκαλούσα, η προσβαλλόμενη απόφαση είναι μη νόμιμη ως εκδοθείσα καθ' ερμηνεία και κατ' εφαρμογή διατάξεων αντίθετων στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), καθώς και στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) όπως αυτή εκτίθεται στο δικόγραφο. Για το παραδεκτό δε του λόγου αυτού κατ' άρθρο 58 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι α) δεν υπάρχει νομολογία επί του ζητήματος σχετικά με τη σύμφωνη ερμηνεία της παρ. 3 του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989 προς τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και την εφαρμογή της και στην περίπτωση της διαπίστωσης ελλείψεων ή ανάγκης συμπλήρωσης ή αμφιβολιών περί των προσκομισθέντων νομοποιητικών στοιχείων και μετά τη χορήγηση προθεσμίας κατά τη συζήτηση και β) ότι η κρίση της εκκαλούμενης απόφασης με την οποία απορρίφθηκε ως απαράδεκτη η αίτηση ακυρώσεως λόγω μη νόμιμου τρόπου παροχής πληρεξουσιότητας έρχεται σε αντίθεση με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ περί πρόσβασης στο δικαστήριο και παροχής πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αλλά και ανώτατων εθνικών δικαστηρίων' μνημονεύονται δε σχετικώς ορισμένες αποφάσεις του ΕΔΔΑ και η απόφαση 22/2010 της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

	10. Επειδή, με τις παρατεθείσες στη σκέψη 5 αποφάσεις του το Δικαστήριο ερμήνευσε ως προς το επίμαχο νομικό ζήτημα τις διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989· μολονότι δεν διατύπωσε ρητή σκέψη, έκρινε εμμέσως πλην σαφώς ότι οι διατάξεις αυτές, με την έννοια που έκρινε ότι έχουν, δεν αντίκεινται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ (βλ. ΣτΕ 953/2022 σκ. 13, 588/2022 σκ. 7, 275/2021 σκ. 7, 496/2020 σκ. 7, 2031/2019 σκ. 8, 2651/2015 σκ. 7, 2598/2015 7μ. σκ. 8). Συνεπώς, ο ισχυρισμός της εκκαλούσας ότι δεν υφίσταται νομολογία επί του νομικού αυτού ζητήματος είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, και, ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός της έφεσης πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 1 εδ. β' του π.δ. 18/1989. Περαιτέρω, οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ και αυτή του Ελεγκτικού Συνεδρίου τις οποίες επικαλείται η εκκαλούσα δεν αφορούν το επίμαχο νομικό ζήτημα. Συνεπώς, ο αντίστοιχος ισχυρισμός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι από τις αποφάσεις που επικαλείται η εκκαλούσα δεν προκύπτει ότι υφίσταται νομολογία του ΕΔΔΑ ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου αντίθετη προς την ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων που υιοθέτησε το διοικητικό εφετείο και, ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός της έφεσης πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 1 εδ. β' του π.δ. 18/1989. Πέραν τούτου, ο λόγος κατά το μέρος που με αυτόν προβάλλεται αντίθεση του άρθρου 27 του π.δ. 18/1989 προς το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο είναι απορριπτέος και ως αβάσιμος. Τούτο, διότι η απαίτηση της εθνικής νομοθεσίας για τη νομιμοποίηση του δικηγόρου του αιτούντος με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο, σε περίπτωση δε που δεν συμμορφώνεται με την απαίτηση αυτή, πολλώ δε μάλλον όταν έχει ζητήσει και έχει λάβει προθεσμία για τη νομιμοποίησή του μετά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, η αίτηση να απορρίπτεται, χωρίς αυτός να καλείται να προσκομίσει το πληρεξούσιο, καλύπτει την ανάγκη βεβαιότητας με τον πλέον ασφαλή τρόπο της γνησιότητας της χορηγηθείσας στον δικηγόρο πληρεξουσιότητας, καθώς και την ανάγκη απρόσκοπτης, χωρίς αδικαιολόγητες καθυστερήσεις και επιβάρυνση του δικαστηρίου, διεξαγωγής της δίκης. Η ανωτέρω ρύθμιση ήταν απολύτως σαφής κατά τον χρόνο συζήτησης της υπόθεσης στο ακροατήριο του διοικητικού εφετείου, ενόψει και της ερμηνείας της με προγενέστερες της συζήτησης αποφάσεις του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου (βλ. σκέψη 5), και η τήρησή της από την αιτούσα, εκπροσωπούμενη από δικηγόρο, ήταν ιδιαίτερα εύκολη. Συνεπώς, η ρύθμιση ήταν σαφής, εξυπηρετούσε την καλή απονομή της Δικαιοσύνης και δεν επέρριπτε στην αιτούσα βάρος δυσανάλογο με τον επιδιωκόμενο σκοπό· συνεπώς, δεν παραβιάστηκε το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (βλ. σχετ. απόφαση του ΕΔΔΑ της 28.5.2009, Τσέλικα - Σκούρτη κατά Ελλάδας (44685/07), ιδίως σκ. 29 και απόφαση επί του παραδεκτού (decision) της 12.1.2006, Γρυπαίος κατά Ελλάδας, 13404/03).
ΣτΕ 324/2024 (Β')	4. Επειδή, οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της κυρωθείσης με το ν.δ. 53/1974 (ΦΕΚ Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και δίκαιης δίκης, δεν αποκλείουν την θέσπιση από τον κοινό νομοθέτη δικονομικών προϋποθέσεων για την άσκηση ενδίκων μέσων και προσφυγών, εφ' όσον οι προϋποθέσεις αυτές συνάπτονται προς την λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, δεν υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων συνεπάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΣτΕ 1858/2015 Ολομ., 2034-6/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 3840/2009 Ολομ. ΣτΕ 1445/2018 κ.ά.). [...] 6. Επειδή, κατά την έννοια των προπαρατεθεισών διατάξεων του ΕΤΚ και του ΚΔΔ, ερμηνευομένων εν συνδυασμώ, υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, σε περίπτωση που ο φερόμενος ως παραβάτης των διατάξεων της τελωνειακής νομοθεσίας κατοικεί στην αλλοδαπή σε γνωστή (δηλωθείσα) διεύθυνση και δεν έχει ορίσει αντίκλητο, η επίδοση της σχετικής εκδοθείσας σε βάρος του πράξης

	επιβολής πολλαπλού τέλους ή προστίμου θεωρείται ότι συντελείται πλασματικώς, με την παράδοση αντιγράφου της πράξης αυτής στον Υπουργό Εξωτερικών, από δε το χρονικό αυτό σημείο επέρχονται οι έννομες συνέπειες που προϋποθέτουν ενέργεια του επιδίδοντος Δημοσίου, όπως η διακοπή της παραγραφής: προκειμένου, όμως, να διασφαλισθεί το δικαίωμα του προσώπου σε βάρος του οποίου εκδόθηκε η καταλογιστική πράξη σε έννομη προστασία, σύμφωνα με τις ως άνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, απαιτείται, για να αρχίσει η προθεσμία προσβολής της εν λόγω πράξης, πραγματική επίδοση σ' αυτόν. Έτσι ερμηνευόμενες οι ανωτέρω διατάξεις δεν προσκρούουν στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, αφού διασφαλίζεται η προστασία του δικαιώματος σε έννομη προστασία του καθ' ου η καταλογιστική (προστίμων ή πολλαπλών τελών) πράξη, χωρίς να παραγνωρίζεται και η ανάγκη προσδιορισμού ενός χρονικού σημείου για την επέλευση σειράς συνεπειών, όπως, προεχόντως, η διακοπή της παραγραφής των δικαιωμάτων του Δημοσίου (πρβλ. ΣτΕ 1445/2018).
ΣτΕ 206/2024 (Γ')	6. [...] Από τις ανωτέρω διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 61 του Κώδικα Δικηγόρων, οι οποίες έχει κριθεί ότι δεν προσκρούουν στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (βλ. ΣτΕ 1858/2015 Ολ., 86/2017 επτ.), συνάγεται ότι για το παραδεκτό της άσκησης ενδίκων βοηθημάτων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, της παράστασης κατά τη συζήτησή τους και της διενέργειας κάθε διαδικαστικής πράξης απαιτείται η κατάθεση γραμματίου προκαταβολής εισφορών, διαφορετικά η σχετική διαδικαστική πράξη είναι απαράδεκτη (βλ. ΣτΕ 1858/2015 Ολ., 86/2017 επτ.).
ΣτΕ 147/2024 (Γ')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, οι κατά το άρθρο 1 παρ. 1 περ. γ' του ν. 702/1977 αποφάσεις των διοικητικών εφετείων επί διαφορών από ατομικές διοικητικές πράξεις (ή παραλείψεις) σχετικές με την πρόσληψη προσωπικού στο Δημόσιο, τους Ο.Τ.Α. ή άλλα Ν.Π.Δ.Δ. με σύμβαση ή σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου ή ορισμένου χρόνου δεν υπόκεινται σε έφεση, σύμφωνα με το άρθρο 5Α του ως άνω νόμου, όπως ισχύει (ΣτΕ 135-6/2022 επτ., 1907, 2685, 2693/2022, 452, 1827/2021, 1503/2020, 1403/2018, 1048, 1863, 1870/2017, 165, 460/2016, 3876/2015 κ.ά.). Εξάλλου, οι περί ανεκκλήτου ρυθμίσεις του ως άνω άρθρου 5Α είναι σύμφωνες (α) με τις διατάξεις του άρθρου 95 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος (όπως αναθεωρήθηκε με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, Α' 84) –οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρεθούν από τον δευτεροβάθμιο έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας οι ήσσονος σημασίας ακυρωτικές διαφορές–, καθώς και (β) με τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και των άρθρων 6 παρ. 1 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974, Α' 256 (βλ. ΣτΕ 135-6/2022 επτ., 1405, 1604/2018, 1077/2016 επτ., 3398, 3682/2014, ΣτΕ σε συμβ. 58, 90, 317/2020, 2217/2016 κ.ά.).
ΣτΕ 137/2024 (Δ')	7. Επειδή, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) «1. ... 2. Καταργείται ... η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης, η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιονδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ...3. ...». Κατά την έννοια της διάταξης της παρ. 2 του άρθρου 32, η οποία συνάδει προς τα άρθρα 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (ΣτΕ 67/2009 Ολομ.) και εφαρμόζεται και επί κανονιστικών πράξεων (ΣτΕ 5318/1987 Ολομ., 405/2004 7μ., 2450/2009, 1216/2017), οι τυχόν, βλαπτικές για τον αιτούντα, διοικητικής φύσης συνέπειες τις οποίες έχει προκαλέσει η προσβαλλόμενη πράξη και οι οποίες διατηρούνται και μετά τη λήξη της ισχύος της, δικαιολογούν τη συνέχιση της δίκης, αν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει προκειμένου να επιτύχει, με την ακύρωση της πράξης, την άρση των εν λόγω συνεπειών (ΣτΕ 67/2009 Ολομ. κ.ά), που δεν είναι δυνατόν να ανατραπούν με την άσκηση άλλων προβλεπόμενων ένδικων βοηθημάτων (ΣτΕ 4366/1997 Ολομ., 405/2004 7μ., 1216/2017).

ΣτΕ 124/2024 (Γ')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 1760/2023, 2235/2021, 532, 284/2020, 309, 180, 179/2019, 2130, 698, 326/2018 κ.ά), κατά την έννοια των παρατεθεισών στην προηγούμενη σκέψη διατάξεων, δεν είναι εκκλητές όλες οι αποφάσεις που αφορούν τη λύση της υπηρεσιακής σχέσης των στρατιωτικών υπαλλήλων, αλλά, σε αντίθεση προς τη ρύθμιση των υποκείμενων σε έφεση αποφάσεων επί διαφορών των λοιπών (πολιτικών και δικαστικών) υπαλλήλων του Δημοσίου, είναι εκκλητές μόνο αυτές που εκδόθηκαν επί διαφορών που αφορούν την απόταξη ή τη μονιμοποίησή τους. Κατά τη λογική δε ερμηνεία των ως άνω διατάξεων, δεν θα ήταν δυνατό να μην περιλαμβάνονται στις αποφάσεις που υπόκεινται σε έφεση αυτές οι οποίες αφορούν τον διορισμό των ως άνω στρατιωτικών υπαλλήλων, δεδομένου ότι και στις υποθέσεις αυτές τίθενται μείζονα νομικά ζητήματα (ΣτΕ 2777/2022 επταμελής, 1793/2023). Εξάλλου, ο όρος «απόταξη», ο οποίος διακρίνεται σαφώς στη νομοθεσία από τον όρο «αποστρατεία», έχει την έννοια της πειθαρχικής ποινής της οριστικής απομάκρυνσης του υπαλλήλου από το στράτευμα. Άλλωστε, ως εκ του εξαιρετικού χαρακτήρα της, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 5 Α περίπτ. β' του ν. 702/1977, όπως ισχύει, είναι στενώς ερμηνευτέα (ΣτΕ 2235/2021, 284/2020, 673, 309, 180, 179/2019, 2130, 1145, 698, 326/2018, 2737/2017, 4394/2015 κ.ά.). Περαιτέρω, η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι ο κοινός νομοθέτης, ενεργώντας στο πλαίσιο των ρητών σχετικών διατάξεων του άρθρου 95 του Συντάγματος (όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής), οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρούνται από την άσκηση έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενόψει του σκοπού της απαλλαγής του χάριν του γενικότερου συμφέροντος της Δικαιοσύνης, ορισμένες υποθέσεις ήσσονος σημασίας, προέβλεψε και οργάνωσε σύστημα ελέγχου των ακυρωτικών αυτών διαφορών κατά τρόπο παρέχοντα πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία (βλ. ΣτΕ 903, 534/2020, 180, 179/2019, 2737/2017, ΣτΕ σε συμβούλιο 46/2022, 87/2021, 94/2020, 174, 173/2019 κ.ά.). Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, ο ανωτέρω περιορισμός του εκκλητού των δικαστικών αποφάσεων δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), εφόσον με τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνεται η θέσπιση δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας (βλ. ΣτΕ Ολ. 1619/2012, 3470/2007 κ.α., ΕΔΔΑ αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας (43730/07), σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας (55484/07), σκ. 19, της 17.1.1970, Delcourt κατά Βελγίου (2689/65), σκ. 25, κ.ά.).
ΣτΕ 94/2024 (Γ')	8. Επειδή, σύμφωνα με το γράμμα της ανωτέρω διατάξεως του άρθρου 77 παρ. 5 του ν. 2071/1992, ο ιατρός πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης του Ε.Σ.Υ. που λαμβάνει αμοιβή και αποδέχεται οποιαδήποτε άλλη περιουσιακή παροχή για την προσφορά οποιασδήποτε ιατρικής υπηρεσίας τιμωρείται «υποχρεωτικώς» με την ποινή της οριστικής παύσης και σωρευτικώς με ποινή προστίμου που ανέρχεται στο ποσό του παρανόμως ληφθέντος ποσού προσαυξημένο επί 50 φορές. Η διάταξη όμως αυτή, η οποία έχει ως σκοπό να τονίσει τη σοβαρότητα του εν λόγω πειθαρχικού αδικήματος, ερμηνευόμενη σύμφωνα α) με τη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, β) με τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), και 14 παρ. 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997 (Α' 25), οι οποίες κατοχυρώνουν το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, γ) με τη διάταξη του άρθρου 103 παρ. 4 του Συντάγματος, που προβλέπει την επιβολή στους μονίμους δημοσίους υπαλλήλους των πειθαρχικών ποινών του υποβιβασμού και της παύσης από υπηρεσιακό συμβούλιο και την άσκηση προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε συνδυασμό

	με την αρχή της αναλογικότητας, που κατοχυρώνεται με το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. τελευταίο του Συντάγματος, (όπως η παράγραφος αυτή αντικαταστάθηκε με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής), έχει την έννοια ότι το Κεντρικό Πειθαρχικό Συμβούλιο Ιατρών Ε.Σ.Υ. και το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορούν να κρίνουν το βαθμό της υπαιτιότητας για το πειθαρχικό παράπτωμα της δωροληψίας και ιδίως, της λήψης αμοιβής και της αποδοχής οποιασδήποτε άλλης περιουσιακής παροχής για την προσφορά οποιασδήποτε ιατρικής υπηρεσίας που τυχόν διέπραξε ο ιατρός του Ε.Σ.Υ. και, επομένως, να επιβάλλουν όχι αποκλειστικά την ποινή της οριστικής παύσης (σωρευτικά με ποινή προστίμου), αλλά, όταν συντρέχει περίπτωση, μία από τις άλλες προβλεπόμενες από το άρθρο 77 παρ. 2 του ν. 2071/1992, όπως ισχύει, πειθαρχικές ποινές (έγγραφη επίπληξη, πρόστιμο μέχρι των αποδοχών δέκα μηνών, διακοπή του δικαιώματος για την υποβολή υποψηφιότητας για κατάληψη θέσεως ανωτέρου βαθμού από ένα μέχρι πέντε χρόνια και προσωρινή παύση μέχρι δύο χρόνια) ανάλογα με τον βαθμό της υπαιτιότητας και τις συντρέχουσες περιστάσεις (πρβλ. ΣτΕ 1718/2014, 1756/2008, 1758/2007, 2617/2006 κ.ά.).
ΣτΕ 25-6/2024 (Δ')	5. Επειδή, από τις προπαρατεθείσες διατάξεις της Πρόσκλησης προκύπτει ότι ως καταληκτική ημερομηνία του σχετικού καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων ορίστηκε η 31.12.2021. Έως την ημερομηνία αυτή έπρεπε να εκδοθούν στο σύνολό τους οι αποφάσεις του Περιφερειάρχη Πελοποννήσου για την χορήγηση της ενίσχυσης και οι αποφάσεις του επί των τυχόν ενστάσεων (ενδικοφανών προσφυγών) των ενδιαφερομένων. Εξάλλου, κατά τα αναφερθέντα στην προηγούμενη σκέψη, με την 6η τροποποίηση του Προσωρινού Πλαισίου επετράπη η χορήγηση ενισχύσεων μέχρι τις 30.6.2022. Σε περίπτωση πάντως που δεν καθίσταται δυνατή η τήρηση των παραπάνω προθεσμιών για την έκδοση απόφασης επί της ασκηθείσας ένστασης, η δε σχετική απόφαση εκδοθεί μεταγενεστέρως με θετική αξιολόγηση ως προς το δικαίωμα χρηματοδότησης του ενδιαφερομένου, από τις διατάξεις της παραγράφου 10.5 της Πρόσκλησης προκύπτει η σαφής βούληση του κανονιστικού νομοθέτη να παράσχει δυνατότητα χρηματοδότησης κατ' εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 1407/2013 της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 2013 για τις κρατικές ενισχύσεις «ήσσονος σημασίας» (ΕΕ L 352). Δεδομένου δε ότι ο Κανονισμός αυτός, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο δημοσίευσης της Πρόσκλησης (2.10.2020) –δηλαδή όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2020/972 της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 2020 (ΕΕ L 215/7.7.2020), με έναρξη ισχύος την εικοστή ημέρα από την δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατ' άρθρο 3 αυτού– μπορεί να εφαρμόζεται έως τις 31.12.2023 (άρθρο 8), η καταβολή των επίμαχων ενισχύσεων βάσει του Κανονισμού 1407/2013 είναι δυνατή κατ' απώτατο χρονικό όριο έως και την 31.12.2023. Η ρύθμιση, εξάλλου, αυτή της Πρόσκλησης πρέπει να θεωρηθεί ως αναλόγως εφαρμοστέα και σε περίπτωση έκδοσης μετά την καταληκτική ημερομηνία του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων δικαστικής απόφασης, η οποία οδηγεί σε αποδοχή της αίτησης χρηματοδότησης του ενδιαφερομένου. Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος ευρίσκει πεδίο εφαρμογής εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (προμνησθέν «Προσωρινό Πλαίσιο» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν έχει εκλείψει το αντικείμενο της δίκης για τον λόγο ότι κατά την συζήτηση της υπόθεσης (στις 12.12.2023) είχε ήδη παρέλθει η ημερομηνία λήξης του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων ούτε ασκούν επιρροή στη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του 2021 και, κατ' εξαίρεση, εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στον δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφάλαιο κίνησης μετά την καταβολή (βλ. ΣτΕ 1580, 678, 524/2023).

ΣτΕ 2462/2023 (Γ')

5. Επειδή, η μεταφορά στα διοικητικά δικαστήρια κατηγοριών ακυρωτικών διαφορών, μεταξύ των οποίων οι διαφορές περί την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ήταν επιτρεπτή με βάση την διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 95 του Συντάγματος, όπως ίσχυε πριν από την αναθεώρηση του άρθρου αυτού με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, είχε δε θεσπιστεί ήδη με τις διατάξεις του άρθρου 29 παρ. 1 του ν. 2721/1999 (Α' 112), με το οποίο τροποποιήθηκε για πρώτη φορά το άρθρο 1 του ν. 702/ 1977. Μετά την θέση σε ισχύ του ως άνω αναθεωρηθέντος Συντάγματος (δηλαδή μετά την 6.4.2001), επιτρέπεται να εξαιρούνται από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αποφάσεις των διοικητικών εφετειών επί των ως άνω ακυρωτικών διαφορών, εφόσον πάντως πρόκειται για κατηγορίες υποθέσεων ήσσονος σημασίας (βλ. ΣτΕ 2659/ 2008 Ολ., 3332/2013 7μ., 3014/2011), εξαίρεση η οποία έλαβε χώρα αρχικά με το άρθρο 3 του ν. 2944/2001, στη συνέχεια με το άρθρο 49 παρ. 6 του ν. 3659/2008 (Α' 77) και ακολούθως με το ως άνω άρθρο 47 παρ. 3 του ν. 3900/2010. Η ερμηνεία αυτή των αναφερθεισών διατάξεων, σύμφωνα με την οποία είναι ανέκκλητες οι αποφάσεις των διοικητικών εφετειών ακυρωτικής αρμοδιότητας για υποθέσεις ορισμένης κατηγορίας, εν προκειμένω δε των διαφορών εκείνων που αφορούν στην υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, εφόσον δεν πρόκειται για κάποια από τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5 Α του ν. 702/1977 (όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 47 παρ. 3 του ν. 3900/2010), δεν προσκρούει στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος – που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, ούτε στην αρχή της ισότητας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος. Και τούτο λαμβανομένου υπόψη ότι, κατά τα εκτεθέντα, ο κοινός νομοθέτης, ενεργώντας στο πλαίσιο των ρητών σχετικών διατάξεων του άρθρου 95 του Συντάγματος, όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος, οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρεθούν από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ορισμένες υποθέσεις ήσσονος σημασίας, προέβλεψε και οργάνωσε σύστημα ελέγχου των ακυρωτικών διοικητικών διαφορών, κατά τρόπο παρέχοντα πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία. Ειδικότερα, οι ως άνω ρυθμίσεις περί ανεκκλήτου των υποθέσεων αυτών είναι σύμφωνες με τις διατάξεις του άρθρου 95 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, όπως αναθεωρήθηκαν, οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρεθούν από τον δευτεροβάθμιο έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας οι ήσσονος σημασίας ακυρωτικές αυτές διαφορές, εν όψει του σκοπού της απαλλαγής του Συμβουλίου της Επικρατείας, χάριν του γενικότερου συμφέροντος της Δικαιοσύνης, από τον φόρτο των ήσσονος σημασίας υπαλληλικών υποθέσεων (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2659/2008, ΣτΕ 2096/2020, 1405/2018, 1077/2016 7μ., 3332/2013 7μ., 3014/2011). Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, ο παραπάνω περιορισμός του εκκλητού των δικαστικών αποφάσεων δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ, εφόσον με τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνεται δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1619/2012, ΣτΕ 2096/2020, 1405/2018, 1077/2016 7μ., 3470/2007 κ.ά., ΕΔΔΑ αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας, 43730/07, σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας, 55484/07, σκ. 19, της 17.1.1970, Delcourt κατά Βελγίου, 2689/65, σκ. 25, κ.ά.).

[...]

8. Επειδή, η εκκαλούμενη απόφαση εκδόθηκε επί διαφοράς σχετικής με τη θέση σε αποχή από την άσκηση των καθηκόντων του Καθηγητή πρώτης βαθμίδας του Πανεπιστημίου Πατρών κατά τις διατάξεις του ν. 249/1976 και του π.δ. 160/2008, λόγω πειθαρχικής δίωξης, ήτοι επί διαφοράς αναγομένης στην υπηρεσιακή κατάσταση λειτουργού νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (Α.Ε.Ι.) και υπαγομένης, κατά το άρθρο 1 παρ. 1 περίπτ. α' του ν. 702/1977, στην ακυρωτική αρμοδιότητα του διοικητικού εφετείου, δοθέντος ότι ο νομοθέτης, με τη διάταξη της παρ. 2 του ν. 702/1977, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 47 παρ. 2 του ν. 3900/2010, επεφύλαξε υπέρ της αρμοδιότητας του Συμβουλίου της Επικρατείας μόνον τις διαφορές που αφορούν στον διορισμό και την παύση των καθηγητών α' βαθμίδας της ανώτατης εκπαίδευσης (βλ. ΣτΕ 592/2012, ΣτΕ

	σε συμβούλιο 1762/2014, 167/2011, πρβλ. ΣτΕ 2066/2020, 4641/2015 και, εξ αντιδιαστολής, ΣτΕ 2352/2020, 465/2018). Επί της διαφοράς δε αυτής ισχύει ο κανόνας του ανεκκλήτου του άρθρου 5Α του ν. 702/1977, καθώς δεν εμπίπτει σε κάποια από τις εξαιρέσεις των περιπτώσεων α' έως ε' του εν λόγω άρθρου 5Α του ανωτέρω νόμου (βλ. ΣτΕ σε συμβούλιο 239, 68/2022, 362/2017 κ.ά.), δεδομένου, άλλωστε, ότι η θέση σε αποχή του παραπεμπομένου από τα καθήκοντά του συνιστά διοικητικό μέτρο, η λήψη του οποίου έχει κυρίως ως σκοπό την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του Α.Ε.Ι., στο οποίο αυτός υπηρετεί (βλ. ΣτΕ 2352/2020, 1665/1995 7μ.) και δεν ισοδυναμεί, από πλευράς εννόμων αποτελεσμάτων, προς απόλυση. Επομένως, η εκκαλουμένη απόφαση είναι ανέκκλητη, σύμφωνα με τον καθιερούμενο γενικό κανόνα του ανωτέρω άρθρου 5Α του ν. 702/1977, οι διατάξεις του οποίου, κατά τα παγίως κριθέντα (βλ. ανωτ. σκ. 5), δεν αντίκεινται στα άρθρα 95 παρ. 3 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, είναι δε απορριπτέα ως αβάσιμα τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα με το κατατεθέν στις 29.5.2023, μετά τη συζήτηση της υπόθεσης και εντός της χορηγηθείσας από την Προεδρεύουσα Σύμβουλο προθεσμίας, υπόμνημα του εκκαλούντος. Με τα δεδομένα αυτά, η κρινόμενη έφεση, ως στρεφόμενη κατά απόφασης ανέκκλητης, ασκείται απαραδέκτως και πρέπει να απορριφθεί. (Τούτο δε, ανεξαρτήτως του ότι, επιπλέον, δεν προβάλλεται με αυτήν παραδεκτός ισχυρισμός κατά το άρθρο 58 παρ. 1 του π.δ. 18/1989).
ΣτΕ 2452/2023 (Ε')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, η θεσπιζόμενη στην ανωτέρω διάταξη ετήσια προθεσμία για την άσκηση εφέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσής της εκκαλουμένης αποφάσεως, λήγει όταν παρέλθει έτος από την αφετηρία της προθεσμίας αυτής και δεν είναι δεκτική ούτε αναστολής ούτε παρεκτάσεως για τον ασκούντα το ένδικο μέσο που διαμένει στην αλλοδαπή. Τούτο διότι η αναστολή δεν συμβιβάζεται με τη φύση της εν λόγω προθεσμίας, η οποία αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο μέχρι του οποίου είναι κατά νόμο δυνατή η άσκηση εφέσεως και η οποία προθεσμία θεσπίσθηκε προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της υποκείμενης σε έφεση αποφάσεως του διοικητικού δικαστηρίου. Εξάλλου, η κατά το προαναφερθέν άρθρο 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 ετήσια προθεσμία δεν αναστέλλεται ούτε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε είχε ήδη αρχίσει πριν από αυτές είτε άρχισε κατά τη διάρκειά τους, καθόσον η προβλεπόμενη στη διάταξη του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου αναστολή, που ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, αναφέρεται μόνον, όσον αφορά την έφεση, στην 60νθήμερη προθεσμία από την κοινοποίηση της εκκαλουμένης αποφάσεως και όχι στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής (ΣτΕ 1780/2006 Ολομ., 1709/2023 κ.ά.). Εξάλλου, η ως άνω ετήσια προθεσμία είναι εύλογη, ενόψει και του ενδιαφέροντος που πρέπει οι διάδικοι να επιδεικνύουν για την πορεία της υποθέσεώς τους και της δυνατότητάς τους να λάβουν γνώση του περιεχομένου της αποφάσεως από τη δημοσίευσή της ή κατ' αίτησή τους να λάβουν θεωρημένο αντίγραφο αυτής και, κατά τούτο, δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) και οι διατάξεις της αποδόθηκαν στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022 (Α' 205) [ΣτΕ 2077/2023, 138/2020 κ.ά., πρβλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας (23228/08), σκ. 34, πρβλ. ΣτΕ 1709/2023, 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021]. Ειδικότερα, όπως έχει γίνει δεκτό από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΔΔΑ], δεν θίγεται, άνευ ετέρου, η αποτελεσματικότητα ενός ένδικου βοηθήματος ή μέσου με την πρόβλεψη στην εσωτερική έννομη τάξη ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί με την ημερομηνία δημοσίευσής της δικαστικής αποφάσεως, εφόσον τούτο αποτελεί μια επιλογή του νομοθέτη που είναι σύμφωνη με τα γενικώς ισχύοντα σ' αυτήν την έννομη τάξη [βλ. ΕΔΔΑ απόφαση επί του παραδεκτού -decision- της 1.10.2013, Τεχνική Ολυμπιακή Α.Ε. κατά Ελλάδας (40547/10), σκ. 28, 47-48 και απόφαση της 9.10.2014, Ξυνός κατά Ελλάδας (30226/09), σκ. 43-44]. Προκειμένου δε περί της

	δημοσιεύσεως της αποφάσεως ως αφετηρίας ενάρξεως της προθεσμίας για την άσκηση ένδικων μέσων στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, εν προκειμένω των ένδικων μέσων της αιτήσεως αναιρέσεως και της εφέσεως, υφίστανται και άλλες σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις, όπως το άρθρο 53 παρ. 1 εδ. τρίτο του π.δ. 18/1989, το άρθρο 94 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας [ν. 2717/1999 (Α' 97)], πρβλ. και τα άρθρα 518 παρ. 2 και 564 παρ. 3 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας [π.δ. 503/1985 (Α' 182)] (ΣτΕ 2077/2023, 138/2020, σε συμβούλιο 89/2019). Περαιτέρω, η προσωρινή αναστολή των νόμιμων και δικαστικών προθεσμιών για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, που είχε επιβληθεί με αντίστοιχες υπουργικές αποφάσεις, στο πλαίσιο της λήψεως έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 [βλ. τις κοινές υπουργικές αποφάσεις Δ1α/ΓΠοικ/17734/12.3.2020 (Β' 833), Δ1α/ΓΠοικ/18176/ 15.3.2020 (Β' 864), Δ1α/ΓΠοικ/21159/27.3.2020 (Β' 1074), Δ1α/ΓΠοικ/ 24403/10.4.2020 (Β' 1301), Δ1α/ΓΠοικ/26804/25.4.2020 (Β' 1588), Δ1α/ΓΠοικ/30340/15.5.2020 (Β' 1857)], αφορούσε το χρονικό διάστημα από 13.3.2020 μέχρι 31.5.2020, ακολούθως δε, με το άρθρο πρώτο της κοινής υπουργικής αποφάσεως Δ1α/ΓΠοικ/33202/28.5.2020 (Β' 2033) αποφασίσθηκε η επαναλειτουργία των ως άνω δικαστηρίων από 1.6.2020, ενώ, εκ νέου αναστολή των εν λόγω προθεσμιών επιβλήθηκε από τις 7.11.2020 με την κ.υ.α. Δ1α/Γ.Π.οικ.71342/6.11.2020 (Β' 4899) (ΣτΕ 1935/2023, 1709/2023, 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021 κ.ά.).
ΣτΕ 2416/2023 (Γ')	7. Επειδή, η προσβαλλόμενη απόφαση, έχοντας το προαναφερθέν περιεχόμενο, δεν υπόκειται σε τακτικό ή έκτακτο ένδικο μέσο και, ως εκ τούτου, η κρινόμενη αίτηση αναιρέσεως απαραδέκτως στρέφεται κατά της αμετάκλητης αυτής απόφασης, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στη σκέψη 5, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα. Ειδικότερα, ο ισχυρισμός του αναιρεσείοντος, με τον οποίο προβάλλεται ότι, στην προκείμενη περίπτωση, επέρχεται συρρίκνωση της έννομης προστασίας του, κατά παράβαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι το κατοχυρωμένο από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια υπόκειται σε περιορισμούς με βάση το εθνικό δικονομικό σύστημα, η θέσπιση του οποίου επαφίεται από την ΕΣΔΑ στη διακριτική ευχέρεια του συμβαλλόμενου κράτους, υπό την επιφύλαξη ότι δεν αναιρείται ο πυρήνας του δικαιώματος αυτού (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 30.10.1998, F.E. κατά Γαλλίας σκ. 44-46, ΣτΕ 1848/2009). Εν προκειμένω, στη δίκη ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου επί της πειθαρχικής προσφυγής του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας διασφαλίζεται πλήρως το δικαίωμα στην ακρόαση του δημοσίου υπαλλήλου, όπως επιτάσσει η κατοχύρωση του δικαιώματος στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, βάσει του Συντάγματος (άρθρο 20 παρ. 1 Συντ.) και της ΕΣΔΑ (άρθρο 6 παρ. 1) και, συγκεκριμένα, από δικαστήριο πλήρους δικαιοδοσίας, το οποίο ερευνά την πειθαρχική του υπόθεση κατά τον νόμο και την ουσία και προβαίνει σε ίδια διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών και στην υπαγωγή τους στον προσήκοντα κανόνα δικαίου (βλ. άρθρο 43 του π.δ. 18/1989, αναλογικώς εφαρμοζόμενο, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 2944/2001). Εφόσον δε η επαπειλούμενη σε βάρος του υπαλλήλου πειθαρχική ποινή δεν είναι αυτή της οριστικής παύσης ή του υποβιβασμού, για την οποία το Σύνταγμα προβλέπει τη σε τελευταίο βαθμό κρίση από το Συμβούλιο της Επικρατείας (άρθρο 103 παρ. 4), η σε πρώτο και τελευταίο βαθμό εκδίκαση από το διοικητικό εφετείο των πειθαρχικών αυτών υποθέσεων ήσσονος σημασίας, δεν αντίκειται στο Σύνταγμα ούτε και στην ΕΣΔΑ, που δεν κατοχυρώνουν δεύτερο βαθμό δικαστικής προστασίας (πρβλ. ΣτΕ 310/2017, 1077/2016 επτ., 1852/2015, 3682/2014, 3398/2014, 4242/2013). Συνεπώς, η κρινόμενη αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.
ΣτΕ 2413/2023 (Γ')	3. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 1760/2023, 2235/2021, 284/2020, 309, 180, 179/2019, 2130, 698, 326/2018 κ.ά.), κατά την έννοια των παρατεθεισών στην προηγούμενη σκέψη διατάξεων, δεν είναι εκκλητές όλες οι αποφάσεις που αφορούν τη λύση της υπηρεσιακής σχέσης των στρατιωτικών υπαλλήλων, αλλά, σε αντίθεση προς τη ρύθμιση των υποκείμενων σε έφεση αποφάσεων επί διαφορών των λοιπών (πολιτικών και

	δικαστικών) υπαλλήλων του Δημοσίου, είναι εκκλητές μόνο αυτές που εκδόθηκαν επί διαφορών που αφορούν την απόταξη ή τη μονιμοποίησή τους· κατά τη λογική δε ερμηνεία των ως άνω διατάξεων, δεν θα ήταν δυνατό να μην περιλαμβάνονται στις αποφάσεις που υπόκεινται σε έφεση αυτές οι οποίες αφορούν τον διορισμό των ως άνω στρατιωτικών υπαλλήλων, δεδομένου ότι και στις υποθέσεις αυτές τίθενται μείζονα νομικά ζητήματα (ΣτΕ 2777/2022 επταμελής, 1793/2023). Εξάλλου, ο όρος «απόταξη», ο οποίος διακρίνεται σαφώς στη νομοθεσία από τον όρο «αποστρατεία», έχει την έννοια της πειθαρχικής ποινής της οριστικής απομάκρυνσης του υπαλλήλου από το στράτευμα. Άλλωστε, ως εκ του εξαιρετικού χαρακτήρα της, η διάταξη του άρθρου 5 Α περίπτ. β' του ν. 702/1977, όπως ισχύει, είναι στενώς ερμηνευτέα (ΣτΕ 2235/2021, 284/2020, 673, 309, 180, 179/2019, 2130, 1145, 698, 326/2018, 2737/2017, 4394/2015 κ.ά.). Περαιτέρω, η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι ο κοινός νομοθέτης, ενεργώντας στο πλαίσιο των ρητών σχετικών διατάξεων του άρθρου 95 του Συντάγματος (όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής), οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρεθούν από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενόψει του σκοπού της απαλλαγής του χάριν του γενικότερου συμφέροντος της Δικαιοσύνης, ορισμένες υποθέσεις ήσσονος σημασίας, προέβλεψε και οργάνωσε σύστημα ελέγχου των ακυρωτικών αυτών διαφορών κατά τρόπο παρέχοντα πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία (βλ. ΣτΕ 903, 534/2020, 180, 179/2019, 2737/2017, ΣτΕ σε συμβούλιο 46/2022, 87/2021, 94/2020, 174, 173/2019 κ.ά.). Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, ο ανωτέρω περιορισμός του εκκλητού των δικαστικών αποφάσεων δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), εφόσον με τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνεται δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας (βλ. ΣτΕ Ολ. 1619/2012, 3470/2007 κ.ά., ΕΔΔΑ αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας (43730/07), σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας (55484/07), σκ. 19, της 17.1.1970, Delcourt κατά Βελγίου (2689/65), σκ. 25, κ.ά.).
ΣτΕ 2405/2023 (Β')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, τόσο από το γράμμα όσο και από τον σκοπό του άρθρου 8 του ν. 2944/2001, ο οποίος συνίσταται στην απαλλαγή του Δικαστηρίου από τον πρόσθετο φόρτο εργασίας, τον οποίο συνεπαγόταν η μέσω τούτου διενέργεια των κοινοποιήσεων προς τον αναιρεσίβλητο, συνάγεται ότι η διάταξη αυτή δεν θέλησε να άρει την υποχρέωση του αναιρεσείοντος να πληροφορείται την οριζόμενη δικάσιμο και τις τυχόν αναβολές της και να συμμορφώνεται περαιτέρω προς όσα επιτάσσει το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, ακόμη και στην περίπτωση που δεν έγινε είτε δεν έγινε νομίμως η προς αυτόν κοινοποίηση εκ μέρους της γραμματείας του Δικαστηρίου. Και τούτο, διότι η κοινοποίηση αυτή αποσκοπεί μόνο στην μεταφορά από τη γραμματεία στον αναιρεσείοντα της υποχρέωσης για διενέργεια των νομίμων κοινοποιήσεων στον αναιρεσίβλητο, ο οποίος, σε αντίθεση προς τον αναιρεσείοντα, δεν γνωρίζει ούτε καν την άσκηση του ενδίκου μέσου (ΣτΕ 298/2019, 1637/2014, 3940/2013, 3116/2013, 2057/2011 επταμ., 1767/2010, 3425/2009, 3184/2009, 1319/2007, πρβλ. ΣτΕ 4740/1986 Ολομ., 455/1993, 5172/1995, 30/1996, 2033/1997, 145/2000, 1138/2001). Με το πιο πάνω περιεχόμενο, η ρύθμιση του άρθρου 21 παρ. 4 του π.δ. 18/1989 δεν παραβιάζει το κατοχυρωμένο από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, διότι δεν καθιστά ανέφικτη ούτε περιορίζει ουσιωδώς τη δυνατότητα παράστασης στο δικαστήριο αυτού που άσκησε το ένδικο μέσο της αίτησης αναιρέσεως, εφόσον ο ίδιος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του έχουν υποχρέωση αλλά και μπορούν ευχερώς, επιδεικνύοντας εύλογο ενδιαφέρον, να πληροφορούνται από τη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου την ημερομηνία κατά την οποία θα δικαστεί ως πρωτοείσακτη ή ύστερα από αναβολή η υπόθεσή τους (πρβλ. ΣτΕ 3766/2015, 2610/2015, 4014/2014, 301/2012, 1557/2011, 761/2000, πρβλ. επίσης ΣτΕ 782/2021, 1667/2018, 2882/2017 κ.ά.). Για τους ίδιους δε λόγους, η ίδια ρύθμιση δεν έρχεται, σε κάθε περίπτωση, σε αντίθεση με το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α'

	256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με την οποία κατοχυρώνεται επίσης το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας υπό τη διατύπωση της «δίκαιης δίκης» (πρβλ. ΣτΕ 3766/2015, 2610/2015, 4014/2014, 301/2012, 1557/2011, 761/2000, πρβλ. επίσης ΣτΕ 782/2021, 1667/2018 κ.ά.).
ΣτΕ 2361/2023 (Γ')	17. Επειδή, περαιτέρω, όπως έχει επανειλημμένως κριθεί (ΣτΕ 4755/2012 Ολομ., 522/2015 Ολομ.), στην περίπτωση που διάταξη τυπικού νόμου επηρεάζει το αντικείμενο της δίκης και τίθεται ζήτημα εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα αυτό χωρίς, κατ' αρχήν, να ερευνά τη συνταγματικότητα του περιεχομένου της νεώτερης ρυθμίσεως. Η συμφωνία ή μη της τελευταίας αυτής διάταξης προς τα άρθρα 4 παρ. 1, 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 εδαφ. α' του Συντάγματος εξετάζεται μόνο ως προς το ζήτημα εάν με το νεώτερο νόμο ο νομοθέτης επεμβαίνει προς ρύθμιση, υπέρ της διαδίκου διοικητικής αρχής, διαφοράς που είναι ήδη εκκρεμής ενώπιον του Δικαστηρίου, είτε κυρώνοντας, είτε καταργώντας, αναδρομικώς ή μη, την πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση (ΣτΕ Ολομ. 2211/2020, 685/2019, 1231-1236/2017, 2307/2014, 1661/2009, 4363/ 1997 κ.ά.). [...] 19. Επειδή, η προαναφερθείσα νεώτερη διάταξη του άρθρου 113 του ν. 4821/2021, ενόψει του περιεχομένου της, δεν αντιβαίνει στις ανωτέρω συνταγματικές διατάξεις, εφόσον δεν κυρώνει την προσβαλλόμενη ρύθμιση της προσβαλλόμενης κοινής υπουργικής απόφασης, κανένα δε στοιχείο δεν συνηγορεί υπέρ της άποψης ότι ο κοινός νομοθέτης θέλησε με την εν λόγω διάταξη να επέμβει στην άσκηση της δικαστικής λειτουργίας. Τούτο δε, διότι η διάταξη αυτή δεν απέβλεψε στην άμεση ή έμμεση επίλυση της ένδικης διαφοράς, αλλά με αυτή θεσπίζεται γενικός εξ αντικειμένου κανόνας, ο οποίος ρυθμίζει στο σύνολό του το ζήτημα της καταβολής της επίμαχης επιβάρυνσης του 7% επί των καθαρών εισοδημάτων των μελών Δ.Ε.Π. πλήρους απασχόλησης από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενώ, εξάλλου, οι ρυθμίσεις αυτές, με τις οποίες επιδιώχθηκε ο εξορθολογισμός ζητημάτων που αφορούσαν τη διαδικασία απόδοσης της επίδικης κράτησης, με την πρόβλεψη, μεταξύ άλλων, μικρότερου χρόνου παραγραφής των οφειλών αυτών, δεν αποσκοπεί στη ρύθμιση του επίδικου ζητήματος της παραγραφής υπέρ της διαδίκου διοικητικής αρχής, αλλά, αντιθέτως, υπέρ του αιτούντος. Με τα δεδομένα αυτά, η διάταξη του άρθρου 113 του ν. 4821/2021 δεν καταλύει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του και, επομένως, δεν συνιστά ανεπίτρεπτη επέμβαση του νομοθέτη στο έργο της Δικαιοσύνης κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων 4 παρ. 1, 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 εδαφ. α' του Συντάγματος και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, αποβλέποντας στη νομιμοποίηση της προσβαλλόμενης κανονιστικής ρύθμισης.
ΣτΕ 2316/2023 (Α')	3. Επειδή, εξάλλου, με το άρθρο 32 παρ. 2 του ν. 3772/2009 (Α' 112) προστέθηκαν, μεταξύ άλλων, οι παράγραφοι 3 και 4 στο άρθρο 33 του π.δ. 18/1989, σύμφωνα με τις οποίες: «3. Αν υπάρχουν τυπικές παραλείψεις, ο προεδρεύων της συνθέσεως ή ο εισηγητής καλεί, και μετά τη συζήτηση, τον πληρεξούσιο δικηγόρο να τις καλύψει, τάσσοντας εύλογη κατά την κρίση του προθεσμία. 4. Η πρόσκληση της προηγούμενης παραγράφου γίνεται τηλεφωνικώς από το γραμματέα, ο οποίος βεβαιώνει με σημείωση στο εσωτερικό του φακέλου της δικογραφίας το χρόνο ειδοποίησης, τα ζητούμενα στοιχεία και την προθεσμία. Αν η τηλεφωνική πρόσκληση είναι αδύνατη ή δυσχερής, αποστέλλεται έγγραφο, αντίγραφο του οποίου τηρείται στο φάκελο της δικογραφίας. Στο αντίγραφο αυτό σημειώνεται η ημερομηνία αποστολής του εγγράφου». Κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, στις τυπικές παραλείψεις που μπορούν να καλυφθούν και μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, κατά τα οριζόμενα στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 33 του π.δ. 18/1989, δεν περιλαμβάνεται και η μη καταβολή ή η καταβολή ελλιπούς παραβόλου. Τούτο δε, διότι με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 36 του π.δ. 18/1989 προβλέπεται ειδικώς ως προς το παράβολο ότι έννομη συνέπεια της μη καταβολής παραβόλου ή της καταβολής ελλιπούς ποσού αυτού εντός της νόμιμης προθεσμίας είναι η απόρριψη του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ως

	απαραδέκτου, οι διατάξεις δε αυτές δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974, Α' 256, καθώς και στην αρχή της αναλογικότητας, που ρητώς προβλέπεται από το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος (Σ.τ.Ε. 777/2013 Ολ., 683/2021, 1951/2020, 512/2019, 29, 880/2023 κ.ά.).
ΣτΕ 2314-5/2024 (Δ')	5. Επειδή, από τις προπαρατεθείσες διατάξεις της Πρόσκλησης προκύπτει ότι ως καταληκτική ημερομηνία του σχετικού καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων ορίσθηκε η 31.12.2021. Έως την ημερομηνία αυτή έπρεπε να εκδοθούν στο σύνολό τους οι αποφάσεις του Περιφερειάρχη Πελοποννήσου για την χορήγηση της ενίσχυσης και οι αποφάσεις του επί των τυχόν ενστάσεων (ενδικοφανών προσφυγών) των ενδιαφερομένων. Εξάλλου, κατά τα αναφερθέντα στην προηγούμενη σκέψη, με την 6η τροποποίηση του Προσωρινού Πλαισίου επετράπη η χορήγηση ενισχύσεων μέχρι τις 30.6.2022. Σε περίπτωση πάντως που δεν καθίσταται δυνατή η τήρηση των παραπάνω προθεσμιών για την έκδοση απόφασης επί της ασκηθείσας ένστασης, η δε σχετική απόφαση εκδοθεί μεταγενεστέρως με θετική αξιολόγηση ως προς το δικαίωμα χρηματοδότησης του ενδιαφερομένου, από τις διατάξεις της παραγράφου 10.5 της Πρόσκλησης προκύπτει η σαφής βούληση του κανονιστικού νομοθέτη να παράσχει δυνατότητα χρηματοδότησης κατ' εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 1407/2013 της Επιτροπής της 18ης Δεκεμβρίου 2013 για τις κρατικές ενισχύσεις «ήσσονος σημασίας» (ΕΕ L 352). Δεδομένου δε ότι ο Κανονισμός αυτός, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο δημοσίευσης της Πρόσκλησης (2.10.2020) –δηλαδή όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2020/972 της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 2020 (ΕΕ L 215/7.7.2020), με έναρξη ισχύος την εικοστή ημέρα από την δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατ' άρθρο 3 αυτού– μπορεί να εφαρμόζεται έως τις 31.12.2023 (άρθρο 8), η καταβολή των επίμαχων ενισχύσεων βάσει του Κανονισμού 1407/2013 είναι δυνατή κατ' απώτατο χρονικό όριο έως και την 31.12.2023. Η ρύθμιση, εξάλλου, αυτή της Πρόσκλησης πρέπει να θεωρηθεί ως αναλόγως εφαρμοστέα και σε περίπτωση έκδοσης, μετά την καταληκτική ημερομηνία του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων, δικαστικής απόφασης, η οποία οδηγεί σε αποδοχή της αίτησης χρηματοδότησης του ενδιαφερομένου. Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος ευρίσκει πεδίο εφαρμογής εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (προμνησθέν «Προσωρινό Πλαίσιο» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν έχει εκλείψει το αντικείμενο της δίκης για τον λόγο ότι κατά την συζήτηση της υπόθεσης (στις 12.12.2023) είχε ήδη παρέλθει η ημερομηνία λήξης του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων ούτε ασκούν επιρροή στη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του Κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του 2021 και, κατ' εξαίρεση, εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στον δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφάλαιο κίνησης μετά την καταβολή (βλ. ΣτΕ 1580, 678, 524/2023).
ΣτΕ 2300/2023 (Γ')	11. Επειδή, η παρεμβαίνουσα και ο καθ' ου δήμος υποστηρίζουν ότι οι ανωτέρω αιτιάσεις, οι οποίες στρέφονται κατά της προκήρυξης της ένδικης διαδικασίας επιλογής, προβάλλονται από την αιτούσα χωρίς έννομο συμφέρον, διότι αυτή έλαβε μέρος στην εν λόγω διαδικασία χωρίς διατύπωση επιφύλαξης ως προς τη νομιμότητα των όρων της προκήρυξης, στην οποία, εξ άλλου, προβλέπεται (παρ. 10) ότι «η συμμετοχή των υποψηφίων στις διαδικασίες επιλογής προϋποθέτει ανεπιφύλακτη αποδοχή των όρων της προκήρυξης». Ο ισχυρισμός όμως αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, καθόσον, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 29 (παρ. 1) και 47 (παρ. 1) του π.δ. 18/1989 –ερμηνευόμενων

	σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)– μόνη η συμμετοχή υποψηφίου σε διαδικασία επιλογής για πρόσληψη σε θέση εμμίσθου δικηγόρου σε φορέα του δημόσιου τομέα, χωρίς επιφύλαξη ως προς τη νομιμότητα των όρων της προκήρυξης, δεν συνιστά σαφή και ανεπιφύλακτη αποδοχή των όρων αυτής και δεν τού στερεί το έννομο συμφέρον να αμφισβητήσει με την αίτηση ακυρώσεως τη νομιμότητά τους (βλ. ΣτΕ 2055/2020 σκ. 9, 2054/2020 σκ. 10, 3234/2015 σκ. 8, 4850/2013 σκ. 4, πρβλ. ΣτΕ 548/2019 σκ. 9), ιδίως όταν –όπως εν προκειμένω– οι βλαπτικές συνέπειες των όρων αυτών δεν μπορούν να εκτιμηθούν με ακρίβεια εκ των προτέρων ή είναι ενδεχόμενο μόνον ότι θα επέλθουν για τον υποψήφιο (πρβλ. ΣτΕ 7μ. 1266/2006 σκ. 6, 947/2004 σκ. 5, 3031/2003 σκ. 5).
ΣτΕ 2245/2023 (Γ')	12. Επειδή, από τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 43 παρ. 2 του Κώδικα Δικηγόρων σε συνδυασμό με το άρθρο 29 του π.δ. 18/1989 συνάγεται ότι μόνη η συμμετοχή δικηγόρου σε διαδικασία επιλογής σε θέση εμμίσθου δικηγόρου σε φορέα του δημοσίου τομέα, χωρίς να συμπεριλάβει επιφύλαξη ως προς τη νομιμότητα των όρων της προκήρυξης, δεν του στερεί το έννομο συμφέρον να αμφισβητήσει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα των όρων αυτών με αίτηση ακυρώσεως που στρέφεται κατά μεταγενεστέρων πράξεων της σύνθετης διοικητικής ενέργειας επιλογής και διορισμού (βλ. ΣτΕ 1187/2022 σκ. 11, 1933/2021 σκ. 9, 751/2021 σκ. 13, 2055/2020 σκ. 9, 2054/2020 σκ. 10, πρβλ. ΣτΕ 2330/2022 σκ. 32). Και τούτο διότι, από μόνη τη μη υποβολή της ανωτέρω επιφύλαξης δεν συνάγεται, άνευ άλλου, σαφής και ανεπιφύλακτη αποδοχή των όρων της προκήρυξης, ώστε να καθίσταται μη επιτρεπτή η αμφισβήτηση της νομιμότητάς τους από τον εν λόγω υποψήφιο δικηγόρο (βλ. ΣτΕ 645/2020 σκ. 7, 3184/2017 σκ. 4, 1723/2014 επτ. σκ. 4), και, επομένως, τυχόν αποστέρηση του εννόμου συμφέροντός του προς προσβολή των ανωτέρω όρων θα παραβίαζε ευθέως το δικαίωμα αυτού προς παροχή έννομης προστασίας το οποίο κατοχυρώνει το Σύνταγμα (άρθρο 20 παρ. 1) και η Ε.Σ.Δ.Α. (άρθρο 6 παρ. 1), ιδιαίτερα όταν πρόκειται για όρους οι βλαπτικές συνέπειες των οποίων δεν μπορούν σε κάθε περίπτωση να προβλεφθούν με ακρίβεια εκ των προτέρων ή οι οποίες είναι ενδεχόμενο μόνον ότι θα επέλθουν για τον υποψήφιο δικηγόρο (βλ. ΣτΕ 1266/2006 επτ. σκ. 6, 947/2004 επτ. σκ. 5, 3031/2003 επτ. σκ. 5), χωρίς να ασκεί, προς τούτο, επιρροή η κατοχή εκ μέρους του νομικών γνώσεων. Εξ άλλου, δεν προβλέπεται από τον νόμο ή την προκήρυξη διαδικασία υποβολής αντιρρήσεων από τους υποψηφίους (βλ. ΣτΕ 1187/2022 σκ. 11, 792/2022 σκ. 12, ΣτΕ 1256/2020 επτ. σκ. 9, 1065/2016 σκ. 8, 3060/2013 επτ. σκ. 22), αλλά επιβάλλεται, σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας της δράσης της διοίκησης, να ελέγχεται παρεμπιπτόντως η νομιμότητα της προκήρυξης για την πλήρωση θέσης εμμίσθου δικηγόρου, εξ αφορμής προσβολής των ερειδομένων επί της κανονιστικής αυτής πράξης μεταγενεστέρων ατομικών πράξεων που εκδίδονται στα πλαίσια της σύνθετης διοικητικής ενέργειας επιλογής και διορισμού (πρβλ. ΣτΕ 3839/2009 Ολομ.). Ο ως άνω παρεμπίπτων έλεγχος αφορά όχι μόνο την νομιμότητα των όρων που περιλαμβάνονται στην προκήρυξη, αλλά εκτείνεται και σε οποιαδήποτε άλλη πλημμέλεια αυτής. 13. Επειδή, μειοψήφησαν ο Πρόεδρος του Τμήματος και η Σύμβουλος, Σ. Κτιστάκη, οι οποίοι υποστήριξαν τα εξής: Η προκήρυξη για την πλήρωση θέσης εμμίσθου δικηγόρου σε φορέα του δημοσίου τομέα αποτελεί, σε συνδυασμό με τις προεκτεθείσες διατάξεις του Κώδικα Δικηγόρων, το κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο δεσμεύει τόσο τη Διοίκηση που διενεργεί τη διαδικασία επιλογής όσο και τους υποψηφίους (βλ. ΣτΕ 1168/2021, 750-751/2021, 2062, 1469/2019). Οι υποψήφιοι που επιθυμούν να διορισθούν στις θέσεις αυτές διαθέτουν αφενός τις απαιτούμενες νομικές γνώσεις, ως εκ της ιδιότητάς τους ως δικηγόρων, αφετέρου εύλογο χρονικό διάστημα εντός του οποίου οφείλουν να υποβάλουν την υποψηφιότητά τους (30 έως 60 ημέρες από την τελευταία δημοσίευση της προκήρυξης), προκειμένου να μελετήσουν με τη δέουσα επιμέλεια το περιεχόμενο της προκήρυξης και να αντιληφθούν επαρκώς τους τεθέντες απ' αυτήν όρους. Επίσης, σε αντίθεση με άλλες επαγγελματικές ομάδες

που στερούνται νομικών γνώσεων ή δεν έχουν πρόσβαση σε νομική συμβουλή κατά το στάδιο πριν από την υποβολή υποψηφιότητας για την κατάληψη δημόσιας θέσης -προς προστασία των οποίων διαμορφώθηκε αρχικώς η νομολογία που μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη- ο μέσος επιμελής δικηγόρος που επιθυμεί να συμμετάσχει ο ίδιος σε διαδικασία για την κατάληψη τέτοιας θέσης γνωρίζει, ως εκ της ιδιότητάς του, τον τρόπο προάσπισης των δικαιωμάτων του, σε περίπτωση που βλάπτεται από την προκήρυξη ή από συγκεκριμένους όρους της ή ενδέχεται να υποστεί ζημία απ' αυτούς, δυνάμενος είτε να προσφύγει ευθέως κατά της προκήρυξης ή όρου αυτής και να ζητήσει την ακύρωσή του είτε να επιφυλαχθεί επί της νομιμότητας όρου αυτής κατά την υποβολή της αιτήσεως υποψηφιότητάς του. Και τούτο, διότι, στην περίπτωση αυτή, οι βλαπτικές συνέπειες που αναφύονται από πλημμέλειες της προκήρυξης ή από παράνομους όρους αυτής είναι δυνατόν να προβλεφθούν εκ των προτέρων, εφόσον πρόκειται για υποψηφίους που, όπως εκτέθηκε, διαθέτουν νομικές γνώσεις και για όρους οι οποίοι, ως εκ του περιεχομένου τους και των προσόντων του αιτούντος την ακύρωση -μη επιλεγέντος τελικώς δικηγόρου- ήταν εξ αρχής βέβαιοι ότι ήταν βλαπτικοί γι' αυτόν. Τα παραπάνω ισχύουν, κατά μείζονα λόγο, όταν υφίσταται ρητός όρος στην προκήρυξη, με τον οποίο οι υποψήφιοι δικηγόροι προειδοποιούνται ότι με την ανεπιφύλακτη συμμετοχή τους στη διαδικασία επιλογής αποδέχονται τους όρους της προκήρυξης (πρβλ. ΣτΕ 204/1996), χωρίς, πάντως, από ένα τέτοιο όρο, ερμηνευόμενο υπό το φως του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, να μπορεί να συναχθεί ότι αποκλείεται, λόγω παραβίασής του, υποψήφιος που συμμετείχε στον διαγωνισμό υποβάλλοντας επιφύλαξη (πρβλ. ΣτΕ 3899/2010). Σε περίπτωση, συνεπώς, που υποψήφιος δικηγόρος αποφασίζει ότι θα συμμετάσχει ανεπιφύλακτα στη σχετική διαδικασία επιλογής συνάγεται από τη συμπεριφορά του αυτή σε συνδυασμό με τις ανωτέρω περιστάσεις της προσωπικής και επαγγελματικής του κατάστασης, ότι έχει αποδεχθεί πλήρως, οικειοθελώς και κατά τρόπο που δεν καταλείπει αμφιβολίες, τη νομιμότητα των όρων της προκήρυξης. Ως εκ τούτου, στερείται, κατά τα οριζόμενα στο προεκτεθέν άρθρο 29 του π.δ. 18/1989, εννόμου συμφέροντος να αμφισβητήσει παρεμπιπτόντως και εκ των υστέρων σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας και αναλόγως της έκβασής της, τη νομιμότητα συγκεκριμένου όρου της προκήρυξης (βλ. ΣτΕ 1057/2014 σκ. 8, 1100/2002 σκ. 11, 962/2002 σκ. 9). Δεν μπορεί δε να γίνει λόγος στην περίπτωση αυτή για προσβολή του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας ή παράβαση της αρχής της νομιμότητας, εφ' όσον ο υποψήφιος προς επιλογή δικηγόρος έχει το δικαίωμα να προσβάλει ευθέως με αίτηση ακυρώσεως την προκήρυξη, εφόσον θεωρεί ότι όρος αυτής είναι παράνομος και, παράλληλα, είτε να μετάσχει με επιφύλαξη στη διαδικασία επιλογής, εάν η Διοίκηση προχωρήσει στη διεξαγωγή της αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τις συνέπειες ενδεχόμενης ακύρωσης, είτε να ζητήσει και την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 (πρβλ. ΣτΕ 1217/2018 σκ. 5, 2551/2013 σκ. 6, 2543/2011 σκ. 4, 1415/2000 Ολομ. σκ. 4). Εξ άλλου, με τον τρόπο αυτό εξυπηρετείται, κατά τρόπο λυσιτελέστερο, η προστασία όχι μόνο του δημόσιου συμφέροντος, το οποίο συνίσταται στην ταχεία και ομαλή διεκπεραίωση της διαδικασίας πρόσληψης για την κατάληψη θέσεων εμμίσθων δικηγόρων που είναι απαραίτητες για την εύρυθμη λειτουργία των φορέων του δημοσίου τομέα, αλλά και των ιδιωτικών συμφερόντων των ίδιων των συμμετεχόντων στις σχετικές διαδικασίες επιλογής δικηγόρων. Και τούτο διότι δεν θα συμβιβαζόταν με την ανάγκη ασφάλειας δικαίου, σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων, προστασίας των κτηθέντων καλοπίστως δικαιωμάτων των τελικώς επιλεγέντων και προσληφθέντων δικηγόρων καθώς επίσης και με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των λοιπών δικηγόρων που συμμετείχαν στον διαγωνισμό η εκ των υστέρων, χωρίς, τουλάχιστον, προηγούμενη διατύπωση σχετικής επιφύλαξης, ανατροπή των κανόνων, στους οποίους στηρίχθηκε η διαδικασία επιλογής. Η ως άνω ερμηνεία των διατάξεων αυτών απηχεί τόσο τη νομολογία του Δικαστηρίου για την επιλογή εμμίσθων δικηγόρων κατά τις διατάξεις του προϊσχύσαντος άρθρου 11 του ν. 1649/1986 (βλ. ΣτΕ 1057/2014 σκ. 8, 1100/2002 σκ. 11, πρβλ. ΣτΕ 1774/2007 σκ. 9, 962/2002 σκ. 9) όσο και την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου επί διαφορών που ανακύπτουν σε διαδικασίες ερειδόμενες εν γένει επί προκηρύξεων – διακηρύξεων, πλην

	αυτών που αφορούν την πρόσληψη υπαλλήλων, με τους οποίους, όπως γίνεται παγίως δεκτό (βλ. ΣτΕ 1948/2019, 1023/2018, 911/2012, 3690-3692/2009 Ολομ. κ.ά.), δεν εξομοιώνονται οι δικηγόροι καθώς δεν συνδέονται με τους φορείς στους οποίους υπηρετούν με υπαλληλική σχέση.
ΣτΕ 2240/2023 (Ε')	4. Επειδή, στην παράγραφο 3 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989 ορίζεται ότι «Έφεση μπορούν να ασκήσουν οι κατά την πρωτόδικη ακυρωτική δίκη διάδικοι, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επόμενη ημέρα που κοινοποιήθηκε η απόφαση με επιμέλεια του διαδίκου και πάντως μέσα σε ένα έτος από τη δημοσίευσή της». Όπως έχει κριθεί, η θεσπιζόμενη στην ανωτέρω διάταξη ετήσια προθεσμία για την άσκηση έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της εκκαλούμενης απόφασης, λήγει όταν παρέλθει έτος από την αφετηρία της προθεσμίας αυτής και δεν είναι δεκτική ούτε αναστολής ούτε παρέκτασης για τον ασκούντα το ένδικο μέσο που διαμένει στην αλλοδαπή. Τούτο διότι η αναστολή δεν συμβιβάζεται με τη φύση της εν λόγω προθεσμίας, η οποία αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο μέχρι του οποίου είναι κατά νόμο δυνατή η άσκηση έφεσης και η οποία προθεσμία θεσπίσθηκε προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της υποκείμενης σε έφεση απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου. Εξάλλου, η κατά το προαναφερθέν άρθρο 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 ετήσια προθεσμία δεν αναστέλλεται ούτε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε είχε ήδη αρχίσει πριν από αυτές είτε άρχισε κατά τη διάρκειά τους, καθόσον η προβλεπόμενη στη διάταξη του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου αναστολή, που ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, αναφέρεται μόνον, όσον αφορά την έφεση, στην 60νθήμερη προθεσμία από την κοινοποίηση της εκκαλούμενης απόφασης και όχι στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής. Τα προεκτεθέντα δεν αντίκεινται ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) (ΣτΕ 1709/2023, 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021). Περαιτέρω, η προσωρινή αναστολή των νόμιμων και δικαστικών προθεσμιών για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, που είχε επιβληθεί με αντίστοιχες υπουργικές αποφάσεις, στο πλαίσιο της λήψης έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 [βλ. τις κοινές υπουργικές αποφάσεις Δ1α/ΓΠοικ/17734/12.3.2020 (Β' 833), Δ1α/ΓΠοικ/18176/15.3.2020 (Β' 864), Δ1α/ΓΠοικ/21159/27.3.2020 (Β' 1074), Δ1α/ΓΠοικ/24403/10.4.2020 (Β' 1301), Δ1α/ΓΠοικ/26804/ 25.4.2020 (Β' 1588), Δ1α/ΓΠοικ/30340/ 15.5.2020 (Β' 1857)], αφορούσε το χρονικό διάστημα από 13.3.2020 μέχρι 31.5.2020, ακολούθως δε, με το άρθρο πρώτο της κοινής υπουργικής απόφασης Δ1α/ΓΠοικ/33202/ 28.5.2020 (Β' 2033) αποφασίσθηκε η επαναλειτουργία των ως άνω δικαστηρίων από 1.6.2020 (βλ. ΣτΕ 1709/2023, 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021).
ΣτΕ 2221-2/2023 (Δ')	10. Επειδή, εξ άλλου, οι διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 ρυθμίζουν πλήρως τα σχετικά με την παροχή δικαστικής προστασίας στον τομέα των διαφορών του αναφύονται κατά το στάδιο που προηγείται της σύναψης των εμπιπτουσών στο πεδίο εφαρμογής του νόμου δημοσίων συμβάσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων να τους ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση και των αναθετουσών αρχών. Συνεπώς, κατά των αποφάσεων της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. επί των προσωρινών μέτρων, κατά των οποίων, σύμφωνα με τα γενόμενα δεκτά στην προηγούμενη σκέψη, δεν προβλέπεται στις διατάξεις του ν. 4412/2016 η δυνατότητα ασκήσεως του ενδίκου βοηθήματος της αίτησης αναστολής εκτελέσεως – ακυρώσεως του άρθρου 372 του ως άνω νόμου, δεν χωρεί ούτε αίτηση ακυρώσεως και αίτηση αναστολής εκτελέσεως κατά τις γενικές διατάξεις των άρθρων 45 επ. και 52 του π.δ. 18/1989. Εξ άλλου, η μη αναγνώριση της δυνατότητας δικαστικής προσβολής των αποφάσεων της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. επί των προσωρινών μέτρων δεν αντίκειται στο δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ.1 του Συντάγματος (και το οποίο έχει, κατ' αρχήν, εφαρμογή και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, βλ. ΣτΕ 1582/2021, 1367/2020, 1396/2014 επταμ.). Τούτο διότι οι αποφάσεις αυτές εκδίδονται για την προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης στο πλαίσιο του προδικαστικού σταδίου, η οριστική περάτωση του οποίου αποτελεί

	απαραίτητη δικονομική προϋπόθεση προκειμένου η υπόθεση να αχθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου. Η ρύθμιση σχετικά με την εξουσία της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. για τη λήψη προσωρινών μέτρων εντάσσεται στο σύστημα των δικονομικών ρυθμίσεων που θεσπίζονται με τις διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 για την οργάνωση του σταδίου της προδικαστικής διαδικασίας και, εν συνεχεία, του σταδίου της διαδικασίας ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου, κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζεται επαρκώς, από της απόψεως αυτής, η ταχεία και αποτελεσματική (προσωρινή και οριστική) δικαστική προστασία των συμφερόντων των θιγομένων μερών, σύμφωνα και με τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη. Πρέπει, συνεπώς, να απορριφθούν τα περί του προβαλλόμενα με το από 9.10.2023 υπόμνημα του αιτούντος ν.π.δ.δ. Η Πάρεδρος Δ. Μαυροπόδη υποστήριξε τη γνώμη ότι, εφ' όσον οι αποφάσεις της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. επί των προσωρινών μέτρων επάγονται αυτοτελείς έννομες συνέπειες ως προς τη διαδικασία του διαγωνισμού, πρέπει να υφίσταται δυνατότητα αυτοτελούς δικαστικής προσβολής τους, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος.
ΣτΕ 2207/2023 (Α')	6. Επειδή, κατά πάγια νομολογία, ούτε από το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989 ούτε από άλλες διατάξεις παρέχεται η δυνατότητα στον ιδιώτη -μη δικηγόρο- διάδικο να υπογράψει ο ίδιος, χωρίς δικηγόρο, υπομνήματα και να τα υποβάλλει στο Δικαστήριο, χωρίς τούτο να αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ε.Σ.Δ.Α. (βλ. ΣτΕ 869/2021, 1896/2016 επταμ. κ.ά.). Συνεπώς, το από 19.11.2021 υπόμνημα του αναιρεσιβλήτου, το οποίο περιήλθε στο Δικαστήριο αυθημερόν (την ημέρα της συζήτησεως της υποθέσεως στο ακροατήριο) μη νομίμως υπογράφεται μόνον από τον αναιρεσιβλήτο και είναι, ως εκ τούτου, απορριπτέο ως απαράδεκτο, προεχόντως για τον λόγο αυτόν.
ΣτΕ 2203/2023 (Α')	5. Επειδή, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (πρβλ. ΟλΣτΕ 2214/1997, 3937/2000, 4134/2000, ΣτΕ 1021/2022, 134/2019, 533/2018, 1913/2010 7μ., 1979/2003 7μ.) οι δικονομικές διατάξεις με τις οποίες επιβάλλεται, όπως εν προκειμένω με τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 53 του π.δ. 18/1989, περιορισμός στην άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, συναρτώμενος με το ύψος του αμφισβητούμενου ποσού της διαφοράς, δεν αντίκεινται στη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια ούτε στη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος που κατοχυρώνει την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Και τούτο, διότι ο νομοθέτης δεν κωλύεται, ενόψει της επιφυλάξεως νόμου που περιέχεται στην ως άνω διάταξη της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 95, αλλά και της επιφυλάξεως νόμου που περιέχεται στην παρ. 4 του ιδίου άρθρου (: «Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως νόμος ειδικότερα ορίζει»), να θεσπίσει, βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, δικονομικές προϋποθέσεις που περιορίζουν το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως, όπως είναι το ύψος του αμφισβητούμενου ποσού της διαφοράς, εφόσον υφίσταται τελεσίδικη κρίση των δικαστηρίων της ουσίας (ΣτΕ 2677/2015, 4327/2013 7μ., ΣτΕ εν συμβουλίω 140/2020, 58/2018, 589/2012 κ.ά.) και διαφυλάσσεται, κατά τον τρόπο αυτόν, το κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας από δικαστήριο (ΣτΕ 764/2021, 2987/2017 7μ., κ.ά.). Εξάλλου, οι ανωτέρω διατάξεις (παρ. 3 και 4 του άρθρου 53 του π.δ. 18/1989), με τις οποίες ο νομοθέτης διαμόρφωσε τις προϋποθέσεις του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως, σταθμίζοντας το δικαίωμα των διαδίκων να ακουσθεί η υπόθεσή τους από το αναιρετικό δικαστήριο, με σκοπό τη διόρθωση τυχόν νομικών σφαλμάτων της προσβαλλόμενης αποφάσεως του δικαστηρίου της ουσίας, με την κατά τα ανωτέρω ανάγκη της αποσυμφορήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων, δεν αντίκεινται στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 της κυρωθείσης με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), δεδομένου ότι η αμετάκλητη επίλυση των διαφορών σε σύντομο χρονικό διάστημα είναι σύμφωνη προς τις επιταγές του άρθρου αυτού, ενώ, όπως έχει δεχθεί το Ε.Δ.Δ.Α., λόγω της ιδιαίτερης φύσεως και αποστολής του αναιρετικού δικαστηρίου, το οποίο αποφαινεται επί ενδίκων μέσων κατά αποφάσεων τακτικών διοικητικών δικαστηρίων που

	κρίνουν κατ' ουσίαν την υπόθεση, οι προϋποθέσεις προσβάσεως σε αυτό μπορεί να είναι περισσότερο τυπικές (ΣτΕ 1523/2018, 1703/2017, 2965/2016, 1987/2015 7μ., 4319/2014, 4474/2013 7μ., 196/2012 7μ., πρβλ. και ΣτΕ 2, 434, 533, 1188/2018, πρβλ. και ΣτΕ 1924/2014 7μ., 2926/2013, 2250/2012 ως προς το άρθρο 35 παρ. 1 του ν. 3772/2009· βλ. επίσης αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: α) της 02.06.2016, 18880/15, Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας, β) της 19.12.1997, 155/1996/ 774/975, Brualla Gomez de la Torre κατά Ισπανίας, και γ) της 04.09.2003, 72267/01, Παναγιώτα Βελή – Μακρή και λοιποί κατά Ελλάδος).
ΣτΕ 2161/2023 (Δ')	12. Επειδή, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα εκτεθέντα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, οι ισχυρισμοί που είχε προβάλει ο αιτών ενώπιον του Υπουργού, και ήδη θέτει ενώπιον του Δικαστηρίου με την κρινόμενη αίτηση, σχετικά με τη συνδρομή λόγων που εκώλυναν σύμφωνα με την ΕΣΔΑ την έκδοσή του στις ΗΠΑ, δεν είχαν τεθεί ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων που γνωμοδότησαν για τη συνδρομή των προϋποθέσεων έκδοσης. Το βάσιμο των ισχυρισμών αυτών εξετάσθηκε το πρώτον από τον Υφυπουργό στο πλαίσιο της -ήδη εκκρεμούς- ενώπιον του ΕΔΔΑ διαδικασίας που είχε ανοιγεί με την κατάθεση εκ μέρους του αιτούντος προσφυγής και αίτησης λήψης ασφαλιστικού μέτρου. Συγκεκριμένα, ο Υφυπουργός, προκειμένου να ζητήσει την άρση του χορηγηθέντος από το ΕΔΔΑ ασφαλιστικού μέτρου και να προβεί στην έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης, εξέτασε αν συντρέχουν τα κωλύματα έκδοσης που προέβλεπε ο αιτών, ζητώντας διευκρινίσεις ως προς τα ζητήματα αυτά από τις αρμόδιες αρχές των ΗΠΑ, τις οποίες και υιοθέτησε για τον σχηματισμό της κρίσης του ότι ενδεχόμενη έκδοση του αιτούντος στις ΗΠΑ δεν θα διακύβευε την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων που ο τελευταίος απολαύει δυνάμει των διατάξεων της ΕΣΔΑ. Συνεπώς, η προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε κατόπιν ίδιας και αυτοτελούς κρίσης του αρμόδιου διοικητικού οργάνου επί τεθέντων το πρώτον ενώπιόν του ζητημάτων, η οποία υπόκειται, σύμφωνα με τα άρθρα 95 παρ. 1 περ. α' του Συντάγματος και 45 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) και τις επιταγές του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, στον ακυρωτικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας, στο πλαίσιο του οποίου θα εξετασθεί η νομιμότητα της αιτιολογίας της απόφασης έκδοσης επί των ανωτέρω ζητημάτων, η οποία ήδη αμφισβητείται με τους παραδεκτώς, κατά τα προεκτεθέντα, προβαλλόμενους με την κρινόμενη αίτηση λόγους ακυρώσεως.
ΣτΕ 2085/2023 (Γ')	8. Επειδή, περαιτέρω, η ανακλήση διορισμού σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη αποτελεί διοικητικό μέτρο, η επιβολή του οποίου υπαγορεύεται από τους προαναφερθέντες επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος. Εφόσον η ανακλητική πράξη εκδίδεται μετά την πάροδο διετίας από τη δημοσίευση της πράξης του διορισμού βάσει υποκειμενικής συμπεριφοράς του υπαλλήλου, η οποία συνίσταται στο ότι αυτός προκάλεσε ή υποβοήθησε δολίως την πλάνη της Διοίκησης σε σχέση με την επιλογή του στη θέση που διορίσθηκε, απαιτείται, πριν από την έκδοση της πράξης αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος και το άρθρο 6 του κυρωθέντος με τον ν. 2690/1999 (Α' 45) Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η προηγούμενη κλήση του υπαλλήλου σε ακρόαση (βλ. ΣτΕ 2739-2742/2005). Η ανακλητική πράξη πρέπει καταρχήν να αιτιολογείται επαρκώς ως προς το ότι ο διορισθείς προκάλεσε ή υποβοήθησε δολίως την παρανομία της πράξης διορισμού του (βλ. ΣτΕ 1437/2021 7μ., 1094/2014, πρβλ. ΣτΕ 2616/2012 7μ., 2319/2012, 3569/1998, 2429/1992). Κατά της ανακλητικής πράξης προβλέπεται η άσκηση του κατά το άρθρο 95 παρ. 1 του Συντάγματος γενικού ένδικου βοηθήματος της αίτησης ακυρώσεως. Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της υπόθεσης, η οποία θίγει δικαιώματα «αστικής φύσεως» του αιτούντος, [ήτοι το δικαίωμα ενός δημοσίου υπαλλήλου να συνεχίσει να απασχολείται στη θέση του, βλ. ΕΔΔΑ, 19.9.2017, μείζονος σύνθεσης, Regner κατά Τσεχίας, 35289/11, σκέψεις 120-125, 21.7.2016, Miryana Petrova κατά Βουλγαρίας, 57148/08, σκέψεις 33-35, 29.4.2014, Ternovskis κατά Λετονίας, 33637/02, σκέψη 44, βλ. ΣτΕ 3262/2012, 1405/2007 7μ. κ.ά.] είναι, κατά το άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 702/1977, το Διοικητικό Εφετείο, το οποίο έχει την παρεχόμενη σ' αυτό από το Σύνταγμα και τον νόμο (βλ. άρθρο 4 παρ. 1 του ν. 702/1977 για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 18/1989 που ισχύουν για το Συμβούλιο της Επικρατείας) εξουσία να εξετάζει

	αφενός το σύνολο των προβαλλομένων αιτιάσεων, αφετέρου το σύνολο των νομικών ζητημάτων που ανακύπτουν, περαιτέρω δε τη δυνατότητα να ελέγξει, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς και τον τρόπο άσκησης της διακριτικής εξουσίας της Διοίκησης και, τέλος, να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει την πράξη αυτή για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων την πλάνη περί τα πράγματα ή τη μη νόμιμη και ανεπαρκή αιτιολογία, χωρίς να ασκεί επιρροή το γεγονός ότι δεν έχει εξουσία να προβεί σε μεταρρύθμιση της πράξης (βλ. σχετ. ΣτΕ 3098/2017 7μ., πρβλ. ΕΔΔΑ, 21.7.2011, Sigma Radio Television Ltd κατά Κύπρου, 32181/04, 35122/05, σκέψεις 151 - 157). Εξάλλου, το διοικητικό αυτό μέτρο αποτελεί σοβαρό πλην αναγκαίο περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, και της «ιδιωτικής ζωής», κατά την έννοια του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (βλ. τις σχετικές προϋποθέσεις στην απόφαση ΕΔΔΑ της 25.9.2018, μείζονος σύνθεσης, Denisov κατά Ουκρανίας, 76639/11). Τούτο, διότι ο περιορισμός αυτός συνάπτεται άμεσα με τις νόμιμες προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπο του υπαλλήλου, από επαγγελματική και ηθική σκοπιά, για τον διορισμό του σε δημόσια θέση και με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην ομαλή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας (πρβλ. ΣτΕ 347/2020, 931/2018, 1900/2014 Ολομ., 788/2014, 3262/2012, ΕΔΔΑ, απόφαση επί του παραδεκτού -decision- της 23.8.2011, Βαγενάς κατά Ελλάδας, 53372/07)· τούτο δε, λαμβανομένου υπόψη και του συνόλου των λοιπών οικονομικής φύσης εννόμων συνεπειών που επέρχονται από την αναδρομική ισχύ της ανακλητικής πράξης. Ειδικότερα, να μεν με την ανάκληση διορισμού αίρονται καταρχήν αναδρομικά όλες οι συνέπειες που απορρέουν από την υπαλληλική σχέση, πλην, όπως έχει κριθεί από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΣ 599/2021 Ολομ. σκ. 25-27), δεν συμβιβάζεται με την αρχή της αναλογικότητας η αναζήτηση από τον υπάλληλο, ως αχρεωστήτως λαβόντα, του συνόλου των ποσών που έλαβε ως αποδοχές για τις υπηρεσίες που πραγματικά παρείχε κατά τη διάρκεια του υπαλληλικού βίου του, αλλά το αν υπέχει καταρχήν υποχρέωση επιστροφής ορισμένου ποσού καθώς και το ύψος του ποσού αυτού αποτελούν προϊόν ad hoc στάθμισης σύμφωνα με τις απαιτήσεις των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας, καθώς και αυτών που απορρέουν από την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου. Επίσης, με την 1820/2021 απόφαση της Ολομέλειας του ιδίου Δικαστηρίου έχει κριθεί (βλ. ιδίως σκ. 32 και 38) ότι η -λόγω της ανάκλησης του διορισμού- πλήρης στέρηση σύνταξης του υπαλλήλου, ο οποίος έχει εξαντλήσει τον υπηρεσιακό του βίο, έχοντας συμπληρώσει τις χρονικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από το Δημόσιο, θα υπερακόντιζε, στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, τον καταρχήν θεμιτό σκοπό που υπηρετεί η ανάκληση διορισμού, ως μέτρο αποκατάστασης της τρωθείσας νομιμότητας. Περαιτέρω, με την απόφαση αυτή τέθηκαν in abstracto κριτήρια για τον προσδιορισμό του ποσού της καταβλητέας σύνταξης. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι το ποσό αυτό: α) δεν μπορεί να ισούται με το ποσό που θα ελάμβανε ο υπάλληλος εάν είχε νομίμως συσταθεί η υπαλληλική του σχέση, β) πρέπει, πάντως, να τελεί σε κάποια αναλογία προς τις αποδοχές ενέργειας και γ) δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το κατώτερο όριο σύνταξης κατ' άρθρο 55 παρ. 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Ενόψει των ανωτέρω, η λήψη του διοικητικού μέτρου της ανάκλησης διορισμού του υπαλλήλου που προκάλεσε δολίως την παρανομία του διορισμού του δεν αντίκειται καταρχήν στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 2 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 8 της ΕΣΔΑ (βλ. ΣτΕ 346, 350/2023 7μ., 2759, 2760/2022, 2763, 2766, 2775-7/2022 7μ.).
ΣτΕ 2077/2023 (Γ')	4. Επειδή, κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, η παρέλευση της ενιαίας προθεσμίας για την άσκηση εφέσεως, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου, αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο άσκησης του ενδίκου αυτού μέσου. Η προθεσμία αυτή έχει θεσπισθεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου, ειδικότερα, να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της απόφασης του διοικητικού εφετείου επί της αιτήσεως ακυρώσεως· για τον λόγο δε αυτόν δεν είναι δεκτική αναστολής (ακόμη και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε η

εν λόγω προθεσμία έχει αρχίσει πριν από αυτές είτε κατά τη διάρκειά τους) ή παρέκτασης για τον ασκούντα το ένδικο αυτό μέσο, ο οποίος διαμένει στην αλλοδαπή (βλ. ΣτΕ 1780-1/2006 ΟΛ., 2689, 1818/2022, 2049/2021, 138/2020, 1600/2017, 2854/2016, 2509/2015, 2062/2012 κ.ά.). Όμως, στην εξαιρετική περίπτωση της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο χρόνος λήξης της ετήσιας προθεσμίας του άρθρου 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, υπολογιζόμενος σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ενέπιπτε εντός του χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο, στο πλαίσιο της λήψης έκτακτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού, είχαν ανασταλεί οι νόμιμες και δικαστικές προθεσμίες για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, η πιο πάνω ετήσια προθεσμία δεν συμπληρωνόταν όσο διαρκούσε η αναστολή αυτή, μετά τη λήξη δε της αναστολής ο εκκαλών όφειλε να προβεί αμελλητί στην κατάθεση της εφέσεως. Περαιτέρω, η ως άνω ενιαύσια προθεσμία για την άσκηση εφέσεως είναι εύλογη, δεδομένου και του ενδιαφέροντος που πρέπει οι διάδικοι να επιδεικνύουν για την πορεία της υπόθεσής τους και της δυνατότητάς τους να λάβουν γνώση του περιεχομένου της απόφασης από τη δημοσίευσή της ή κατ' αίτησή τους να λάβουν θεωρημένο αντίγραφο αυτής και, κατά τούτο, δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά ούτε και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) [βλ. ΣτΕ 2689, 1818, 1238, 934/2022, 1434, 138/2020, 2366, 385/2018, 304/2016, 4511/2015 κ.ά., πρβλ. ΕΔΔΑ απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας (23228/08), σκ. 34]. Ειδικότερα, όπως έχει γίνει δεκτό από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν θίγεται, άνευ ετέρου, η αποτελεσματικότητα ενός ενδίκου βοηθήματος ή μέσου με την πρόβλεψη στην εσωτερική έννομη τάξη ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί με την ημερομηνία δημοσίευσης της δικαστικής απόφασης, εφόσον τούτο αποτελεί μια επιλογή του νομοθέτη που είναι σύμφωνη με τα γενικώς ισχύοντα σ' αυτήν την έννομη τάξη [βλ. ΕΔΔΑ απόφαση επί του παραδεκτού -decision- της 1.10.2013, Τεχνική Ολυμπιακή Α.Ε. κατά Ελλάδας (40547/10), σκ. 28, 47-48 και απόφαση της 9.10.2014, Ξυνός κατά Ελλάδας (30226/09), σκ. 43-44]. Προκειμένου δε περί της δημοσίευσης της απόφασης ως αφετηρίας έναρξης της προθεσμίας για την άσκηση ενδίκων μέσων στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, υφίστανται και άλλες σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις, όπως το άρθρο 53 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 για την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως και το άρθρο 94 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999, Α' 97) για την άσκηση εφέσεως (ΣτΕ 934/2022, 138/2020, 2366, 385/2018, 304/2016, 4511/2015, εν συμβουλίω 108, 89/2019).

5. Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας, η εκκαλούμενη απόφαση δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης στις 10.3.2021, δεν προκύπτει, δε, κοινοποίηση αυτής στην εκκαλούσα. Συνεπώς, η ετήσια προθεσμία για την άσκηση έφεσης άρχισε την επομένη της δημοσίευσης, στις 11.3.2021, και έληξε στις 11.3.2022. Υπό τα δεδομένα αυτά, η κρινόμενη έφεση, η οποία κατατέθηκε στη γραμματεία του ως άνω δικαστηρίου στις 14.4.2022, ασκήθηκε μετά την πάροδο της ανωτέρω προθεσμίας. Εξάλλου, δεν ασκεί επιρροή, ως προς την έναρξη της εν λόγω προθεσμίας, η αναστολή των νομίμων και δικαστικών προθεσμιών για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων και άλλων ενεργειών ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, που προβλέφθηκε, στο πλαίσιο λήψης εκτάκτων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας λόγω κορωνοϊού, με διαδοχικές κοινές υπουργικές αποφάσεις [ΚΥΑ Δ1α/ Γ.Π.οικ.14453/5.3.2021 (Β' 895), Δ1α/Γ.Π.οικ.16320/12.3.2021 (Β' 996), Δ1α/Γ.Π.οικ.17698/19.3.2021 (Β' 1076), Δ1α/Γ.Π.οικ.18877/26.3.2021 (Β' 1194), Δ1α/Γ.Π.οικ.20651/2.4.2021 (Β' 1308), Δ1α/Γ.Π.οικ.22439/9.4.2021 (Β' 1441), Δ1α/Γ.Π.οικ.24489/16.4.2021 (Β' 1558), Δ1α/ Γ.Π.οικ.26380/23.4.2021 (Β' 1682), Δ1α/Γ.Π.οικ.27683/29.4.2021 (Β' 1814), Δ1α/Γ.Π.οικ.28503/7.5.2021 (Β' 1872), Δ1α/Γ.Π.οικ.29922/ 13.5.2021 (Β' 1944)], οι οποίες καταλάμβαναν το χρονικό διάστημα από 11.3.2021

	έως 24.5.2021, ημερομηνία λήξης της αναστολής των προθεσμιών αυτών [βλ. την ΚΥΑ Δ1α/Γ.Π.οικ.31950/21.5.2021 (Β' 2141), ΣτΕ 688/2023, 1034/2022, εν σ/λίω 198/2022]. Τούτο, διότι η εν λόγω αναστολή αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στην εξηκονθήμερη προθεσμία που εκκινεί από την επίδοση της εκκαλούμενης απόφασης και όχι στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής (ΣτΕ 2689, 1818/2022). Η τελευταία, κατά τα ήδη εκτεθέντα, δεν είναι δεκτική αναστολής, ακόμη κι όταν, ως εν προκειμένω, άρχισε κατά τον χρόνο που είχαν ήδη ανασταλεί, κατά τα ανωτέρω, οι νόμιμες και δικαστικές προθεσμίες. Περαιτέρω, δεδομένου ότι η ετήσια προθεσμία έληξε στις 11.3.2022, ήτοι σε χρόνο πολύ μεταγενέστερο της λήξης της προαναφερθείσας αναστολής των νομίμων και δικαστικών προθεσμιών (24.5.2021), δεν τίθεται ζήτημα μη συμπλήρωσής της, κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ο περί του αντιθέτου προβαλλόμενος ισχυρισμός της εκκαλούσας, σύμφωνα με τον οποίο δεν πρέπει να προσμετρηθεί για τον υπολογισμό της ετήσιας προθεσμίας το χρονικό διάστημα από 10.3.2021 έως 24.5.2021, κατά το οποίο ίσχυε η προαναφερθείσα αναστολή δικονομικών προθεσμιών. Εξάλλου, η εκκαλούσα ισχυρίζεται ότι η ετήσια προθεσμία για την άσκηση της έφεσης ανεστάλη, πάντως, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 83 παρ. 1 περ. α' του ν. 4790/2021 (Α' 48), όπως έχουν ερμηνευθεί με τις αποφάσεις 987 και 1130/2022 του Αρείου Πάγου, καθώς και των διατάξεων του άρθρου 49 του ν. 4963/2022 (Α' 149), σύμφωνα με τις οποίες, κατά το χρονικό διάστημα από τις 7.11.2020 έως τη λήξη της επιβολής του μέτρου της προσωρινής αναστολής λειτουργίας των δικαστηρίων, ανεστάλησαν και οι καταχρηστικές προθεσμίες για την άσκηση ενδίκων μέσων. Εν πάση δε περιπτώσει, η κρινόμενη έφεση δεν θα μπορούσε, κατά την εκκαλούσα, στο πλαίσιο της αποτελεσματικής έννομης προστασίας που κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, να απορριφθεί ως εκπρόθεσμη, δεδομένης της εύλογης αμφιβολίας σχετικά με την αφετηρία έναρξης της προθεσμίας για την άσκησή της, που δημιουργήθηκε από τις ανωτέρω αποφάσεις του Αρείου Πάγου. Οι ισχυρισμοί, όμως, αυτοί είναι απορριπτέοι, προεχόντως διότι οι προαναφερθείσες διατάξεις των νόμων 4790/2021 και 4963/2022 καθώς και οι ανωτέρω αποφάσεις του Αρείου Πάγου αφορούν στην αναστολή των προθεσμιών άσκησης ενδίκων μέσων ενώπιον των πολιτικών και όχι των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του Συμβουλίου της Επικρατείας.
ΣτΕ 1956/2023 (Γ')	5. Επειδή, από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ότι αίτηση ακυρώσεως που υπογράφεται μόνον από τον αιτούντα με την ιδιότητά του ως δικηγόρου σε χρόνο κατά τον οποίο δεν έχει πλέον τη δικηγορική ιδιότητα θεωρείται ως υπογραφόμενη από ιδιώτη. Συνεπώς, αίτηση ακυρώσεως που υπογράφεται από πρώην δικηγόρο, δηλαδή από δικηγόρο που είχε απολέσει τη δικηγορική ιδιότητα κατά τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης -και το γνωρίζει- είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη. Οι εν λόγω διατάξεις, με το περιεχόμενο αυτό, δεν παραβιάζουν το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), δεδομένου ότι εφόσον ο πρώην δικηγόρος γνωρίζει την απώλεια της δικηγορικής του ιδιότητας, δύναται να ασκήσει την αίτηση μέσω άλλου δικηγόρου (βλ. σχετ. ΣτΕ 142/2020, 2822/2018, 1491, 320/2018, 1228/2017 κ.ά., βλ. Ε.Α. 94/2018).
ΣτΕ 1955/2023 (Γ')	8. Επειδή, υπό τα δεδομένα αυτά, με πρόδηλο έννομο συμφέρον ασκείται η κρινόμενη αίτηση από τον αιτούντα, ο οποίος, ως φοιτητής του συγχωνευόμενου και μεταφερόμενου προγράμματος ιερατικών σπουδών της Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης στην Α.Ε.Α. Αθηνών, από το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023, θίγεται άμεσα και προσωπικά από τις ρυθμίσεις του προεκτεθέντος άρθρου 241 του ν. 4823/2021, δεδομένου ότι εξαναγκάζεται να συνεχίσει τη φοίτησή του στην Α.Ε.Α. Αθηνών· λόγω δε της βλάβης αυτής, το γεγονός ότι αρνήθηκε να συμμετάσχει στην εξεταστική περίοδο Σεπτεμβρίου έτους 2022, δεν του στερεί το έννομο συμφέρον άσκησης της κρινόμενης αίτησης, απορριπτομένων των περί του αντιθέτου προβαλλομένων με τις απόψεις της Διοίκησης. Αβασίμως, επίσης, προβάλλεται με τις απόψεις αυτές ότι ο αιτών στερείται του δικαιώματος να

	αμφισβητήσει τη συνταγματικότητα των διατάξεων του άρθρου 241 του ν. 4823/2021, για τον λόγο ότι κατά τον χρόνο που συμμετείχε στις κατατακτήριες εξετάσεις για την εισαγωγή του στην Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης (Δεκέμβριος 2021), είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 4823/2021 (3.8.2021) και, ως εκ τούτου, τελούσε σε γνώση ότι κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος 2022-2023 θα έπαυε η λειτουργία της Α.Ε.Α. Θεσσαλονίκης και το πρόγραμμα ιερατικών σπουδών αυτής θα μεταφερόταν και θα συγχωνευόταν με το αντίστοιχο πρόγραμμα της Α.Ε.Α. Αθηνών. Και τούτο διότι, από την παραπάνω συμπεριφορά του αιτούντος δεν μπορεί να συναχθεί ότι αυτός απώλεσε τη δυνατότητα να επικαλεσθεί την αντίθεση της ανωτέρω διάταξης νόμου, στο ρυθμιστικό πεδίο της οποίας ευθέως υπάγεται, προς υπερκείμενους κανόνες δικαίου και ιδιαίτερος προς συνταγματικές διατάξεις (πρβλ. ΣτΕ 1483/2019 επτ., 900/2003 επτ.). Αντίθετη εκδοχή θα είχε ως συνέπεια τη συρρίκνωση του συνταγματικού δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας επί του θεμελιώδους για την επίλυση της διαφοράς νομικού ζητήματος της συνταγματικότητας διάταξης τυπικού νόμου, επί του οποίου, εξ άλλου, τα δικαστήρια οφείλουν, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1, 87 παρ. 2 και 93 παρ. 4 του Συντάγματος, να αποφαινούνται, σε κάθε περίπτωση, και αυτεπαγγέλτως (πρβλ. ΣτΕ 3839/2009 Ολομ.).
ΣτΕ 1905-7/2023 (Στ')	5. Επειδή, από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη προκύπτει ότι κατά των αποφάσεων των Διοικητικών Εφετείων επί διαφορών υπαγομένων στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 δεν χωρεί έφεση. Η ρύθμιση αυτή για το ανέκκλητο είχε θεσπισθεί με τη ρητή διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 372 του ν. 4412/2016, όπως αυτό ίσχυε πριν αντικατασταθεί με το άρθρο 138 του ν. 4782/2021, με την οποία οριζόταν ότι το οικείο Διοικητικό Εφετείο “αποφαίνεται αμετακλήτως” επί των σχετικών διαφορών (βλ. ΣτΕ 1986/2020). Το άρθρο αυτό (372 του ν. 4412/2016), μετά την αντικατάστασή του με τις διατάξεις του άρθρου 138 του ν. 4782/2021 δεν περιέχει αντίστοιχη ρητή διάταξη για αμετάκλητο της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου. Ενόψει, όμως, του επιδιωκόμενου με τον ν. 4782/2021 σκοπού, που συνίσταται στην περαιτέρω επιτάχυνση της διαδικασίας επίλυσης των σχετικών διαφορών, συνάγεται σαφώς ότι τα Διοικητικά Εφετεία εξακολουθούν να αποφαινούνται ανεκκλήτως και μετά την ως άνω αντικατάσταση του άρθρου 372 του ν. 4412/2016, δοθέντος, μάλιστα, ότι δεν προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του ν. 4782/2021, βούληση του νομοθέτη να εισαγάγει δεύτερο βαθμό κρίσης ως προς τις εν λόγω διαφορές (βλ. ΣτΕ 1243/2022, 147/2022 7μ.). Ανεκκλήτες, εξ άλλου, είναι κατά τη γενική ρύθμιση της παραγράφου 4 του άρθρου 47 του ν. 3900/2010, και όλες οι αποφάσεις των διοικητικών εφετείων επί των λοιπών (μη υπαγόμενων στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016) ακυρωτικών διαφορών που αναφύονται κατά το προσυμβατικό στάδιο αναθέσεως δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (βλ. ΣτΕ 870/2023, 2070/2022, πρβλ. ΣτΕ 2563/2021, 2733/2019, 1250/2019 κ.ά.), για τις οποίες δεν ισχύει η κατανομή της αρμοδιότητας για την εκδίκαση των εν λόγω ακυρωτικών διαφορών μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Διοικητικού Εφετείου. Η ερμηνεία αυτή των ως άνω διατάξεων δεν προσκρούει στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας αλλά δεν καθιερώνει τη θέσπιση ενδίκων μέσων κατά δικαστικών αποφάσεων, ούτε στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) που υπεγράφη στη Ρώμη στις 4.11.1950, κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) και μεταγλωττίσθηκε στη δημοτική με το άρθρο πρώτο του π.δ. 76/2022 (Α' 205) [βλ. ΣτΕ 1250/2019, 4564/2015]. Αντίθετη ερμηνεία δεν δύναται να συναχθεί από τις διατάξεις του άρθρου 373 του ν. 4412/2016, με τις οποίες ορίζεται ότι για την επιδίκαση αποζημίωσης στον παρανόμως αποκλεισθέντα από τον διαγωνισμό, κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 197-198 του ΑΚ ή στον ενδιαφερόμενο που αποδεδειγμένα θα του ανετίθετο η σύμβαση, κατά τις γενικές διατάξεις, απαιτείται η προηγούμενη ακύρωση της παράνομης πράξης από την ΑΕΠΠ ή το αρμόδιο δικαστήριο. Και τούτου, διότι η ρύθμιση με την οποία θεσπίζεται το ανέκκλητο των σχετικών διαφορών δεν περιορίζει την αποζημιωτική αξίωση, δεδομένου ότι δεν εμποδίζει τη δικαστική κήρυξη της ακυρότητας από το αρμόδιο,

	κατά το ισχύον δικονομικό σύστημα, δικαστήριο ή τον παρεμπόμποντα έλεγχο της νομιμότητας της προσβληθείσας επί ακυρώσει πράξης ή παράλειψης από τον δικαστή της αποζημίωσης, στην περίπτωση που δεν καθίσταται εφικτή η δικαστική κήρυξη της ακυρότητας από το αρμόδιο δικαστήριο για λόγους μη συνδεόμενους με παραλείψεις του ενδιαφερομένου, όπως όταν η προσβαλλόμενη πράξη δεν ισχύει, είτε λόγω ανάκλησής της είτε λόγω λήξης της ισχύος της (βλ. ΣτΕ 195/2022 7μ).
ΣτΕ 1892-3/2023 (Γ')	12. Επειδή, με τα από 26.7.2017 και 25-26.9.2019 υπομνήματα η αιτούσα προβάλλει ότι η κρινόμενη αίτηση ασκείται παραδεκτως, διότι (α) η προπαρατεθείσα διάταξη της παραγράφου 6 του άρθρου 105 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. (ν. 1756/1988) αντίκειται ευθέως στις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 (παρ. 1, 2) και 20 (παρ. 1). Οι διατάξεις δε αυτές του Συντάγματος, κατά τα προβαλλόμενα, (β) υπερισχύουν της συνταγματικής διάταξης της παραγράφου 4 του άρθρου 91, η οποία αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 (παρ. 1) και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), καθώς και στο Διεθνές Σύμφωνο για Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Δ.Σ.Α.Π.Δ.). Προσέτι, (γ) με το από 25-26.9.2019 υπόμνημα η αιτούσα ζητεί την υποβολή σχετικού προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), καθώς και αντίστοιχου αιτήματος γνωμοδότησης στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). [...] 17. Επειδή, περαιτέρω, όπως έχει κριθεί, όλες οι διατάξεις του Συντάγματος είναι τυπικώς ισοδύναμες και, ως εκ τούτου, καμία από αυτές δεν μπορεί να θεωρηθεί ανίσχυρη λόγω αντίθεσής της προς άλλη συνταγματική διάταξη ή αρχή (βλ. ΣτΕ Ολ. 1304/2019, 4308/2015, 292/1984, ΣτΕ 1157/2020, 2032/2021, ΑΕΔ 11/2003). Συνεπώς, δεν δύναται να θεωρηθεί ανίσχυρη η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 91 του Συντάγματος λόγω της προβαλλόμενης αντίθεσής της προς τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 4 (παρ. 1 και 2) και 20 (παρ. 1), είναι δε απορριπτέοι ως αβάσιμοι οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της αιτούσας.
ΣτΕ 1868/2023 (Δ')	3. Επειδή, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 «1. ... 2. Καταργείται ... η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης, η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιονδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ... 3. ...». Κατά την έννοια της διάταξης της παρ. 2 του άρθρου 32, η οποία συνάδει προς τα άρθρα 20 παρ.1 και 95 παρ.1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (ΣτΕ 67/2009 Ολομ.) και εφαρμόζεται και επί κανονιστικών πράξεων (ΣτΕ 5318/1987 Ολομ., 405/2004 7μ., 2450/2009, 1216/2017), οι τυχόν, βλαπτικές για τον αιτούντα, διοικητικής φύσης συνέπειες τις οποίες έχει προκαλέσει η προσβαλλόμενη πράξη και οι οποίες διατηρούνται και μετά τη λήξη της ισχύος της, δικαιολογούν τη συνέχιση της δίκης, αν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει προκειμένου να επιτύχει, με την ακύρωση της πράξης, την άρση των εν λόγω συνεπειών (ΣτΕ 67/2009 Ολομ. κ.ά.), που δεν είναι δυνατόν να ανατραπούν με την άσκηση άλλων προβλεπόμενων ένδικων βοηθημάτων (ΣτΕ 4366/1997 Ολομ., 405/2004 7μ., 1216/2017).
ΣτΕ 1824/2023 (Β')	9. Επειδή, στο άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ορίζονται τα εξής: «Καταργείται [...] η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. [...]». Με τη διάταξη αυτή, η οποία εφαρμόζεται και επί κανονιστικών πράξεων (ΣτΕ 665/2021 Ολομ, ΣτΕ 1545/2021 επταμ., 1971/2022 επταμ. κ.ά.) καθιερώνεται, προς αποτροπή της διεξαγωγής άσκοπων δικών, ο δικονομικός κανόνας της κατάργησης της δίκης στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως πράξη έπαυσε να ισχύει μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης. Δεδομένου, όμως, ότι στις περιπτώσεις αυτές, η προσβαλλόμενη

	πράξη παύει να ισχύει για το μέλλον, μη ανατραπείσα εξ υπ' αρχής, με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται, περαιτέρω, ότι οι τυχόν βλαπτικές για τον αιτούντα δυσμενείς διοικητικής φύσης συνέπειες, που δημιουργήθηκαν κατά τον χρόνο ισχύος της πράξης και διατηρούνται μετά την παύση της ισχύος της, μη δυνάμενες να αρθούν παρά μόνο με την έκδοση της ακυρωτικής απόφασης, συνιστούν λόγο συνέχισης της δίκης, εάν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει, προκειμένου να επιτύχει, με την ακύρωση της πράξης, την άρση των εν λόγω συνεπειών. (ΣτΕ 1319/2019 Ολομ., ΣτΕ 985/2019, επταμ., 1545/2021 επταμ., 1971/2022 επταμ. κ.ά.). Ο κανόνας αυτός είναι συμβατός με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, και δεν αντίκειται στο άρθρο 6 παρ. 1 της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), προκειμένου περί των ακυρωτικών διοικητικών διαφορών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τελευταίας αυτής διάταξης (ΣτΕ, 1755/2022 Ολομ., 665/2021 Ολομ., 1303/2019 Ολομ., ΣτΕ 1545/2021 επταμ. κ.ά.). Περαιτέρω, στο ανωτέρω άρθρο 32 προστέθηκε, με το άρθρο 31 του ν. 3772/2009 (Α' 112), παράγραφος 3, η οποία ορίζει τα εξής: «Αν η κατά την προηγούμενη παράγραφο παύση της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξεως οφείλεται στο ότι αυτή ήταν περιορισμένης χρονικής ισχύος και μετά τη λήξη της εκδόθηκε νεότερη πράξη ομοίου περιεχομένου ή στο ότι αυτή τροποποιήθηκε ή αντικαταστάθηκε με πράξη η οποία εξακολουθεί να είναι δυσμενής για τον αιτούντα, η δίκη δεν καταργείται αν ο αιτών προβάλλει με δικόγραφο, κατατιθέμενο έξι (6) πλήρεις ημέρες πριν από την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως, σχετικό ισχυρισμό και ζητήσει τη συνέχιση της δίκης. Με το δικόγραφο αυτό, ο αιτών μπορεί να προβάλλει και νέους λόγους ακυρώσεως, στρεφόμενους κατά της νέας πράξεως. Μπορεί επίσης με το ίδιο δικόγραφο να παραιτείται από την προσβολή πράξεων ή από λόγους ακυρώσεως που δεν έχουν αντικείμενο. Με αίτημα του διαδίκου, που υποβάλλεται και προφορικά στο ακροατήριο, η συζήτηση αναβάλλεται για σύντομο χρονικό διάστημα προκειμένου να κατατεθεί και να κοινοποιηθεί στον αντίδικο το δικόγραφο αυτό, μέσα στην ίδια προθεσμία πριν από τη νέα δικάσιμο». Με τις ανωτέρω διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 θεσπίζεται ειδική περίπτωση συνέχισης της ακυρωτικής δίκης, πέραν αυτής της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση παύσης της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης που οφείλεται στο ότι αυτή ήταν περιορισμένης χρονικής ισχύος και μετά τη λήξη της εκδόθηκε νεότερη πράξη ομοίου περιεχομένου ή στο ότι τροποποιήθηκε αυτή ή αντικαταστάθηκε εφεξής με πράξη που εξακολουθεί να είναι δυσμενής για τον αιτούντα (ΣτΕ 1075/2019 επταμ., 2929/2017, 2202/2016, 3466/2014 κ.ά.). Στην ειδική αυτή περίπτωση δεν διατηρείται απλώς, μετά τη σύμφωνη άσκηση του σχετικού δικαιώματος προς παροχή δικαστικής προστασίας από τον αιτούντα, το αρχικό αντικείμενο της δίκης, αλλά η δίκη συνεχίζεται με ουσιαστών διευρυνμένο αντικείμενο, το οποίο προσδιορίζεται από την προσβολή όχι μόνο της αρχικής πράξης που έπαυσε να ισχύει για τους ανωτέρω λόγους, αλλά και της νεότερης διοικητικής πράξης, η οποία, μετά την κατάθεση και κοινοποίηση του σχετικού δικογράφου στον αντίδικο του αιτούντος εντός της προθεσμίας του άρθρου 32 παρ. 3 του π.δ. 18/1989, θεωρείται ως συμπροσβαλλόμενη με την αρχική και κατ' αυτής μπορεί να προβάλλονται με το ίδιο δικόγραφο και νέοι λόγοι ακυρώσεως (ΣτΕ 1319/2019 Ολομ., ΣτΕ 1545/2021 επταμ. κ.ά.). Σε περίπτωση όμως κατά την οποία η προσβαλλόμενη με την αίτηση ακυρώσεως πράξη έπαυσε να ισχύει, διότι τροποποιήθηκε ή αντικαταστάθηκε με νεότερη πράξη, η οποία στηρίζεται σε διαφορετική νομική βάση και σε νέα πραγματικά δεδομένα, δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989, διότι στην περίπτωση αυτή συντρέχει μεταβολή του αντικειμένου της δίκης, οπότε η νεότερη πράξη πρέπει να προσβληθεί με αυτοτελή αίτηση ακυρώσεως (ΣτΕ 1545/2021 επταμ. 1917, 612/2020, 1075/2019 επταμ., 1323/2018).
ΣτΕ 1792/2023 (Γ')	8. Επειδή, περαιτέρω, η ανάκληση διορισμού σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη αποτελεί διοικητικό μέτρο, η επιβολή του οποίου υπαγορεύεται από τους προαναφερθέντες επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος. Εφόσον η ανακλητική πράξη εκδίδεται μετά την πάροδο διετίας από τη δημοσίευση της πράξης του διορισμού βάσει υποκειμενικής συμπεριφοράς του υπαλλήλου, η οποία συνίσταται στο ότι αυτός προκάλεσε ή

υποβοήθησε δολίως την πλάνη της Διοίκησης σε σχέση με την επιλογή του στη θέση που διορίσθηκε, απαιτείται, πριν από την έκδοση της πράξης αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος και το άρθρο 6 του κυρωθέντος με τον ν. 2690/1999 (Α' 45) Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, η προηγούμενη κλήση του υπαλλήλου σε ακρόαση (βλ. ΣτΕ 2739-2742/2005). Η ανακλητική πράξη πρέπει καταρχήν να αιτιολογείται επαρκώς ως προς το ότι ο διορισθείς προκάλεσε ή υποβοήθησε δολίως την παρανομία της πράξης διορισμού του (βλ. ΣτΕ 1437/2021 7μ., 1094/2014, πρβλ. ΣτΕ 2616/2012 7μ., 2319/2012, 3569/1998, 2429/1992). Κατά της ανακλητικής πράξης προβλέπεται η άσκηση του κατά το άρθρο 95 παρ. 1 του Συντάγματος γενικού ένδικου βοηθήματος της αίτησης ακυρώσεως. Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της υπόθεσης, η οποία θίγει δικαιώματα «αστικής φύσεως» του αιτούντος (ήτοι το δικαίωμα ενός δημοσίου υπαλλήλου να συνεχίσει να απασχολείται στη θέση του, βλ. ΕΔΔΑ, 19.9.2017, μείζονος σύνθεσης, Regner κατά Τσεχίας, 35289/11, σκέψεις 120-125, 21.7.2016, Miryana Petrova κατά Βουλγαρίας, 57148/08, σκέψεις 33-35, 29.4.2014, Ternovskis κατά Λετονίας, 33637/02, σκέψη 44, βλ. ΣτΕ 3262/2012, 1405/2007 7μ. κ.ά.), είναι, κατά το άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 702/ 1977, το Διοικητικό Εφετείο, το οποίο έχει την παρεχόμενη σ' αυτό από το Σύνταγμα και τον νόμο (βλ. άρθρο 4 παρ. 1 του ν. 702/1977 για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 18/1989 που ισχύουν για το Συμβούλιο της Επικρατείας) εξουσία να εξετάζει αφενός το σύνολο των προβαλλομένων αιτιάσεων, αφετέρου το σύνολο των νομικών ζητημάτων που ανακύπτουν, περαιτέρω δε τη δυνατότητα να ελέγξει, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς και τον τρόπο άσκησης της διακριτικής εξουσίας της Διοίκησης και, τέλος, να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει την πράξη αυτή για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων την πλάνη περί τα πράγματα ή τη μη νόμιμη και ανεπαρκή αιτιολογία, χωρίς να ασκεί επιρροή το γεγονός ότι δεν έχει εξουσία να προβεί σε μεταρρύθμιση της πράξης (βλ. σχετ. ΣτΕ 3098/2017 7μ., πρβλ. ΕΔΔΑ, 21.7.2011, Sigma Radio Television Ltd κατά Κύπρου, 32181/04, 35122/05, σκέψεις 151 - 157). Εξάλλου, το διοικητικό αυτό μέτρο αποτελεί σοβαρό πλην αναγκαίο περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, και της «ιδιωτικής ζωής», κατά την έννοια του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ (βλ. τις σχετικές προϋποθέσεις στην απόφαση ΕΔΔΑ της 25.9.2018, μείζονος σύνθεσης, Denisov κατά Ουκρανίας, 76639/11). Τούτο, διότι ο περιορισμός αυτός συνάπτεται άμεσα με τις νόμιμες προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπο του υπαλλήλου, από επαγγελματική και ηθική σκοπιά, για τον διορισμό του σε δημόσια θέση και με την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην ομαλή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας (πρβλ. ΣτΕ 347/2020, 931/2018, 1900/2014 Ολομ., 788/2014, 3262/2012, ΕΔΔΑ, απόφαση επί του παραδεκτού -decision- της 23.8.2011, Βαγενάς κατά Ελλάδας, 53372/07)· τούτο δε, λαμβανομένου υπόψη και του συνόλου των λοιπών οικονομικής φύσης εννόμων συνεπειών που επέρχονται από την αναδρομική ισχύ της ανακλητικής πράξης. Ειδικότερα, να μεν με την ανάκληση διορισμού αίρονται καταρχήν αναδρομικά όλες οι συνέπειες που απορρέουν από την υπαλληλική σχέση, πλην, όπως έχει κριθεί από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΣ 599/2021 Ολομ. σκ. 25-27), δεν συμβιβάζεται με την αρχή της αναλογικότητας η αναζήτηση από τον υπάλληλο, ως αχρεωστήτως λαβόντα, του συνόλου των ποσών που έλαβε ως αποδοχές για τις υπηρεσίες που πραγματικά παρείχε κατά τη διάρκεια του υπαλληλικού βίου του, αλλά το αν υπέχει καταρχήν υποχρέωση επιστροφής ορισμένου ποσού καθώς και το ύψος του ποσού αυτού αποτελούν προϊόν ad hoc στάθμισης σύμφωνα με τις απαιτήσεις των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας, καθώς και αυτών που απορρέουν από την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου. Επίσης, με την 1820/2021 απόφαση της Ολομέλειας του ιδίου Δικαστηρίου έχει κριθεί (βλ. ιδίως σκ. 32 και 38) ότι η -λόγω της ανάκλησης του διορισμού- πλήρης στέρηση σύνταξης του υπαλλήλου, ο οποίος έχει εξαντλήσει τον υπηρεσιακό του βίο, έχοντας συμπληρώσει τις χρονικές προϋποθέσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από το Δημόσιο, θα υπερακόντιζε, στο πλαίσιο εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, τον καταρχήν θεμιτό σκοπό που υπηρετεί η ανάκληση διορισμού, ως μέτρο αποκατάστασης της τρωθείσας νομιμότητας. Περαιτέρω, με την απόφαση αυτή τέθηκαν

	in abstracto κριτήρια για τον προσδιορισμό του ποσού της καταβλητέας σύνταξης. Ειδικότερα, κρίθηκε ότι το ποσό αυτό: α) δεν μπορεί να ισούται με το ποσό που θα ελάμβανε ο υπάλληλος εάν είχε νομίμως συσταθεί η υπαλληλική του σχέση, β) πρέπει, πάντως, να τελεί σε κάποια αναλογία προς τις αποδοχές ενέργειας και γ) δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το κατώτερο όριο σύνταξης κατ' άρθρο 55 παρ. 5 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Ενόψει των ανωτέρω, η λήψη του διοικητικού μέτρου της ανάκλησης διορισμού του υπαλλήλου που προκάλεσε δολίως την παρανομία του διορισμού του δεν αντίκειται καταρχήν στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 2 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 8 της ΕΣΔΑ (βλ. ΣτΕ 2759, 2760/2022, 2763, 2766, 2775-7/2022 7μ.).
ΣτΕ 1760/2023 (Γ')	3. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 2235/2021, 284/2020, 309, 180, 179/2019, 2130, 698, 326/2018 κ.ά), κατά την έννοια των παρατεθεισών στην προηγούμενη σκέψη διατάξεων, δεν είναι εκκλητές όλες οι αποφάσεις που αφορούν τη λύση της υπηρεσιακής σχέσης των στρατιωτικών υπαλλήλων, αλλά, σε αντίθεση προς τη ρύθμιση των υποκείμενων σε έφεση αποφάσεων επί διαφορών των λοιπών (πολιτικών και δικαστικών) υπαλλήλων του Δημοσίου, είναι εκκλητές μόνο αυτές που εκδόθηκαν επί διαφορών που αφορούν την απόταξη ή τη μονιμοποίησή τους. Ο όρος δε «απόταξη», ο οποίος διακρίνεται σαφώς στη νομοθεσία από τον όρο «αποστρατεία», έχει την έννοια της πειθαρχικής ποινής της οριστικής απομάκρυνσης του υπαλλήλου από το στράτευμα. Άλλωστε, ως εκ του εξαιρετικού χαρακτήρα της, η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 5 Α περίπτ. β' του ν. 702/1977, όπως ισχύει, είναι στενώς ερμηνευτέα (ΣτΕ 2235/2021, 284/2020, 673, 309, 180, 179/2019, 2130, 1145, 698, 326/2018, 2737/2017, 4394/2015 κ.ά.). Εξάλλου, η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι ο κοινός νομοθέτης, ενεργώντας στο πλαίσιο των ρητών σχετικών διατάξεων του άρθρου 95 του Συντάγματος (όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής), οι οποίες επιτρέπουν να εξαιρεθούν από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενόψει του σκοπού της απαλλαγής του χάριν του γενικότερου συμφέροντος της Δικαιοσύνης, ορισμένες υποθέσεις ήσσονος σημασίας, προέβλεψε και οργάνωσε σύστημα ελέγχου των ακυρωτικών αυτών διαφορών κατά τρόπο παρέχοντα πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία (βλ. ΣτΕ 903, 534/2020, 180, 179/2019, 2737/2017, ΣτΕ σε συμβούλιο 46/2022, 87/2021, 94/2020, 174, 173/2019 κ.ά.). Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, ο ανωτέρω περιορισμός του εκκλητού των δικαστικών αποφάσεων δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256), εφόσον με τις διατάξεις αυτές δεν κατοχυρώνεται δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας (βλ. ΣτΕ Ολ. 1619/2012, 3470/2007 κ.α., ΕΔΔΑ αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας (43730/07), σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας (55484/07), σκ. 19, της 17.1.1970, Delcourt κατά Βελγίου (2689/65), σκ. 25, κ.ά.). [...] 6. Επειδή, η εκκαλούμενη απόφαση εκδόθηκε επί διαφοράς που αφορά την αποστρατεία του εκκαλούντος, Λιμενοφύλακα του Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ. Με τα δεδομένα αυτά, η εκκαλούμενη απόφαση εκδόθηκε επί διαφοράς σχετικής με την «εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση» στρατιωτικού υπαλλήλου, δηλαδή υπάγεται στην περίπτ. α' της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 702/1977 και, ως εκ τούτου, δεν υπόκειται σε έφεση, σύμφωνα με τον καθιερούμενο στο άρθρο 5 Α του ν. 702/1977 κανόνα, ενόψει και του ότι δεν περιλαμβάνεται στις κατ' εξαίρεση υποκείμενες σε έφεση κατηγορίες αποφάσεων που ορίζονται στο ίδιο άρθρο (βλ. ΣτΕ 284/2020, 673/2019, 2130, 1154/2018, 2737/2017, 4394/2015 κ.ά.). Με την κρινόμενη έφεση προβάλλεται ότι η εκκαλούμενη είναι παρά ταύτα εκκλητή κατά το άρθρο 5 Α περίπτ. β' του ν. 702/1977, διότι η κρίση του εκκαλούντος ως αποστρατευτέου με το από 11.10.2018/12.10.2018 πρακτικό του δευτεροβάθμιου συμβουλίου κρίσης συνιστά κατ' ουσίαν «απόταξη», αφού

	στηρίχθηκε (α) στην πειθαρχική ποινή φυλάκισης που του είχε επιβληθεί στις 2.7.2009 και, μάλιστα, για πράξη για την οποία επακολούθησε αμετάκλητη αθώωσή του με την 163/2012 απόφαση του Τριμελούς Ναυτοδικείου Πειραιά και (β) στην καταδίκη του σε ποινή φυλάκισης με την 519/2016 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Πάτρας, κατόπιν επανάληψης κατ' ουσίαν των κριθέντων με το από 26.5.2020 πρακτικό του οικείου ανακριτικού συμβουλίου περί απόταξής του από το Λιμενικό Σώμα. Ο ισχυρισμός, όμως, αυτός πρέπει να απορριφθεί, διότι η ένδικη πράξη, με την οποία κρίθηκε ο εκκαλών ως αποστρατευτέος κατά την έκτακτη οφειλόμενη κρίση για το έτος 2011, εκδόθηκε κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Κ.Π.Λ.Σ. και του π.δ. 38/2012 περί υπηρεσιακής κρίσης των Λιμενοφυλάκων και όχι των διατάξεων περί πειθαρχικού δικαίου των βαθμοφόρων του Λ.Σ. - ΕΛ.ΑΚΤ. στο πλαίσιο πειθαρχικής διαδικασίας. Δεν μεταβάλλει δε την πράξη αυτή σε πράξη επιβολής της πειθαρχικής ποινής της απόταξης η συνεκτίμηση κατά την κρίση του εκκαλούντος, μεταξύ των λοιπών στοιχείων του ατομικού του φακέλου, της ανωτέρω πειθαρχικής ποινής ή της ποινικής καταδίκης του για πραγματικά περιστατικά που είχαν στηρίξει την -ήδη ανακληθείσα- απόταξή του από το Σώμα (πρβλ. ΣτΕ 2235/2021, 326/2018, ΣτΕ σε συμβούλιο 174/2019). Περαιτέρω, όπως έχει εκτεθεί ανωτέρω (σκ. 3), οι διατάξεις του άρθρου 5 Α του ν. 702/1977, με τις οποίες θεσπίζεται κατ' εξαίρεση το εκκλητό των οριζόμενων σε αυτές κατηγοριών αποφάσεων, είναι στενώς ερμηνευτέες και ως εκ τούτου δεν δύνανται να τύχουν επεκτατικής εφαρμογής και σε άλλες κατηγορίες υποθέσεων που δεν καταλαμβάνονται από το γράμμα τους. Απορριπτέος, τέλος, είναι και ο ισχυρισμός ότι η εξαίρεση της επίδικης διαφοράς από τον δευτεροβάθμιο έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας θα περιόριζε υπέρμετρα το δικαίωμά του εκκαλούντος να τύχει πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αφού, κατά τα προεκτεθέντα (σκ. 3), οι περί ανεκκλήτου ρυθμίσεις του ανωτέρω άρθρου 5Α του ν.702/1977 δεν αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος και των άρθρων 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ. Κατόπιν των ανωτέρω, η κρινόμενη έφεση πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.
ΣτΕ 1742/2023 (Ε')	4. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 2880/2017, 976/2015 7μ. κ.α.), ο συντακτικός και ο ενωσιακός νομοθέτης, έχοντας επίγνωση του οικολογικού προβλήματος, το οποίο σε κάποιες πτυχές του, όπως η ρύπανση, θίγει και άλλο βασικό αγαθό, την ανθρώπινη υγεία, ανήγαγε το φυσικό περιβάλλον σε αντικείμενο ιδιαίτερης έννομης προστασίας, η προστασία δε αυτή πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Κατά συνέπεια, είναι υποχρεωτική και για τον κοινό νομοθέτη αλλά και για τη Διοίκηση η λήψη των προς τούτο αναγκαίων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, και δη είτε κανονιστικών είτε γενικών ατομικών είτε ατομικών. Ειδικώς, η άρση της προσβολής που προκαλείται από τη λειτουργία ρυπογόνου εγκατάστασης ή δραστηριότητας στην υγεία των εργαζομένων, των περιοίκων, του κοινού εν γένει και του περιβάλλοντος, καθώς και η εξάλειψη κάθε κινδύνου βλάβης στην υγεία ή ενόχλησης ή ρύπανσης με σκοπό την αποτροπή επανάληψης της προσβολής στο μέλλον, μέσω της διενέργειας αποτελεσματικών περιβαλλοντικών ελέγχων, της διαπίστωσης των οικείων παραβάσεων, της επιβολής των προβλεπόμενων στον νόμο διοικητικών κυρώσεων και της λήψης ειδικών προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων (προσωρινή ή μόνιμη διακοπή λειτουργίας, επιβολή ειδικών περιβαλλοντικών όρων, υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης κ.α.), συνιστά, κατά το Σύνταγμα (άρθρα 5 παρ. 1 και 5, 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2), επιτακτικό σκοπό δημοσίου συμφέροντος και βασικό έργο της εκάστοτε αρμόδιας διοικητικής αρχής, το οποίο πραγματοποιείται υπό τον έλεγχο των διοικητικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος.
ΣτΕ 1740/2023 (Ε')	16. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 2880/2017, 976/2015 7μ. κ.α.), ο συντακτικός και ο ενωσιακός νομοθέτης, έχοντας επίγνωση του οικολογικού προβλήματος, το οποίο σε κάποιες πτυχές του, όπως η ρύπανση, θίγει και άλλο βασικό αγαθό, την ανθρώπινη υγεία, ανήγαγε το φυσικό περιβάλλον σε αντικείμενο ιδιαίτερης έννομης προστασίας, η προστασία δε αυτή πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Κατά συνέπεια, είναι υποχρεωτική και για τον κοινό νομοθέτη αλλά και για τη Διοίκηση η λήψη των προς τούτο αναγκαίων προληπτικών και κατασταλτικών

μέτρων, και δη είτε κανονιστικών είτε γενικών ατομικών είτε ατομικών. Ειδικώς, η άρση της προσβολής που προκαλείται από τη λειτουργία ρυπογόνου εγκατάστασης ή δραστηριότητας στην υγεία των εργαζομένων, των περιοίκων, του κοινού εν γένει και του περιβάλλοντος, καθώς και η εξάλειψη κάθε κινδύνου βλάβης στην υγεία ή ενόχλησης ή ρύπανσης με σκοπό την αποτροπή επανάληψης της προσβολής στο μέλλον, μέσω της διενέργειας αποτελεσματικών περιβαλλοντικών ελέγχων, της διαπίστωσης των οικείων παραβάσεων, της επιβολής των προβλεπόμενων στον νόμο διοικητικών κυρώσεων και της λήψης ειδικών προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων (προσωρινή ή μόνιμη διακοπή λειτουργίας, επιβολή ειδικών περιβαλλοντικών όρων, υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης κ.ά.), συνιστά, κατά το Σύνταγμα (άρθρα 5 παρ. 1 και 5, 21 παρ. 3, 24 παρ. 1 και 106 παρ. 1 και 2), επιτακτικό σκοπό δημοσίου συμφέροντος και βασικό έργο της εκάστοτε αρμόδιας διοικητικής αρχής, το οποίο πραγματοποιείται υπό τον έλεγχο των διοικητικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος. Υπό το πρίσμα αυτό, σε περίπτωση που η αρμόδια διοικητική αρχή κρίνει ότι δεν είναι τεχνικά επαρκής για τη διενέργεια αποτελεσματικού περιβαλλοντικού ελέγχου, διότι δεν διαθέτει την απαιτούμενη τεχνογνωσία, τις τεχνικές δυνατότητες και τον εξοπλισμό για τη διενέργεια των ειδικών επιστημονικών μετρήσεων που απαιτούνται ή η τεχνική της επάρκεια είναι κατά τούτο ελλιπής, τότε έχει τη δυνατότητα, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο ως άνω επιτακτικός σκοπός δημοσίου συμφέροντος, να συνάψει, κατά τις κοινές περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων διατάξεις του ν. 4412/2016 (Α' 147), σύμβαση παροχής υπηρεσιών με οικονομικούς φορείς, οι οποίοι διαθέτουν, αποδεδειγμένα, τα αναγκαία για την εκτέλεση του περιβαλλοντικού ελέγχου προσόντα και την κατάλληλη εξειδίκευση και εμπειρογνωμοσύνη. Η κατά τα ανωτέρω επιτρεπόμενη ανάθεση παροχής ελεγκτικού χαρακτήρα υπηρεσιών διεξαγωγής μετρήσεων σε ιδιώτες, λόγω της εξειδίκευσής τους και της αδυναμίας της αρμόδιας διοικητικής αρχής να ασκήσει τις αρμοδιότητές της με το προσωπικό και τα μέσα που διαθέτει, δεν αντίκειται στα άρθρα 1 παρ. 3, 26 παρ. 2 και 103 παρ. 1 του Συντ. Και τούτο προεχόντως διότι οι ιδιώτες, ως πάροχοι υπηρεσιών βάσει της ανατεθείσας σε αυτούς σύμβασης, δεν προβαίνουν οι ίδιοι στην έκδοση εκτελεστών διοικητικών πράξεων, τα δε ενδεχόμενα συμπεράσματά τους δεν δεσμεύουν τις διοικητικές αρχές, οι οποίες παραμένουν μόνες αρμόδιες να τα αξιολογήσουν και, εάν τα υιοθετήσουν (πρβλ. ΣτΕ 2825/2014, 3578/2013, 2633/2002), προβαίνουν αυτές στην έκδοση εκτελεστών διοικητικών πράξεων, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα (π.χ. υποχρέωση τεχνικής ανασυγκρότησης) ή/και επιβάλλοντας τις σχετικές κυρώσεις σε βάρος των παραβατών. Άλλωστε, συνήθως, η ανάθεση της διεξαγωγής ειδικών επιστημονικών μετρήσεων σε ιδιώτες στο πλαίσιο περιβαλλοντικού ελέγχου περιορίζεται στη συλλογή στοιχείων – δειγματοληψία, και στη σύνταξη, στη συνέχεια, σχετικής έκθεσης – αναφοράς αποτελεσμάτων. Συνεπώς, οι αρμόδιες ελεγκτικές αρχές για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας διατηρούν τις αρμοδιότητές τους σχετικά με την λήψη κατάλληλων διοικητικών μέτρων και την επιβολή κυρώσεων, δεν επηρεάζεται δε ο πυρήνας της κρατικής εξουσίας, ούτε θίγονται ατομικά δικαιώματα προστατευόμενα από το Σύνταγμα, ενώ, εξάλλου, εξασφαλίζεται η προσφορότερη και αποτελεσματικότερη άσκηση των σχετικών αρμοδιοτήτων των διοικητικών αρχών, χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, ενόψει του εξόχως τεχνικού χαρακτήρα των ζητημάτων που καλούνται να αντιμετωπίσουν (πρβλ. ΣτΕ 2825/2014, 1879/2012, 619/2004, 3946/2002, 895/2008 a contrario, 1934/1998 a contrario). Ουδόλως δε οι διατάξεις των ν. 4014/2011 και 3982/2011 ή των Υ.Α. 483/35/Φ.15/17.1.2012 και 59388/3363/24.8.1988 (Β' 638), οι οποίες ρυθμίζουν τη διαδικασία περιβαλλοντικών ελέγχων-επιθεωρήσεων από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, ή οι διατάξεις του π.δ. 126/2012 (Α' 227) που ρυθμίζουν τα προσόντα των επιθεωρητών που θα διενεργούν περιοδικές επιθεωρήσεις σε μεταποιητικές ή συναφείς εγκαταστάσεις, σύμφωνα με τον ν. 3982/2011, απαγορεύουν την ανάθεση παροχής ελεγκτικού χαρακτήρα υπηρεσιών διεξαγωγής μετρήσεων σε ιδιώτες.

ΣτΕ 1725/2023 (Β')	9. Επειδή, κατά τα παγίως κριθέντα (ΣτΕ 1619/2012 Ολ., 2325/2022 7μ., 2096, 1517/2018 7μ., 3832, 761/2014 7μ., 2352, 331-4/2021 κ.ά.), η προβλεπόμενη από τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 277 του, κυρωθέντος με τον ν. 2717/1999 (Α' 97), Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Δ.Δ.), υποχρέωση καταβολής αναλογικού και, κατ' αποτέλεσμα, υψηλότερου παραβόλου, ως προϋπόθεση του παραδεκτού της προσφυγής και της εφέσεως στις χρηματικού αντικειμένου φορολογικές εν γένει διαφορές, συνιστά θεμιτό περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ως εκ του ότι αποβλέπει στην αποτροπή της ασκήσεως απερίσκεπτων και αστήρικτων ενδίκων βοηθημάτων και μέσων χάριν της εύρυθμης λειτουργίας των δικαστηρίων και της αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης επί φορολογικών διαφορών, δεν θίγει τον πυρήνα του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, είναι πρόσφορος για την επίτευξη του ως άνω επιδιωκόμενου σκοπού και δεν τελεί σε προφανή δυσαναλογία με τον σκοπό αυτό. Τούτων έπεται ότι οι ως άνω διατάξεις του άρθρου 277 του Κ.Δ.Δ. δεν αντίκεινται στα άρθρα 20 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. Εξάλλου, η προβλεπόμενη στο άρθρο 276 του Κ.Δ.Δ. δυνατότητα απαλλαγής από την υποχρέωση, μεταξύ άλλων, προκαταβολής παραβόλου με τη χορήγηση ευεργετήματος πενίας αποσκοπεί στο να διασφαλισθεί ότι η βοήθεια της Πολιτείας παρέχεται σε εκείνους που πραγματικά έχουν ανάγκη. Επομένως το ευεργέτημα της πενίας παρέχεται κατ' αρχήν σε εκείνους που δεν μπορούν να καταβάλουν το παράβολο χωρίς να στερηθούν τα απαραίτητα μέσα για τη διατροφή αυτών ή της οικογένειάς τους (ΣτΕ 2096/2018 7μ., πρβλ. 17, 202/2016, 1, 123/2017 πράξεις Προέδρου Β' Τμήματος ΣτΕ). Ωστόσο, όπως έχει κριθεί, ακόμη και στις περιπτώσεις που η χορήγηση του ευεργετήματος πενίας δεν προβλέπεται ρητά στο νόμο, (όπως λ.χ. προκειμένου για νομικό πρόσωπο που έχει κηρυχθεί σε κατάσταση πτώχευσης, βλ. και ΣτΕ 1065/2002 7μ., 4461/2012, δεν κωλύεται το δικαστήριο να απαλλάξει τα πρόσωπα αυτά από την υποχρέωση προκαταβολής παραβόλου, όταν η παροχή της εν λόγω νομικής συνδρομής ως στοιχείου δίκαιης δίκης παρίσταται αναγκαία στο πλαίσιο των συγκεκριμένων περιστάσεων κάθε υπόθεσης (ΣτΕ 2096/2018, πρβλ. ΕΔΔΑ decision CMVMC O LIMO c. Espagne, no 33732/05, σκ. 22-26, απόφαση της 22-3-2012, GRANOS ORGANICOS NACIONALES SA c. Germany, no 19508/07, σκ. 46-51, απόφαση της 8-2-2017, URBSIENE AND URBSYS c. Lithuania, no 16580/09, σκ. 45-54 και ΔΕΕ, απόφαση της 22-12-2010, C-279/09, DEB κατά Γερμανίας, σκ. 46-54, 59-62, διάταξη της 13-6-2012, C-156/12, GREP GmbH κατά Freitstaat Bayern, σκ. 38-47). Εξάλλου, η πρόβλεψη στο άρθρο 277 παρ. 4 εδ. α' του Κ.Δ.Δ της τμηματικής καταβολής του οφειλόμενου αναλογικού παραβόλου, ήτοι του 1/3 με την κατάθεση της προσφυγής των δε 2/3 έως την πρώτη συζήτηση αυτής, η οποία προδήλως θεσπίστηκε για λόγους που συναρτώνται με την (οικονομική) διευκόλυνση του διαδίκου να το καταβάλει, ιδίως όταν ανέρχεται σε μεγάλο ύψος, δεν αναιρεί το αδιαίρετο της οφειλής του αναλογικού παραβόλου υπό την έννοια ότι σε περίπτωση απόρριψης της προσφυγής καταπίπτει ολόκληρο, ενώ σε περίπτωση αποδοχής αποδίδεται ολόκληρο στο διάδικο, μόνο δε σε περίπτωση εν μέρει αποδοχής της προσφυγής, κατά την κρίση του δικαστηρίου, αποδίδεται εν μέρει. Τούτων έπεται ότι σε περίπτωση αποδοχής εμπροθέσμως υποβληθέντος αιτήματος χορηγήσεως ευεργετήματος πενίας, ήτοι, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 276 του Κ.Δ.Δ., το αργότερο είκοσι ημέρες πριν από την πρώτη συζήτηση της κατά τα λοιπά παραδεκώς ασκηθείσας και, πάντως, όχι προδήλως αβάσιμης προσφυγής (ακόμη και εάν η πρώτη συζήτηση αυτής λαμβάνει χώρα κατόπιν αναβολής κατά την αρχική δικάσιμο), η απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του οφειλόμενου σύμφωνα με το άρθρο 277 παρ. 3 του Κ.Δ.Δ. αναλογικού παραβόλου, αφορά προδήλως, ενόψει του ενιαίου της οφειλής, το σύνολο, ήτοι και του 1/3 που ο προσφεύγων όφειλε να καταβάλει, και δεν κατέβαλε, κατά την κατάθεση της προσφυγής, εφόσον, πάντως, με την αποδοχή του ευεργετήματος πενίας διεγνώσθη από τον αρμόδιο δικαστή ότι η καταβολή του παραβόλου δημιουργεί κίνδυνο περιορισμού των απαραίτητων για τη διατροφή του προσφεύγοντος και της οικογένειάς του μέσων. Η ερμηνεία αυτή του άρθρου 277 παρ. 3 και 4 του Κ.Δ.Δ. δεν προσκρούει στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε. από τα οποία απορρέει η υποχρέωση των δικαστηρίων να μην απορρίπτουν ένδικα
--------------------	--

	βοηθήματα ή μέσα ως απαράδεκτα για τυπικές παραλείψεις, όταν υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες για τήρηση εκ μέρους των διαδίκων διαδικαστικών υποχρεώσεων, πολλώ δε μάλλον όταν η μη εκπλήρωση των διαδικαστικών υποχρεώσεων συνιστά άσκηση δικαιώματος που απονέμεται στο διάδικο με βάση δικαστικές πράξεις, όπως είναι η κατ' άρθρα 276-276Α του Κ.Δ.Δ. πράξη περί χορηγήσεως ευεργετήματος πενίας, ουσιαστική προϋπόθεση χορηγήσεως του οποίου είναι η κρίση του χορηγούντος αυτό δικαστή περί του ότι το ένδικο βοήθημα ή μέσο δεν είναι προδήλως απαράδεκτο ή αβάσιμο. Τούτο διότι η μη καταβολή κατά την άσκηση της προσφυγής του 1/3 του οφειλόμενου παραβόλου κατόπιν χορηγήσεως ευεργετήματος πενίας, υπό τις προεκτεθείσες περιστάσεις, δεν αναιρεί, πάντως, το σκοπό θεσπίσεως του αναλογικού και κατ' αποτέλεσμα υψηλότερου παραβόλου στις χρηματικού αντικειμένου φορολογικές - τελωνειακές διαφορές. Δηλαδή την αποτροπή ασκήσεως απερίσκεπτων και αστήρικτων ενδίκων βοηθημάτων και μέσων χάριν της εύρυθμης λειτουργίας των δικαστηρίων και της αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης επί φορολογικών διαφορών, δοθέντος ότι η κρίση του αρμόδιου δικαστή περί του ότι αφενός το ένδικο βοήθημα για το οποίο παρέχεται το ευεργέτημα δεν είναι προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη αφετέρου ο προσφεύγων δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί στα έξοδα της δίκης χωρίς να στερηθεί τα απαραίτητα μέσα για τη διατροφή του ιδίου ή της οικογένειάς του, προσφέρει αρκούντως επαρκή εξήγηση ότι το ένδικο βοήθημα δεν είναι προπετές.
ΣτΕ 1710-1/2023 (Δ')	10. Επειδή, το προαναφερθέν άρθρο 372 του ν. 4412/2016, όπως ίσχυε πριν αντικατασταθεί με το άρθρο 138 του ν. 4782/2021, προέβλεπε ότι το οικείο Διοικητικό Εφετείο «αποφαίνεται αμετακλήτως» επί των σχετικών διαφορών. Στο ίδιο άρθρο, υπό την νέα μορφή του, δεν διαλαμβάνεται αντίστοιχη ρύθμιση για «αμετάκλητο» της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου. Ενόψει, όμως, του επιδιωκόμενου με τον ν. 4782/2021 σκοπού, που συνίσταται στην περαιτέρω επιτάχυνση της διαδικασίας επίλυσης των σχετικών διαφορών, τα Διοικητικά Εφετεία εξακολουθούν να αποφαινόμενα ανεκκλήτως και μετά την ως άνω αντικατάσταση του άρθρου 372, δοθέντος, μάλιστα, ότι δεν προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του ν. 4782/2021 βούληση του νομοθέτη να εισαγάγει δεύτερο βαθμό κρίσης ως προς τις εν λόγω διαφορές. Η ερμηνεία δε αυτή των πιο πάνω διατάξεων δεν προσκρούει στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, ούτε στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης της Ρώμης «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών», που έχει κυρωθεί με το άρθρο 1 του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) (βλ. ΣτΕ 4564/2015). Συνεπώς, η προσβαλλόμενη με την κρινόμενη έφεση 2064/2022 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών είναι, κατά νόμον, ανέκκλητη, η δε έφεση, στρεφόμενη κατά ανέκκλητης απόφασης, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη.
ΣτΕ 1709/2023 (Δ')	3. Επειδή, στην παράγραφο 3 του άρθρου 58 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ορίζεται ότι «Έφεση μπορούν να ασκήσουν οι κατά την πρωτόδικη ακυρωτική δίκη διάδικοι, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επόμενη ημέρα που κοινοποιήθηκε η απόφαση με επιμέλεια του διαδίκου και πάντως μέσα σε ένα έτος από τη δημοσίευσή της». Όπως έχει κριθεί, η θεσπιζόμενη στην ανωτέρω διάταξη ετήσια προθεσμία για την άσκηση έφεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσης της εκκαλούμενης απόφασης, λήγει όταν παρέλθει έτος από την αφετηρία της προθεσμίας αυτής και δεν είναι δεκτική ούτε αναστολής ούτε παρέκτασης για τον ασκούντα το ένδικο μέσο που διαμένει στην αλλοδαπή. Τούτο διότι η αναστολή δεν συμβιβάζεται με τη φύση της εν λόγω προθεσμίας, η οποία αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο μέχρι του οποίου είναι κατά νόμο

		δυνατή η άσκηση έφεσης και η οποία προθεσμία θεσπίσθηκε προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της υποκείμενης σε έφεση απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου. Εξ άλλου, η κατά το προαναφερθέν άρθρο 58 παρ. 3 του π.δ. 18/1989 ετήσια προθεσμία δεν αναστέλλεται ούτε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, είτε είχε ήδη αρχίσει πριν από αυτές είτε άρχισε κατά τη διάρκειά τους, καθόσον η προβλεπόμενη στη διάταξη του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου αναστολή, που ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, αναφέρεται μόνον, όσον αφορά την έφεση, στην 60νθήμερη προθεσμία από την κοινοποίηση της εκκαλούμενης απόφασης και όχι στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής. Τα προεκτεθέντα δεν αντίκεινται ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [ΕΣΔΑ], που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) (ΣτΕ 2689/2022, 1818/2022, 2049/2021).
ΣτΕ (Γ')	1631/2023	18. Επειδή, προβάλλεται με την κρινόμενη αίτηση ότι η από 21.2.2018 απόφαση ανάκλησης πράξης ανακήρυξης μέλους της Διοικούσας Επιτροπής του Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ. του Προεδρείου της Αντιπροσωπείας του Τ.Ε.Ε./Τ.Κ.Μ. εκδόθηκε κατά παράβαση του θεσπιζομένου από τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας δικαιώματος ακροάσεως του αιτούντος, δεδομένου ότι ο αιτών δεν κλήθηκε να εκφράσει τις απόψεις του. Όμως, κατά παγία νομολογία, προηγούμενη ακρόαση του διοικουμένου δεν απαιτείται σε περιπτώσεις δυσμενών διοικητικών πράξεων, οι οποίες εκδίδονται βάσει αντικειμενικών προϋποθέσεων, ασυνδέτως προς οποιαδήποτε υποκειμενική συμπεριφορά του προσώπου, του οποίου τα συμφέροντα θίγουν (ΣτΕ 266/2021, 351/2020, 1721/2016, 4647/2012 επτ., 1505/2010 επτ.). Στην προκειμένη περίπτωση, η προσβαλλόμενη πράξη περί ανακήρυξης της ανακήρυξης του αιτούντος ως μέλους της Δ.Ε. εκδόθηκε βάσει αντικειμενικών δεδομένων (θέσπιση του κωλύματος εκλογιμότητας που θέτει η διάταξη του άρθρου 16 παρ. 4 του π.δ. 27.11/14.12.1926), μη συνδεομένων με οποιαδήποτε υποκειμενική συμπεριφορά του τελευταίου. Ενόψει των ανωτέρω, ο λόγος είναι απορριπτέος.
ΣτΕ (Ε')	1545/2023	7. Επειδή, στο άρθρο 142 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97), ορίζεται στην μεν παράγραφο 1 περ. α' ότι η δίκη καταργείται αν πριν από το πέρας της τελευταίας συζήτησης εκλείψει το αντικείμενό της, στην δε παράγραφο 2 ότι η κατάργηση διαπιστώνεται με απόφαση του δικαστηρίου. Όπως έχει γίνει δεκτό (ΣτΕ 625, 626/2022, 890/2023), κατάργηση της δίκης στην περίπτωση παύσης της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξεως για το μέλλον, κατ' εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 142 παρ. 1 περ. α' του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ), ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (Α' 97), είναι δυνατή μόνο εφόσον ο προσφεύγων διάδικος είτε δεν επικαλέσθηκε ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που να δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης είτε επικαλέσθηκε μεν τέτοιο ισχυρισμό, ο οποίος όμως απορρίφθηκε από το δικαστήριο. Η διάταξη του άρθρου 142 παρ. 1 περ. α' του ΚΔΔ, με βάση το ανωτέρω ερμηνευθέν περιεχόμενο, είναι συμβατή με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΧΘΔ) της ΕΕ, στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ].

ΣτΕ 1543/2023 (Δ')	Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος εφαρμόζεται εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (Κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν εξ άλλου των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν έχει εκλείψει το αντικείμενο της δίκης από το ότι κατά τη συζήτηση της υπόθεσης (στις 9.5.2023) έχει ήδη παρέλθει η ημερομηνία λήξης του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων, ούτε ασκούν επιρροή στο αντικείμενο της δίκης ή τη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του έτους 2021 και κατ' εξαίρεση εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στο δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφαλαίου κίνησης μετά την καταβολή (ΣτΕ 678/2023 σκ. 8, 524/2023 σκ. 5).
ΣτΕ 1538-9/2023 (Δ')	Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος ευρίσκει πεδίο εφαρμογής εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (προμνησθέν «Προσωρινό Πλαίσιο» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν έχει εκλείψει το αντικείμενο της δίκης από το ότι κατά τη συζήτηση της υπόθεσης (στις 20.6.2023) έχει ήδη παρέλθει η ημερομηνία λήξης του συγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων ούτε ασκούν επιρροή στην λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του 2021 και, κατ' εξαίρεση, εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στον δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφάλαιο κίνησης μετά την καταβολή (ΣτΕ 524, 678/2023).
ΣτΕ 1524/2023 (Α')	Ενόψει τούτου, με την ανωτέρω διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 71 του ΚΔΔ, σύμφωνα με την οποία η αγωγή είναι απαράδεκτη, «αν πρόκειται για αξίωση φορολογικού εν γένει περιεχομένου», θεσπίζεται εξαίρεση από τον κανόνα της παραγράφου 1 του ίδιου ως άνω άρθρου 71 σχετικά με τη δυνατότητα άσκησης αγωγής για τις χρηματικές αξιώσεις κατά του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου από έννομη σχέση δημοσίου δικαίου. Όπως έχει δε κριθεί (ΣτΕ 2738-2740/2022 επταμ.), η ως άνω ρύθμιση της παρ. 4 του άρθρου 71 του ΚΔΔ, με την οποία διατηρήθηκε το διαμορφωθέν κατά την εισαγωγή του Κώδικα αυτού σύστημα σχετικά με την απαγόρευση άσκησης αγωγής για τις χρηματικές αξιώσεις «φορολογικού περιεχομένου», ερείδεται σε γενικό και αντικειμενικό κριτήριο, εκείνο της φύσης των διαφορών, η επίμαχη δε διαφοροποίηση για την εκδίκαση των ως άνω χρηματικών αξιώσεων κατόπιν άσκησης προσφυγής και, συνακόλουθα, την τήρηση αυστηρότερων κατά κανόνα δικονομικών

		προϋποθέσεων (όπως των διατάξεων περί προθεσμίας κ.ά.) έναντι εκείνων της αγωγής, σκοπούσα στη συντομότερη και αποτελεσματικότερη εκδίκαση των φορολογικών-τελωνειακών διαφορών από τα διοικητικά δικαστήρια, δικαιολογείται αντικειμενικώς, ενόψει της ιδιαίτερης σημασίας των φορολογικών - τελωνειακών διαφορών, και, ως εκ τούτου, δεν προσκρούει στην επιταγή του άρθρου 20 παρ.1 του Συντάγματος για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας
ΣτΕ (Δ')	1507/2023	Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος εφαρμόζεται εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν εξ άλλου των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν έχει εκλείψει το αντικείμενο της δίκης από το ότι κατά τη συζήτηση της υπόθεσης (στις 20.12.2022) έχει ήδη παρέλθει η ημερομηνία λήξης του συγκεκριμένου καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων (31.12.2021) ούτε ασκούν επιρροή στη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του έτους 2021 και κατ' εξαίρεση εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στο δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφαλαίου κίνησης μετά την καταβολή (ΣτΕ 678/2023 σκ. 8, 524/2023 σκ. 5).
ΣτΕ 1409-10/2023 (Δ')		Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος εφαρμόζεται εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (Κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει).
ΣτΕ (Γ')	1294/2023	4. Επειδή, στο άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 ορίζονται τα εξής: «Καταργείται ομοίως η δίκη αν μετά την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. ...». Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η δίκη καταργείται αν, μετά την άσκηση της αίτησης ακύρωσης και πριν από την πρώτη συζήτησή της, έπαυσε να ισχύει η προσβαλλόμενη πράξη γιατί αντικαταστάθηκε, τροποποιήθηκε ή έληξε η χρονική ισχύς της ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Η δίκη όμως συνεχίζεται, αν ο αιτών επικαλείται και αποδεικνύει ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που επιβάλλει να συνεχισθεί η δίκη για να αρθούν δυσμενείς συνέπειες, οι οποίες ενδεχομένως δημιουργήθηκαν κατά τον χρόνο ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης και οι οποίες διατηρούνται και στο μέλλον, μη δυνάμενες να αρθούν παρά μόνο με την ακύρωσή της. Εξάλλου, η εν λόγω διάταξη δεν αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. (ν.δ. 53/1974, Α' 256, το οποίο μεταγλωττίστηκε - αποδόθηκε στη δημοτική γλώσσα με το π.δ. 76/2022, Α' 205), τα οποία κατοχυρώνουν την αποτελεσματική

		δικαστική προστασία σε συγκεκριμένη διαφορά και όχι την επίλυση με γνωμοδοτικό χαρακτήρα νομικών ζητημάτων (βλ. ΣτΕ Ολομ. 665/2021, 1303/2019, 1740/2015, 3963/2014, ΣτΕ 1396/2022, 1993/2021 κ.ά.).
ΣτΕ (Γ')	1144/2023	5. Επειδή, η θεσπιζόμενη από τη διάταξη αυτή ετήσια προθεσμία προς άσκηση έφεσης, η οποία αρχίζει, κατά τη σαφή διατύπωσή της, από τη δημοσίευση της απόφασης, τίθεται για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και της σταθερότητας στις σχέσεις Διοίκησης και διοικουμένου, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της απόφασης του διοικητικού εφετείου επί της αίτησης ακύρωσης, είναι δε περαιτέρω και εύλογη ενόψει και του ενδιαφέροντος που πρέπει οι διάδικοι να επιδεικνύουν για την πορεία της υπόθεσής τους. Ως εκ τούτου, δεν είναι αντίθετη στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά ούτε και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. ΣτΕ 934/2022, 2160, 1919, 1434/2020, 2302/2019, 3091/2014, 1781/2006 Ολομ., 2378/2005, πρβλ. σχετικώς Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας, σκέψη 34).
ΣτΕ (Γ')	1142/2023	6. Επειδή, η μεταφορά στα διοικητικά δικαστήρια κατηγοριών ακυρωτικών διαφορών ήταν επιτρεπτή με βάση τη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 3 του Συντάγματος, όπως ίσχυε πριν από την αναθεώρηση του άρθρου αυτού με το από 6.4.2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, είχε δε θεσπισθεί ήδη με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 702/1977, το οποίο τροποποιήθηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 29 παρ. 1 του ν. 2721/1999. Μετά τη συνταγματική αναθεώρηση επιτρέπεται να εξαιρεθούν από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας εφεξής, δηλαδή μετά τη θέση σε ισχύ του από 6.4.2001 Ψηφίσματος της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής, οι αποφάσεις των διοικητικών εφετείων επί των ως άνω ακυρωτικών διαφορών (βλ. ΣτΕ 3014, 1094/2011). Η ερμηνεία αυτή των αναφερθεισών διατάξεων, σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις των διοικητικών εφετείων ακυρωτικής αρμοδιότητας για υποθέσεις ορισμένης κατηγορίας, εν προκειμένω δε των διαφορών εκείνων που αφορούν σε διορισμό με διαδικασία υποκείμενη στον έλεγχο του Α.Σ.Ε.Π., είναι ανέκκλητες, δεν προσκρούει ούτε στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που διασφαλίζει μεν την παροχή δικαστικής προστασίας, αλλά δεν καθιερώνει ένδικα μέσα κατά δικαστικών αποφάσεων, ούτε στη διάταξη του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256), με την οποία δεν κατοχυρώνεται ο δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας (βλ. ΣτΕ 324/2018, 1863/2017, 1619/2012 Ολ. κ.ά., Ε.Δ.Δ.Α. αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας, 43730/07, σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας, 55484/07, σκ. 19 κ.ά.), λαμβανομένου υπόψη, σύμφωνα με τα ήδη εκτεθέντα, ότι ο κοινός νομοθέτης, ενεργώντας στο πλαίσιο των ρητών σχετικών διατάξεων του άρθρου 95 του Συντάγματος, όπως ισχύουν μετά την αναθεώρηση, που επιτρέπουν να εξαιρεθούν από την έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ορισμένες υποθέσεις ήσσονος σημασίας, προέβλεψε και οργάνωσε σύστημα ελέγχου των ακυρωτικών διοικητικών διαφορών κατά τρόπο παρέχοντα πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία (ΣτΕ 852/2013, 3014/2011, σε συμβούλιο 149/2020, 2226/2016, βλ. επίσης ΣτΕ 2308/2011, 2139/2006).
ΣτΕ (Ε')	1113/2023	7. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣτΕ 2415/2017, 1698/2016, 3445/2013 κ.ά., πρβλ. ΣτΕ 2531/2005 7μ., 376/2019), κατά την έννοια του άρθρου 46 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, ερμηνευομένου εν όψει των άρθρων 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 περ. α' και 4 του Συντάγματος και

		του άρθρου 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου [π.δ. 76/2022, (Α' 205)], η δημοσίευση της πράξεως καθορισμού της οριογραμμής του αιγιαλού, του παλαιού αιγιαλού και της παραλίας δεν κινεί την προθεσμία για την προσβολή με αίτηση ακυρώσεως της διοικητικής αυτής πράξεως από τους ιδιοκτήτες των θιγομένων ακινήτων, ανεξαρτήτως του μήκους της καθοριζόμενης οριογραμμής και του αριθμού των ιδιοκτησιών που επηρεάζονται. Κατ' ακολουθίαν αυτού, η προθεσμία προσβολής της πράξεως αυτής κινείται από την κοινοποίηση ή την γνώση της από τους θιγομένους ιδιοκτήτες, η γνώση δε αυτή μπορεί να τεκμαίρεται από τα πραγματικά περιστατικά και τα εν γένει δεδομένα της συγκεκριμένης περιπτώσεως.
ΣτΕ (Δ')	1088/2023	4. Επειδή το Σύνταγμα ορίζει στο άρθρο 20 παρ. 1 ότι καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει. Στο άρθρο 94 παρ. 1, 2 και 4 του Συντάγματος ορίζεται ότι στο Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ότι στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται οι ιδιωτικές διαφορές, καθώς και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως νόμος ορίζει, και ότι στα πολιτικά ή διοικητικά δικαστήρια μπορεί να ανατεθεί και κάθε άλλη αρμοδιότητα διοικητικής φύσης, όπως νόμος ορίζει. Σύμφωνα με το άρθρο 95 παρ. 1 περ. α και παρ. 4 του Συντάγματος, στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκει η μετά από αίτηση ακύρωση των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών για υπέρβαση εξουσίας ή για παράβαση νόμου, οι δε αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως ειδικότερα ορίζει ο νόμος. Κατά το άρθρο 45 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), η αίτηση ακυρώσεως για υπέρβαση εξουσίας ή παράβαση νόμου επιτρέπεται μόνο κατά των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, που δεν υπόκεινται σε άλλο ένδικο μέσο ενώπιον δικαστηρίου. Το Δικαστήριο εξάλλου αυτό, ως αποκλειστικώς αρμόδιο κατά το Σύνταγμα (άρθρα 58 και 100 παρ. 1 περ. α) για την επίλυση του συνόλου των διαφορών που ανακύπτουν κατά την εκλογική διαδικασία, έχει την εξουσία με βάση τις ανωτέρω διατάξεις, σε συνδυασμό και με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για τη διασφάλιση της παροχής πλήρους και αποτελεσματικής έννομης προστασίας σε κάθε θιγόμενο παράγοντα της εκλογικής διαδικασίας (πολιτικό κόμμα κ.λπ.), συμπεριλαμβανομένης της τυχόν αναγκαίας επανάληψης της εκλογής κατά τρόπο που αυτή να μπορεί να διεξαχθεί, χωρίς να επηρεάζεται από τη διαπιστωθείσα παράβαση.
ΣτΕ (Α')	1081/2023	Περαιτέρω, σύμφωνα με το υιοθετούμενο από τον ισχύοντα Κ.Δ.Δ. σύστημα, οι πραγματικοί ισχυρισμοί των διαδίκων πρέπει να προβάλλονται πρωτοδίκως, όπως και τα στηρίζοντα αυτούς τους ισχυρισμούς αποδεικτικά μέσα, προκειμένου να αποφεύγεται η καθυστέρηση της προόδου της δίκης και να προστατεύεται η θέση του αντιδίκου από την αιφνίδια μεταβολή του αντικειμένου της δίκης και την επίκληση και προσαγωγή νέων αποδεικτικών στοιχείων, επί των οποίων πρέπει να τοποθετηθεί, ώστε να αντικρούσει αποτελεσματικά το στρεφόμενο κατ' αυτού ένδικο βοήθημα. Κατά την έννοια δε των διατάξεων του άρθρου 96 του Κ.Δ.Δ., ερμηνευόμενων υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256), επίκληση και προσαγωγή στην κατ' έφεση

		δίκη νέων αποδεικτικών μέσων επιτρέπεται και προς απόδειξη ή απόκρουση πραγματικών ισχυρισμών που είχαν προβληθεί πρωτοδίκως, εφόσον η μη επίκληση και προσαγωγή τους στην πρωτοβάθμια δίκη κρίνεται από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δικαιολογημένη (Σ.τ.Ε. 2681/2019, 1216/2019, 839/2016, 662016, 1982/2012, 952/2011, 2468/2008, 1848/2008).
ΣτΕ (Γ')	1033/2023	Η υιοθέτηση δε της άποψης περί αναβίωσης, στην περίπτωση αυτή, της προθεσμίας προσβολής της πειθαρχικής απόφασης δεν συμβιβάζεται με την ανάγκη ταχείας και επίκαιρης, για λόγους ασφάλειας δικαίου, δικαστικής εκκαθάρισης των διαφορών από την επιβολή της βαρύτερης κατά τον νόμο πειθαρχικής ποινής της οριστικής παύσης, ενώ έχει ως συνέπεια να εξαρτάται η ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του τιμωρηθέντος υπαλλήλου από ένα μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός, κατά παράβαση του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος
ΣτΕ (Β')	1028/2023	6. Επειδή, με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι μη νομίμως εφαρμόστηκε από το δικάσαν δευτεροβάθμιο δικαστήριο η παρ. 3 του άρθρου 93 του Κ.Δ.Δ., διότι η θεσπιζόμενη με τη διάταξη αυτή δικονομική ρύθμιση εισάγει υπέρμετρο, κατά παράβαση των αρχών της αναλογικότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, περιορισμό του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως αυτό κατοχυρώνεται με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Προς θεμελίωση του παραδεκτού του λόγου αυτού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 53 του π.δ. 18/1989, η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αντίκειται στην 3002/2017 ανέκκλητη απόφαση του Μονομελούς Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Η εξέταση, όμως, του ισχυρισμού τούτου παρίσταται αλυσιτελής, διότι, σύμφωνα με τα εκτεθέντα στη σκέψη 4, κατά το χρόνο άσκησης της κρινόμενης αίτησης υπήρχε επί του εν λόγω νομικού ζητήματος νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (πρβλ. ΣτΕ 1322/2020, 944/2018). Συνεπώς, ο ως άνω λόγος αναιρέσεως είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος.
ΣτΕ (Α')	944-5/2023	Τούτο δε διότι η διάταξη αυτή ορίζει ειδικώς ως έννομη συνέπεια της μη καταβολής παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης την απόρριψη του ενδίκου μέσου ως απαραδέκτου. Με τη ρύθμιση αυτή ο νομοθέτης αποβλέπει στην αποτροπή ασκήσεως απερίσκεπτων ενδίκων μέσων και, συνακόλουθα, στην αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης (ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 402/2016, 3194/2017 κ.ά.). Ενόψει αυτού, οι προαναφερθείσες διατάξεις του π.δ.18/1989, με τις οποίες η καταβολή του παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου ή το αργότερο μέσα σε ένα μήνα από την περιέλευσή του στο Συμβούλιο της Επικρατείας (όταν αυτό έχει κατατεθεί σε δημόσια αρχή) τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου μέσου, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, καθώς και προς την αρχή της αναλογικότητας, που ρητώς προβλέπεται από το άρθρο 25 παρ.1 εδ. τέταρτο του Συντάγματος (ΣτΕ 1959-1962/2022 επταμ., 3194/2017, 402/2016 κ.ά.).
ΣτΕ (Στ')	923/2023	Συνεπώς, το έγγραφο αυτό, ανεξαρτήτως εάν προσβάλλεται με έννομο συμφέρον, στο μέτρο που δεν μεταβάλλει την έννομη κατάσταση της αιτούσας ως ελεγχόμενης δυνάμει της από 6.11.2019 εντολής ελέγχου, δεν επάγεται, πάντως, αυτοτελείς βλαπτικές έννομες συνέπειες σε σχέση με την έκθεση ελέγχου και δεν δημιουργεί νέα διαφορά, δυναμένη να αχθεί παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ή με προσφυγή ουσίας ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων. Τούτο,

	ειδικότερα διότι, κατά τα ήδη κριθέντα (ΣτΕ Ολομ. 3315/2014 Ολομ., 1041/2004), οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ δεν απαγορεύουν την θέσπιση από τον κοινό νομοθέτη διαδικαστικών όρων και προϋποθέσεων για την παροχή έννομης προστασίας, εφ' όσον δεν αναιρείται ούτε περιορίζεται ουσιωδώς το δικαίωμα αυτό, μεταξύ, δε, των όρων για την παραδεκτή άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως περιλαμβάνεται η εκτελεστότητα της προσβαλλομένης πράξεως, η οποία, δηλαδή, παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι των διοικουμένων (ΣτΕ 744, 487/1936, 477/1938, 849/1940, 2176/1947, 1290/1948, 1828/1950 1592/1955 1034/1957)
ΣτΕ 890/2023 (Δ')	6. Επειδή, η κατά τα ανωτέρω κρίση της αναιρεσιβαλλόμενης, ότι η αιτούσα εταιρεία άσκησε την προσφυγή κατά της ένδικης πράξης της ρυθμιστικής αρχής χωρίς έννομο συμφέρον, πλήσσει ως μη νόμιμη κατ' επίκληση του άρθρου 64 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, ερμηνευομένου υπό το φως των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως δε βασίμως προβάλλεται, δεν υφίσταται νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς το κρίσιμο εν προκειμένω ζήτημα της εννοίας των ως άνω διατάξεων και συγκεκριμένα της ενεργητικής νομιμοποίησης του κυρίου του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας να προσβάλει με προσφυγή πράξη της ΡΑΕ, περί του προσδιορισμού του Ετησίου Κόστους του Δικτύου, σε καθεστώς ανάθεσης της διαχείρισης του Δικτύου σε φορέα διαφορετικό από τον κύριό του, και, ως εκ τούτου, οι σχετικοί λόγοι αναίρεσης ασκούνται κατ' αρχήν παραδεκτώς, σύμφωνα με όσα ορίζει το άρθρο 53 παρ. 3 του π.δ/τος 18/1989 (ΦΕΚ Α' 8). Όπως δε έχει ήδη κριθεί (ΣτΕ 625, 626/2022), η κατάργηση δίκης λόγω εκλείψεως του αντικειμένου της διαφοράς, στην περίπτωση της παύσης της ισχύος της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για το μέλλον, κατ' εφαρμογή της ως άνω δικονομικής διάταξης και με βάση μόνον την γραμματική της διατύπωση, μολονότι η πράξη αυτή ενδέχεται να καταλείπει βλαπτικές διοικητικής φύσεως συνέπειες για τον προσφεύγοντα διάδικο, θα συνιστούσε προσβολή του πυρήνα της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, υπό το πρίσμα τόσο του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος όσο και των άρθρων 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (στις περιπτώσεις που, όπως εν προκειμένω, οι τελευταίες αυτές διατάξεις έλκονται προς εφαρμογή).
ΣτΕ 885/2023 (Γ')	6. Επειδή, στο άρθρο 32 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) ορίζονται τα εξής: «Καταργείται ... η δίκη αν μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης». Με την ανωτέρω διάταξη καθιερώνεται, προς αποτροπή της διεξαγωγής άσκοπων δικών, ο δικονομικός κανόνας της κατάργησης της δίκης στις περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει παύσει η προσβληθείσα με την αίτηση ακυρώσεως πράξη ή παράλειψη έπαυσε να ισχύει μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης. Δεδομένου, όμως, ότι στις περιπτώσεις αυτές η προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη δεν ανατρέπεται εξ υπαρχής, αλλά παύει να ισχύει για το μέλλον, με την ανωτέρω διάταξη προβλέπεται, περαιτέρω, ότι οι τυχόν βλαπτικές για τον αιτούντα διοικητικής φύσεως συνέπειες, που δημιουργήθηκαν κατά τον χρόνο ισχύος της και

		διατηρούνται μετά την παύση της ισχύος της, μη δυνάμενες να αρθούν παρά μόνο με την έκδοση της ακυρωτικής αποφάσεως, συνιστούν λόγο συνέχισης της δίκης, εάν ο αιτών τις επικαλεσθεί και τις αποδείξει, προκειμένου να επιτύχει με την ακύρωση της πράξης την άρση των εν λόγω συνεπειών. Ο κανόνας αυτός είναι συμβατός με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, και δεν αντίκειται στο άρθρο 6 παρ. 1 της κυρωθείσας με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), προκειμένου περί των ακυρωτικών διοικητικών διαφορών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της τελευταίας αυτής διατάξεως (ΣτΕ 1303/2019 Ολ., 1740/2015 Ολ., 3963/2014 Ολ., 67, 1659/2009 Ολ., 1656/2021 κ.ά.). Η επίκληση δε από τον αιτούντα του ιδιαιτέρου αυτού εννόμου συμφέροντος, με τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων θεμελιώνεται τούτο, πρέπει να γίνεται είτε με υπόμνημα ή με έγγραφη δήλωση προς το Δικαστήριο, που κατατίθενται μέχρι την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, είτε με προφορική δήλωση στο ακροατήριο και ανάπτυξη του περιεχομένου της προφορικής αυτής δηλώσεως με υπόμνημα, που κατατίθεται εντός της χορηγηθείσας από τον Πρόεδρο για την υποβολή υπομνήματος προθεσμίας, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 25 παρ. 2 του π.δ. 18/1989 (βλ. ΣτΕ 1120/2010, 3193/2013, 751/2020).
ΣτΕ (Στ')	779/2023	10. Επειδή, με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 217 παρ. 1 του Κ.Δ.Δ. κατά των εκτελεστών πράξεων που εκδίδονται στο πλαίσιο της διαδικασίας της διοικητικής εκτέλεσης, με βάση τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε. (ν.δ. 356/1974, Α' 90, όπως ισχύει), οι οποίες (πράξεις) αποσκοπούν στην πλήρη ικανοποίηση της απαίτησης, της οποίας επιδιώκεται η είσπραξη (όπως είναι η ταμειακή βεβαίωση, η κατασχετήρια έκθεση κ.λπ.), παρέχεται στον οφειλέτη του Δημοσίου το ένδικο βοήθημα της ανακοπής (ΣτΕ 837/2016, 392/2017, 4411/2011, 1984/2018). 13. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, το επίδικο ως άνω 395/8.4.2005 έγγραφο, καθ' ο μέρος με αυτό προσδιορίστηκαν το πρώτον οι μέχρι της εκδόσεώς του προσαυξήσεις τις οποίες, κατά τη Διοίκηση, όφειλε το αναιρεσείον και των οποίων εκείνο αμφισβητούσε αυτοτελώς τη νομιμότητα για τους προεκτεθέντες λόγους, λογίζεται, κατά την έννοια των προπαρατεθεισών διατάξεων, ερμηνευομένων εν όψει και του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ότι είχε εκτελεστό χαρακτήρα, υποκείμενο σε ανακοπή του άρθρου 217 Κ.Δ.Δ. Έτσι, ο μεν οφειλέτης, εφόσον θεωρεί ότι η Διοίκηση προβαίνει σε παράνομο υπολογισμό των προσαυξήσεων, δύναται να επιτύχει έγκαιρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία χωρίς να παραμένει σε εκκρεμότητα ζήτημα με σοβαρές γι' αυτόν συνέπειες και να απαιτείται να προβάλλει τις αιτιάσεις του κατά του κεφαλαίου των προσαυξήσεων μεταγενεστέρως και μόνον με την άσκηση ανακοπής κατά των κατασχετηρίων πλέον εκθέσεων των άρθρων 10, 30 και 36 του Κ.Ε.Δ.Ε.· παράλληλα δε και το Δημόσιο δεν ζημιούται από την ταχύτερη επίλυση της σχετικής αμφισβητήσεως. Επομένως, η κρίση του δικάσαντος Εφετείου ότι το ασκηθέν ένδικο βοήθημα κατά της 395/8.4.2005 ατομικής ειδοποίησης ασκήθηκε απαραδέκτως κατά μη εκτελεστής πράξεως, είναι μη νόμιμη, ο σχετικός ως άνω λόγος λόγος αναιρέσεως παρίσταται βάσιμος.

ΣτΕ 726/2023 (Ε')	5. Επειδή, η υπό κρίση έφεση, ως εκ του χρόνου ασκήσεώς της, (20.11.2019), εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 58 του π.δ/τος 18/1989. Με το εισαγωγικό δικόγραφο, όπως αναπτύσσεται με το από 7.2.2022 υπόμνημα, προβάλλεται ότι το δικάσαν δικαστήριο ερμήνευσε εσφαλμένα το άρθρο 36 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 36 παρ. 2 του ν. 4446/2016, δεχόμενο ότι δεν ήταν στην ένδικη περίπτωση επιτρεπτή η καταβολή του παραβόλου μετά την, κατά τα ήδη εκτεθέντα, πάροδο της μηνιαίας προθεσμίας από την επίδοση της παραπεμπτικής απόφασης στην υπογράφουσα το δικόγραφο της αίτησης ακύρωσης δικηγόρο. Και τούτο διότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ν. 4446/2016, με το άρθρο 36 παρ. 2 του οποίου τροποποιήθηκε το άρθρο 36 του π.δ. 18/1989, η υποχρέωση καταβολής παραβόλου μέσα σε ένα μήνα από την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου της δίκης θεσπίσθηκε με αποκλειστικό σκοπό την αποτροπή άσκησης απερίσκεπτων και προφανώς αβάσιμων και άσκοπων ενδίκων μέσων και βοηθημάτων, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Όμως, στην περίπτωση της εκκαλούσας, δεν τίθεται ζήτημα απερίσκεπτης και αβάσιμης αίτησης ακύρωσης, δεδομένου ότι, όπως προβάλλεται, αυτή κατέβαλε εμπροθέσμως το οφειλόμενο κατά τον χρόνο άσκησης του ενδίκου βοηθήματος ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Πύργου παράβολο, ύψους δεκαπέντε (15) ευρώ, σύμφωνα με το άρθρο 36 του π.δ. 18/1989, όπως ίσχυε μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 4 παρ. 3 του ν. 2479/1997. Εξάλλου, σύμφωνα με την αιτούσα το απαράδεκτο, λόγω μη καταβολής του ελλείποντος ποσού παραβόλου, εντός ενός μηνός από την κοινοποίηση της παραπεμπτικής απόφασης του Διοικητικού Πρωτοδικείου Πύργου στην υπογράφουσα το εισαγωγικό της πρωτοβάθμιας δίκης δικόγραφο δικηγόρο, θεραπεύθηκε με την καταβολή του οφειλόμενου παραβόλου, ταυτόχρονα με το εμπροθέσμως κατατεθέν υπόμνημα, ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου. Διαφορετική ερμηνευτική εκδοχή θα ήταν αντίθετη, σύμφωνα με την εκκαλούσα, στον δικαιολογητικό λόγο θέσπισης της διάταξης του άρθρου 36 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 και θα έπληττε το ατομικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας κατά παράβαση των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Προκειμένου να δικαιολογηθεί η κατ' εξαίρεση παραδεκτή άσκηση της κρινόμενης έφεσης, προβάλλεται ότι η ένδικη διαφορά δεν έχει άμεσο χρηματικό αντικείμενο, όπως επίσης, καθ' ερμηνεία του δικογράφου, ότι δεν υφίσταται νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς το τιθέμενο εν προκειμένω, κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς νομικό ζήτημα, αν δηλαδή είναι επιτρεπτή η καταβολή του οφειλόμενου παραβόλου και μετά την πάροδο της μηνιαίας, κατά το άρθρο 36 παρ. 1 του π.δ. 18/1989 προθεσμίας, σε περίπτωση μεταγενέστερου, διαφορετικού χαρακτηρισμού του ασκηθέντος ενδίκου βοηθήματος και ανάγκης καταβολής παραβόλου διαφορετικού ύψους σε σχέση με αυτό που καταβλήθηκε αρχικά.
ΣτΕ 678/2023 (Δ')	Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος εφαρμόζεται εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (κανονισμός 1407/2013 όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν, εξάλλου, των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν ασκούν επιρροή στο αντικείμενο της δίκης ή τη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου

	7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του έτους 2021 και κατ' εξαίρεση εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στο δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφαλαίου κίνησης μετά την καταβολή (πρβλ. ΣτΕ 524/2023).
ΣτΕ 524/2023 (Δ')	Και τούτο, προκειμένου να διασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και με το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το άρθρο 51 του Χάρτη αυτού, ο οποίος εφαρμόζεται εν προκειμένω λόγω της εφαρμογής διατάξεων και του δικαίου της Ένωσης (κανονισμός 1407/2013, όπως ισχύει). Κατ' ακολουθίαν εξ άλλου των ανωτέρω πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν ασκούν επιρροή στο αντικείμενο της δίκης ή τη λυσιτέλεια της κρινόμενης αίτησης οι προβλέψεις του κεφαλαίου 7 της Πρόσκλησης (υποχρέωση ανάλωσης του κεφαλαίου κίνησης εντός του έτους 2021 και κατ' εξαίρεση εντός του έτους 2022), διότι η Διοίκηση, προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως προς δικαστική απόφαση που οδηγεί τελικώς σε αποδοχή του αιτήματος χρηματοδότησης, οφείλει να καταβάλει την ενίσχυση και να παράσχει στο δικαιούχο εύλογη προθεσμία προς ανάλωσή της ως κεφαλαίου κίνησης μετά την καταβολή (πρβ. ΣτΕ 2314/2022 σκ. 6' πρβ. επίσης, a contrario, ΣτΕ 2204/2017 σκ. 6).
ΣτΕ 483/2023 (Γ')	Απαραίτητο δε και κρίσιμο στοιχείο της αιτιολογίας, το οποίο πρέπει να περιλαμβάνεται στο συντασσόμενο πρακτικό επιλογής, αποτελεί η μοριοδότηση για τον κάθε υποψήφιο, η οποία αιτιολογείται συνοπτικά από κάθε μέλος ως προς κάθε ένα από τα δύο σκέλη της συνέντευξης. Τούτο δε, αφενός για να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις αμερόληπτης και αξιοκρατικής κρίσης και αφετέρου για να καθίσταται γνωστή στους υποψήφιους και ελέγξιμη από τον ακυρωτικό δικαστή, εν όψει του κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας και του άρθρου 95 παρ. 1 εδάφ. α' του Συντάγματος περί κατοχύρωσης της αίτησης ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η αξιολόγηση των υποψηφίων κατά την σχετική διαδικασία(ΣΕ 3052, 3058/2009 Ολομ., 148/2011 7μ., 3766/2012 7μ., 1468, 2467/2019, 2162/2014, 711/2017 Ολομ., 22/2021 κ.α.). Τέλος, το Ει.Σ.Ε.Π. επιλέγει τον επικρατέστερο, βάσει της συνολικής βαθμολογίας, υπάλληλο, ο οποίος καταλαμβάνει θέση Προϊσταμένου Γενικής Διεύθυνσης και η διαδικασία ολοκληρώνεται με απόφαση του οικείου οργάνου περί τοποθέτησης του επιλεγέντος στην εν λόγω θέση για θητεία τριών (3) ετών (ΣΕ 1470/2015, 2507/2016, 2732/2017, 647/2021 κ.α.).
ΣτΕ 438/2023 (Β')	2. Επειδή, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989 (Α' 8) «1. [...] 2. Καταργείται [...] η δίκη αν μετά την άσκηση της αιτήσεως ακυρώσεως και έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης, η προσβαλλόμενη πράξη έπαυσε για οποιοδήποτε λόγο να ισχύει, εκτός αν ο αιτών επικαλείται ιδιαίτερο έννομο συμφέρον που δικαιολογεί τη συνέχιση της δίκης. [...] 3. [...]». Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, η οποία συνάδει προς τα άρθρα 20 παρ. 1 και 95 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (ΣτΕ 67/2009 Ολομ.) και εφαρμόζεται και επί κανονιστικών πράξεων (ΣτΕ 5318/1987 Ολομ., 405/2004 7μ., 1747/2007, 2450/2009, 818/2010, 44, 1700-1/2018), οι τυχόν, βλαπτικές για τον αιτούντα, διοικητικής φύσεως συνέπειες τις οποίες έχει προκαλέσει η προσβαλλομένη πράξη και οι οποίες διατηρούνται και μετά την λήξη της ισχύος της, δικαιολογούν την συνέχιση της δίκης, εάν ο αιτών τις επικαλεσθεί και

	τις αποδείξει, προκειμένου να επιτύχει, με την ακύρωση της πράξεως, την άρση των εν λόγω συνεπειών (ΣτΕ 67/2009 Ολομ. κ.ά.), οι οποίες δεν είναι δυνατόν να ανατραπούν με την άσκηση άλλων προβλεπομένων ενδίκων βοηθημάτων (ΣτΕ 4366/1997 Ολομ., 405, 609/2004 επταμ., 1171/2008, 2450/2009, 818/2010, 513, 1919, 2185/2012, 1162/2014, 44, 1700-1701/2018). Το έννομο, όμως, συμφέρον του αιτούντος για τη συνέχιση της δίκης είναι προσωπικό και, επομένως, το δικαστήριο, χωρίς την επίκληση των δυσμενών αυτών συνεπειών εκ μέρους του αιτούντος, δεν μπορεί να προβεί αυτεπαγγέλτως στη συνέχιση της δίκης (ΣτΕ 957/2011 Ολομ., 67/2009 Ολομ., 1659/2009 Ολομ., κ.ά.)
ΣτΕ 387/2023 (Ε')	Ενόψει, όμως, του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α., που κατοχυρώνουν το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, το οποίο δεν θα μπορούσε λυσιτελώς να ασκηθεί χωρίς την προηγούμενη άσκηση εμπρόθεσμης ένστασης λόγω του χαρακτήρα της τελευταίας ως ενδικοφανούς προσφυγής, το τεκμήριο αυτό κάμπτεται όχι μόνο σε περίπτωση ανωτέρας βίας, αλλά και σε περίπτωση, κατά την οποία ο ιδιοκτήτης, νομέας, κάτοχος ή εργολάβος της αυθαίρετης οικοδομής προβάλλει αιτιολογημένα και αποδεικνύει ότι ο ίδιος δεν έλαβε πλήρη γνώση του περιεχομένου της έκθεσης αυτοψίας λόγω των συντρεχουσών στη συγκεκριμένη περίπτωση συνθηκών, οι οποίες, δεν συγκροτούσαν μεν κατάσταση ανωτέρας βίας, καθιστούσαν, όμως, κατά κοινή πείρα, ιδιαιτέρως δυσχερή την πλήρη εκ μέρους του γνώση του περιεχομένου της έκθεσης, η οποία είχε τοιχοκολληθεί στην αυθαίρετη οικοδομή. Προκειμένου δε το δικαστήριο να εκφέρει κρίση ως προς το κατά πόσον στη συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση ανατρέπεται το ως άνω τεκμήριο, συνεκτιμάται ο διαδραμών χρόνος από την τοιχοκόλληση της εκθέσεως μέχρι την άσκηση της ενδικοφανούς προσφυγής σε σχέση με τις συνθήκες της συγκεκριμένης υπόθεσης, όπως ο τόπος κατοικίας ή διαμονής του ενδιαφερομένου σε σχέση με την τοποθεσία του ακινήτου και η δυνατότητα πρόσβασης σε αυτό καθώς και συντρέχουσες στο πρόσωπό του ειδικές υποκειμενικές καταστάσεις, οι οποίες εκτιμώνται κατά περίπτωση με βάση τα προσκομιζόμενα από τον ενδιαφερόμενο στοιχεία.
ΣτΕ 357/2023 (Στ')	Συνακολούθως κρίθηκε ότι τα ανωτέρω φυσικά πρόσωπα δεν καθίστανται υποκείμενα της σχετικής φορολογικής υποχρέωσης και δεν νομιμοποιούνται να ασκήσουν προσφυγή κατά της καταλογιστικής πράξεως της φορολογικής αρχής, ότι για την ενεργοποίηση της ευθύνης τους δεν απαιτείται να επαναληφθεί η διαδικασία προσδιορισμού και βεβαιώσεως του φόρου ή προστίμου, με κοινοποίηση, προς αυτά, φύλλου ελέγχου ή καταλογιστικής πράξεως, υποκειμένων σε προσφυγή, ούτε, περαιτέρω, η επ' ονόματί τους ταμειακή βεβαίωση του οφειλομένου ποσού του φόρου ή προστίμου, καθώς και ότι επιτρέπεται, κατ' αρχήν, να επιδιωχθεί η αναγκαστική είσπραξη του οφειλομένου ποσού από τα πρόσωπα αυτά βάσει της εκδοθείσης στο όνομα της εταιρείας ταμειακής βεβαιώσεως, αλλά μόνον εφ' όσον αποκτήσουν την, κατά το άρθρο 4 παρ. 1 του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων (ΚΕΔΕ, ν.δ. 356/1974, Α' 90) ιδιότητα του «οφειλέτη», ήτοι από και δια της εκδόσεως και κοινοποιήσεως προς αυτά της στην ίδια ως άνω διάταξη προβλεπομένης ατομικής ειδοποίησεως, μέσω της οποίας πληροφορούνται την ύπαρξη, το ύψος και την αιτία του χρέους τους και τους παρέχεται η δυνατότητα, είτε να αμυνθούν αποτελεσματικά, μη αποστερουμένων, συνεπώς, της δικαστικής προστασίας που δικαιούνται βάσει του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ασκώντας την ανακοπή της παρ. 1 του άρθρου 217 του

	Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ, ν. 2717/1999, Α' 97) κατά της ατομικής ειδοποίησεως (με την οποία θεωρείται συμπροσβαλλομένη η ταμειακή βεβαίωση σε βάρος της εταιρείας και με την οποία μπορούν να προβάλουν λόγους αναγομένους στο κατ' ουσίαν βάσιμο της απαιτήσεως του Δημοσίου, εκτός εάν, κατόπιν προσφυγής της εταιρείας κατά της καταλογιστικής πράξεως, στην επί της οποίας δίκη δύνανται τα ως άνω φυσικά πρόσωπα να παρέμβουν κατ' άρθρο 113 παρ. 1 του ΚΔΔ, έχει εκδοθεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση, με την οποία έχει κριθεί, κατ' ουσίαν, η νομιμότητα της καταλογιστικής πράξεως), είτε να προβούν σε ρύθμιση του χρέους τους. Βάσει της ως άνω ερμηνευτικής κρίσεως, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε ισχυρισμό του Δημοσίου περί μη δυνατότητας προβολής στην ένδικη υπόθεση λόγων αναγομένων στο ουσία βάσιμο της απαιτήσεως του Δημοσίου, με την ειδικότερη σκέψη ότι, εν προκειμένω, η προσφυγή κατά της οικείας καταλογιστικής πράξεως είχε απορριφθεί τελεσιδικώς για τον τυπικό λόγο της ελλείψεως ενεργητικής νομιμοποίησης για την άσκησή της από την αναιρεσείουσα και ότι, συνεπώς, δεν παρήχθη δεδικασμένο δεσμευτικό για το δικαστήριο της ανακοπής ως προς την νομιμότητα του νομίμου τίτλου.
ΣτΕ 346, 350/2023 (Γ')	Ενόψει των ανωτέρω, η λήψη του διοικητικού μέτρου της ανάκλησης διορισμού του υπαλλήλου που προκάλεσε δολίως την παρανομία του διορισμού του δεν αντίκειται καταρχήν στις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 20 παρ. 1 και 2 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 8 της ΕΣΔΑ.
ΣτΕ 326, 327/2023 (Α')	2. Επειδή, τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (βλ. ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3087/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 647/2004 Ολομ., 1926-29/2022, 1005/2022, 2989/2020, 2924, 1/2019, 2398/2018, 3142, 1344/2017, 2436/2016 κ.ά.). Άλλωστε, με τις διατάξεις αυτές δεν περιορίζεται και δη ουσιασώς η ευχέρεια προσφυγής στο αναιρετικό δικαστήριο, εφόσον, πάντως, με τις διατάξεις περί ευεργετήματος της πενίας εξασφαλίζεται στους πένητες διαδίκους η αναγκαία, κατά τα προεκτεθέντα, συνδρομή δικηγόρου. Υπό τα δεδομένα αυτά, οι ως άνω ρυθμίσεις δεν αντίκεινται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνεται το ατομικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, ούτε στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α. [βλ. ΣτΕ 1926-29/2022, 1144/2018, 2138/2017, 188/2016, 3717, 973/2014, 443/2012, 1195/2008, πρβλ. ΕΔΔΑ GL κ S.L. κατά Γαλλίας (επί του παραδεκτού), 6.3.2003, Maillard κατά Γαλλίας, 6.12.2005, σκ. 30-31 Bassien-Capsa κατά Γαλλίας, 26.9.2006, σκ. 48-49 αλλά και Affaires les Authentiks et Supras Auteuil 91, 27.10.2016, σκ. 58]
ΣτΕ 311, 313/2023 (Β')	4. Επειδή, οι ανωτέρω διατάξεις του π.δ. 18/1989, με τις οποίες επιβάλλονται οι προαναφερθέντες περιορισμοί, δεν αντίκεινται στο άρθρο 95 παρ. 1 περ. β του Συντάγματος, όπως, μάλιστα, η διάταξη αυτή ισχύει μετά την αναθεώρησή της (βλ. πρακτικό 6/2000

	Διοικητικής Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας), διότι, εν όψει της επιφυλάξεως νόμου που περιέχεται σε αυτήν, αλλά και στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου, δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης να θεσπίζει, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, διονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως. Οι συγκεκριμένες, άλλωστε, διατάξεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης αποσυμφορήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων που είτε είναι μικρού χρηματικού αντικειμένου, είτε θέτουν νομικά ζητήματα τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο προορισμός αυτού ως ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου και να επιτευχθεί μεγαλύτερη ταχύτητα στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης, τη στιγμή, άλλωστε, που υφίσταται τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και διαφυλάσσεται έτσι το κατά το άρθρο 20 παρ.1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας. Οι διατάξεις δε αυτές, που για το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως απαιτούν την προβολή ισχυρισμών περί ελλείψεως νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας ή περί αντιθέσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως προς την νομολογία του εν λόγω Δικαστηρίου ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου, θεσπισθείσες εν όψει του ότι, κατά την οικεία αιτιολογική έκθεση, βασικός σκοπός του ανωτάτου δικαστηρίου είναι η ενότητα της νομολογίας και, εν τέλει, η ασφάλεια δικαίου, δεν αποκλείουν μελλοντική μεταβολή υπάρχουσας νομολογίας, όταν το Συμβούλιο της Επικρατείας, επιλαμβανόμενο πάλι σχετικού ζητήματος που άγεται ενώπιόν του κατά νόμο, κρίνει ότι επιβάλλεται μία τέτοια μεταστροφή [βλ. ΣτΕ 1285/2018 επταμ., 4474/2013 επταμ., 4439/2012 επταμ., 4987/2012· τέτοια μεταστροφή, άλλωστε, σημειώθηκε και ως προς την αρχή ne bis in idem σε αρμονία και προς τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., βλ. αφ' ενός ΣτΕ 2067/2011 επταμ., 1741/2015 Ολομ. κ.ά. και αφ' ετέρου ΣτΕ 1992/2016 επταμ., 167-169/2017 επταμ. 680/2017 επταμ., 2987/2017 επταμ., 951/2018 επταμ., 1887/2018 επταμ., 359/2020 Ολομ., κ.ά.].
ΣτΕ 309/2023 (Β')	4. Επειδή, οι ανωτέρω διατάξεις του π.δ. 18/1989, με τις οποίες επιβάλλονται οι προαναφερθέντες περιορισμοί, δεν αντίκεινται στο άρθρο 95 παρ. 1 περ. β του Συντάγματος, όπως, μάλιστα, η διάταξη αυτή ισχύει μετά την αναθεώρησή της (βλ. πρακτικό 6/2000 Διοικητικής Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας), διότι, εν όψει της επιφυλάξεως νόμου που περιέχεται σε αυτήν, αλλά και στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου, δεν κωλύεται ο κοινός νομοθέτης να θεσπίζει, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, διονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως. Οι συγκεκριμένες, άλλωστε, διατάξεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης αποσυμφορήσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας από μεγάλο όγκο αναιρετικών υποθέσεων που είτε είναι μικρού χρηματικού αντικειμένου, είτε θέτουν νομικά ζητήματα τα οποία έχουν ήδη επιλυθεί, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο προορισμός αυτού ως ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου και να επιτευχθεί μεγαλύτερη ταχύτητα στην απονομή της διοικητικής δικαιοσύνης, τη στιγμή, άλλωστε, που υφίσταται τελεσίδικη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και διαφυλάσσεται έτσι το κατά το άρθρο 20 παρ.1 του Συντάγματος δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας. Οι διατάξεις δε αυτές, που για το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως απαιτούν την προβολή ισχυρισμών περί ελλείψεως νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας ή περί αντιθέσεως της προσβαλλόμενης αποφάσεως προς την νομολογία του εν λόγω Δικαστηρίου ή άλλου ανωτάτου δικαστηρίου, θεσπισθείσες εν όψει του ότι, κατά την οικεία αιτιολογική έκθεση, βασικός σκοπός του ανωτάτου δικαστηρίου είναι η ενότητα της νομολογίας και, εν τέλει,

	η ασφάλεια δικαίου, δεν αποκλείουν μελλοντική μεταβολή υπάρχουσας νομολογίας, όταν το Συμβούλιο της Επικρατείας, επιλαμβανόμενο πάλι σχετικού ζητήματος που άγεται ενώπιόν του κατά νόμο, κρίνει ότι επιβάλλεται μία τέτοια μεταστροφή [βλ. ΣτΕ 1285/2018 επταμ., 4474/2013 επταμ., 4439/2012 επταμ., 4987/2012· τέτοια μεταστροφή, άλλωστε, σημειώθηκε και ως προς την αρχή ne bis in idem σε αρμονία και προς τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., βλ. αφ' ενός ΣτΕ 2067/2011 επταμ., 1741/2015 Ολομ. κ.ά. και αφ' ετέρου ΣτΕ 1992/2016 επταμ., 167-169/2017 επταμ. 680/2017 επταμ., 2987/2017 επταμ., 951/2018 επταμ., 1887/2018 επταμ., 359/2020 Ολομ., κ.ά.]
ΣτΕ 229/2023 (Α')	2. Επειδή, τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της κυρωθείσας με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.) δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (βλ. ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ 777/2013 Ολομ., 601/2012 Ολομ., 3087/2011 Ολομ., 1583/2010 Ολομ., 647/2004 Ολομ., 1926-9/2022, 1005/2022, 2989/2020, 2924, 1/2019, 2398/2018, 3142, 1344/2017, 2436/2016 κ.ά.). Άλλωστε, με τις διατάξεις αυτές δεν περιορίζεται και δη ουσιασώς η ευχέρεια προσφυγής στο δικαστήριο, εφόσον, πάντως, με τις διατάξεις περί ευεργετήματος της πενίας εξασφαλίζεται στους πένητες διαδίκους η αναγκαία, κατά τα προεκτεθέντα, συνδρομή δικηγόρου. Υπό τα δεδομένα αυτά, οι ως άνω ρυθμίσεις δεν αντίκεινται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο κατοχυρώνεται το ατομικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας ούτε στο άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α. [βλ. ΣτΕ 1926-9/2022, 1144/2018, 2138/2017, 188/2016, 3717, 973/2014, 443/2012, 1195/2008, πρβ. ΕΔΔΑ GI κ S.L. κατά Γαλλίας (επί του παραδεκτού), 6.3.2003, Maillard κατά Γαλλίας, 6.12.2005, σκ. 30-31 Bassien-Capsa κατά Γαλλίας, 26.9.2006, σκ. 48-49, αλλά και Affaires les Authentiks et Supras Auteuil 91, 27.10.2016, σκ. 58].
ΣτΕ 228/2023 (Α')	4. Επειδή, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 27 παρ. 5 του π.δ. 18/1989, ερμηνευόμενων υπό το φως των διατάξεων των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256), με τις οποίες κατοχυρώνεται το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, αν έγγραφο που νομιμοποιεί τον υπογράφοντα την αίτηση δικηγόρο και είχε κατατεθεί νομίμως στο Δικαστήριο δεν περιέλθει σε γνώση του δικαστικού σχηματισμού που επιλήφθηκε της αίτησης, με συνέπεια να εκδοθεί απόφαση που απορρίπτει την αίτηση λόγω μη νομιμοποίησης του υπογράφοντος αυτήν δικηγόρου, ο αιτών μπορεί να υποβάλει αίτηση επανασυζήτησης της υπόθεσης, εντός προθεσμίας δέκα ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης σε αυτόν ή την πλήρη γνώση της. Στην περίπτωση αυτή, ο σχηματισμός που επιλαμβάνεται της αίτησης επανασυζήτησης, αν μεν κρίνει βάσιμο τον προβαλλόμενο με αυτήν λόγο, τη δέχεται, εξαφανίζει την εκδοθείσα απόφαση και δικάζει στη συνέχεια την αρχική αίτηση, αν δε τον

	κρίνει αβάσιμο, απορρίπτει την αίτηση επανασυζήτησης (ΣτΕ 54/2019, πρβ. ΣτΕ 1452/2015 7μ., 4017/2011 7μ., 2207/2014, 174/2010).
ΣτΕ 210/2023 (Δ')	Η προαναφερθείσα ΠΝΠ κυρώθηκε στις 27.4.2015 με τον ν. 4323/2015 (Α' 43/27.4.2015) και κατέστη αναδρομικώς τυπικός νόμος (βλ. ΣτΕ 2567/2015 Ολομ). Δοθέντος ότι ούτε στην ΠΝΠ ούτε στον ως άνω ν. 4323/2015 προεβλέπετο αρμοδιότητα έκδοσης εκτελεστών πράξεων, κανονιστικών ή ατομικών, κατ' εφαρμογή των οριζόμενων για την υποχρέωση μεταφοράς στην ΤτΕ των ταμειακών διαθεσίμων και των καταθέσεων των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, και ότι δεν εκδόθηκε ούτε η προβλεπόμενη στο άρθρο 37 του επακολουθήσαντος ν. 4325/2015 (Α' 47/11.5.2015) υπουργική απόφαση για τη ρύθμιση της αποκατάστασης τυχόν θετικής ζημίας από την προαναφερθείσα μεταφορά [με την διάταξη αυτή του ν. 4325/2015 προστέθηκε άρθρο 2 στον ν. 4323/2015], πράξεις όπως η προσβαλλομένη με το αρχικό δικόγραφο 63027/Β2/22.4.2015 πράξη του εποπτεύοντος το αιτούν νομικό πρόσωπο Υπουργείου δύνανται, κατ' αρχήν, να λογίζονται ως εκτελεστές και να προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως από τους θιγόμενους· τούτο δε, προκειμένου να διασφαλίζεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ [ν.δ. 53/1974 (Α' 256)] (βλ. ΣτΕ 2306/2020). Εν προκειμένω, όμως, η ως άνω 63027/Β2/22.4.2015 πράξη προσβάλλεται εκπροθέσμως από την αιτούσα. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η αιτούσα είχε ήδη λάβει γνώση αυτής στις 28.4.2015, ήτοι σε χρόνο πολύ προγενέστερο των 60 ημερών από την άσκηση της αίτησης ακυρώσεως, που κατατέθηκε στις 18.2.2016· άλλωστε, η αιτούσα συνομολογεί στο δικόγραφο ότι η ανωτέρω 63027/Β2/22.4.2015 πράξη, της κοινοποιήθηκε στις 22.4.2015 [βλ. σελ. 17 του δικογράφου της αίτησης ακυρώσεως] και ότι επίσης της κοινοποιήθηκαν, προς επιβεβαίωση της προσβαλλομένης, και άλλες πράξεις με ταυτόσημο περιεχόμενο στις 28.4.2015 [βλ. σελ. 2 του δικογράφου]. Συνεπώς, η αίτηση ακυρώσεως, κατά το μέρος που στέφεται κατά της 63027/Β2/22.4.2015 πράξης του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη.
ΣτΕ 146/2023 (Ε')	Η διοικητική προσφυγή της ΔΕΗ απορρίφθηκε ως αβάσιμη, με τη θεωρούμενη ως συμπροσβαλλόμενη απόφαση του ανωτέρω Γενικού Γραμματέα, με την αιτιολογία ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την απαλλαγή του ακινήτου της εκκαλούσας ΔΕΗ από τις επίμαχες εισφορές, εφόσον το υπό ανέγερση κτίριο γραφείων, συνεργείων και αποθηκών δεν αποτελεί κοινωφελή χώρο, ενώ δεν προκύπτει η εκτέλεση, με δαπάνες της ΔΕΗ, βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων στην περιοχή επέκτασης. Με την αίτηση ακυρώσεως που άσκησε ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης, η εκκαλούσα ΔΕΗ προέβαλε καταρχάς ότι με την αναδρομική κύρωση της 1/2005 πράξης εφαρμογής - η αρχική κυρωτική απόφαση της οποίας είχε ακυρωθεί με την 1206/2009 τελεσίδικη (λόγω μη άσκησης έφεσης) απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης - παραβιάζεται το δεδικασμένο της εν λόγω ακυρωτικής δικαστικής απόφασης. Στο μέτρο δε που η προσβαλλόμενη απόφαση του Περιφερειάρχη στηρίζεται στο άρθρο 22 παρ. 15α του ν. 4258/2014, είναι ακυρωτέα, διότι με τη διάταξη αυτή επιχειρείται ανεπίτρεπτη, κατά παράβαση των άρθρων 4 παρ.1, 20 παρ. 1 και 26 του Συντάγματος και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, παρέμβαση του νομοθέτη σε υπόθεση που κρίθηκε δικαστικά, προκειμένου να ανατραπεί το αναδρομικό ακυρωτικό αποτέλεσμα της δικαστικής αυτής απόφασης.

	6. Επειδή, ο πρώτος λόγος άγεται παραδεκτώς κατ' έφεση σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3900/2010. Κατά τη γνώμη της Προεδρεύουσας Αντιπροέδρου Μ. Γκορτζολίδου και του Συμβούλου Χ. Ντουχάνη, στην οποία προσχώρησε και ο Παρέδρος Χ. Παπανικολάου, η διάταξη του άρθρου 22 παρ. 15α του ν. 4258/2014, καθ' ο μέρος επιτρέπει την επανακύρωση, από το ήδη αρμόδιο όργανο, πράξεων εφαρμογής που είχαν κυρωθεί από αναρμόδια όργανα, καθώς και την επαναφορά τους σε ισχύ, αναδρομικά, από τον χρόνο της αρχικής τους κύρωσης, με το ίδιο, υποχρεωτικά, περιεχόμενο και παρά τη δικαστική τους ακύρωση, είναι ανίσχυρη, διότι έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών (άρθρο 26 του Συντάγματος), το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) και την υποχρέωση της Διοίκησης να συμμορφώνεται προς το περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων (άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος) [βλ. ΣτΕ 1858/2018 Ολομ., σκ. 26]. ... Όταν όμως ο ίδιος ο νομοθέτης παραγγέλλει την επανακύρωση δικαστικώς ακυρωθείσας πράξης εφαρμογής χωρίς να επιτρέπει την επανάληψη της οικείας διαδικασίας από τη Διοίκηση, ρυθμίζοντας ο ίδιος, δικαστικώς κριθείσα υπόθεση και παραβιάζοντας, κατά τούτο, το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, επεμβαίνει τόσο στο έργο της εκτελεστικής εξουσίας όσον αφορά στην εκπλήρωση της συνταγματικής της υποχρέωσης για συμμόρφωση, όσο και στη δικαστική εξουσία, διότι καθιστά κενή περιεχόμενου την παρασχεθείσα υπέρ της διαδίκου ΔΕΗ δικαστική προστασία, προς όφελος μάλιστα του ηττηθέντος διαδίκου, ήτοι του Δήμου Κατερίνης. Τούτο συνιστά παραβίαση των άρθρων 20 παρ. 1, 26 και 95 παρ. 5 του Συντάγματος (βλ. ΣτΕ Ολομ. 685/2019 σκ. 14, ΣτΕ 291/2021 σκ. 16, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1834/2021). Επομένως, κατά την πλειοψηφήσασα αυτή γνώμη, η διάταξη του άρθρου 22 παρ. 15α του ν. 4278/2014 είναι αντισυνταγματική και ως εκ τούτου πρέπει να γίνει δεκτός ο πρώτος λόγος έφεσης, να εξαφανιστεί η εκκαλούμενη απόφαση που έκρινε τα αντίθετα και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη του Περιφερειάρχη Κεντρικής Μακεδονίας, η οποία εκδόθηκε κατ' επίκληση της εν λόγω διάταξης. 7. Επειδή, όμως, κατά τη γνώμη της Συμβούλου Ρ. Γιαννουλάτου, στην οποία προσχώρησε και η Πάρεδρος Θ. Ζιάμου, η διάταξη του άρθρου 22 παρ. 15α του ν. 4258/2014, έστω και αν παρίσταται προβληματική από νομοτεχνικής απόψεως και έστω εάν η θέσπισή της κινήθηκε από τη διάθεση διευθέτησης συγκεκριμένης περίπτωσης στον Δήμο Κατερίνης, δεν δύναται να θεωρηθεί ότι έχει θεσπιστεί κατά παραβίαση των άρθρων 95 παρ. 5, 26 παρ. 1, 20 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, δηλαδή κατά παραβίαση του δεδικασμένου των ακυρωτικών δικαστικών αποφάσεων και της υποχρέωσης συμμόρφωσης της Διοίκησης προς αυτές
ΣτΕ 113/2023 (Α')	3. Επειδή, όπως προκύπτει από το οικείο αποδεικτικό επιδόσεως του Γραμματέως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών Δ.Ν., που βρίσκεται στη δικογραφία, επικυρωμένο αντίγραφο της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασεως επιδόθηκε νομοτύπως στον ως άνω παραστάνα ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου πληρεξούσιο και ήδη υπογράφοντα το αναιρετήριο δικηγόρο της αναιρεσιούσης στις 21.2.2020, από δε την επομένη της κοινοποίησεως αυτής άρχισε να τρέχει η προβλεπόμενη από τη διάταξη του άρθρου 53 παρ. 1 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8) εξηκονθήμερη προθεσμία για την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως. Η προθεσμία αυτή ανεστάλη αρχικώς μεν κατά το χρονικό διάστημα από 13.3.2020 έως 31.5.2020, δυνάμει διαδοχικών κ.υ.α. [Δ1α/Γ.Π.οικ./ 17734/12.3.2020 (Β'

	833), Δ1α/Γ.Π.οικ.18176/ 15.3.2020 (Β' 864), Δ1α/Γ.Π.οικ.21159/27.3.2020 (Β' 1074), Δ1α/Γ.Π.οικ. 24403/10.4.2020 (Β' 1301), Δ1α/Γ.Π.οικ.26804/25.4.2020 (Β' 1588), Δ1α/Γ.Π.οικ.30340/ 15.5.2020 (Β' 1857)], στο πλαίσιο της λήψης μέτρων για τον περιορισμό διαδόσεως του κορωνοϊού COVID-19 (βλ. ΣτΕ 2776/2020 Ολομ., 2334-47/2021 επταμ. κ.ά.), εν συνεχεία δε κατά το χρονικό διάστημα των δικαστικών διακοπών, ήτοι από 1.7.2020 έως και 15.9.2020 [άρθρο 11 παρ. 2 του τότε ισχύοντος Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων & Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργιών, κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 1756/1988 (Α' 35), και άρθρο 11 του κανονιστικού διατάγματος «Περί Κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» (Α' 139), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του ν. 3514/2006 (Α' 266)]. Και ναι μεν με τη διάταξη του άρθρου 18 του ν. 4684/2020 «Κύρωση της από 30.3.2020 Π.Ν.Π. “Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις” (Α' 75)» (Α' 86) ορίστηκε ότι «Οι δικαστικές διακοπές για το τρέχον δικαστικό έτος που λήγει στις 15 Σεπτεμβρίου 2020, αρχίζουν τη 16η Ιουλίου 2020 και λήγουν την 31η Αυγούστου 2020», όμως η διάταξη αυτή, που, ειδικώς για το έτος 2020, καθόρισε τις δικαστικές διακοπές σε χρονικό διάστημα μικρότερο του παγίως ισχύοντος, προκειμένου, κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου, να αντιμετωπισθούν οι δυσμενείς για τη λειτουργία των δικαστηρίων συνέπειες της πανδημίας, ερμηνευόμενη υπό το φως του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνει το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, καθώς και υπό το φως της απορρέουσας από την αρχή του κράτους δικαίου και, ιδίως, από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος αρχής της ασφάλειας δικαίου (ΣτΕ 691/2019 Ολομ., 1738, 2649/2017 Ολομ. κ.ά.), δεν επηρέασε την ισχύ των προαναφερόμενων πάγιων διατάξεων των άρθρων 11 του ν. 1756/1988 και 11 του κ. δ. της 26/6-10/7/1944, οι οποίες εξακολούθησαν και για το έτος 2020 να διέπουν το ζήτημα της αναστολής των δικαστικών προθεσμιών λόγω των δικαστικών διακοπών (βλ. ούτως ΣτΕ 674, 1435, 1680/2022). Επομένως, η υπό κρίση αίτηση, η οποία κατατέθηκε στη Γραμματεία του εκδόντος την αναιρεσιβαλλομένη δικαστηρίου στις 31.8.2020 ασκείται εμπροθέσμως και είναι εξεταστέα περαιτέρω.
ΣτΕ 59/2023 (Β')	13. Επειδή, όπως έχει κριθεί οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974, Α' 256) δεν αποκλείουν τη θέσπιση δικονομικών προϋποθέσεων, που συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια, πέραν των οποίων συνεπάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΣτΕ 2782, 1160-1162/2019, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 1858/2015, 1619, 601/2012 κ.ά.). Οι αυτές υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις δεν απαγορεύουν, εξάλλου, στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει ειδικές ρυθμίσεις για την παροχή ένδικης προστασίας σε ορισμένες κατηγορίες διοικητικών διαφορών, κατ' εκτίμηση της φύσης, της σημασίας ή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και των συναφών αναγκών που ανακύπτουν από την άσκηση και εκδίκαση των αντίστοιχων ένδικων βοηθημάτων ή μέσων (ΣτΕ 2782, 1585/2019), ούτε, άλλωστε, κατοχυρώνουν δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας στις φορολογικές και διοικητικές εν γένει διαφορές, υπό τη μορφή υποχρεώσεως του νομοθέτη για την πρόβλεψη εφέσεως κατά των πρωτοδίκως εκδιδόμενων αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων (ΣτΕ 2782, 1160-1162/2019, 1585/2019, 2382/2015, 2808/1999, 4707/1998, 3119/1997, 3621/1995 Ολ., βλ. και ΕΔΔΑ

αποφάσεις της 9.9.2014, Gajtani κατά Ελβετίας, σκ. 63, της 15.10.2009, Κ. Πετρόπουλος κατά Ελλάδας, σκ. 19, της 17.1.1970, Delcourt κατά Βελγίου, σκ. 25, και ΔΕΕ αποφάσεις της 17.7.2014, C-169/14, Morcillo, σκ. 36, και της 28.7.2011, C-69/10, Samba Diouf, σκ. 69). Ενόψει τούτων, η διάταξη της περιπτώσεως β' της παραγράφου 2 του άρθρου 6 του Κ.Δ.Δ. εισάγει μεν περιορισμό του δικαιώματος παροχής εννόμου προστασίας, συνιστάμενο στην εκδίκηση συγκεκριμένης κατηγορίας φορολογικών υποθέσεων από ένα μόνον δικαστήριο (διοικητικό εφετείο) σε πρώτο και τελευταίο βαθμό, ο περιορισμός, εν τούτοις, αυτός δεν παρακωλύει, ούτε καθιστά αδύνατη την πρόσβαση σε δικαστήριο, ώστε να θίγεται ουσιωδώς ή να αναιρείται το δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας, εφόσον με την άσκηση της προσφυγής εξασφαλίζεται πλήρως η δυνατότητα δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας της πράξεως που εξέδωσε η φορολογική αρχή (ΣτΕ 2782, 1585/2019 και 1160-1162/2019). Όπως, εξάλλου, προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του ν. 3900/2010 και τα παρατιθέμενα σε αυτήν στατιστικά στοιχεία, με τη νεότερη δικονομική ρύθμιση, η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο ευρύτερης ανακατανομής των αρμοδιοτήτων των διοικητικών δικαστηρίων, επιχειρείται η κατά το δυνατόν ταχεία εκκαθάριση των εκκρεμών ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας φορολογικών διαφορών, μέσω της σε πρώτο και τελευταίο βαθμό εκδικάσεως από τα τριμελή διοικητικά εφετεία των, από απόψεως ποσού, σημαντικότερων εξ αυτών, επί σκοπώ εξυπηρετήσεως της ανάγκης για αποτελεσματική και έγκαιρη παροχή δικαστικής προστασίας. Εξάλλου, η εφαρμογή της επίμαχης δικονομικής ρυθμίσεως και επί των εκκρεμών, κατά τον χρόνο δημοσιεύσεως του ν. 3900/2010, υποθέσεων εξυπηρετεί τον σκοπό δημοσίου συμφέροντος που, κατά την εκπεφρασμένη βούληση του νομοθέτη, κατέστησε αναγκαία τη νεότερη ρύθμιση του άρθρου 13 του νόμου αυτού, ήτοι την ταχεία περαίωση των εκκρεμών ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας φορολογικών υποθέσεων, επ' ωφελεία, μεταξύ άλλων, και των φορολογουμένων που είχαν ασκήσει προσφυγή υπό το προγενέστερο καθεστώς, εφόσον με τις νεότερες διατάξεις επιταχύνεται κατ' αποτέλεσμα η εκδίκηση (ΣτΕ 2782/2019). Εξάλλου, όπως έχει κριθεί, δεν υφίσταται υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνας που να απαγορεύει, κατ' αρχήν, την εφαρμογή δικονομικών διατάξεων και επί εκκρεμών υποθέσεων (ΣτΕ 2782, 1585/2019). Τούτων έπεται ότι η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 περ. β' του Κ.Δ.Δ., προβλέποντας την απευθείας υπαγωγή φορολογικών υποθέσεων στα διοικητικά εφετεία, δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α (ΣτΕ 496/2020, 2782, 1585, 1160-1/2019, πρβλ. ΣτΕ 1703/2017), ούτε και στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος (ΣτΕ 496/2020, 1160-1/2019).

Ελεγκτικό Συνέδριο

1. **ΕΛΣυν 803/2025** = Περαιτέρω, από την ως άνω διάταξη του άρθρου 110 παρ. 1 εδ. β' του ν. 4700/2020, κατά λογική αναγκαιότητα του πραγματικού αυτής και ερμηνευόμενη και υπό το φως του δικαιώματος πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, συνάγεται ότι η αναφερόμενη σε αυτή Πράξη του Προέδρου του Δικαστηρίου (για τη σύντηξη της προθεσμίας επίδοσης της κλήσης για τη συζήτηση) δεν αρκεί μόνο να εκδοθεί, αλλά πρέπει και να επιδοθεί στους διαδίκους μαζί με την προς αυτούς κλήση για να παραστούν στη συζήτηση της υπόθεσής τους, προκειμένου να λάβουν γνώση εγκαίρως και προσηκόντως για την έκδοσή της και τις

εντεύθεν απορρέουσες για αυτούς έννομες συνέπειες και δη προκειμένου να γνωρίζουν ότι η κλήση που πραγματοποιήθηκε προς αυτούς σε προθεσμία μικρότερη των τριάντα ημερών και μέχρι οκτώ ημερών πριν από τη συζήτηση είναι νόμιμη

2. **ΕΛΣυν 572/2025 = 3.** Από τις διατάξεις που εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη συνάγονται τα ακόλουθα: Η κλήση για παράσταση στη συζήτηση επιδίδεται στους διαδίκους τριάντα τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη συζήτηση, προθεσμία η οποία, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 110 παρ. 1 εδ. β' του ν. 4700/2020, δύναται να συντμηθεί μέχρι οκτώ πλήρεις ημέρες με Πράξη του Προέδρου του Δικαστηρίου. Στην προθεσμία αυτή, η οποία εκκινεί την επομένη της επίδοσης της σχετικής κλήσης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 84 παρ. 1 του ν. 4700/2020, δεν περιλαμβάνεται, κατά τα ισχύοντα σχετικώς επί δικονομικών προθεσμιών, η ημέρα της επίδοσης και της δικασίμου (ΕΛΣυν Ολ. 2119/2021). Περαιτέρω, από την ως άνω διάταξη του άρθρου 110 παρ. 1 εδ. β' του ν. 4700/2020, κατά λογική αναγκαιότητα του πραγματικού αυτής και ερμηνευόμενη υπό το φως του δικαιώματος πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας κατ' άρθρα **20** παρ. 1 του **Συντάγματος** και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, συνάγεται ότι η αναφερόμενη σε αυτή Πράξη του Προέδρου του Δικαστηρίου περί σύντμησης της προθεσμίας επίδοσης της κλήσης για τη συζήτηση δεν αρκεί μόνο να εκδοθεί, αλλά πρέπει και να επιδοθεί στους διαδίκους μαζί με την προς αυτούς κλήση για να παραστούν στη συζήτηση της υπόθεσής τους, προκειμένου να λάβουν γνώση εγκαίρως και προσηκόντως για την έκδοσή της και τις εντεύθεν απορρέουσες για αυτούς έννομες συνέπειες και δη προκειμένου να γνωρίζουν ότι η κλήση που πραγματοποιήθηκε προς αυτούς σε προθεσμία μικρότερη των τριάντα ημερών και μέχρι οκτώ ημερών πριν από τη συζήτηση είναι νόμιμη και επομένως δεν θα κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση της υπόθεσής τους και, συνακόλουθα, οφείλουν να προετοιμάσουν την υπεράσπιση της υπόθεσής τους στο ακροατήριο εντός προθεσμίας συντομότερης των τριάντα ημερών (ΕΛΣυν Ολ. 1708/2022).
3. **ΣτΕ 565/2025 = 13.** Επομένως, οι συμμετέχοντες στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ή τρίτοι, τα συμφέροντα των οποίων έμμεσα επηρεάζονται από τη σύναψη της σύμβασης, δύνανται αυτοτελώς να προσφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια και να ζητήσουν έννομη προστασία (ΕΛΣυν Ολ. 1101/2023 σκ. 5, 1093/2023 σκ. 10, 1830/2021 σκ. 6). Τα ανωτέρω είναι σύμφωνα με τη φύση και τον σκοπό της διαδικασίας του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δεν θίγουν το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας, σύμφωνα με τα άρθρα **20** παρ. 1 του **Συντάγματος** και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Τούτο διότι, η διαδικασία προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην προστασία και τη διασφάλιση της αναθέτουσας Αρχής και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην ικανοποίηση των συμφερόντων των διαγωνιζομένων οικονομικών φορέων με τα οποία συναρτάται μόνον εξ αντανάκλασας (ΕΛΣυν Ολ. 1093/2023 σκ. 10), αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών (ΕΛΣυν Ολ. 1205/2024 σκ. 10). Εξάλλου, το σύστημα έννομης προστασίας που οργανώνεται με βάση τις διατάξεις του ν. 4412/2016 καλύπτει τις απαιτήσεις της ενωσιακής νομοθεσίας για την καθιέρωση αποτελεσματικών διαδικασιών προσφυγής (πρβλ. ΣτΕ 2222/2023 επταμ. σκ. 9).

4. **ΕΛΣυν 455/2025 = 28.** Κατά την ειδικότερη γνώμη της Αντιπροέδρου Άννας Λιγωμένου και των Συμβούλων Ευφροσύνης Παπαθεοδώρου και Γρηγορίου Βαλληνδρά, κατά τον δικαστικό έλεγχο της συμβατότητας ή μη του επίδικου διοικητικού μέτρου προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, και συναφώς της τήρησης ή μη της επιβαλλόμενης από τις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 2 της ΕΣΔΑ και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων του καταλογιζόμενου και του δημοσίου συμφέροντος που υπηρετούν οι σχετικές διατάξεις, δεν αρκεί μία γενική και αφηρημένη (in abstracto) κρίση σε επίπεδο νομοθετικής ρύθμισης. Αντιθέτως, και υπό το φως των δικονομικών εγγυήσεων των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, απαιτείται, σε τελευταίο στάδιο, αιτιολογημένη κάθε φορά (in concreto) κρίση σχετικά με το εάν το ποσό που καταλογίζεται εις βάρος του αποχωρούντος στρατιωτικού, με βάση το ως άνω, συμβατό κατ' αρχήν με το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, τη ΔΣΕ 29 και τον ΕΚΧ, αντικειμενικό σύστημα υπολογισμού της σχετικής αποζημίωσης, τελεί σε εύλογη σχέση με την ωφέλεια του ανωτέρω από τη φοίτησή του στη Στρατιωτική Σχολή, την ολοκλήρωση της ειδικότητάς του και την εν γένει υπηρεσία του στο Σώμα, αλλά και την πρόωρη αποχώρησή του από αυτό, σε συνάρτηση και με την προσωπική και οικονομική του κατάσταση, καθώς και τυχόν άλλες κρίσιμες περιστάσεις της επίδικης υπόθεσης, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν επιβάλλεται σε αυτόν ένα δυσανάλογο βάρος (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 4.2.2016 Λαζαρίδης κατά Ελλάδας, σκ. 17 επ., της 4.6.2015 Χίτος κατά Ελλάδας, σκ. 101 επ., της 16.5.2020, Πιερράκος κατά Ελλάδας, σκ. 22 επ.).
5. **ΕΛΣυν 452/2025 =** Αντιθέτως, και υπό το φως των δικονομικών εγγυήσεων των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, απαιτείται, σε τελευταίο στάδιο, αιτιολογημένη κάθε φορά (in concreto) κρίση σχετικά με το εάν το ποσό που καταλογίζεται εις βάρος του αποχωρούντος στρατιωτικού, με βάση το ως άνω, συμβατό, κατ' αρχήν, με το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ, τη ΔΣΕ 29 και τον ΕΚΧ, αντικειμενικό σύστημα υπολογισμού της σχετικής αποζημίωσης, τελεί σε εύλογη σχέση με την ωφέλεια του ανωτέρω από τη φοίτησή του στη Στρατιωτική Σχολή, την ολοκλήρωση της ειδικότητάς του και την εν γένει υπηρεσία του στο Σώμα, αλλά και την πρόωρη αποχώρησή του από αυτό, σε συνάρτηση και με την προσωπική και οικονομική του κατάσταση, καθώς και τυχόν άλλες κρίσιμες περιστάσεις της επίδικης υπόθεσης, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν επιβάλλεται σε αυτόν ένα δυσανάλογο βάρος (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 4.2.2016, Λαζαρίδης κατά Ελλάδας, σκ. 17 επ., της 4.6.2015, Χίτος κατά Ελλάδας, σκ. 101 επ., της 16.5.2020, Πιερράκος κατά Ελλάδας, σκ. 22 επ.).
6. **ΕΛΣυν 450, 268 267, 104, 20/2025 = 18.** Περαιτέρω, με τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται η αρχή της δίκαιης δίκης και το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, μεταξύ άλλων, και των προστατευόμενων από τα άρθρα 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ περιουσιακών δικαιωμάτων. Από το δικαίωμα της πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, απορρέει και η αρχή της ορθής απονομής της δικαιοσύνης (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 5.4.2018, Zubac κατά Κροατίας, σκ. 98, της 27.7.2006, Ευσταθίου κατά Ελλάδας, σκ. 26). Στο πλαίσιο αυτό το άρθρο 15 του ν. 4700/2020, που αποτελεί τη ρητή αποτύπωση των διαδικαστικών πτυχών της αρχής της δίκαιης δίκης στη Δικονομία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ορίζει ότι «το Δικαστήριο αντιμετωπίζει με βάση τις αρχές της δίκαιης δίκης τα ερμηνευτικά ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή των δικονομικών κανόνων έτσι ώστε, λαμβάνοντας υπόψη κάθε φορά τη σοβαρότητα του διακυβεύματος, να αποφαινεται σε πνεύμα δίκαιης ισορροπίας».

7. **ΕΛΣυν 103/2025 = 10.** Ο ειδικότερος δε ισχυρισμός του αναιρεσείοντος ότι η απόρριψη του αγωγικού του αιτήματος άγει σε καταστρατήγηση των διατάξεων περί αδικοπραξίας και αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος περί παροχής εννόμου προστασίας, καθώς και στα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, καθώς φαλκιδεύονται το συνταξιοδοτικό και τα περιουσιακά του δικαιώματα και αποστερείται τελικώς τα δικαιούμενα ποσά συντάξεως, είναι επίσης απορριπτέος ως αβάσιμος. Τούτο, διότι με την εκδίκαση και την αποδοχή της έφεσης, που έχει δικονομική μόνο και όχι ουσιαστική αυτοτέλεια σε σχέση με την αγωγή αποζημίωσης, ως προς την αναγνώριση του παράνομου χαρακτήρα της συνταξιοδοτικής πράξης, παρέχεται πλήρης και αποτελεσματική, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, δικαστική προστασία του συνταξιοδοτικού και των περιουσιακών δικαιωμάτων των συνταξιούχων του Δημοσίου, καθώς δι' αυτής το Δικαστήριο αναπλάθει και αποκαθιστά τη νομιμότητα στη συνταξιοδοτική σχέση, έτσι ώστε να μην υφίσταται οτιδήποτε είχε πλήξει το επίδικο δικαίωμα, διασφαλίζοντας ως εκ τούτου και τα απορρέοντα από τη συνταξιοδοτική σχέση περιουσιακά δικαιώματά τους. Άλλωστε, οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη, δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις για την παροχή προστασίας από τα δικαστήρια, εφόσον οι ρυθμίσεις αυτές συνάπτονται με τη λειτουργία των δικαστηρίων και με την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια εκείνα πέραν των οποίων θα συνεπάγονταν την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις διατάξεις αυτές ατομικού δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας (ΕλΣυν Ολ. 562/2024 όπου και παραπομπή σε ΣτΕ Ολ. 601/2012, 3087/2011, 1583/2010 κ.ά.). Εξάλλου, μετά την αναδρομική διάπλωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος του αναιρεσείοντος και την αναδρομική αποκατάσταση της νομιμότητας των ενεργειών της συνταξιοδοτικής διοίκησης, ήρθαν αναδρομικώς και οι οικονομικές της συνέπειες, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται πλέον ζημία του ήδη αναιρεσείοντος και αντίστοιχη αξίωσή του για την καταβολή αποζημίωσης (ΕλΣυν Ολ. 562/2024 όπου και μειοψ.).
8. **ΕΛΣυν 99/2025 = 23.** Εξάλλου, κατά γενική αρχή του διοικητικού δικαίου, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει το αντίθετο, η διοίκηση δεν έχει, κατ' αρχήν, υποχρέωση να ανακαλεί τις παράνομες πράξεις της, για τις οποίες έχει παρέλθει η κατά νόμο προθεσμία προσβολής τους ή έχουν προσβληθεί ανεπιτυχώς (βλ. ΣτΕ Ολ. 1175/2008, 2176/2004). Ενόψει τούτου, η άρνηση ανάκλησης διοικητικής πράξης, κατόπιν σχετικής αίτησης του ενδιαφερόμενου, έχει εκτελεστό χαρακτήρα μόνο αν εκδηλωθεί κατόπιν νέας έρευνας του πραγματικού της υπόθεσης και αφού ληφθούν υπόψη νέα ουσιώδη στοιχεία (βλ. ΣτΕ 698/2015, 2098/2012, 100/2010, 2632/2006, 790, 2830, 3372/1999, 2500/2022). Η ανωτέρω γενική αρχή, που υπαγορεύεται από την ασφάλεια του δικαίου και την ανάγκη σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων έχει εφαρμογή και στο χώρο του δημοσιονομικού δικαίου (βλ. ΕλΣυν IV Τμ. 596/2016, I Τμ. 413/2016, 2456/2011, 2633/2006, V Τμ. 3828, 3829/2013). Ως εκ τούτου, η διοίκηση δεν έχει υποχρέωση να ανακαλέσει καταλογιστική πράξη που εκδόθηκε από αυτήν, εφόσον έχει παρέλθει η κατά νόμο προθεσμία προσβολής της ή αυτή προσβλήθηκε ανεπιτυχώς. Η δε άρνηση της διοίκησης να ανακαλέσει προηγούμενη απόφασή της για αναπλήρωση του ελλείμματος που διαπιστώθηκε μετά από έλεγχο στη διαχείριση υπολόγου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου έχει εκτελεστό χαρακτήρα μόνο αν εκδηλωθεί κατόπιν νέας έρευνας του πραγματικού της υπόθεσης και αφού ληφθούν υπόψη νέα ουσιώδη στοιχεία, χωρίς εκ του λόγου αυτού να τίθεται ζήτημα παραβίασης του άρθρου 20 παρ. 1 Συντάγματος ή άλλων υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεων.

9. **ΕΛΣυν 1723/2024 = 18.** Με τον τρίτο λόγο αναίρεσης, που εξετάζεται δεύτερος κατά σειρά, προβάλλεται ότι κατά παραβίαση των άρθρων του Συντάγματος 20 παρ. 1 περί παροχής έννομης προστασίας, 95 παρ. 5 περί υποχρέωσης συμμόρφωσης της διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις και 26 περί διάκρισης των λειτουργιών και υποχρέωσης εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων, το Τμήμα ήχθη στην παραδοχή ότι νομίμως υπολογίζονται προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής κατά τη διάρκεια της χορηγούμενης από το Δικαστήριο αναστολής εκτέλεσης του νόμιμου τίτλου, ενώ αν ορθώς ερμήνευε τις επίμαχες διατάξεις έπρεπε να κάνει δεκτό τον προβληθέντα ισχυρισμό ότι ενόσω διαρκεί η χορηγηθείσα από το Δικαστήριο αναστολή εκτέλεσης του νόμιμου τίτλου δεν υπολογίζονται οι ως άνω προσαυξήσεις.
19. Σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Περαιτέρω, το άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256, απόδοση στη δημοτική π.δ. 76/2022, Α' 205), ορίζει ότι «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεση του να δικαστεί δίκαια, δημόσια και εντός λογικής προθεσμίας από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που λειτουργεί νόμιμα, το οποίο θα αποφασίσει είτε ως προς αμφισβητήσεις για τα αστικής φύσης δικαιώματα και υποχρεώσεις του είτε για το βάσιμο κάθε εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσης. (...)».
10. **ΕΛΣυν 1505/2024 = 2.** Περαιτέρω, παραδεκτώς η κρινόμενη αίτηση στρέφεται κατά του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης», συσταθέντος με το άρθρο 51 του ν. 4387/2016 και ήδη μετονομασθέντος από 1.3.2020 σε «Ηλεκτρονικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης» (e-ΕΦΚΑ) [βλ. άρθρα 1 εδ. β', 1B παρ. 2, και τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β του ν. 4387/2016, Α' 85, όπως ισχύουν μετά την τροποποίησή τους με τις οικείες διατάξεις του ν. 4670/2020, Α' 43, σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις των άρθρων 51, 53, 70 και 100 του ν. 4387/2016 και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδοθείσες κ.υ.α. 124456/0092/13.12.2016, Β' 4074, περί μεταφοράς από 1.1.2017, της αρμοδιότητας πληρωμής και αναδρομικών συντάξεων στον Ε.Φ.Κ.Α. και ήδη e-ΕΦΚΑ, και 2915/783/17.1.2018, Β' 55 για την ολοκλήρωση μέχρι τις 30.4.2018 της μεταφοράς αρμοδιοτήτων της Γενικής Διεύθυνσης Χορήγησης Συντάξεων Δημοσίου Τομέα της Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών στον εν λόγω φορέα και επί της σύμφωνης με το Σύνταγμα ένταξης της κατηγορίας αυτής στον Ε.Φ.Κ.Α. και ήδη e-ΕΦΚΑ ως εκ της αναδρομικής ισχύος των ερμηνευτικών διατάξεων των άρθρων 19, 20, 21, 22 και 23 του ν. 4670/2020, βλ. ΕΛΣυν Ολ. 2020/2020, σκ. 135], παρά το γεγονός ότι το εν λόγω νομικό πρόσωπο δεν ήταν διάδικος της δίκης, επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση, καθώς αφενός, σε αυτό έχουν ήδη περιέλθει οι εν γένει αρμοδιότητες, που αφορούν στις συντάξεις του Δημοσίου (άρθρα 51 παρ. 1, 53 παρ. 2 ν. 4387/2016 και 395 ν. 4512/2018) και αφετέρου, σε αυτό εντάσσεται ως ιδιαίτερη κατηγορία, το ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων [άρθρα 1 και 19 του ν. 4670/2020 (Α' 43)]. Ενόψει δε του δικαιώματος πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. [σχετ. ΕΛΣυν Ολ. 484/2018, 244/2017, αποφ. Ε.Δ.Δ.Α. της 22.12.2005 Ιερά Μονή Προφήτου Ηλίου Θήρας κατά Ελλάδος, της 21.6.2007 Γεωργούλης κ.λπ. κατά Ελλάδος, της 28.10.2010 Βλαστός και λοιποί κατά Ελλάδας (36218/08), κ.ά.], οι συνέπειες της εκδοθησόμενης στο πλαίσιο της παρούσας δίκης απόφασης (εκτελεστότητα, δεδικασμένο και υποχρέωση συμμόρφωσης) εκτείνονται και στον φορέα αυτόν (πρβλ. ΕΛΣυν Ολ. 1713/2022, 307/2022, 767/2021). Κατά τα λοιπά η κρινόμενη αίτηση

	έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και εν γένει παραδεκτώς και συνεπώς είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί κατά το παραδεκτό και τη βασιμότητα των προβαλλόμενων με αυτήν λόγων.
11.	ΕλΣυν 1499/2024 = 8. Με την ένδικη αίτηση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται με το από 7.6.2023 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα, οι αιτούσες προβάλλουν ότι α) κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας η έφεση κηρύχθηκε παρά τον νόμο απαράδεκτη ως εκπροθέσμως ασκηθείσα τόσο κατά της πράξης αναπροσαρμογής του άρθρου 8 του ν. 3408/2005 όσο και αν θεωρηθεί η από 20.10.2008 αίτηση ως «ένσταση» κατά της πράξης αναπροσαρμογής, β) εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του άρθρου 66 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, διότι η διάταξη αυτή ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των αρχών της ισότητας, της αναλογικότητας, του άρθρου 20 παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΔΣΑ εννοεί την πραγματική κοινοποίηση της πράξης και γνώση του περιεχομένου της και όχι τη θέσπιση ανελαστικού τεκμηρίου, η ανταπόδειξη του οποίου είναι αδύνατη, γ) κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας υπό την ειδικότερη μορφή της πλημμελούς αιτιολογίας η προσβαλλόμενη απόφαση συνήγαγε τεκμήριο κοινοποίησης της πράξης χωρίς να προκύπτει αποδεδειγμένα τότε ο μεταποβιώσας δικαιοπάροχος έλαβε πλήρη γνώση της προσβαλλόμενης πράξης και δ) κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας το Δικαστήριο δεν έκρινε την δια της εφέσεως προσβολή «κάθε άλλης συναφούς προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης της Διοίκησης», ενώ θα έπρεπε να θεωρήσει ως συμπροσβαλλόμενες α) την 65457/14.10.2008 αρνητική απάντηση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους επί της από 21.3.2008 αιτήσεως του δικαιοπαρόχου των αιτουσών, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένσταση καθώς β) και τη σιωπηρή απόρριψη της 196242/20.10.2008 ένστασης του ιδίου. 9. Το άρθρο 20 παράγραφος 1 του <u>Συντάγματος</u>, ορίζει ότι: «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή τα συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Περαιτέρω, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που υπεγράφη στη Ρώμη στις 4.11.1950 και κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 (Α' 256) ορίζει, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 6 παράγραφο 1 ότι: «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῇ δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση, (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)». 10. Από τις ανωτέρω διατάξεις συνάγεται η γενικότερη υποχρέωση του νομοθέτη να εξασφαλίζει τη δυνατότητα πλήρους και αποτελεσματικής έννομης προστασίας έναντι των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών, υποχρέωση που απορρέει και από τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Οι ανωτέρω διατάξεις δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για πρόσβαση στα δικαστήρια και την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας [βλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 11.2.2014, Masirevic κατά Σερβίας (30671/2008), σκ. 46, απόφ. της 27ης Ιουλίου 2006, Ευσταθίου και λοιποί κατά Ελλάδας (36998/02), σκ. 24, απόφ. της 13ης.1.2011 Ευαγγέλου κατά Ελλάδας (44078/07) σκ. 17, ΑΕΔ 33/1995].

13. Περαιτέρω από τις ίδιες ως άνω διατάξεις συνάγεται ότι η διάταξη της παρ.10 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο έκδοσης της προσβαλλόμενης 58467/13.7.2007 πράξης αναπροσαρμογής σύνταξης της 44ης Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, ερμηνευόμενη σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και υπό το φως του άρθρου 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, έχει την έννοια ότι το θεσπιζόμενο τεκμήριο κοινοποίησης δια της θεωρήσεως ως χρόνου συντέλεσης της κοινοποίησης της συνταξιοδοτικής πράξης την εξηκοστή ημέρα από την ημερομηνία που φέρει το σχετικό έγγραφο κοινοποίησης είναι μαχητό και δύναται να ανατραπεί στην περίπτωση που είτε από τα στοιχεία του φακέλου της υπόθεσης είτε κατόπιν επίκλησης και απόδειξης ενώπιον του Δικαστηρίου της ουσίας ισχυρισμών από τον ενδιαφερόμενο προκύψει ότι δεν έλαβε χώρα η κοινοποίηση της πράξης εντός του ως άνω χρονικού διαστήματος. Με την ερμηνεία αυτή δίνεται η δυνατότητα να αποφευχθεί η υπερβολική ανελαστικότητα ενός συστήματος που βασίζεται σ' ένα τεκμήριο και να ληφθεί υπόψη η εν δυνάμει πολυμορφία των καταστάσεων και των πραγματικών εμποδίων για την δια μέσω κοινοποίησης λήψη γνώσης των προσβαλλόμενων πράξεων (Απόφ. ΕΔΔΑ της 2.3.2017 Παρούσας και λοιποί κατά Ελλάδος, ΣτΕ 387/2023) και παράλληλα διασφαλίζεται εν γένει και το ωφέλιμο αποτέλεσμα στην εξυπηρέτηση του οποίου θεμιτώς απέβλεψε ο νομοθέτης, το οποίο συνίσταται, προεχόντως, στην ανάγκη αποφυγής αναίτιων δυσανάλογων καθυστερήσεων για την παγίωση εννόμων σχέσεων και καταστάσεων που αφορούν συνταξιοδοτικά δικαιώματα που εκκρεμούν δικαστικά, επί τω τέλει εμπέδωσης της αρχής της ασφάλειας δικαίου καθώς και της διασφάλισης της δημοσιονομικής βιωσιμότητας σχετικά με τον προγραμματισμό και τη διανομή των δημοσίων πόρων. Έχουσα την ανωτέρω έννοια η ως άνω διάταξη δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της αναλογικότητας λαμβανομένου υπόψη αφενός ότι εφαρμόζεται συνδυαστικά με την, τότε ισχύουσα, μακράς διάρκειας (πλέον του έτους) προθεσμία για την άσκηση έφεσης κατά συνταξιοδοτικών πράξεων, στοιχείο το οποίο αξιολογείται ότι λειτουργεί εξισορροπητικά σε σχέση με την καθιέρωση νομικού πλάσματος για την εκκίνηση της προθεσμίας έφεσης, αφετέρου ότι το τεκμήριο περιορίζεται σε επικουρική λειτουργία καθόσον η εφαρμογή του προϋποθέτει ότι δεν έχει προηγηθεί κοινοποίηση της πράξης, η διενέργεια της οποίας πιστοποιείται από το σχετικό αποδεικτικό κοινοποίησης.

14. Με δεδομένα όσα αναφέρονται στη σκέψη 7 και όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 10, 12 και 13 της παρούσας, το Δικαστήριο κρίνει ότι το δικάσαν Τμήμα με την προσβαλλόμενη απόφασή του ορθώς ερμήνευσε και εφαρμόσε τις διατάξεις του άρθρου 66 παρ. 1, 2, 6 και 10 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 166/2000). Ειδικότερα, ορθώς απέρριψε την κατατεθείσα στις 19.3.2009 έφεση του δικαιοπαρόχου των αιτουσών κατά της 58467/2007 πράξης αναπροσαρμογής σύνταξης της 44ης Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ως εκπρόθεσμη, αφού η προσβαλλόμενη πράξη τεκμαίρεται ότι κοινοποιήθηκε σ' αυτόν στις 10.9.2007, ήτοι την εξηκοστή ημέρα από την ημερομηνία που φέρει το Α151501/13.7.2007 έγγραφο κοινοποίησης της 46ης Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και η προθεσμία προσβολής της ως άνω πράξης άρχισε στις 16.9.2007, επομένη της λήξης των δικαστικών διακοπών του έτους 2007 και συμπληρώθηκε την 1η Δεκεμβρίου 2008, χωρίς να συνυπολογίζονται στον διαδραμόντα χρόνο και το διάστημα των δικαστικών διακοπών του έτους 2008, από 1.7.2008 έως 15.9.2008, κατά το οποίο η προθεσμία αυτή είχε επίσης ανασταλεί. Περαιτέρω ορθώς το δικάσαν Τμήμα με επάλληλη αιτιολογία απέρριψε την έφεση κατά της 196218/20.10.2008 αίτησης του μεταποβιώσαντος δικαιοπαρόχου των αιτουσών λογιζομένης ως «ένστασης» κατά της 58467/13.7.2007 πράξης αναπροσαρμογής σύνταξης της 44ης Διεύθυνσης, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 66 παρ. 2 περ. β) του π.δ/τος 169/2007, καθόσον, όπως προαναφέρθηκε η ανωτέρω πράξη αναπροσαρμογής σύνταξης κοινοποιήθηκε σ' αυτόν στις 10.9.2007, ήτοι την εξηκοστή ημέρα από την ημερομηνία

που φέρει το Α151501/13.7.2007 έγγραφο κοινοποίησης της 46ης Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους και επομένως η προθεσμία για την υποβολή ένστασης κατά της ως άνω πράξης άρχισε στις 11.9.2007 και έληξε στις 11.9.2008, ενώ η αίτηση του δικαιοπαρόχου των αιτουσών λογιζόμενη ως «ένσταση» υποβλήθηκε στις 20.10.2008. Στην κρίση ότι το Τμήμα ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διατάξεις των παρ. 6 και 10 του άρθρου 66 του τότε ισχύοντος Συνταξιοδοτικού Κώδικα κατέληξε το Δικαστήριο, αφού δεν έγινε επίκληση και δεν αποδείχθηκε ότι συνέτρεχαν ειδικοί λόγοι και περιστάσεις ικανοί να ανατρέψουν το θεσπιζόμενο μαχητό τεκμήριο της θεωρήσεως ως χρόνου συντέλεσης της κοινοποίησης της συνταξιοδοτικής πράξης την εξηκοστή ημέρα από την ημερομηνία που φέρει το σχετικό έγγραφο κοινοποίησης. Ως εκ τούτου και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 13 της παρούσας, με την απόρριψη της έφεσης ως εκπρόθεσμης κατά της λογιζόμενης αίτησης ως «ένστασης» και κατά της πράξης αναπροσαρμογής σύνταξης δεν διαταράσσεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του θεμιτού σκοπού της διασφάλισης της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και του σεβασμού της αρχής της ασφάλειας δικαίου μέσω της τήρησης των δικονομικών απαιτήσεων που τίθενται για την άσκηση του και αφετέρου της προστασίας των δικαιωμάτων του δικαιοπαρόχου των αιτουσών, λαμβάνοντας υπόψη την μακρά ετήσια προθεσμία προσβολής των πράξεων, που ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, η οποία ελλείψει αποδεικτικού κοινοποίησης άρχιζε μετά πάροδο εξήντα ημερών από την ημερομηνία που έφερε το έγγραφο κοινοποίησης, δηλαδή σύνολο 14 μηνών από την ημερομηνία του εγγράφου αυτού. Άλλωστε κατά πάγια νομολογία σε περίπτωση μη ύπαρξης αποδεικτικού κοινοποίησης ούτε εγγράφου κοινοποίησης η έφεση θεωρείτο ότι είχε ασκηθεί εμπρόθεσμα ακόμα και μετά την πάροδο 14 μηνών από την ημερομηνία που έφερε η εκκαλούμενη πράξη ή απόφαση. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, το δικάσαν Τμήμα δεν έσφαλε στην κρίση του απορρίπτοντας την έφεση τόσο κατά της λογιζόμενης αίτησης του δικαιοπαρόχου των αιτουσών ως «ένσταση» κατά της 58467/13.7.2007 πράξης αναπροσαρμογής της 44ης Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους όσο και αυτοτελώς κατά της ανωτέρω πράξης αναπροσαρμογής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ως απαράδεκτη λόγω εκπρόθεσμης άσκησής της. Ως εκ τούτου, οι δύο (2) πρώτοι λόγοι αναίρεσης, οι οποίοι κατ' εκτίμηση του περιεχομένου της ένδικης αίτησης πρέπει να συνεξετασθούν και με τους οποίους, όπως αυτοί αναπτύσσονται και με το νομίμως κατατεθέν από 7.6.2023 υπόμνημα, οι αιτούσες ισχυρίζονται ότι α) κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας το δικάσαν Τμήμα έκρινε απορριπτέα ως εκπρόθεσμη την έφεση του μεταποβιώσαντος εκκαλούντος τόσο κατά της πράξης αναπροσαρμογής του άρθρου 8 του ν. 3408/2005 όσο και αν θεωρηθεί η από 20.10.2008 αίτηση ως «ένσταση» κατά της πράξης αναπροσαρμογής κατόπιν πλημμελούς εφαρμογής του προβλεπόμενου στην παρ. 10 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα τεκμηρίου κοινοποίησης και β) εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή του άρθρου 66 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, διότι η διάταξη αυτή ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα των αρχών της ισότητας, της αναλογικότητας, του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΔΣΑ εννοεί την πραγματική κοινοποίηση της πράξης και γνώση του περιεχομένου της και όχι τη θέσπιση ανελαστικού τεκμηρίου, η ανταπόδειξη του οποίου είναι αδύνατη, είναι, σύμφωνα με τα ανωτέρω εκτεθέντα απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Σε κάθε περίπτωση δε ο λόγος αναίρεσης κατά το μέρος που με αυτόν προβάλλεται αντίθεση των κρίσιμων διατάξεων με τις ερειδόμενες στα άρθρα 4 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχές της ισότητας των διαδίκων και της αναλογικότητας είναι απορριπτέος ως αόριστος, δοθέντος ότι οι αιτούσες δεν επικαλούνται με ειδικές αλλά και ούτε και με γενικόλογες αιτιάσεις σε τι συνίσταται η αντίθεση αυτή.

12. **ΕΛΣυν 1497/2024** = β. Η αναιρεσείουσα προβάλλει ότι κατά παραβίαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας κρίθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη ότι το Ελληνικό Δημόσιο νομιμοποιείτο παθητικώς στην κατ' έφεση δίκη και, ως εκ τούτου, απαραδέκτως παρέστη κατά τη συζήτησή της. Τούτο, διότι η διάταξη του άρθρου 112 παρ. 2 του ν. 4700/2020, κατά το μέρος που με αυτήν η αναιρεσείουσα υποχρεώθηκε να αντιδικήσει, πέραν του Δήμου Αθηναίων και με το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο εντούτοις δεν αντλεί κάποια ωφέλεια από την προσβαλλόμενη με την έφεση πράξη, αντίκειται στα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Κατά την ίδια η παθητική νομιμοποίηση του Ελληνικού Δημοσίου δεν υπαγορεύεται από λόγους διασφάλισης του δημοσίου χρήματος, δοθέντος ότι τα ένδικα τέλη δεν αποτελούν δημόσιο, άλλα δημοτικό χρήμα, οι δε ΟΤΑ διαφοροποιούνται από τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, καθώς έχουν, κατά τις διατάξεις του άρθρου 102 παρ. 2 του Συντάγματος, διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι απορριπτέος, καθόσον τόσο σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 112 παρ. 2 του ν. 4700/2020, εφαρμοστέα στην κατ' έφεση δίκη, σύμφωνα με το άρθρο 349 παρ. 1 του εν λόγω νόμου, όσο και κατά το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς (βλ. άρθρο 8 του π.δ/τος 1225/1981, Α' 305), το Ελληνικό Δημόσιο νομιμοποιείται σε κάθε περίπτωση να είναι διάδικος στη δίκη επί εφέσεως ασκηθείσας ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθόσον με τη σταθερή παρουσία του σε αυτήν διασφαλίζονται, σε συνδυασμό με το σύστημα της πρωτοβουλίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου στην πρόοδο και διεξαγωγή της δίκης (βλ. άρθρο 12 του ν. 4700/2020, αλλά και το προϊσχύσαν άρθρο 25 του ως άνω π.δ/τος 1225/1981) και τα συμφέροντα του νομικού προσώπου υπέρ του οποίου εκδόθηκε η προσβληθείσα πράξη (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1453/2006, πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 749/2020). Μεταξύ δε των παθητικώς νομιμοποιούμενων διαδίκων, ήτοι, εν προκειμένω, του Ελληνικού Δημοσίου και του Δήμου Αθηναίων, υφίσταται σχέση αναγκαστικής ομοδικίας (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1064/2021 σκ. 5, 2677/2016 σκ. Α1 και Α2, 2679/2016 σκ. Β1 και Β2, 726/2012 σκ. 1 και 2 και 727/2012 σκ. 1 και 2). Εξάλλου, η εν λόγω δικονομική προϋπόθεση, δεν προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, οι οποίες δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΕλΣυν Ολ. αποφ. 1668/2021, 1266, 712/2019, 1787/2018 κ.ά.), προϋποθέσεις που πληρούνται εν προκειμένω
13. **ΕΛΣυν 1473/2024** = 21. Κατόπιν αυτών, η ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής να συμμορφωθεί με την πράξη του Κλιμακίου είναι σύμφωνη με τη φύση και τον σκοπό της θεσμοθέτησης του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δεν θίγει το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Τούτο διότι η διαδικασία του προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην αναθέτουσα αρχή και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ιδιωτών διαγωνιζομένων, με τα οποία συναρτάται μόνον εξ αντανakλάσεως, αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών. Επομένως, από το σημείο εκείνο που, κατόπιν συμμόρφωσης με την αρνητική κρίση του Κλιμακίου, οι ενέργειες της αναθέτουσας αρχής συμπίπτουν με τα κριθέντα

από τα Ελεγκτικό Συνέδριο, δεν καταλείπεται περιθώριο αμφισβητήσεων από τους ιδιώτες διαγωνιζόμενους ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όπως κατ' αναλογία ισχύει και με τις θετικές κρίσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του προσυμβατικού ελέγχου. Οι δε συμμετέχοντες στη διαγωνιστική διαδικασία υποψήφιοι ή οι ανακηρυχθέντες ανάδοχοι δύνανται να προσφύγουν αυτοτελώς στις αρμόδιες δικαστικές αρχές και να ζητήσουν την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων τους, που απορρέουν είτε από τη διαγωνιστική διαδικασία είτε από το στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1204/2024 σκ. 10, 377/2024 σκ.4, 1101/2023 σκ. 4, 1093/2023 σκ. 10, 1830/2021 σκ. 6).

Περαιτέρω δε δεν δύναται να αλλοιώσει τη διαδικασία και τη στόχευση του διενεργούμενου από το Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχου, στο πλαίσιο του οποίου αναγνωρίζεται «άμεση εκτελεστικότητα» στις πράξεις του Κλιμακίου, κατά την έννοια που έχει προεκτεθεί, και θεωρείται περατωμένος ο έλεγχος στις περιπτώσεις πλήρους συμμόρφωσης της αναθέτουσας αρχής με τα κριθέντα από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Τέλος, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι ισχυρισμοί των προσφευγουσών περί παράβασης των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, καθόσον, σύμφωνα με όσα ανωτέρω έγιναν δεκτά (βλ. σκ. 18-21), το οιονεί δικαιοδοτικό σύστημα εκδίκασης των διαφορών που ανακύπτουν κατά την άσκηση του προσυμβατικού ελέγχου, το οποίο οργάνωσε ο κοινός νομοθέτης κατ' επιταγή του Συντάγματος, αφορά προεχόντως στην αναθέτουσα αρχή και δεν καθιερώνει ένα αυτοτελές σύστημα δικαστικής προστασίας των ιδιωτικών συμφερόντων των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν στη σχετική διαδικασία. Αποσκοπεί δε πρωτίστως στη διασφάλιση της νομιμότητας της δράσης των δημόσιων φορέων και εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος και μόνον αντανakλαστικά συνάπτεται με την προστασία των ιδιωτικών συμφερόντων των συμμετεχόντων στην οικεία διαδικασία ανάθεσης, για τη δικαστική προστασία των οποίων έχει προνοήσει ειδικώς η έννομη τάξη, παρέχοντας τη δυνατότητα προσφυγής στα αρμόδια δικαστήρια.

14. **ΕλΣυν 1460/2024** = Εξάλλου, η εν λόγω προϋπόθεση παραδεκτού άσκησης της έφεσης, που καθιερώνεται με τη δικονομική διάταξη του άρθρου 112 παρ. 2 του ν. 4700/2020, δεν προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, οι οποίες δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας (ΕλΣυν Ολ. αποφ. 1668/2021, 1266, 712/2019, 1787/2018 κ.ά.), προϋποθέσεις που πληρούνται εν προκειμένω. Στην ένδικη δε περίπτωση, η προϋπόθεση αυτή εξυπηρετεί, επιπροσθέτως, την ανάγκη διασφάλισης του δημοσίου χρήματος, απορριπτομένων ως αβασίμων των περί του αντιθέτου προβαλλόμενων με την ένδικη αίτηση, καθόσον οι οικονομικοί πόροι των δήμων προέρχονται και από πηγές εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. αποφ. 462/2022, σκ. 6, 21 και 22, 750/2)
- Εξάλλου, η εν λόγω προϋπόθεση παραδεκτού άσκησης της έφεσης, που καθιερώνεται με τη δικονομική διάταξη του άρθρου 112 παρ. 2 του ν. 4700/2020, δεν προσκρούει στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, οι οποίες δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής

	προστασίας (ΕλΣυν Ολ. αποφ. 1668/2021, 1266, 712/2019, 1787/2018 κ.ά.), προϋποθέσεις που πληρούνται εν προκειμένω. Στην ένδικη δε περίπτωση, η προϋπόθεση αυτή εξυπηρετεί, επιπροσθέτως, την ανάγκη διασφάλισης του δημοσίου χρήματος, απορριπτομένων ως αβασίμων των περί του αντιθέτου προβαλλόμενων με την ένδικη αίτηση, καθόσον οι οικονομικοί πόροι των δήμων προέρχονται και από πηγές εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. αποφ. 462/2022, σκ. 6, 21 και 22, 750/2)..
15.	ΕλΣυν 1206/2024 = 27. Η τελευταία διάταξη που παρατέθηκε, με την οποία ορίστηκε ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο «δικαιούται» να εξετάζει, όταν δικαιοδοτεί, και τα παρεμπιπτόντως αναφυόμενα ζητήματα των οποίων η επίλυση ανήκει στους λοιπούς δικαιοδοτικούς κλάδους, θεσπίστηκε προκειμένου να δύναται το Ελεγκτικό Συνέδριο να παράσχει, στους υπαγόμενους στη δικαιοδοσία του διαδίκους, πλήρη δικαστική προστασία, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο <u>20</u> παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Αντίθετη εκδοχή, σύμφωνα με την οποία πράξη υπαγόμενη στη δικαιοδοσία ετέρου δικαιοδοτικού κλάδου θα εθεωρείτο ως νόμιμη στη δίκη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο δεν θα εδικοιούτο να την ελέγξει, θα καθιστούσε μη πλήρη τη δικαστική προστασία που θα παρείχετο από το Δικαστήριο, διότι θα επιτρεπόταν έτσι στην εν λόγω πράξη να αναπτύξει συνέπειες στη δίκη ενώπιον του Συνεδρίου χωρίς να μπορεί να εξετασθεί από αυτό αν η πηγή των συνεπειών, ήτοι η μη δυνάμενη να ελεγχθεί από τούτο πράξη, νομίμως παράγει τις εν λόγω συνέπειες. Ωστόσο, το ως άνω «δικαίωμα» του Ελεγκτικού Συνεδρίου να εξετάζει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα πράξης υπαγόμενης σε έτερο δικαιοδοτικό κλάδο, συνιστώντας εξαίρεση στην κατανομή των δικαιοδοσιών, ιδίως μεταξύ της διοικητικής δικαιοσύνης και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, πρέπει να ασκείται, προκειμένου να αποφεύγεται η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων μεταξύ του κυρίως και του παρεμπιπτόντως κρίνοντος δικαστηρίου, μόνον όταν δεν δύναται άλλως να απονεμηθεί στον προσφεύγοντα ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου διάδικο πλήρης δικαστική προστασία. Αν όμως η εφαρμοζόμενη στην επίδικη σχέση νομοθεσία επιτρέπει στο Ελεγκτικό Συνέδριο να παράσχει πλήρη δικαστική προστασία ελέγχοντας μόνον την πράξη που υπάγεται στην κατά το Σύνταγμα δικαιοδοσία αυτού αποφεύγοντας να κρίνει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα άλλης πράξης στενώς διαπλεκόμενης με την πρώτη, που δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του, τότε οφείλει, σεβόμενο την κατά το Σύνταγμα κατανομή της δικαιοδοτικής ύλης, να περιορισθεί στον έλεγχο μόνον εκείνης της πράξης που υπάγεται στη δικαιοδοσία του. Αυτό οφείλει να πράξει στην περίπτωση κατά την οποία, ως συνέπεια ανακλητικής διοικητικής πράξης παράνομου διορισμού υπαγόμενης στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, εκδίδεται εν συνεχεία εις βάρος του απολυθέντος πράξη καταλογισμού των εισπραχθεισών από αυτόν αποδοχών, υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εφόσον όμως πληρούνται η προϋπόθεση της δυνατότητας παροχής πλήρους δικαστικής προστασίας στον ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου προσφεύγοντα, μέσω της εξέτασης των συνεπειών που ανέπτυξε η ανακλητική στην υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Συνεδρίου καταλογιστική πράξη.
16.	ΕλΣυν 1205/2024 = 10. Επομένως, οι συμμετέχοντες στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ή τρίτοι, τα συμφέροντα των οποίων έμμεσα επηρεάζονται από τη σύναψη της σύμβασης, δύνανται αυτοτελώς να προσφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια και να ζητήσουν έννομη προστασία (ΕλΣυν Ολ. 1101/2023 σκ. 5, 1093/2023 σκ. 10, 1830/2021 σκ. 6). Τα ανωτέρω είναι σύμφωνα με τη φύση και τον σκοπό της διαδικασίας του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δεν θίγουν το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Τούτο διότι, η διαδικασία προσυμβατικού ελέγχου

	νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην προστασία και τη διασφάλιση της αναθέτουσας αρχής και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην ικανοποίηση των συμφερόντων των διαγωνιζομένων οικονομικών φορέων με τα οποία συναρτάται μόνον εξ αντανάκλασας (ΕλΣυν Ολ. 1093/2023 σκ. 10), αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών.
17.	ΕλΣυν 937/2024 = 8. Το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, ως ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο <u>20</u> παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> , καθώς και στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών – ΕΣΔΑ (το οποίο εφαρμόζεται επί υποθέσεων αστικής κατά την έννοια της Σύμβασης φύσης, όπως η επίδικη - πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 12.4.2006 Martinie κατά Γαλλίας, σκ. 26 και 30, απόφαση της 25ης Μαΐου 1986, Feldbrugge κατά Κάτω Χωρών, σκ. 30 επ.), υπόκειται σε περιορισμούς, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι δικονομικές διατάξεις που ρυθμίζουν τις προϋποθέσεις του παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων και μέσων. Οι περιορισμοί αυτοί είναι επιτρεπτοί εφ’ όσον συνάπτονται με τη λειτουργία των δικαστηρίων, την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και την επιδίωξη της ασφάλειας του δικαίου και δεν επάγονται την κατάλυση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας ή την ουσιώδη παρεμπόδιση της άσκησης του (πρβλ. ΣτΕ Ολ. 3029/2008 σκ. 6, 3030/2008 σκ. 6), οι δε σχετικές με τις δικονομικές προθεσμίες ρυθμίσεις, είτε αφορούν τις προθεσμίες καθαυτές, είτε τις περιπτώσεις που προβλέπεται διακοπή ή αναστολή τους, πρέπει να προκύπτουν από σαφείς και προβλέψιμους στην εφαρμογή τους κανόνες δικαίου, ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος παραπλάνησης του ενδιαφερομένου και στερήσεως, για τον λόγο αυτόν, του δικαιώματος δικαστικής του προστασίας (πρβ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 16.12.1992, de Geouffre de la Pradelle κατά Γαλλίας, σκ. 27-35, απόφαση της 26.5.2011, Legrand κατά Γαλλίας, σκ. 34, 37 απόφαση της 14.3.2013 Petco Petcon κ. Βουλγαρίας σκ. 32, απόφ. της 1.2.2007, Paljic κατά Γερμανίας σκ. 42 - 43).
18.	ΕλΣυν 778/2024 = 4. Οι ρυθμίσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη είναι σύμφωνες με τη φύση και τον σκοπό της διαδικασίας του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δεν θίγουν το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, σύμφωνα με τα άρθρα <u>20</u> παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Τούτο, διότι η διαδικασία προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην αναθέτουσα αρχή και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ιδιωτών διαγωνιζομένων, αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών. Επομένως, οι συμμετέχοντες στη διαγωνιστική διαδικασία υποψήφιοι ή οι ανακηρυχθέντες ανάδοχοι δύνανται αυτοτελώς να προσφύγουν στις αρμόδιες δικαστικές αρχές και να ζητήσουν την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων τους, που απορρέουν είτε κατά τη διαγωνιστική διαδικασία είτε κατά το στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1101/2023 σκ. 4, 1830/2021 σκ. 6 και εκεί αναφερόμενη νομολογία).

19. **ΕΛΣυν 778/2024 = 8.** Περαιτέρω, για τη θεμελίωση του εννόμου συμφέροντός της η προσφεύγουσα, η οποία δεν είχε μετάσχει ούτε στη διαδικασία ανάθεσης της ελεγχθείσας σύμβασης, ούτε στη δίκη ενώπιον του Εβδόμου Τμήματος κατά την οποία εκδόθηκε η 301/2024 απόφαση, προβάλλει ότι μη νομίμως, αν και είχε έννομο συμφέρον προς τούτο, δεν της κοινοποιήθηκαν οι προσφυγές ανάκλησης του ΤΑΙΠΕΔ και της εταιρείας με την επωνυμία «ARLEKTON PARK ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.» ώστε να ασκήσει παρέμβαση υπέρ του κύρους της διατήρησης της 653/2023 Πράξης του Κλιμακίου. Ισχυρίζεται επίσης ότι η αποστέρηση του δικαιώματός της προς άσκηση προσφυγής αναθεώρησης πλήττει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ενώ περαιτέρω είναι αντίθετη στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) καθώς και στο άρθρο 15 της Δικονομίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Όμως, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στην σκέψη 5 της παρούσας, η προσφεύγουσα δεν είχε άμεσο και ενεστώς έννομο συμφέρον για την προσβολή του σχεδίου της ελεγχθείσας σύμβασης, δεδομένου ότι δεν έφερε την ιδιότητα του αντισυμβαλλόμενου αυτής, ώστε να πλήττεται από την Πράξη του Κλιμακίου, χωρίς να έχει την δυνατότητα να την προσβάλλει ενώπιον άλλων αρμοδίων Δικαστηρίων. Ο ανωτέρω περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος της προσφεύγουσας είναι για τους λόγους που αναφέρθηκαν στις σκέψεις 5 και 6 της παρούσας θεμιτός και δεν τελεί σε αντίθεση με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ καθώς και με τις συναφούς περιεχομένου, με το τελευταίο άρθρο, διατάξεις του άρθρου 15 του ν. 4700/2020. Επομένως, ορθώς και σύμφωνα με το άρθρο 328 παρ. 2 του ν. 4700/2020 δεν κοινοποιήθηκαν στην προσφεύγουσα οι προσφυγές ανάκλησης των ήδη παρεμβαινουσών ανωνύμων εταιρειών υπέρ της 301/2024 απόφασης του Εβδόμου Τμήματος.
20. **ΕΛΣυν 652/2024 =** Τούτο, διότι με την εκδίκαση και την αποδοχή της έφεσης, που έχει δικονομική μόνο και όχι ουσιαστική αυτοτέλεια σε σχέση με την αγωγή αποζημίωσης, ως προς την αναγνώριση του παράνομου χαρακτήρα της συνταξιοδοτικής πράξης, παρέχεται πλήρης και αποτελεσματική, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, δικαστική προστασία του συνταξιοδοτικού και των περιουσιακών δικαιωμάτων των συνταξιούχων του Δημοσίου, καθώς δι' αυτής το Δικαστήριο αναπλάθει και αποκαθιστά τη νομιμότητα στη συνταξιοδοτική σχέση, έτσι ώστε να μην υφίσταται οτιδήποτε είχε πλήξει το επίδικο δικαίωμα, διασφαλίζοντας ως εκ τούτου και τα απορρέοντα από τη συνταξιοδοτική σχέση περιουσιακά δικαιώματά τους. Άλλωστε, οι διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνουν το δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη, δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις για την παροχή προστασίας από τα δικαστήρια, εφόσον οι ρυθμίσεις αυτές συνάπτονται με τη λειτουργία των δικαστηρίων και με την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια εκείνα πέραν των οποίων θα συνεπάγονταν την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις διατάξεις αυτές ατομικού δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας (ΣτΕ Ολ. 601/2012, 3087/2011, 1583/2010 κ.ά.). Εξάλλου, μετά την αναδρομική διάπλωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος του αναιρεσείοντος και την αναδρομική αποκατάσταση της νομιμότητας των ενεργειών της συνταξιοδοτικής διοίκησης, ήρθαν αναδρομικώς και οι οικονομικές της συνέπειες, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται πλέον ζημία του ήδη αναιρεσείοντος και αντίστοιχη αξίωσή του για την καταβολή αποζημίωσης.
21. **ΕΛΣυν 509/2024 = 4.** Στο πλαίσιο της γενικότερης υποχρέωσης του νομοθέτη να εξασφαλίζει τη δυνατότητα πλήρους και αποτελεσματικής έννομης προστασίας (άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ), από τις προεκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις συνάγεται ότι στο Ελεγκτικό Συνέδριο υπάγονται κατά το Σύνταγμα, δύο βασικές κατηγορίες διαφορών, ήτοι αυτές που πρωτογενώς, κατά συνταγματική επιταγή, υπάγονται

	ρητώς στη δικαιοδοσία του, και αυτές που, ενόψει της ενδεικτικής απαρίθμησης των δικαιοδοτικών του αρμοδιοτήτων, υπάγονται εκάστοτε δυνάμει νομοθετικής διάταξης, στη δικαιοδοσία αυτού. Προκειμένου δε να μην ανατραπεί το τεκμήριο της αρμοδιότητας εκδίκασης των διοικητικών διαφορών που θεσπίζεται από το άρθρο 94 παρ. 1 του Συντάγματος υπέρ του Συμβουλίου της Επικρατείας και των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, οι διαφορές ή υποθέσεις που μπορεί να ανατίθενται διά νόμου στο Ελεγκτικό Συνέδριο πρέπει να είναι συναφείς προς αυτές που διά ρητής συνταγματικής διάταξης έχουν ανατεθεί σ' αυτό ή να προσιδιάζουν στη φύση και τον χαρακτήρα του ως δημοσιονομικού δικαστηρίου (ΕλΣυν Ολ. 1951/2020).
22.	ΕλΣυν 377/2024 = 4. Οι ρυθμίσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη είναι σύμφωνες με τη φύση και τον σκοπό της διαδικασίας του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο και δεν θίγουν το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Τούτο διότι η διαδικασία προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην αναθέτουσα αρχή και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ιδιωτών διαγωνιζομένων, αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών. Επομένως, οι συμμετέχοντες στη διαγωνιστική διαδικασία υποψήφιοι ή οι ανακηρυχθέντες ανάδοχοι δύνανται αυτοτελώς να προσφύγουν στις αρμόδιες δικαστικές αρχές και να ζητήσουν την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων τους, που απορρέουν είτε κατά τη διαγωνιστική διαδικασία είτε κατά το στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1101/2023 σκ. 4, 1830/2021 σκ. 6 και εκεί αναφερόμενη νομολογία).
23.	ΕλΣυν 371/2024 = 5. Το συνταξιοδοτικό δικαίωμα των δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων διασφαλίζεται με τη δικαστική προστασία που παρέχεται από το άρθρο 20 παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> , ως δικαίωμα δε περιουσιακής (αστικής) φύσης προστατεύεται ομοίως και διά των άρθρων 6 παρ. 1 (δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης), 13 (δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και διά του άρθρου 1 (προστασία της ιδιοκτησίας) του 1ου Πρωτοκόλλου της εν λόγω Σύμβασης. Με το ως άνω πλέγμα των υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεων, οι φορείς του συνταξιοδοτικού δικαιώματος δικαιούνται πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας
24.	ΕλΣυν 1402/2023 = 5. Στο πλαίσιο της γενικότερης υποχρέωσης του νομοθέτη να εξασφαλίζει τη δυνατότητα πλήρους και αποτελεσματικής έννομης προστασίας (άρθρα 20 παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u> και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) και ενόψει της κατ' αρχήν ευχέρειας του να διαμορφώνει τους σχετικούς διαδικαστικούς κανόνες κατά τρόπο συνάδοντα προς τις ως άνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις (πρβλ. ΕΔΔΑ αποφ. της 27.4.2017 Schmidt κατά Λετονίας, σκ. 86 και της 4.3.2014 Dilipak και Karakaya κατά Τουρκίας, σκ. 77), η Δικονομία του Ελεγκτικού Συνεδρίου περιέχει ειδικό πλέγμα ρυθμίσεων για τις κλητεύσεις και την εκπροσώπηση των διαδίκων στη δίκη ενώπιόν του, ώστε να μην διακυβεύεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (βλ. απόφ ΕΔΔΑ της 25.2.2014, Avotins κατά Λετονίας, σκ. 124).

25. **ΕΛΣυν 1101/2023** = 4. Οι ρυθμίσεις που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη είναι σύμφωνες με τη φύση και τον σκοπό της διαδικασίας του προληπτικού ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων από το Ελεγκτικό Συνέδριο (πρβλ. ΕΛΣυν Τμ. Μείζ. - Επτ. Σύνθ. 295/2016) και δεν θίγουν το δικαίωμα των ενδιαφερομένων για την παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια, σύμφωνα με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.. Τούτο διότι η διαδικασία προσυμβατικού ελέγχου νομιμότητας των δημοσίων συμβάσεων μεγάλης οικονομικής αξίας αφορά προεχόντως στην αναθέτουσα αρχή και αποβλέπει στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και όχι στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ιδιωτών διαγωνιζομένων, αφού κατά την άσκηση του ελέγχου αυτού, ο αρμόδιος σχηματισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν επιλύει διαφορές, υποκαθιστώντας τα αρμόδια δικαστήρια στον δικαστικό έλεγχο που ασκούν επί της νομιμότητας της διοικητικής διαδικασίας που απολήγει στη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, μετά την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον αυτών. Επομένως, οι συμμετέχοντες στη διαγωνιστική διαδικασία υποψήφιοι ή οι ανακηρυχθέντες ανάδοχοι δύνανται αυτοτελώς να προσφύγουν στις αρμόδιες δικαστικές αρχές και να ζητήσουν την ικανοποίηση των εννόμων συμφερόντων τους, που απορρέουν είτε κατά τη διαγωνιστική διαδικασία είτε κατά το στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης (βλ. ΕΛΣυν ΟΛ. 1830/2021, πρβλ. Τμ. Μείζ. - Επταμ. Σύνθ. 4342, 3975, 3034/2014, 4000, 3658, 3657/2013).
26. **ΕΛΣυν 541/2023** = 4. Τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της κυρωθείσας με τον ν. 53/1974 (φ. Α' 256) Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) δεν αποκλείουν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις και γενικότερα διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και, περαιτέρω, να μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις ανωτέρω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας, καθιστώντας έτσι αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την πρόσβαση στα δικαστήρια (ΑΕΔ 27/2004, ΕΛΣυν ΟΛ. 4327/2013, ΑΠ 675/2010, ΣτΕ ΟΛ. 647/2004, 1619/2012 1858/2015).
5. Περαιτέρω, όπως έχει ήδη κριθεί τόσο από το Ελεγκτικό Συνέδριο (βλ. ΕΛΣυν ΟΛ. 3405/2015), όσο και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (αποφ. της 28.5.2009, *Τσέλικα – Σκούρτη κατά Ελλάδος* και της 12.1.2006, *Φίλιππου Γρυπαιού κατά Ελλάδος*), η υποχρέωση καταβολής παραβόλου αποβλέπει στην αποτροπή άσκησης απερίσκεπτων και αστήρικτων ενδίκων βοηθημάτων και μέσω των και, συνακόλουθα, στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Εν όψει αυτών, οι προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 73 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, με τις οποίες η καταβολή του προβλεπόμενου παραβόλου έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης ή εντός της τυχόν χορηγηθείσας προθεσμίας τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, καθώς και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδαφ. δ' του Συντάγματος). Ειδικά δε η πρόβλεψη καταβολής αναλογικού παραβόλου για την άσκηση του ενδίκου μέσου ή βοηθήματος δεν αντίκειται, καθ' εαυτήν, προς τις ως άνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις περί δικαστικής προστασίας και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, εν όψει μάλιστα του ότι α) τίθεται ανώτατο όριο στο ποσό του καταβλητέου έως την πρώτη συζήτηση παραβόλου (1.500 ευρώ), β) προβλέπεται η δυνατότητα απόδοσης του παραβόλου όχι μόνον επί παραδοχής του ενδίκου μέσου, αλλά και, κατόπιν δικαστικής κρίσης, εκτιμώμενων κάθε φορά των περιστάσεων, όπως π.χ. η δικαιολογημένη άσκηση αυτού και γ) η σχετική επιβάρυνση 1% είναι

ανάλογη με το οικονομικό αντικείμενο της υπόθεσης, προκειμένου να λειτουργήσει πράγματι αποτρεπτικά ως προς την προπετή άσκηση του ενδίκου μέσου ή βοηθήματος [ΕλΣυν Ολ. 47/2016, βλ. όμως και τη νεότερη ρύθμιση του άρθρου 309 του ν. 4700/2020 (Α' 127), με έναρξη ισχύος από 15.9.2020 (βλ. άρθρο 357 του νόμου αυτού), που προβλέπει για τις αιτήσεις αναίρεσης στις διαφορές από καταλογιστικές πράξεις παράβολο ύψους 350 ευρώ].

27. **ΕλΣυν 301/2023** = 18. Περαιτέρω, το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι, ενόψει της επανειλημμένης έκδοσης από την Α.Α.Υ.Ε. πλημμελώς αιτιολογημένων γνωματεύσεων, παρά τα οριζόμενα στις 7736/2015 και 2257/2017 μη οριστικές αποφάσεις του και προκειμένου να παρασχεθεί κατά το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος στον προσφεύγοντα στη δικαιοσύνη η έννομη δικαστική προστασία που αιτείται, το Δικαστήριο όφειλε να μην αναπέμψει εκ νέου το συνταξιοδοτικό φάκελο στην ανωτέρω Επιτροπή, αλλά να διακρατήσει την υπόθεση και να αποφανθεί με βάση το σύνολο των στοιχείων του φακέλου επί του επίδικου συνταξιοδοτικού αιτήματος, αφού προηγουμένως εκφέρει το ίδιο κρίση και επί των ιατρικής φύσεως θεμάτων, με βάση τα στοιχεία του οικείου συνταξιοδοτικού φακέλου, εφόσον αυτά κρίνονται επαρκή. Και τούτο διότι, κατά τα κριθέντα με την αναιρεσιβαλλομένη, ενόψει του ανωτέρω δικαιώματος πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η παράλειψη της αρμόδιας Υγειονομικής Επιτροπής να γνωματεύσει αιτιολογημένα και η εμμονή της, παρά την έκδοση σχετικών προδικαστικών αποφάσεων, σε ελλειπείς, ασαφείς, αντιφατικές ή γενικόλογες κρίσεις επί των κρίσιμων για τη θεμελίωση του επίδικου συνταξιοδοτικού δικαιώματος ιατρικής φύσεως θεμάτων δεν μπορεί να αποβεί εις βάρος του προσφεύγοντος στη δικαιοσύνη.
28. **ΕλΣυν 170/2023** = 7. Περαιτέρω, επιβάλλεται ως απαραίτητο στοιχείο του κύρους της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης ο ακριβής καθορισμός της αιτίας του καταλογισμού ώστε να μην παρεμποδίζεται η αποτελεσματική άσκηση από τον υπόχρεο του συνταγματικώς κατοχυρωμένου δικαιώματός του για παροχή δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος). Η εν λόγω αιτία πρέπει να περιέχεται, επί ποινή ακυρότητας της απόφασης, με απόλυτη σαφήνεια, έστω και συνοπτικά, στο σώμα της και μπορεί να συμπληρώνεται περαιτέρω με ρητή παραπομπή στην οικεία έκθεση ελέγχου, προκειμένου ο φορέας, στον οποίο διατέθηκε η χρηματοδότηση και από τον οποίο αναζητείται το αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέν ποσό, να λάβει γνώση της υποχρέωσης, την οποία παραβίασε και εξαιτίας της οποίας καταλογίζεται (Ολ. 2119/2020, 1276/2019, 1794/2018, 1038/2017).

29.	ΕΛΣυν 169/2023 = 6. Ως απαραίτητο στοιχείο του κύρους της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης επιβάλλεται ο ακριβής καθορισμός της αιτίας του καταλογισμού, ώστε να μην παρεμποδίζεται η αποτελεσματική άσκηση από τον υπόχρεο του συνταγματικώς κατοχυρωμένου δικαιώματός του για παροχή δικαστικής προστασίας (άρθρο <u>20</u> παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u>). Η εν λόγω αιτία πρέπει να περιέχεται, επί ποινή ακυρότητας της απόφασης, με σαφήνεια, έστω και συνοπτικά, στο σώμα της και μπορεί να συμπληρώνεται με ρητή παραπομπή στην οικεία έκθεση ελέγχου, προκειμένου ο φορέας, στον οποίο διατέθηκε η χρηματοδότηση και από τον οποίο αναζητείται το αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέν ποσό, να λάβει γνώση της υποχρέωσης την οποία παραβίασε και εξαιτίας της οποίας καταλογίζεται. Περαιτέρω, η αιτιολογία απαιτείται να είναι ειδική και επαρκής, ήτοι να περιέχει την αναγκαία νομική και ιστορική αιτία που δικαιολογεί την επιβαλλόμενη υποχρέωση, να προσδιορίζει τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα από τα οποία αναζητούνται τα αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά καθώς και τυχόν συνυπόχρεα αυτών πρόσωπα, όπως και τα δυνάμενα να ασκηθούν κατά της πράξης καταλογισμού ένδικα βοηθήματα (Ολ. 2119/2020, 1276/2019, 1794/2018, 1038/2017).
30.	ΕΛΣυν 168, 167/2023 = 7. Περαιτέρω, επιβάλλεται ως απαραίτητο στοιχείο του κύρους της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης ο ακριβής καθορισμός της αιτίας του καταλογισμού ώστε να μην παρεμποδίζεται η αποτελεσματική άσκηση από τον υπόχρεο του συνταγματικώς κατοχυρωμένου δικαιώματός του για παροχή δικαστικής προστασίας (άρθρο <u>20</u> παρ. 1 του <u>Συντάγματος</u>). Η εν λόγω αιτία πρέπει να περιέχεται, επί ποινή ακυρότητας της απόφασης, με απόλυτη σαφήνεια, έστω και συνοπτικά, στο σώμα της και μπορεί να συμπληρώνεται περαιτέρω με ρητή παραπομπή στην οικεία έκθεση ελέγχου, προκειμένου ο φορέας, στον οποίο διατέθηκε η χρηματοδότηση και από τον οποίο αναζητείται το αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέν ποσό, να λάβει γνώση της υποχρέωσης, την οποία παραβίασε και εξαιτίας της οποίας καταλογίζεται (Ολ. 2119/2020, 1276/2019, 1794/2018, 1038/2017).

II. Βιβλιογραφία (2023-2025)

1. Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Σάκκουλας, 5η έκδ., 2023, σελ. 622 επ.
2. Σπ. Βλαχόπουλος/Ξ. Κοντιάδης/Γ. Τασόπουλος, Σύνταγμα – Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 373 επ.
3. Ε. Βενιζέλος, Το Ελληνικό Σύνταγμα, τόμ. 1, Σάκκουλας, 2025, σελ. 1001 επ.
4. Ε. Στυλιανίδης, Τεχνητή Νοημοσύνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Δημοκρατία & Κράτος Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σελ. 394 επ.
5. Π. Λαζαράτος, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σελ. 446 επ.

III. Αρθρογραφία (2023-2025)

1. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 486/2025 - Κατάργηση της δίκης και παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας - Καψάλη Αθ.-Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 7/2025, σελ. 690 - 693 παρ. 1
2. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 1136/2024 - Αποδεικτική αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού που απεικονίζει ανήλικο τέκνο - Σκόνδρα Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΔίΜΕΕ, 2/2025, σελ. 271 - 275 παρ. 1
3. Έπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας σέ διοικητικές διαφορές οὐσίας - Σοῦλεντάκης Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2025, σελ. 421 - 424 παρ. 1
4. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 410/2025 - Συμφωνία των νέων διατάξεων του ΠΔ 18/89 περί παροχής πληρεξουσιότητας με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ και κρίση επί αιτήσεως επαναφοράς πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση - Κεφάλα Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2025, σελ. 379 – 380 παρ. 1
5. Περιορισμοί στην έφεση στην ακυρωτική δίκη - Η έννοια της σοβαρής διαφοράς - Το παράδειγμα των δημόσιων συμβάσεων - Χατζηγιαννάκης Β., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2025, σελ. 360 - 368 παρ. 1
6. Αποτελεσματική έννομη προστασία της ελευθεροτυπίας δύο επιπέδων: η αντι-Slapp άμυνα και η ένσταση του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος - Καραμπατζός Αντ., Βρεττού Χρ., ΤΝΠ QUALEX, ΔίΜΕΕ, 1/2025, σελ. 7 – 19 παρ. 1
7. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ Ολ 146/2025 (Νέος Οικοδομικός Κανονισμός - Πολεοδομικά κίνητρα) - Αργυρού Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2025, σελ. 94 – 98 παρ. 1
8. Η κατάργηση των δημοτικών νομικών προσώπων μετά τον Ν 5056/2023 - Χρυσανθάκης Χ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2025, σελ. 209 - 218 παρ. 1
9. Η δικαστική αμφισβήτηση της πράξης εκκαθάρισης του άρθρου 41 παρ. 3 του Ν 5104/2024 (Ν ΚΦΔ) - Στάικου Β., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2025, σελ. 130 - 135 παρ. 1
10. Παρατηρήσεις στην ΔΕΦΧαν 28/2025 - Ιδιαίτερο ηθικό έννομο συμφέρον σε εκλογική διαφορά - Λαζαράτος Π., Καζάνης Στ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2025, σελ. 174 - 177 παρ. 1
11. Μη ύπαρξη υποχρέωσης διεξαγωγής υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας διαμεσολάβησης, ως όρο του παραδεκτού της συζήτησης αγωγής, όταν ο εναγόμενος είναι πρόσωπο αγνώστου διαμονής - Με αφορμή τις ΜΠρΘεσ 1796/2023, ΜΠρΡοδ 8/2023 και ΜΠρΗλείας 103/2023 - Πλεύρη Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 1/2025, σελ. 6 – 8 παρ. 1
12. Η διοικητική δικονομία ως λειτουργικό σύστημα - Με αφορμή τις ρυθμίσεις του Ν 5119/2024 για τη δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας - Γώγος Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2025, σελ. 1 – 9 παρ. 1
13. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1502/2024 - Κατάργηση δίκης και διατάξεις υπέρτερης ισχύος ή ένας δικονομικός γρίφος για δυνατούς λύτες - Παυλίδου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2025, σελ. 53 – 55 παρ. 1

14. Η παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας στο στάδιο εκτέλεσης των δημόσιων συμβάσεων - Καλλικάκη Κλ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1109 - 1115 παρ. 1
15. Το ζήτημα της αμοιβής των εκδοτών από τους παρόχους υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ) - Κονδύλης Β., ΤΝΠ QUALEX, ΔΙΜΕΕ, 4/2024, σελ. 520 - 528 παρ. 1
16. Η αναστολή αποφάσεων της Επιτροπής Ανταγωνισμού μέσα από τη νομολογία του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών - Παπανικολάου Τ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1160 – 1168 παρ. 1
17. ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η προσωρινή δικαστική προστασία στη διοικητική δίκη - Η προσωρινή δικαστική προστασία στις ακυρωτικές διοικητικές διαφορές - Πρεβεδούρου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1089 – 1102 παρ. 1
18. Η προσωρινή δικαστική προστασία στις διαφορές του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων - Μπουκουβάλα Β., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1116 – 1126 παρ. 1
19. Η αίτηση ανάκλησης των αποφάσεων παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας - Αρχοντάκη Ασπ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1138 – 1144 παρ. 1
20. Η έννοια της ανεπανόρθωτης βλάβης στις φορολογικές διαφορές - Η εμβέλεια παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας στη μέγγενη της δημοσιονομικής λιτότητας - Τσαούσης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1127 – 1134 παρ. 1
21. Δικαιοδοσία για την επίλυση διαφωνίας ως προς το όνομα και το έμβλημα πολιτικού κόμματος - Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1088/2023 Τμ. Δ' - Βουβονίκος Ευ.-Ορ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2024, σελ. 1192 – 1195 παρ. 1
22. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1014/2024 - Η ώσμωση της Πολιτικής Δικονομίας με τις τεχνολογικές εξελίξεις και οι αντανakλάσεις στη Διοικητική Δικονομία - Καστανάς Ιωαν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 11/2024, σελ. 1053 – 1055 παρ. 1
23. Νεότερες νομολογιακές εξελίξεις στο πεδίο του δικαστικού ελέγχου των κανονιστικών διοικητικών πράξεων - Βουκελάτος Δ., Τεξακαλίδου Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 11/2024, σελ. 1064 – 1074 αρ. 1
24. 24. Ζητήματα διάκρισης της δικαιοδοσίας πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων στις περιβαλλοντικές διαφορές - Γαλάνης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 10/2024, σελ. 921 - 932 παρ. 1
25. Οι δικαστικές αρμοδιότητες των Μουφτειών στη Θράκη και η αρχή της διάκρισης των εξουσιών - Κραλίδης Φ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2024, σελ. 899 – 906 παρ. 1
26. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 745/2024 (7μ) - Δημοσίευση κανονιστικών πράξεων από τα όργανα των Οργανισμών Λιμένων στη διαύγεια - Μπλετσογιάννης Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 10/2024, σελ. 963 – 965 παρ. 1
27. Το Ελεγκτικό Συνέδριο στο σύγχρονο δημοσιονομικό περιβάλλον - Λαζαράτος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 778 – 782 παρ. 1

28. Η αποχή των δικηγόρων ως λόγος αναβολής στην ποινική δίκη - Ερμηνευτική προσέγγιση, οριοθέτηση και εξουσίες του Δικαστηρίου - Βόμβας Α., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2024, σελ. 772 – 787 παρ. 1
29. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 442/2024 - Νομολογία ΣτΕ ν/ Κυβερνητική πολιτική στα ΜΜΕ σημειώσατε 2 - Οικονόμου Αλ., ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 3/2024, σελ. 501 - 504 παρ. 1
30. Πτυχές της υποχρέωσης συμμόρφωσης της διοίκησης με τις δικαστικές αποφάσεις - Αλλά και της επιτάχυνσης της απονομής της δικαστικής προστασίας στις διοικητικές διαφορές - Χρυσανθάκης Χ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 713 – 716 παρ. 1
31. Η νέα δικονομία του Συμβουλίου της Επικρατείας - Σχολιασμός του Ν 5119/2024 - Λαζαράτος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 717 – 729 παρ. 1
32. Σκέψεις με αφορμή την έκδοση του συλλογικού τόμου «Το Ελεγκτικό Συνέδριο στο σύγχρονο δημοσιονομικό περιβάλλον» και την αναρρύθμιση του πλαισίου διενέργειας του προσυμβατικού ελέγχου - Ρέμελης Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2024, σελ. 783 - 797 παρ. 1
33. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 924/2024 (7μ) - Το βάρος αποδείξεως της πραγματικής παραλαβής επί έγγραφης κοινοποιήσεως κατά το άρθρο 5 παρ. 5 ΚΦΔ/σίας - Σοϊλεντάκης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 7/2024, σελ. 722 – 724 παρ. 1
34. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 293/2024 - Το μέλλον της ανέγερσης ψηλών κτηρίων με τη χρήση των κινήτρων του ΝΟΚ: ζητήματα Στρατηγικής Εκτίμησης και Οικοδομικού Δικαίου - Σκαφτούρος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 2/2024, σελ. 287 – 291 παρ. 1
35. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 295/2024 (7μ) - Νόμιμη κύρωση και επανακύρωση πράξης εφαρμογής - Γαλάνης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 472 – 474 παρ. 1
36. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 157/2023 (7μ) (Ν 3900/2010) - Εξελίξεις ως προς την ταυτότητα αντικειμένου φορολογικής ενδικοφανούς και ένδικης προσφυγής - Γρίβα Μ.-Λ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 475 – 481 παρ. 1
37. Η εκκίνηση της προθεσμίας για την άσκηση προσφυγής ανάκλησης ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου - Τσιχριτζής Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2024, σελ. 443 – 450 παρ. 1
38. Η παράσταση υποστήριξης κατηγορίας σε δίκη που αφορά σε κακοποίηση ζώου - Ομάδα Εργασίας Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ, ΤΝΠ QUALEX, Δίκαιο και Ζώα, 1/2024, σελ. - - ψηφιακό τεύχος παρ. 1
39. Χαρίκλεια Κ. Αθανασοπούλου, Η συμμόρφωση της διοίκησης στις δικαστικές αποφάσεις - Αναφυόμενα νομικά ζητήματα υπό την επίδραση της νομολογίας του ΕΔΔΑ - Χριστοφορίδου Στ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2024, σελ. 415 – 416 παρ. 1
40. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 2222/2023 (7μ) - Μπορεί η αδυναμία προσφυγής στο δικαστήριο να συνιστά αποτελεσματική δικαστική προστασία; - Χριστοδουλάκου Αν., Σιαπέρας Απ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2024, σελ. 357 – 361 παρ. 1

41. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 143/2024 - Η αναδρομική εφαρμογή της ευμενέστερης κύρωσης στο πεδίο των φορολογικών διαφορών - Χριστόπουλος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 4/2024, σελ. 367 – 374 παρ. 1
42. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 2165/2023 (7μ) - Αναθεώρηση αμετάκλητων αποφάσεων στη διοικητική δίκη - Λαζαράτος Π., Γεώργα Αθ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2024, σελ. 240 - 245 παρ. 1
43. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1942/2023 - Αναγνώριση κοινόχρηστης οδού ως προϋφιστάμενης του 1923 - Προστατευόμενες περιοχές της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ - Μπεκιάρη Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΠερΔικ, 1/2024, σελ. 133 – 136 παρ. 1
44. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 2010/2022 - Αντικείμενο και αποτελέσματα της ανακοπής κατά του πίνακα πλειστηριασμού - Πανταζόπουλος Αθ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 3/2024, σελ. 300 – 304 παρ. 1
45. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 95/2023 (ΠΔ 26/2012) - Η ανακήρυξη των εκλογικών συνδυασμών που συμμετείχαν στις τελευταίες εθνικές εκλογές της 25ης Ιουνίου 2023 - Συνταγματικότητα - Κραλίδης Φ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2024, σελ. 166 – 170 παρ. 1
46. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1752/2023 - Καταβολή του δικαστικού ενσήμου στο Εφετείο: από την τυπολατρική δικονομία στην δικονομία των τύπων - Καρδαμάκης Αν., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 2/2024, σελ. 189 – 192 παρ. 1
47. Θεμελιώδης προϋπόθεση σεβασμού της ΕΣΔΑ, η πλήρης συμμόρφωση στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Αργυρός Αντ., ΤΝΠ QUALEX, ΝοΒ, 1/2024, σελ. 37 – 44 παρ. 1
48. Βασίλης Χατζηγιαννάκης, Οι Έλεγχοι Νομιμότητας στις Δημόσιες Συμβάσεις - Πρόλογος: Ανδρονίκη Θεοδοκάτου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023 - Πρεβεδούρου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2024, σελ. 196 – 199 παρ. 1
49. Κατάθεση αιτήσεως ακυρώσεως σε δημόσια αρχή - Συμβολή στη μελέτη του άρθρου 19 § 2 ΠΔ 18/89 - Γιαλιαδάκης Εμ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2024, σελ. 134 - 143 παρ. 1
50. Παραγραφή vs υποχρέωση συμμόρφωσης της διοίκησης; - Η απόκλιση ανάμεσα στη νομολογία των Τριμελών Συμβουλίων Συμμόρφωσης και των δικαιοδοτικών σχηματισμών του ΣτΕ - Καζάκος Ιωαν.-Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2024, σελ. 18 – 28 παρ. 1
51. Παρατηρήσεις στην ΔΕφΘεσ 813/2022 - Εργολαβικές διαφορές - Δικονομικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εκδίκαση διαφορών ουσίας - Διακοπή παραγραφής από ενέργειες της διοίκησης - Παραδεκτό λόγου έφεσης το πρώτον στο εφετείο - Μπλετσογιάννης Ν., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2024, σελ. 92 – 95 παρ. 1
52. Απαγορεύει το Σύνταγμα στον νομοθέτη να καταστήσει ηπιότερους τους όρους του παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων; - Σκέψεις για τις αποφάσεις Ολομέλειας ΣτΕ 1828-9/2023 ως προς το επιτρεπτό της δεύτερης προσφυγής - Γώγος Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2023, σελ. 1241 - 1248 παρ. 1

53. Σημείωση στην ΣτΕ 2328/2022 (7μ) - Επιλογή δόκιμων Δικαστικών Πληρεξουσίων ΝΣΚ - Διατήρηση του εννόμου συμφέροντος παρά την ανεπιφύλακτη συμμετοχή - Γαλάνη Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 12/2023, σελ. 1340 – 1344 παρ. 1
54. Διαιτησία - Αρχή της ισότητας - Διαμεσολάβηση - Δικαίωμα αποδείξεως - Ομοδικία - Αριθμός μαρτύρων - Κλαμαρής Ν., ΤΝΠ QUALEX, Διδ, 1/2023, σελ. 29 - 32 παρ. 1
55. Η επιφύλαξη στους διαγωνισμούς πρόσληψης των εμπίσθων δικηγόρων στον Δημόσιο Τομέα - Σχόλιο στην απόφαση 1950/2023 του Συμβουλίου της Επικρατείας - Ξανθουδάκης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΣΥΝ, 160/2023, σελ. 80 – 82 παρ. 1
56. Παρατηρήσεις στις ΣτΕ Ολ 1828/2023 και ΣτΕ Ολ 1829/2023 - Η «διάσωση» της δυνατότητας άσκησης δεύτερης προσφυγής κατά τον ΚΔΔ - Πανταζόπουλος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 12/2023, σελ. 1477 – 1482 παρ. 1
57. Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 2434/2023 (Δικαίωμα ενημέρωσης του υπόπτου στην προδικασία και δη στην προκαταρκτική εξέταση) - Κοπανίδης Απ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 12/2023, σελ. 1353 – 1355 παρ. 1
58. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1312/2023 (7μ) - Ο ειδικός φόρος επί των ακινήτων εταιριών ξανά υπό τον έλεγχο της συνταγματικότητάς του - Θεμιτό εργαλείο κατά της φοροαποφυγής ή δυσανάλογη φορολογική επιβάρυνση; - Πανταζόπουλος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 10/2023, σελ. 1250 - 1253 παρ. 1
59. Η «ελαττωματική» επικουρική απόλυση - Διαχρονικά και επίκαιρα ζητήματα - Αποστολοπούλου Ευ.-Κ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 10/2023, σελ. 1179 – 1189 παρ. 1
60. Κώδικας Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων - Συνευθυνόμενοι Τρίτοι - Χαλιούλιας Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 984 – 998 παρ. 1
61. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 1007/2023 - Αστική ευθύνη του Δημοσίου από παράλειψη αστυνομικών οργάνων - Υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας εκ μέρους των αστυνομικών οργάνων - Βουκελάτος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 946 - 951 παρ. 1
62. Αποζημιωτική ευθύνη από κυβερνητικές πράξεις: η απόφαση ΣτΕ 943/2023 - Πρεβεδούρου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 8-9/2023, σελ. 885 – 903 παρ. 1
63. Παρατηρήσεις στην ΑΠ (Ποιν) 334/2022 - Διορισμός διερμηνέα στο ακροατήριο και αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης - Σεβαστίδης Χ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2023, σελ. 1018 – 1019 παρ. 1
64. Η κατ' έγκληση δίωξη της απιστίας σε βάρος των τραπεζών - Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 8-9/2023, σελ. 913 – 914 παρ. 1
65. Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1804/2022 - Αναιρετικές πλημμέλειες δικαστικής απόφασης για ακυρότητα καταγγελίας σύμβασης εργασίας υπαλλήλου αθλητικής ομοσπονδίας - Σουρλής Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 2/2023, σελ. 217 – 220 παρ. 1
66. Οι συνταγματικές δεσμεύσεις της φορολογικής εξουσίας - Μαυρίδης Στ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 7/2023, σελ. 727 – 735 παρ. 1

67. Παράλειψη προαγωγής δικαστικών λειτουργιών - Περί της συνταγματικότητας του άρθρου 81 § 8 εδ. α' Ν 4938/2022 - Λαζαράτος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 7/2023, σελ. 721 - 726 παρ. 1
68. Η Επίδραση της νομολογίας του ΔΕΕ κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των ενωσιακών κανόνων του ανταγωνισμού από τα ανώτατα εθνικά δικαστήρια - Καρύδης Γ., ΤΝΠ QUALEX, ΕυΔικ, 2/2023, σελ. 67 – 76 παρ. 1
69. Επί τον τύπον των φόρων... Ματιές στο αποτύπωμα των τελευταίων εξελίξεων στη φορολογία στην Ελλάδα και τον Κόσμο - Πανταζόπουλος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΣΥΝ, 157/2023, σελ. 70 - 72 παρ. 1
70. Διορισμός Προσωρινής Διοίκησης Αθλητικού Σωματείου - Παναγιωτόπουλος Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 5/2023, σελ. 577 – 583 παρ. 1
71. Ιωάννη Γράβαρη (επιμ.) - Ο Θεσμός της Αναίρεσης στο Συμβούλιο της Επικρατείας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2022 - Χρυσανθάκης Χ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 5/2023, σελ. 599 - 600 παρ. 1
72. Επεμβάσεις του νομοθέτη σε εκκρεμείς ακυρωτικές δίκες - Τεχνάσματα αποφυγής ακυρωτικού ελέγχου - Πυργάκης Δ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΔΔ, 1/2023, σελ. 19 - 28 παρ. 1
73. Παρατηρήσεις στην ΤρΕφΘεσ 58/2022 - Διάρρηξη ποσοστού καταδολιευτικής δικαιοπραξίας συνευθυνόμενου Προέδρου αθλητικού σωματείου με τμήμα αμειβομένων αθλητών - Ζιόνγκα Μ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 1/2023, σελ. 80 – 85 παρ. 1
74. Παρατηρήσεις στην ΔΕφΑΘ 810/2022 (Ακυρ) - Η εφαρμογή της αρχής της προηγούμενης ακρόασης κατά τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής Επαγγελματικού Αθλητισμού - Ζαβολάκης Αγγ., ΤΝΠ QUALEX, ΑθληΔικ, 1/2023, σελ. 98 – 101 παρ. 2
75. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 152/2023 (7μ) - Η απευθείας προσφυγή του άρθρου 10 Ν 2961/2001 μετά την εισαγωγή του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας - Μάλαμας Φ., ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 3/2023, σελ. 415 – 416 παρ. 1
76. Οι μεταστροφές της νομολογίας - Κοινή προοπτική εθνικού και υπερεθνικού δικαστή; (Μέρος Δεύτερο) - Πρεβεδούρου Ευ., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 3/2023, σελ. 260 - 274 παρ. 1
77. Η αστική ευθύνη του Δημοσίου για πράξεις των οργάνων της δικαστικής εξουσίας - Από την ΣτΕ Ολ 1501/2014 στις ΣτΕ Ολ 799-803/2021 - Ξυλάκη Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 2/2023, σελ. 146 – 154 παρ. 1
78. Αμοιβές και ευθύνες μελών ΔΣ ανώνυμης εταιρείας κατά τα άρθρα 109 Ν 4548/2018 και 31 Ν 4321/2015 - Βλαστού Αρ., ΤΝΠ QUALEX, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ, 201/2023, σελ. 230 – 241 παρ. 1
79. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 2166/2022 (7μ) (Ν 3900/2010) - Η νομιμοποίηση ως προϋπόθεση ασκήσεως της αγωγής κατά τον ΚΔΔ - Σοϊλεντάκης Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2023, σελ. 92 – 97 παρ. 1
80. Περί της αποδεικτικής αξίας των ιδιωτικών γνωμοδοτήσεων - Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 168 ΚΔΔικ - Λαζαράτος Π., Βιόπουλος Π., ΤΝΠ QUALEX, ΘΠΔΔ, 1/2023, σελ. 8 – 17 παρ. 1

- 81.** Το Δίκαιο της νομής - Προσέγγιση Αστικού και Δικονομικού Δικαίου - Πιτσιρίκος Ι., ΤΝΠ QUALEX, ΕΦΑΠΟΛΔ, 1/2023, σελ. 35 – 69 παρ. 1
- 82.** Αποκλεισμός του ανασταλτικού αποτελέσματος της έφεσης (άρ. 187 § 6 ΠΚ): αναδρομικότητα και τεκμήριο αθωότητας - Με αφορμή την ΕφΠειρ 393/2022 - Φυτράκης Ευτ., ΤΝΠ QUALEX, ΠοινΔικ, 1/2023, σελ. 16 – 21 παρ. 1

IV. Λοιπές αναφορές (2023-2025)

- 1.** ΓνωμΝΣΚ 90/2023 - ΓνωμΝΣΚ 90/2023 Δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων τρίτου προσώπου - Έννομο συμφέρον κατηγορουμένου για συκοφαντική δυσφήμιση να πληροφορηθεί και να λάβει αντίγραφα άδειας περί άσκησης δεύτερης εργασίας του εγκαλούντος ως υπαλλήλου του Δημοσίου παρ. 1